

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MEDYA VE İLETİŞİM ÇALIŐMALARİ ANABİLİM DALI

**GİRİŞİMCİ ÖRGÜTLERİN YATIRIM YAPMA SÜRECİNDE
BÜROKRASİDE KARŞILAŞTIKLARI İLETİŞİM SORUNLARINI
AŞMALARINDA SOSYAL SERMAYENİN ARACILIK ROLÜ**

MUSTAFA ALPAY

DOKTORA TEZİ

LEFKOŞA
2020

**GİRİŞİMCİ ÖRGÜTLERİN YATIRIM YAPMA SÜRECİNDE
BÜROKRASİDE KARŞILAŞTIKLARI İLETİŞİM SORUNLARINI
AŞMALARINDA SOSYAL SERMAYENİN ARACILIK ROLÜ**

MUSTAFA ALPAY

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MEDYA VE İLETİŞİM ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. MUSTAFA SAĞSAN

LEFKOŞA
2020

KABUL VE ONAY

Mustafa Alpay tarafından hazırlanan "Girişimci Örgütlerin Yatırım Yapma Sürecinde Bürokraside Karşılaştıkları İletişim Sorunlarını Aşmalarında Sosyal Sermayenin Aracılık Rolü" başlıklı bu çalışma, 18/12/2020 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ

.....
Prof. Dr. Mustafa SAĞSAN (Danışman)
Yakın Doğu Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü

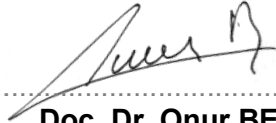

.....
Prof. Dr. Erdal Tanas KARAGÖL
Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Siyasal Bilgiler Fakültesi , İktisat Bölümü

.....
Prof. Dr. Enderhan KARAKOÇ
Selçuk Üniversitesi
İletişim Fakültesi / Dekanı

.....
Doç. Dr. Fevzi KASAP
Yakın Doğu Üniversitesi
İletişim Fakültesi Radyo, Televizyon ve Sinema Bölüm Başkanı
ve Sosyal Bilimler Etik Kurul üyesi

.....
Doç. Dr. Onur BEKİROĞLU
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
İletişim Fakültesi / Gazetecilik Bölümü

.....
Prof. Dr. Mustafa SAĞSAN
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin, tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt ederim. Tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Yakın Doğu Üniversitesinde erişime açılabilir.
- Tezimin iki (2) yıl süre ile erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde tezimin tamamı erişime açılabilir.

Tarih : 21/12/2020

İmza

Mustafa Alpay

TEŞEKKÜR

Girişimci Örgütlerin Yatırım Yapma Sürecinde Bürokraside Karşılaştıkları İletişim Sorunlarını Aşmalarında Sosyal Sermayenin Aracılık Rolü konulu tez çalışmamın yürütülmesinde bilgi birikimi ve tecrübeleri ile bana yol gösterici, bir danışmandan öte yol arkadaşı olan birlikte çalışmaktan onur duyduğum, tez danışmanım saygı değer hocam sayın Prof. Dr. Mustafa SAĞSAN'a, zamanlı zamansız talep ettiğim bilgiyi esirgemeyen, ülkemizin genç girişimcilerinin en fazla muzdarip olduğu bir konuyu seçmemin doğruluğunu teyit eden, tez yazım sürecimi en az benim kadar takip eden sayın Prof. Dr. Erdal Tanas KARAGÖL'e, başvurduğum her zaman ilgisini ve önerilerini göstermekten kaçınmayan değerli hocam sayın Prof. Dr. İbrahim TÜKENMEZ'e, sayın Prof. Dr. Enderhan KARAKOÇ'a, sayın Doç. Dr. Fevzi KASAP'a, sayın Doç. Dr. Onur BEKİROĞLU'na, ve akademik çalışmamda şahsıma emeği geçen ismini burada saymadığım tüm hocalarıma teşekkür ederim.

Ayrıca öğrenmeye olan ilgimi akademik bir çalışma ile taçlandırmamı ısrarla öneren Hakim Mahmut ŞAHİN'e, doktora programına başlamamda olağanüstü emeği olan değerli arkadaşım Mücahit TAŞKIN'a literatür tarama sürecimde ve ihtiyaç duyduğum kaynak eserlere ulaşmamda desteğini yanımda bulduğum Milli Kütüphane başkanımız Zülfi TOMAN'a, Kirvelerim Ali ÖZER ve Ahmet Hamdi ÖZER'e ayrı ayrı teşekkür ederim.

Bu günlere gelmemde üzerimde maddi değerlerle ödenemez emekleri olan merhum babam Memet Ali, annem Ayşe ve kıymetli ağabeylerim Dursun ALPAY ve Ali ALPAY'a ayrı ayrı şükranlarımı sunarım. Doktora çalışmalarım boyunca bütün stresimi paylaşan, kendilerinin de lisans eğitimleri yoğunluğundan vakit ayırarak, "baba başaracaksın" nakaratı geliştiren kızlarım aynı zamanda imla danışmanlarım Ayşenur ve Elif Niran'a, maddi manevi tüm desteğiyle yanımda olan kıymetli eşim Nigar hanımefendiye teşekkür ederim.

Klasik öğrencilikten uzaklaşmış yaşıma rağmen, akademik çalışmadan kopmadan, öğrenmeye istekli bir öğrenci olarak kaybetmediğim azim ile bu süreci tamamladığım için kendimi de ayrıca mutlu hissetmekteyim.

ÖZ

GİRİŞİMCİ ÖRGÜTLERİN YATIRIM YAPMA SÜRECİNDE BÜROKRASİDE KARŞILAŞTIKLARI İLETİŞİM SORUNLARINI AŞMALARINDA SOSYAL SERMAYENİN ARACILIK ROLÜ

Bu tezin amacı bürokratik engellere karşı girişimcilik projesinin kabul düzeyini anlamaktır. Girişimcilik eğitiminden aktif olarak yararlanan adayların bir kısmı iş kurmayı başarırken, diğer bir kısmı iş kurmayı neden başaramaz? İş kurma veya kuramamaya etki eden faktörler doğrultusunda yatırım teşvik kanallarına başvuru sürecinde bürokraside karşılaşılan sorunlar doğrultusunda sosyal sermayenin etkisinin incelenmesi. Yöntem, Ankara Kalkınma Ajansı'nın (AKA) aktif girişimcilik eğitimleri sonucu 100 iş fikri projesi kapsamında son 4 yıllık 400 girişimci projesinin teşvikli yatırımlarda karşılaşılan süreç izlenmektedir. Bulguların sonuçları gösteriyor ki; ölçek puanları arasındaki ilişkinin analiziyle, genel girişimcilik eğilimi ile ölçek puanları arasındaki ilişkinin girişimciliğe yönelik genel eğilim ile ölçek puanları arasında ilişki bulunmamaktadır ($p>0,05$). Uygulama sürecine yönelik iletişim sorunları ile değerlendirme sürecinde iletişim sorunları arasında pozitif yönlü güçlü bir ilişki ($r=,692$) bulunmaktadır. Başvuru sürecine yönelik iletişim sorunları ile bürokratik yapıya ilişkin genel algı arasında pozitif yönlü güçlü bir ilişki ($r=,624$) bulunmaktadır. Diğer taraftan değerlendirme sürecinde bürokratik yapının genel algısı ile iletişim sorunları arasında çok güçlü bir pozitif ilişki ($r=,837$) bulunmaktadır. Ancak genel bürokratik yapı algısı ile bilişsel sosyal sermaye arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki ($r=,248$) bulunmaktadır. Tartışma, araştırmanın bulgularına göre, teşviklerle yatırım yapmak isteyen girişimcilerin zihninde bürokrasi davranışlarına yönelik psikolojik tükenmişlik gözlenmektedir. Projelerinin yatırıma dönüşmemesi girişimci psikolojisini ve değer atfettiği kurumsal yapıyı gözünde değersizleştirerek, sorunlarını aşamama çaresizliği ile girişiminden vazgeçme eşiğinde kamu istihdamına yönelmeye zorlamaktadır. Bu sorunlarla ilgili devlet, yerli ve yabancı uzmanlara yapısal ve işlevsel raporlar hazırlatmıştır.

Anahtar sözcükler: Girişimcilik, Bürokrasi, Bilişsel Sosyal Sermaye, Türk Girişimciler.

ABSTRACT

INVESTMENT PROCESSES OF ENTREPRENEURIAL ORGANIZATIONS AND THE MEDIATING ROLE OF SOCIAL CAPITAL IN SOLVING COMMUNICATION PROBLEMS ENCOUNTERED IN BUREAUCRACY

The purpose of this thesis is to understand the acceptance level of the entrepreneurship project against bureaucratic barriers. Why do some of the candidates who make active use of entrepreneurship education manage to start a business, while others fail to establish a business? Examination of the effect of social capital in line with the problems encountered in bureaucracy during the application process to investment incentive channels in line with the factors that affect establishing or not establishing a business. The method, as a result of the active entrepreneurship training of the Ankara Development Agency (AKA), follows the process encountered in the incentive investments of the last 4-year 400 entrepreneur projects within the scope of 100 business idea projects. The results of the findings show that; With the analysis of the relationship between scale scores, there is no relationship between the general entrepreneurship tendency and scale scores between the general tendency towards entrepreneurship and scale scores ($p > 0.05$). There is a strong positive correlation ($r = ,692$) between communication problems in the implementation process and communication problems in the evaluation process. There is a strong positive correlation ($r = ,624$) between communication problems regarding the application process and the general perception of the bureaucratic structure. On the other hand, there is a very strong positive relationship ($r = ,837$) between the general perception of the bureaucratic structure and communication problems during the evaluation process. However, there is a weak positive correlation ($r = ,248$) between the general bureaucratic structure perception and cognitive social capital. Discussion, according to the findings of the study, psychological burnout is observed in the minds of entrepreneurs who want to invest with incentives. The inability of its projects to turn into investment, devaluing the entrepreneurial psychology and the institutional structure to which it attributes value, forces it to turn to public employment on the verge of giving up its initiative with its desperation to overcome its problems. The state

had local and foreign experts prepared structural and functional reports on these problems.

Keywords: Entrepreneurship, Bureaucracy, Cognitive Social Capital, Turkish Entrepreneurs.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖZ.....	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLO LİSTESİ.....	x
ŞEKİL LİSTESİ.....	xiii
GRAFİK LİSTESİ.....	xiv
RESİM LİSTESİ.....	xv
KISALTMALAR	xvi
GİRİŞ	1
Girişimcilerin Yatırım Arzusu ve Karşılaşılan Riskler	3
Problemler	4
Araştırmanın Önemi ve Amacı	6
Çalışmanın Gelişim Süreci	7
1. BÖLÜM	9
BÜROKRASI VE GİRİŞİMCİLİĞİN İLİŞKİ ÇERÇEVESİ.....	9
1.1 Bürokrasi Kavramı ve Yaklaşımları.....	10
1.1.1 Bürokrasi Tarihi ve Weber, Coğrafyamızda Uygulanması.....	10
1.1.2 İbni Haldun'un Bürokrasiye Yaklaşımı.....	24
1.1.3 Hegel'in Bürokrasiye Yaklaşımı.....	25
1.1.4 Marksist İktisadi Bakış Açısından Bürokrasi.....	25
1.1.5 Seçkin ve Çağdaş İktisadi Bakış Açısından Bürokrasi.....	27
1.2 Girişimcilik	28
1.2.1 Girişimciliği Özendiren Eğitim Programları	31
1.2.2 Literatürde Girişimciliği Etkileyen Faktörler.....	40
1.2.3 Merkantilist ve Fizyokratik Teoride Girişimciliğe Yaklaşım.....	45
1.2.4 Klasik ve Neo-Klasik İktisadi Teoride Girişimciliğe Yaklaşım.....	46
1.2.5 Keynesyen İktisadi Teoride Girişimciliğe Yaklaşım.....	48

1.2.6 Neo-Liberal İktisadi Teoride Girişimciliğe Yaklaşım	50
1.3 Bürokrasi ve Girişimcilik Arasındaki İlişki Düzeyi	50
2. BÖLÜM	58
İLETİŞİM, SOSYAL SERMAYE VE GİRİŞİMCİLİK KAVRAMI İLİŞKİSİ	58
2.1 Sosyal Sermaye	61
2.2 İletişim Modelleri	62
2.3 Sosyal Sermaye ve İletişimin İşlevleri	64
2.4 Bilişsel Sosyal Sermaye.....	68
2.5 İlişkisel Sosyal Sermaye	73
2.6 Yapısal Sosyal Sermaye.....	75
3. BÖLÜM	78
ARAŞTIRMAYA KONU GİRİŞİMCİLİK FAALİYETİNİN YATIRIM	
AŞAMASINDA SOSYAL SERMAYE VE İLETİŞİMİN BÜROKRASIYE	
ARACILIK DÜZEYİ.....	78
3.1 Sosyal Sermaye, Güven Kavramları ile Kalkınma İlişkisi.....	81
4. BÖLÜM	91
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	91
4.1 Araştırma Deseni ve Yaklaşımı.....	92
4.2 Hipotezler, Araştırma Soruları Ölçeği	92
4.3 Araştırmanın Evren ve Örneklemi	94
4.4 Veri Toplama Araçları.....	97
4.5 Veri Analizi	98
4.6 Sınırlılıklar	99
5. BÖLÜM	100
BULGULAR.....	100
5.1 Yapı Geçerliliği ve Güvenirlik Analizi.....	101
5.1.1 Açıklayıcı Faktör Analizi.....	101
5.1.2. Güvenirlik Analizi.....	102
5.2 Regresyon İle Aracılık Analizi, Baron ve Kenny Yöntemi	137

6. BÖLÜM.....	145
SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER.....	145
KAYNAKÇA	154
EKLER.....	171
ÖZGEÇMİŞ.....	176
İNTİHAL RAPORU	178
ETİK KURUL RAPORU.....	179

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Sanayi Sayımı Sonuçları	17
Tablo 2. Girişimcilik Kavramının Gelişimi.....	40
Tablo 3. Ankara Kalkınma Ajansı faaliyet raporu bütçe (2018)	53
Tablo 4. Ankara Kalkınma Ajansı faaliyet raporu harcama (2018)	54
Tablo 5. Sosyal Sermayenin Tamamlayıcı Unsurları	67
Tablo 6. Kişiler Arası Güven. 100 kişi içinde kaç kişi “Çoğu insana güvenebilirim” diyor?.....	79
Tablo 7. Güven ve Hukukun Üstünlüğü (Rule of Law index) Arasındaki Pozitif İlişki	80
Tablo 8. Girişimciliğe Yönelik Genel Eğilim İçin KMO ve Bartlett Testi Sonuçları	102
Tablo 9. Girişimciliğe Yönelik Genel Eğilim İçin Faktör Analizi Sonuçları	103
Tablo 10. Başvuru Sürecine Yönelik İletişim Sorunları İçin KMO ve Bartlett Testi Sonuçları.....	103
Tablo 11. Başvuru Sürecine Yönelik İletişim Sorunları İçin Faktör Analizi Sonuçları	104
Tablo 12. Değerlendirme Sürecinde İletişim Sorunları İçin KMO ve Bartlett Testi Sonuçları.....	105
Tablo 13. Değerlendirme Sürecinde İletişim Sorunları İçin Faktör Analizi Sonuçları	106
Tablo 14. Bürokratik Yapıya İlişkin Genel Algı İçin KMO ve Bartlett Testi Sonuçları	107
Tablo 15. Bürokratik Yapıya İlişkin Genel Algı İçin Faktör Analizi Sonuçları	107
Tablo 16. Yapısal Sosyal Sermaye İçin KMO ve Bartlett Testi Sonuçları	108
Tablo 17. Yapısal Sosyal Sermaye İçin Faktör Analizi Sonuçları.....	109
Tablo 18. Bilişsel Sosyal Sermaye İçin KMO ve Bartlett Testi Sonuçları	110
Tablo 19. Bilişsel Sosyal Sermaye İçin Faktör Analizi Sonuçları.....	110

Tablo 20. İlişkisel Sosyal Sermaye İçin KMO ve Bartlett Testi Sonuçları	111
Tablo 21. İlişkisel Sosyal Sermaye İçin Faktör Analizi Sonuçları	112
Tablo 22. Ankete Katılanların Bilgileri	113
Tablo 23. Girişimciliğe Ait Bilgiler	116
Tablo 24. Girişimin Faaliyete Geçmeme Nedenleri	117
Tablo 25. Girişimciliğe Yönelik Genel Eğilim İfadelerine Katılım Düzeyleri ve Ortalaması	118
Tablo 26. Bürokratik Süreçlerde Yaşanan İletişim Sorunları ve Bürokratik Yapıya Yönelik Genel Algı İfadelerine Katılım Düzeyleri ve Ortalaması	119
Tablo 27. Sosyal Sermaye İfadelerine Katılım Düzeyleri ve Ortalaması	122
Tablo 28. Ölçek Puanlarına Ait Betimsel İstatistikler	125
Tablo 29. Ölçek Puanları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	127
Tablo 30. Başvuru Sürecine Yönelik İletişim Sorunları ile Değerlendirme Sürecinde İletişim Sorunlarının, Girişimciliğe Yönelik Genel Eğilime Etkisinin İncelenmesi	128
Tablo 31. Başvuru Sürecine Yönelik İletişim Sorunları ile Değerlendirme Sürecinde İletişim Sorunlarının, Bürokratik Yapıya İlişkin Genel Algıya Etkisinin İncelenmesi	129
Tablo 32. Sosyal Sermayenin, Girişimciliğe Yönelik Genel Eğilime Etkisinin İncelenmesi	130
Tablo 33. Sosyal Sermayenin, Bürokratik Yapıya İlişkin Genel Algıya Etkisinin İncelenmesi	130
Tablo 34. Ölçek Puanlarının Eğitim Düzeyi Açısından İncelenmesi	131
Tablo 35. Ölçek Puanlarının Girişimcilik Eğitimi Alma Durumu Açısından İncelenmesi	132
Tablo 36. Ölçek Puanlarının Girişimi İçin Destek Başvurusunda Bulunma Durumu Açısından İncelenmesi	133
Tablo 37. Ölçek Puanlarının Girişimi İçin Destek Alma Durumu Açısından İncelenmesi	134
Tablo 38. Ölçek Puanlarının Girişiminin Faaliyete Geçme Durumu Açısından İncelenmesi	136

Tablo 39.Değerlendirme Sürecinde İletişim Sorunlarının, Girişimciliğe Yönelik Genel Eğilime Etkisinin İncelenmesi	138
Tablo 40.Başvuru Sürecine Yönelik İletişim Sorunlarının, Girişimciliğe Yönelik Genel Eğilime Etkisinin İncelenmesi	138
Tablo 41.Bilişsel Sosyal Sermayenin, Başvuru Sürecine Yönelik İletişim Sorunlarına Etkisinde Bürokratik Yapıya İlişkin Genel Algının Aracılık Rolünün İncelenmesi.....	142
Tablo 42. Bilişsel Sosyal Sermayenin, Değerlendirme Sürecinde İletişim Sorunlarına Etkisinde Bürokratik Yapıya İlişkin Genel Algının Aracılık Rolünün İncelenmesi.....	143
Tablo 43. Planlı Dönem Öncesi.....	152
Tablo 44. Planlı Dönem.....	153

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1. Maslow İhtiyaçlar Piramidi.....	29
Şekil 2. Osgood ve Schramm Modeli	63
Şekil 3. Bürokrasiye başvuru ve değerlendirme süreci.....	95
Şekil 4. Ankete Katılanların Yüzde Düzeyi	126
Şekil 5. Aracı Etki Modeli.....	137
Şekil 6. Bağımlı Bağımsız Değişken Aracılık Etkisi Modeli	142

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1 Ankete Katılanların Cinsiyet durumuna Ait Bilgiler	114
Grafik 2 Ankete Katılanların Eğitim Düzeyine Ait Bilgiler.....	114
Grafik 3 Ankete katılanların yaş durumuna Ait Bilgiler	115

RESİM LİSTESİ

Resim 1 Osmanlı'dan günümüze bürokratik kurumlar	15
--	----

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AFA	Açımlayıcı Faktör Analizi
AKA	Ankara Kalkınma Ajansı
AKÜ	Akümülatör
ANOVA	(Analyze One-Way) Tek Yönlü Varyans Analizi
AR-GE	Araştırma ve Geliştirme
Bartlett	Faktör analizinde eşit değişkenlikteki popülasyon testi
BB	Büyük Bilgi
BDDK	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BM	Birleşmiş Milletler
BTİK	Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu
CEO	Chief Executive Officer
DB	Dünya Bankası
DDK	Düzenleyici ve Denetleyici Kurum
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
EML	Endüstri Meslek Lisesi
EPDK	Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu
FSB	(Federation of Small Businesses) Küçük İşletmeler Federasyonu
GA	Güvenirlilik Analizi
GEM	(Global Entrepreneurship Monitor) Dünya Girişimcilik Monitörü
ILO	(International Labour Organisation) Uluslararası Çalışma Örgütü
IMF	(International Monetary Fund) Uluslararası Para Fonu
KAYA	Kamu Yönetimi Araştırması
KİK	Kamu İhale Kurumu
KİK	Kamu İktisadi Kuruluşları
KMO	(Kaiser-Meyer-Olkin) Faktör Analizinde Kullanılan İstatistik Programı
İUM	İstatistik Umum Müdürlüğü
KGK	Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu
KMYKK	Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu
KOBİ	Küçük ve Orta Boy İşletmeler

KOSGEB	Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
KPSS	Kamu Personeli Seçme Sınavı
LPG	Likit Petrol Gazı
MEHTAP	Merkezi Hükümet Teşkilatı Araştırma Projesi
MÖ	Milattan Önce
MS	Milattan Sonra
MÜSİAD	Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği
NDK	Nükleer Düzenleme Kurumu
OECD	(Organisation for Economic Cooperation and Development) Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü, ya da İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı
OSB	Organize Sanayi Bölgeleri
ÖSYM	Ölçme Seçme ve Yerleştirme Merkezi
RK	Rekabet Kurumu
RTÜK	Radyo ve Televizyon Üst Kurulu
SCI	(Social Capital Initiative) Sosyal Sermaye Girişimi
SGK	Sosyal Güvenlik Kurumu
SPK	Sermaye Piyasası Kurulu
SPSS	(Statistical Package for the Social Sciences) Sosyal Bilimler İçin İstatistik programı
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
ŞK	Şeker Piyasası Kurumu
TAPDK	Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme Kurumu
TCDD	Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları
TEPAV	Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı
TOBB	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TSO	Ticaret Sanayi Odaları
TÜSİAD	Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği
UGİK	Uluslararası Genç İş Adamları Kongresi
ÜDY	Üst Düzey Yöneticilik
WB	(World Bank) Dünya Bankası

GİRİŞ

Bilgi, iletişim, güven ve zaman değerleri ihmal edilemez bileşenler olarak sosyal sermaye ile daha işlevsel metodların yeniden üretiminin ve zenginleşmenin yolunu açabilir. Bu süreci yöneterek zenginliğe dönüştürmek için iş dünyasının paydaşları olan girişimci ve bürokratların uyumlu iletişimi gereklidir. Bilgi, geliştirilebilen, zamanında ve sürekli güncellenmesi gereken bir değerdir. Dünya hızla değişmektedir; ilerleyen bilim, bir taraftan kendine hayran bırakırken, diğer taraftan sürekli güncellenmeyi zorunlu kılmaktadır, güncellenmeden mevcutla yetinilen hayat yeterince anlamını bulamayacaktır. Oysa günümüz iletişiminin yenilikleri bilgiye erişimi de ışık hızına taşımıştır. Bilimsel çalışmalar yoluyla üretilen bilgiler toplum tarafından yeterince hazmedilemeden genel kültür seviyesine gerilemesiyle karşı karşıya kaldığımız bir çağı yaşıyoruz.

Gelecekteki kalkınma modellerini tehdit eden sermaye veya pazar gibi birçok zorluklar küreselleşmeyle aşılabiliyorken bürokrasiler geleneksel konumlarını korumaya halen muktedirler. Bu durumun çerçevelediği alandan kurtulmak için girişimciler de küresel çerçevede arayış içine girmektedirler. Ülkemizde sahip çıkamadığımız girişimcilerimiz dünya için heyecan uyandıracak konumdalar. Örnek gerekirse; 35 milyon aktif kullanıcıya sahip Udemy'in kurucusu Eren Bali ABD'ye yönelmiş, 1.323 çalışanı olan BioNTech kurucusu Uğur Şahin Almanya'ya yönelmiştir. Bu iki örnek bile ihmalin faturasının büyüklüğünü göstermektedir. Öyleyse bu örneklerden alınması gereken dersler bürokrasi yönetimine de hissettirilmelidir. Üretim ve pazar yönetimine -tüm yönetim süreçlerinde- rakiplerimizden daha önce erişmemiz gerekmektedir. Aksi halde geleneksel kızıl okyanus kurallarına uymaya mecbur kalırız, küresel ölçekteki üretim yarışından kopmuş, amele ruhuyla öncülerin takipçisi oluruz. Yenilenlerin yenenleri taklidi mukadderatına (İbni Haldun, 1377) mahkûm kalırız.

Bu etkenler homojen bir şekilde özümsemiş üretime yönlendirilmelidir. Bunun yolu iş dünyasının heyecanlı filizleri girişimci üreticilerimiz, yetkin ve çözüm üretecek makamlarda bulunan liyakatli bürokratlarımızın müşterek değerlendirmesiyle daha faydalı sonuçlar alabileceğimiz ümidini koruyoruz.

Medeniyetlerin coğrafi merkezi bilginin çekim gücüyle doğru orantılıdır. Tarih boyunca olduğu gibi günümüzde de bilgiye sahip olan egemenliğe de sahip olmaktadır. Bu değişimler coğrafyadan kaynaklanan büyüklük kıstasını bir asır önce değiştirmiştir. Bilgi çağına kadar devletlerin otoritesi coğrafi büyüklükle ölçülürken, bilgi çağıyla beraber, bilgiyi ivedilikle aktive ederek yönetebilenler büyük devlet olarak tanımlanmaktadır. Bu yöndeki gelişmeler doğa durumundan sonra coğrafi çağda geride bırakmış, kıta sahanlığı, deniz aşırı sınır komşuluğu hatta dijital çağda siber sahanlık hakkına dayanmıştır. Bu bilgiyi yönetenler küresel otoriteyi kontrolüne almıştır. Büyük bilgiye (BB) sahip ülkeler coğrafi kıtayı, mesafe uzaklığını dikkate almadan bulunduğu yerden dünyanın her noktasına saniyelerle ölçülebilen sürelerde ulaşarak hedeflediği eylemleri gerçekleştirebilmektedir.

Kalkınmanın paydaları bürokrasi ile girişimciler iletişimi kesintiye uğratmadan zamanı ve bilgiyi daha iyi yönettiklerinde, Türkiye Cumhuriyeti'nin milletini zenginliğe ulaştırabilir, günümüzde artan rekabet ortamı bunu gerektiriyor. Diğer bir ifade ile yalnızca büyük ekonomi büyük güç olmak tek başına yetmiyor, BB gücünün elde tutulması, üretileni ambalajı soğumadan tüketiciye ulaştırabilecek lojistik ağlarla desteklenmesi gerekiyor. Her yönüyle zamanın lehte kullanılması rekabet için büyük avantaj sağlar, bu bilgi ve zaman yönetimidir. Bilgi teknolojilerinde söz sahibi olamayan devletler küreselleşme kavramından da söz edemezler. Bilgiye sahip olmak, bilgi temelli hareket etmek, küresel rekabet içerisinde zorunlu bir gerekliliktir (Sağsan, 2010a). İşletmelerin bürokrasiyle iletişimi sağlıklı ve güçlü olursa ülke daha hızlı kalkınabilir.

O halde ya bilgiyi üretebilecek araştırma geliştirme (AR-GE) avantajına sahip olmak gerekir ya da dünyada üretilen "bilginin yoğunlaştığı yönde" bulunmak gerekir. Rakiplere üstünlük sağlayabilmenin yolu en yeni bilgiyi en hızlı şekilde kullanıma açmak, ticarileştirebilmek ve stratejik hale getirmekle mümkündür. Bilginin merkezi olmuş devletlerin şirketleri, coğrafi sınırlara aldirmeden asrın küresel merkezi olma noktası yönünde ilerlemektedir. Bu organizasyonu kurgulayan devletlerin bilginin dönüşüm sürecini sadece kendi tarihsel döneminde kendi milletinin aklı ile sağlaması mümkün değildir. Bu başarı ancak önceki dönemlerin bilgileriyle günümüz bilgilerini en iyiye

ulaştırma çabasına girmekle mümkündür. Karl Popper'ın dediği gibi bilgiyi “yanlışlayarak” birbiriyle yarıştıran, farklı bilimsel yaklaşımlara açık, özgür bilim insanlarının çalışmalarını geliştirmek için istekli genç zihinleri bürokratik troller egosuna hapsetmeden, fikirlerin önünü açarak üretilen “bilginin yoğunlaştığı yönde” bulunmamalıyız. Bu değişim bürokrasinin görev rızasına dayanırsa ülke paydasında karşılık bulur, rızanın meyvesi görevi ihmal ederek bürokrasinin enerjisi girişimciyle mücadeleye değil, her bir girişimcinin dünyada rekabet güçlerini arttırmaya harcanmalıdır. Bu talep ve rıza ekibine en güçlü desteği ise bilim insanlarının AR-GE çalışmaları sağlayacaktır. AR-GE çalışmalarının üretime uyarlanması, rakibinin üretim zamanından önce fırsat ve iş üretmek, yeni üretim ve teslim yöntemleri tasarlamaya yönelik çalışmalar sunulabilmelidir. Bu değerleri uygulayabilecek bürokrat seçimi nasıl sağlanır? Mevzuatlar işlevsel hale gelerek talep/rıza sürecinin verimliği kabul edilebilir yoğunlukta yönetilmelidir.

Girişimcilerin Yatırım Arzusu ve Karşılaşılan Riskler

Aşırı şehirleşmeyle sermaye birikimlerinin küresel şirketlerde yoğunlaşması insan kaynaklarının önemini hiç olmadığı kadar öne çıkartmıştır. Girişimcinin üretim için yatırıma katlanmasında insan kaynaklarının ve sosyal sermayenin finansal sermayeden daha etkin sonuçlarıyla da ilişkilendirilebilir Finansal varlıkların iyi yönetilmesi insan kaynaklarının, kabiliyetiyle mümkündür. O halde girişimciliğe gönüllü insan kaynakları da iyi yönetilmelidir aksi durumda onların ülke dışına çıkmasının sonuçlarını telafi etmek mümkün değildir. Çünkü finansal kaynaklara sahip olmak, insan kaynaklarının cesaret ve yetkinliğine bağlıdır. Diğer yandan üretimin kesintisiz sağlanması ile sürdürülebilirlik yeterli olmayıp, yeni bir talep döngüsü, satış tekniği sirkülasyonu ile mümkündür. Bu yöntemler gerçekleştirilemediği zaman mevcut finansal kaynaklarda risk altındadır. Öyleyse finansal varlığa bir de yönetici insan kaynağı gereklidir. Bu durumun da ayrıca isteklendirilmesi gereklidir. Bu isteklendirmenin karşısındaki en büyük risk, bürokrasi direnci olarak görülmektedir. Bürokrasi direncini kendine has sosyal sermaye bileşenleriyle aşanlar vazgeçilemez yönetici olarak öne çıkmaktadırlar. Bunların fikirlerinin eyleme icrası finans sahiplerinin yeni umudu olma yolunda yüksek bağımlılık oluşturduğundan bu girişimcilere finans yöneticisi

olarak ihtiyaç vardır. Ancak durup dururken CEO olmakta mümkün değil, cesaretli girişimciler bu sürece emek vermediği sürece kendiliğinden gerçekleşemez; aşılması gereken adımların arası öyle kısa da değildir. Bu yolda atılan iki adım arasında devasa mevzuatlar, iflaslar, psikolojik sorunlar ve paket olarak bürokrasi yönetimi vardır. Bu adımların atılması da yıllara mal olmaktadır, süreci tamamlamayı göze alanlar ancak devasa şirketlerde CEO olarak boy gösterebilmektedirler. Gelişmiş şirketler insan kaynağının önemini keşfettikten sonra, devlet yöneticilerine STK'lar yoluyla baskı yaparak kendi insan kaynaklarının bilgi ve birikimini azami ölçüde kullanacak bürokrasi düzenlemeleri sağlamayı bile başarabilmişlerdir. Bu düzenlemeler beyin transferiyle yabancı ülkelerin insan kaynaklarının bilgi birikimlerinden istifade yolunu da açmış, daha fazla büyüme ve zenginleşme sağlanmıştır. Bu konuda dünyada değeri fark edilirken, bilgisiyle üst düzey yönetici topluma evirilen girişimciler gelir hiyerarşisindeki yerini yukarılara taşımış akıl ve cesaret varlığıyla çalışan CEO olarak anılan girişimcilerdir (Piketty, 2014).

Girişimci, yatırım süreci aşamasında devletle ilk defa yüzleştiği için bürokrasiyle girdiği ilişki sürecinden memnun ayrılmalı, girişimcilerin üretim azmi törpülenmeden, tükenmişlik sürecine girmeden yatırıma dönüşmelidir. Bu süreç olumsuz yürürse daha özgür ortam sağlayan ülkelere yönelim gündeme gelir. Yatırım sürecinde belirsizlikler ve girişimcinin bürokratik mevzuata boğulması değil, yatırımcıya değer veren yönetim anlayışı ve kolaylaştırma sağlanmalıdır. Böylece üretim dünyasına heveslenen her girişimci dolaylı olarak, istihdama ve büyümeye de katkı sağlayacaktır.

Problemler

Genç bireylerin bir kısmı iş kurmayı başarırken, diğer bir kısmı iş kurmayı başaramamıştır. Adayların iş kuramamalarına etki eden faktörler bu psikoloji altında idealindeki meslek için mücadele sürecinde üniversite sınavında istediği bölüm yerine puanının yettiği bölüme razı olması eşik problemdir. Bireylerin arzulamadığı herhangi bir mesleği diploma zorunluluğu ile seçmesi ayrı bir problem, her şeye rağmen girişimci cesaretiyle ortaya çıkanların da devlet bürokrasisi ile mücadeleyi göze alamamaları ayrı bir problemdir.

Türkiye’de kamu istihdamının revaçta ve toplum üzerinde otorite olması girişimciliği geri plana iterek üretebilir cesarettteki girişimci gençliği devlet memuru olma beklentisine yönlendirmektedir. Talep fazla olunca yazılı eleme ile beraber mülakat sınavı gündeme gelmekte, referanslar atama için devreye girmektedir. Mülakatta etkili referans sahibi olmak, devlet idaresinde aynı mantalitenin yenilenmiş devamı demektir. Mülakat ile işi kapanın bundan sonra atandığı kurumun işleyişini öğrenmesi gerekirken, referans zinciri marifetiyle en tecrübesiz haliyle en üst makamlara heveslenme hakkını kendinde görmesi ise daha ayrı bir problemdir. İş öğrenmek yerine etkili referanslar ile görevde yükselenleri gören atanan meslek içi eğitimlere “neme lazım” modunda davranarak, siyasette etkili isimler peşinde koşmaya devam edecektir. Yönetmeyi arzu ettiği işi öğrenmeye gerek duymadan etkili referanslar ile çok iyi bir idareci konumuna gelebilme umudunu koruyacaktır. Bunu gören verimli çalışan da “neme lazım” moduna gireceğinden önemli kurumları bile işlevsizleştirecektir.

Bürokrasi çalışanları bu sebeplerden olsa gerek tembel, suiistimale açık liyakatsiz hallerini topluma önemli bir karakter gibi yansıtmaktadır. Bu problemleri görmezlikten gelmek girişimcinin yapacağı girişimsel faaliyete vereceği zararın etkileriyle ülke kalkınmasına vuracağı darbenin zararı telafi edilemez. Bu döngünün geri bildirimini gayrisafi milli hâsılayı budama ve istihdam alanlarını kapama olacaktır. Bu olumsuz etkiler zincirinin ilk halkası liyakatsiz atamaların yoğunlaştığı bürokrasidir. Atamalarda liyakatin göz ardı edilmesi, hükümetteki partinin referansları ile atanan tecrübesizin, atayana sadakati ön planda olacaktır, bu realite Türk bürokrasisine darbedir (Aydın, 2012). Problemler düzeltilebilecek boyuttayken düzeltmesi gerekenlerce hafife alınması ihmal boyutundan öteye doğru gidecektir. Oysa bu problemlerin cevabı bulunursa yan avantaj olarak meyvesi istihdam olacaktır. Yatırımlara sağlanan teşvik ve fırsatlar devlet kararlarıyla mümkündür. Yatırım odaklı yenilenecek mevzuatlar yerli girişimcilerimizin problemlerine fayda sağlarken yabancı girişimcilerin de Türkiye Cumhuriyeti’ne yönelmesini ve mevcutların kalmasını sağlayabilir.

Araştırmanın Önemi ve Amacı

Bürokrasinin yönetsel kararları ülke kalkınmasına ivme sağlayan girişimcileri direk etkilemektedir, girişimci kendi çıkarı için çabalar, Smith bu çabayı “yemeğimizi kasabın, biracının ya da fırıncının iyilikseverliğinden değil, kendi çıkarlarını kollamalarından bekleriz” (Smith, 1776) diye açıklar. Girişimcilerin özelde her ne kadar kendi çıkarlarını kolluyor olsalar da, istihdam yönüyle toplum çıkarlarına katkı sağlamalarının sonuçları çok daha önemlidir. Yatırım sürecindeki bürokrat davranışları “girişimcinin kendi çıkarı” yönüyle değerlendirildiği için teşvik uygulamalarına etki yönüyle belirleyicidir.

Girişimciler dünya genelinde farklı üretim tekniğiyle günümüz ihtiyaçlarını erişilebilir ucuzluğa indirerek amaçlarının endirek sonuçlarıyla toplumun hayatını daha da kolaylaştırmaktadır. Bu çalışmanın amacı, Bürokratik engellere karşı girişimcilik projesinin kabul düzeyini anlamaktır. Çalışmada girişimcinin yatırıma yönelim sürecinde olası bürokrasi direnci karşısında sosyal sermayenin olumlaması beklenmektedir. Ayrıca girişimcilik eğitiminden aktif olarak yararlanan adayların bazıları işletme kurabilirken, bazıları da iş kurmayı başaramaz. Bu faktörler doğrultusunda teşvik kanallarına başvuru sürecinde bürokraside karşılaşılan sorunlar ve sosyal sermayenin etkisinin incelenmesi amacıyla bu çalışma yürütülmüştür. Sunulan değişkenler dahilinde sosyal sermaye ile avantaj sağlayacak kaynakların girişimciliği önceleyen bilişsel zihin yapısıyla devreye sokulmasının sağlanması, bürokrasinin görev öteleme alışkanlıklarından kurtarılmasına yönelik “bu ülkeyi ben kalkındıracağım” felsefesine getirme motivasyonuna katkı amaçlıdır. Amaca yönelik ulaşılan bulgular doğrultusunda kalkınma farkındalığı ve bürokraside görev bilinci oluşturmak.

Bugün “girişimcilere en iyi imkân sağlayan ilk beş ülke” diye Google’dan arama yaptığımızda Almanya, İsviçre, Estonya, Kanada ve İngiltere öne çıkmaktadır. (<https://btm.istanbul/>). Bu durum, Türk girişimcilerin kendi ülkesine yapmayı düşündüğü yatırım üzerinde olumsuz bir baskı yaratarak rekabette dezavantajlı duruma düşürecektir. Girişimcileri motivasyon için, yatırım ortamı teşvik edici olmalıdır, aksi durumlarda girişimci avantaj sağlayan ülkelere yönelecektir, yönelen bu girişimci yatırımları da

azımsanamayacak boyuttadır. Dünyada Girişimin büyüklüğünü Milliyet gazetesi yazarı Serkan Ünsal Crunchbase ve NVCA (National Venture Capital Association) uluslararası risk sermayesi derneği verilerini kaynak göstererek köşesine taşımış, buna göre. 2019 yılında girişimci ve melek yatırımlar (özel yatırımlar dahil edilmemiş) 294 milyar USD (2018 yılında 322 milyar USD) (www.milliyet.com.tr) büyüklüğe ulaşmıştır, bu yönüyle önemlidir. Türkiye'deki duruma bakınca girişimci faaliyeti (KOBİ)'ler üzerinden değerlendirilmektedir. KOBİ'ler bu pazarda sayısal olarak toplam işletmelerin %99,9'u temsil etmektedir. Yine KOBİ'ler ihracatın %59,2'si ve toplam satışların %65'i ile devasa bir büyüklüktür, aynı zamanda %55 toplam katma değere karşılık gelen bir hacmi temsil etmektedirler (www.tuik.gov.tr) bu yönüyle araştırma değer görülmüştür.

Türkiye'deki bürokrasi ile girişimcilerin etkileşiminde bürokratik tutumların olumsuz etkisinin düzeltilmesi girişimcinin psikososyal durumunu yatırıma uygun hale taşıyabilir.

Çalışmanın Gelişim Süreci

Çalışmanın giriş bölümünde girişimcilerin yatırım arzusu ve karşılaşılan risklerden bahsedilerek görülen problemler sade vurgularla tespit edilmeye çalışılmış, yapılan araştırmanın amacından ve öneminden bahsedilmiştir. Birinci bölümde bürokrasi ve girişimciliğin ilişki çerçevesinden bahsedildikten sonra üç alt başlıkta incelenmiştir.

Birinci alt başlıkta, bürokrasi kavramı ve bürokrasi yaklaşımları kavramsal çerçeveye yer ayrılmış, bürokrasi tarihi ve kuramlara bu bölümde değinilerek otoritelerin iktisadi bakışlarına yer verilmiştir. İkinci alt başlıkta girişimciliğin literatürdeki tanımı ve gelişiminden bahsedilerek İktisadi teorilerde girişimciliğe atfedilen değer yorumlanmış, eğitim programlarına yer verilerek girişimciliği etkileyen faktörler ele alınmıştır. Literatürde önemli akımlar olan Merkantilist ve Fizyokratik teorinin doğrultusunda, Klasik ve neo-Klasik Keynesyen iktisadi teoride girişimciliğe yaklaşımlar hakkında bilgi verilmiştir. Son alt başlıkta bürokrasi ve girişimcilik arasındaki ilişki düzeyi yorumlanmıştır.

İkinci bölümde sosyal sermaye ve iletişim kavramlarından sonra iletişim modellerindeki işlevsel etkileri ele alınmış tek yönlü iletişim, karşılıklı iletişim ve etkileşim odaklı modeller incelenmiştir. Sosyal sermaye ve iletişimin işlevsel yönleri burada değerlendirilmiştir. Bilişsel ilişki ve yapısal sosyal sermayenin bürokrasiye aracılığı üzerinde durulmuştur.

Üçüncü bölümde bürokrasi, girişimcilik, sosyal sermaye ve iletişim ilişkileriyle ilgili alan yazın incelenmiş Türkiye örneğine yer verilerek, yatırım sürecinde iletişimin bürokrasiye aracılık düzeyi bağlamında girişimciliği etkileyen bilişsel sosyal sermaye kavramı ve sosyal güven bağlamında ekonomik kalkınma ilişkisi bu bölümde ele alınmıştır.

Dördüncü bölüm araştırmanın yöntemine ayrılmıştır. Yöntemin alt başlıklarında araştırmanın deseni, yaklaşımı, soruları, ele alınan evreni ve bürokrasiyle ilgili iletişimsel süreci konu alan açıklayıcı bir akış şeması eklenmiştir. Veri toplama araçları, veri analizi ve karşılaşılmış olduğumuz sınırlılıklar açıklanmıştır.

Beşinci ve son bölümde elde edilen bulgulara yer verilerek girişimcilere uygulanan anket verileri tablolar halinde incelenmiş, ortaya çıkan yapı geçerliliği ve güvenilirlik analizi tabloları paylaşılmıştır.

Çalışmanın sonuç kısmında, Türkiye'deki koşullar değerlendirilerek bürokrat ve mevzuat algısının girişimcinin ihtiyaçlarına cevap verip veremediği, bilişsel sosyal sermayenin iletişimsel boyuta etkisinin anket çalışmalarıyla ortaya çıkartılarak ortaya çıkan tespitlerde bu bölümde araştırmanın sonuçları genel olarak değerlendirilmiş, bazı önerilerde bulunulmuştur. Faydalanılan literatür listesine sonuç bölümünden sonra kaynakçada listelenmiştir.

Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünün tez kullanım kılavuzuna bağlı kalınarak özgeçmiş, intihal raporu ve etik kurul raporu eklenmiştir.

1. BÖLÜM

BÜROKRASI VE GİRİŞİMCİLİĞİN İLİŞKİ ÇERÇEVESİ

Bürokrasi ve bürokratik davranışlar girişimciliğin sorununu anlamak yerine mevzuat çerçevesinde sorunları halının altına süpürmeyi tercih ederken bu tutumunu bir güç halinde elinde tutma davranışlarını korumaya devam etmektedir. Devlet yöneticilerinin aleni şikâyetlerini toplum ile paylaşmaktan çekinmediği bir bürokrasi ile karşı karşıya olan bir ülke görünümündeyiz. Bu anlayış devlet işleyişini tamamen etkileyerek köy muhtarlıklarından sendika ve derneklere, aile ilişkilerine kadar etkilemeye devam ederek adeta bir virüs gibi etkisini göstermektedir. Kamu, sivil fark etmeden bütün örgütlenmelerin ortak ilkesi görevden kaçış sürecini daha iyi yönetebilmekten başka bir şey değildir. Girişimci, zihninde vücut sağlığı için Covid-19 ile karşı karşıya gelmekten ne kadar kaçıyor ise fiili bir faaliyet ve yatırım için de bürokrasiden o kadar kaçmaya çalışmaktadır. Maalesef bürokratik kurumların genel görünümü bu şekilde algılanmaktadır.

Demokratik, Otoriter, Totaliter tüm rejimler ve hükümet sistemlerinde siyasetçiler ve hizmet alan vatandaşlar başta olmak üzere, sistemin işleyişinde tüm argümanları yöneten bürokratların bile bürokrasiden şikâyetçi olması da ayrı bir paradokstur. Hiçbir tarafın memnun olmadığı sistemin ana aktörü bürokratlar doğrudan veya bilmeyerek yaptıkları yanlışlarına karşı hesap vermelerinin yolu da diğer bir bürokratin kararına bırakılmıştır bu da ayrı bir paradokstur. Bu çelişkiler birçok araştırmaya konu olmaya devam etmektedir. Henüz anlamlı bir sebep ortaya konmamakla beraber belki de bürokratların görevsizlik eylemi yanlış yapma riskini en aza indirmek için görevlerini ihmal ederek emeklilik sürecine erişmeyi en az yanlışla tamamlamayı benimsemelerindedir. Çünkü her bir kalem oynatma bir

eylemdir, her eylemin de hata riski ihtimalinden dolayı bürokratlar iş yapmadığı zaman yanlış da yapmamış olacaktır. Zaman zaman yapılan denetim durumunda eylemlerinden dolayı müfettişlere hesap verme ihtiyacı doğmayacak, vatandaşı ile muhatap olmalarına gerek kalmayacaktır.

Ara seçim olmazsa en fazla beş yıl ömrü olan siyasilerin de bürokratına hesap sormadığı bir ülke vatandaşıyız. Bürokrat davranışına genel bir bakışta görülen, ilk iki yıl bakan bey ile uyumlu çalış, son üç yıl bakan beyi mevzuat ile oyala beş yılını doldur ve siyasal tehlikeyi atlat anlayışı kural olmuştur. Aydın'a göre bürokrasi, demokrasinin ilkelerine karşı duyarsız, vatandaşın taleplerine karşı sorumsuz, kırtasiyeci ve seçkinci, yapılanma bütünüdür (Aydın, 2012). Ataman'a göre bürokrasi, atanabilme sürecinde gösterdiği performansı atandıktan sonra görev faaliyeti için göstermeyen, yetki avantajını görevi yerine menfaatine yönelik işleten ve görevden kaçış yöntemleri geliştiren bürokrasi, devletin hiyerarşisi içinde yürütülmesi gereken işleri gereğinden fazla yazışmalara boğarak, kırtasiyecilik karmaşası (Ataman, 2001) yaşatandır.

1.1 Bürokrasi Kavramı ve Yaklaşımları

1.1.1 Bürokrasi Tarihi ve Weber, Coğrafyamızda Uygulanması

Tarihi geçmişe baktığımızda kabile odaklı yönetimlerin yoğunlukta oluşu ve yazılı kayıtların yaygın olmayışı sebebiyle, örgütlenme şekliyle ilgili yazılı bir belgeye yeterince rastlamamaktayız. İkel yaşamda toplum kavramı da yaygınlaşmadığından ne bir görev tanımı ne de hiyerarşi gibi durumlara rastlanamaz. Bürokrasiye gerek duyulması, devlet kavramının doğuşuna rastlar, çünkü devlet örgüt hiyerarşisiyle yönetileceği için bürokratik örgütlenme ihtiyacına gerek duyulmuştur. Bürokrasiyle ilgili ilk yaklaşımlar bir masa üzerinde hizmetin yürütüldüğü ve o masanın bulunduğu odaya Latince'de Burrus ya da Bureau (masa-büro) kelimesine devamında da masanın muktediri anlamında Craite (güç veya iktidar) kelimelerinin birleşmesinden ünvanın çerçevesini temsil etmektedir (Özer, vd. 2015). Bürokratik refleks olarak ilk bulgular dini veya büyücü bireylerin siyasal eylemine altyapı olarak sistematik örgütlenme teokratik yönetim

uygulamalarında görülmüştür. Nil nehri taşkınlardan sonra tarım arazilerinin yeniden dağıtımı yönüyle ilk bürokrasi tarihi Firavunlar döneminde (İÖ, 3000) uygulanmış, bu bürolarda yazılan sınırlar ve kurallar eski Mısır bürokrasi yönetiminin de temelini oluşturmuştur (Başaran, 1989). Daha sonra devlet düzeninde sistemler geliştirilmesiyle Mısırlılar ve İnkalar'da ilk yazılı kayıtlara ulaşılmıştır. Bu kayıtlar tarımsal düzenlemeler olup ekim yapılacak alanları zamanı, taksimi ve yönetilmesi buralardan elde edilen üretimin yıllık rejimini ve paylaşımını belgeleyen kayıtlara ulaşılmıştır (Başaran, 1989). Ayrıca yerleşkeler arasında ulaşım ile ilgili köprülerin kullanımı, yıllık üretim fazlası tahılın depolaması gibi müşterek değerler yeniden birlikte faydalanmak amacıyla kayıt altına alınmıştır, bu kayıtların düzeninde ki titiz hiyerarşisi ilk bürokratik sistemleri yansıtmaktadır (Başaran, 1989). İspanyollar Peru'yu yağmaladıklarında gördükleri arşiv karşısında şaşırılmışlardır, bu arşiv renkleri kalınlıkları farklı olan ipler ile kurgulanmış sayıları karşılması için bu iplere sistematik düğümler atılarak konularına göre yıllık istatistik oluşturmuşlardır (Jakoby, 1976).

Bürokrasiye özel yetiştiriliş ilk memur sınıfı yazıcılardır ve eski Mısır'da yetiştirilmişlerdir, bunlar dini ağırlıklı yazışmalarda uzmanlaşmış ve hiyerarşi zincirinde saygın ve özel bir yere sahiptirler (Jakoby, 1976). Diğer taraftan Nil nehri taşkınlığında ekilebilir alan taksimi ve sulama sistemini yöneten, idari ve dini kurumlara gelir elde eden bu geliri de aynı saygınlar adına yöneten en totaliter bürokrasi sınıfı uygulamalarına rastlanır (Jakoby, 1976). Yale Üniversitesi arkeologlarından Michael Rostovtzeff'in tespitleri, M.Ö. III. Yüzyılda "Kişisel hâkimiyete dayanan ve bürokratik bir mahiyet taşıyan Mısır'ın bu idari sistemi, adeta kanunlaşmış gibi katı bir hale gelmiştir. Bir dereceye kadar zorlama ve sert kuvvet yardımı ile yürütülen bu sistem devlet birimlerince, istedikleri gibi hareket etmelerine müsamaha etmiyordu". Firavunlar'da emre riayetsizliğe uygulanan ağır cezalara bürokrasi muafiyeti olmadığı gibi idari takdir hakkı da verilmemişti. Çin yönetimi devlet idari oluşumundan bu güne kadar fazla değişikliğe uğramadan gelen ender bürokratik yapılanmalardan biridir. Patrimonial bürokrasinin kurucusu, uygulayıcı örneği olarak devlet idaresi geleneğinde, içerden ve dışardan

yönelen tehditlere gerektiğinde savunma müdahalesi olsun, ya da bayındırlık planlamasıyla çok disiplinli bürokrasi kültürüne sahiptir (Abadan, 1959).

Aristokrat Atina bu ihtiyacı çözmek için kura yönteminden faydalanmış, kamu bürokrasi kurumsal bir yapıya evirilmediği için Atina vatandaşları arasında dönüşümlü olarak kura çekilerek belli süreli olarak yürütülüyordu. Coğrafya ve nüfus bakımından dünya tarihinin en önemli İmparatorluğu Roma'da, bürokrasi uygulamaları feodal kültürel düzen, lorda bağlılık ve onu kutsal tanıma esasları ile yürütülüyordu (Eryılmaz, 2008). Augustus'tan sonra Roma'da, (MS.25) devletin askeri ve sivil olarak aşırı büyümesine çözüm arayışlarına gidildi, merkezi yönetimin güçlenmesi ilk uygulama düzenli maaş ile teşkilatlanma resmileşti. İktidarın merkezden yönetilmesi daha uygun görülerek prenslerden yetkilerini memurlara devretmeler sağlandı, kamu işleyişi derebeyi feodalitesinden profesyonelliğe doğru evirilerek sadakat, kraldan ve prenslerden kanunlara yani devlete doğru yöneltilmiştir (Eryılmaz, 2008). Roma'da eğitim almış sistematik yoruma yatkın memurlar, dini kümelenmelerin etkisini en aza indirmek için, vatandaşların talebi halinde merkezden eyaletlere doğru daha rasyonel bir hizmet geliştirmeye ve vatandaşa sunmaya çalışıyordu (Abadan, 1959).

Fizyokrat iktisatçı Fransız Vincent de Gournay'nin (1745) bürokrasi kavramını bugünkü anlamıyla ilk kullandığı yönünde ittifak vardır (Heper, 2005). Yine günümüzdeki anlamıyla bürokrasiden rahatsızlıklar da yok değildi. Yine bir Fransız olan filozof Baron de Grimm, 1 Temmuz 1764 günlü mektubunda *"büroların, kamu yararını gerçekleştirmek için değil, aksine kamu yararının büroların egemenliğini sağlamak için icat edilmiş bir kavram olduğu"* yorumunu yaptığı için, bürokrasiye atıfla, kendi çıkarına yönelik iktidarın otoritesini kullanan çalışanlardan (Heper, 2005) rahatsızlık duyduğunu dile getirmiştir. Bürokrasi gücünü olumsuz olarak ifade eden düşünür, Gaetano Mosca (İtalya, 1858-1941) "Yönetici sınıfın monolitik ve homojen olmaması, ancak menşei ve menfaatleri bakımından farklı unsurlardan oluşması gerekir" diyerek bürokratik oligarşi tutuculuğuna karşı hizmet amaçlı homojen olmasını önermiştir. Devamında "memurların çoğaldıkça toplumsal ilişkilerde bürokratikleşme oranının da artmasından, siyasal sistemlerin modernleştikçe de bürokratların ele geçirdiği güç üstünlüğünden" rahatsız olmuştur. İngiliz

siyaset bilimci Harold Joseph Laski (1893-1950) bürokrasi için “*sıradan vatandaşların özgürlüklerini tehlikeye atacak derecede kontrolü tamamen memurların elinde bulunan hükümet sistemi*” olarak tanımlamıştır. Olsen’e göre bürokrasi, hiyerarşik olarak biçimselleştirilmiş, işbölümüyle birlikte görev tanımı yapılmış, kişiden bağımsız standartlaştırılmış örgüt sistemi (Olsen, 2005) olarak tanımlanmıştır.

Fransız sosyolog Frédéric Le Play (1806-1882) bürokrasiyi ifade ederken “ufak dokunuşlarla yürüyecek işlere bile merkezi otoritenin dağıttığı yetkiler ile olumsuzluk yüklemektedir” diyerek olacak işler de bürokrasi istemediği için olmayacaktır demiştir. Türkiye’de ise Vali Recep Yazıcıoğlu bürokrasiye yönelik isyanında “*bürokrasi idari yapıların bir mecburiyettir, ancak bunun bir hastalık şeklinde anarşi çıkarması olağan çabayla merkezîyetçi zihniyet ile akıl almaz evrak trafiği üstüne yetki karmaşası hatta yetkisizlik ve belirsizlik sonuçlanması anlaşılabilir.* (Yazıcıoğlu, 1995)” diye aynı keyfiyeti vurgulamıştır.

Bürokrasiye kelime anlamı bağlamında bakınca karşımıza, toplumda seçilerek oluşturulmuş, özel olarak yetkilendirilip toplum geneline tepeden bakan toplumdaki üst bürokrata doğru daralan bir yapı çıkmaktadır. İlke ve kuralları daha önceden belirlenmiş olmasına karşın karşısındaki kişinin referansına göre mevzuat yorumu yapabilen, şahsi çıkarını genel kabul görmüş ilkelere tercih edebilen bir yapı, bu yapıdan girişimcinin iş çıkarması çok kolay görünmemektedir. Aslında bürokrasinin kuruluş niyeti vatandaşın daha iyi hizmet amacıyla devlet yönetimlerinin sistematik organizasyonu olmakla birlikte, liyakatsiz atamalar sonucu kolaylaştırıcı amaçla yazılan kurallar silsilesi kişiselleşmiş çözümsüzlük ve kargaşaya dönüşmüştür. Bu yönüyle de kendinden beklenen verimlilik yerine uzayan bekleyişler, görevi ihmal eden olumsuz bir örgüt biçimi ortaya çıkmıştır.

Kamu bürokrasisinde erteleme süreci iki kelimedir, alakasız veya daha sonra alınması gereken bir belgeyi değerlendirme sürecinde talep etmek girişimcinin iş ve işlemlerinin tıkanmasına sebep olur. Bu belge talebinin altındaki dayanak “belki”dir, yani gelecek dönemlerde yönetmelik yenilenirken “belki” bu belge de istenebilir, geleceğin belge talebini şimdiden “ihtiyaç

duyulabilir” varsayımıyla anlamsızca arşivlemektedir. Talep edilen arşiv evraklarının tamamlanma süreci yine başka bir kurumdan sağlandığı unutulmaktadır. (<https://kelimeler.gen.tr/burokrasi-nedir-ne-demek-56135>, erişim; Şubat,2018). Bu belkilerle bürokrat devlet adamı konumunu karşısındakine özümsetmek için mevzuat kalkanyla zorlaştırmaktadır. Devletin devamlılığı için hizmet vermesi beklenen bürokrasi kavramı devletin olumsuz teşkilat topluluğunun tamamıdır (Abadan,1959); (Baransel, 1979).

Bürokrasi örgütünü belli bir sistematik içinde sınıflandıran Weber, bürokrasiyi ortaya çıkışlarına göre, geleneksel, karizmatik ve yasal otorite olarak üç tipe ayırmıştır. Bürokrasi bir işin yerine getirilmesinde bireyler arası örgütlü ve sürekli işbirliğidir (Aydın, 1998). Weber, kamu yönetimini incelerken otoritenin gücüne işlevsellik ekseninde kurgulamıştır. Çünkü bir devletin modernliği çalışma verimliliğiyle doğru orantıdır, yürütmenin emir ve talimatları meşru yasalar doğrultusunda uygulanmalıdır. Bürokrasi yalın bir rejim uygulaması olmayıp, yönetim sistemi her ne olursa olsun işlerin sistematik ahenk içinde yürütülmesi için kurulsun da ancak sisteminin aksaması, işlememesi sistemin öz realitesinden ziyade, liyakatten uzak insan kaynaklarının sıkıntısıdır.

Siyasal iktidarlar bürokrasinin işlevselliğiyle olumlu veya olumsuz etkilenirler, bu yönüyle bürokrat kontrolden çıkarsa büyük oranda olumsuzluk şemsiyesiyle mevzuat bilgisinin avantajıyla siyasetçiye üstünlük sağlar. İşlevselsizliği yönüyle eleştirilerin önlenmesi için siyasilerle düşen görev ehil kişiler atayarak, düzenli kurumsal denetimlerini aksatmamalıdır. Nihayetinde bürokrat da insandır hareket alanı yasalarla belirtilmediği zaman kontrol edilemez. Atama ve yasa yetkisini elinde tutan siyaset kurumuna düşen görev vatandaşın gelen geri bildirimine değer verilerek denetim kurumlarını etkin çalıştırmalıdır. Bürokratlar seçilmişlerin kontrolünden çıkarsa devletin efendiliğine soyunur (Mouzelis, 2001) demesindeki maksat atanmışların meşruluğu yasalar çerçevesinde siyasilerin kararlarına dayanır, dolayısıyla siyasilerin kararlardan liyakatin tercih edilmesi beklenir.

Muhafazakârlığın cari temsilcileri bürokratlar, makamını “muhafaza” için çalışırken, sonrada vatandaşın taleplerine karşı devleti korumaktır. Siyasiler, devlet işleyişine adapte olana kadar bürokratlara aşırı bağımlılık gösterirler.

Bu süreçte bürokrat, seçilmişlerin aldığı kararları etkilemeye özen göstererek, kararları yazılı kaynaktan incelerken önce kendi yetkilerine yönelik bir alan daraltılması tehlikesi yönünden çek eder. Siyasetçileri mevzuat yorumlarıyla pasivize ederek vatandaşın lehine bürokrasinin aleyhine olan maddeleri ya mevzuattan çıkartır ya da o yetkiyi yönetmeliklere kaydırarak yine kendilerinin kontrolünde kalmasını sağlayarak işlevsizleştirir. Bu bakımdan siyasiler, bürokratlar tarafından oyalanabilen ömrü seçim ile sınırlı geçici güçlerdir.

Weber bürokrasiye Alman kültürü odaklı çalışmıştır ancak günümüzde çok uluslu şirketlerce (ÇUŞ) birçok kıta ve kültürel farklılıklarla uygulanmaya çalışılmaktadır. Dolayısıyla bürokrasinin her kıtaya özgü kültürel muhafazakârlığı vardır. Yönetim şekli otoriter veya demokrasi her ne olursa olsun fark etmez, bürokratlar başta adalet olmak üzere yolsuzluktan temiz kaldıkları hayli tartışmalıdır (Miller, 1970). Bürokrasi yumuşak gücüne karşı çoğu zaman karizmatik liderler bile uyarı cesaretini kullanamazlar (Slattery, 2012). Bürokrasiye karşı e-devlet uygulamaları bir alternatif olarak düşünülmüş olsa da e-devlet bürokrasinin istemediği uygulamalarda “sistem yok” ifadesiyle geleneksel sistematüğının sanal direncini gösterir(Metin, 2012).

En kadim Coğrafya Anadolu’da bürokrasi geçmişi eskidir, birçok medeni devletin yaşadığı Anadolu’da Osmanlı devleti yıkılırken Anadolu kültürüne aşına, sivil ve askeri bürokratları ile Türkiye Cumhuriyeti’ni kurmuşlardır. Birçok geleneksel kurum da bunu gönüllü olarak benimsemiştir. Kuruluş yılını ve yaşını gösteren logoları her yıl değişik vesilelerle faaliyet sunumlarında bu geleneksel temeli sahiplendikleri açıktır. 2019 yılı itibarıyla, Türkiye Cumhuriyeti 96 yaşında olduğu halde, Sayıştay (1862) 157, Danıştay (1868) 151, Ziraat Bankası (1863) 156, Jandarma Teşkilatı (1839) 180, Posta Teşkilatı (1840) 179 yaşında olduğunu ilan etmektedir.

Resim 1: Osmanlı'dan günümüze bürokratik kurumlar

Bu kurumların kendilerini Cumhuriyet'ten daha eski göstermesi benimsemiş oldukları bürokratik davranışa sıkı bağlılığının göstergesidir. Osmanlı devleti bürokrasi geleneği Selçuklu devletinden Selçuklu devleti bürokrasi geleneği ise önce Gazneli devlet bürokrasisinde bulunmuş, 1050 yılında İranlı kâtip Kirman'ın kontrolündeki sınıfa bırakılmıştır. Selçuklular merkezî devlet anlayışında İran'ı takip ederek dili dâhil, tüm resmî yazışmalarında ve bürokrasi hiyerarşisinde Nizâmülmülk ile beraber Farsça hakimiyetini benimsenmiştir (Bitigen, 2020). Osmanlı devletinin Batılılaşması III. Selim ile hantallaşan bürokrasiden dolayı başlatılmıştır. Padişah başkanlığında sadrazam ve şeyhülislam gibi bürokrasinin ileri gelenleri ve ulema ile gündemi belirleyerek Meşveret Meclisi oluşturmuştur. Batılılaşma süreci I.Meşrutiyete kadar askeri ve sivil tüm bürokratik kurumlarda devam etmiştir. Kuvvetler ayrılığı olmayan Osmanlı Devleti'nde kudreti mutlak padişahlık (Abadan, 1959). Osmanlı'da kurumsal bürokrasi hamlesi gerilemeye tedbiren bir saray hamlesidir. Avrupa bürokrasinin taklidiyle gerilemeyi durdurma hamlesi başlamıştır (Heper, 1974b). Bürokrasinin kötü taklidiyle modern endüstri hamleleri başlatılamamıştır, kurumsallaşma sağlanamadığı gibi padişah otoritesi zayıflatıldıkça askeri ve sivil bürokrat kesimlerin pozisyonları daha da güçlenmiş, hazine arazilerini dahi mülkiyetlerine geçirmişlerdir.

Diğer yandan Avrupa'ya gönderilen gençler ideolojik düşüncelerle dönmüşler, eğitilmiş olmaları memuriyete yerleşmelerini kolaylaştırmış ve aynı zamanda batılı laik eğitilmiş bir orta sınıf oluşturmuşlardır. Yeni bürokratlar Avrupa'da öğrendikleri milliyetçi ideolojileri radikal manevralarla siyasal alana kaydırmışlar (Şaylan, 1986), aleni olmasa da ciddi bir mücadeleyle devleti hırpalamışlar, Osmanlının yıkılışıyla da bitmeyen mücadele,1923 anayasıyla yeni devletin laik, milliyetçi siyasal felsefesini Batılı eğitim almış bu sınıf şekillendirmiştir. Cumhuriyetin kuruluşuyla stratejik kurumsallaşma bu Batılı bürokratik kültür üzerine inşa edilmiştir (Heper, 1974b). Yani hem Batılılara karşı kurtuluş savaşı verirken, hem de Batı kültürü benimsemiş (Berkes, 2002) Osmanlının Batılılaşması Türkiye Cumhuriyeti'nde de devam ettirilmiş yeni kurulan İUM 1926 (İstatistik Umum Müdürlüğü) Belçikalı istatistikçi Camille Jackquart'a teslim edilmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin girişimcilik göstergesi 1927 nüfus ve iktisadi istatistiklerinde 65.245 sınaî müessesesi faaliyeti tespit edildi, buralarda istihdam edilenlerin sayısı 256.855 kişiyi buluyordu (Cillov, 1956). Tespit edilen 65.245 endüstriyel işyerinden %20,97'si 5 ve daha fazla işçi çalıştırırken, %79,03'ü ise 1-4 arasında işçi çalıştıran küçük işyerlerinden ibaretti. Endüstriyel işyeri olarak kayıtlara geçen toplam işyerlerinin ziraat dâhil %4,32'ü motor gücü kullanıyordu, tarım işlerinde kullanılan motor gücü dışarıda tutulursa bu oran %2,36'ya kadar gerilemekteydi (motor gücünde Watt bilgisi yoktur). Bu sanayi üretimi %97,64 el sanatları demektir.

Tablo 1.

Sanayi Sayımı Sonuçları (1927)

Sektörler	Müessese sayısı	Çalışanlar sayısı	Motor kuvveti ile çalışan müessese.	4 ve yukarı işçi çalıştıran müess.
Sanayi İstihraciye	556	18.932	45	339
Ziraat Sanayii	28.439	110.480	1.279	6.255
Dokuma Sanayii	9.353	48.025	244	2.459
Kereste ve Mamülleri	7.896	24.264	380	1.352
Kâğıt ve Karton Sanayii	348	2.792	117	176
Maden Sanayii	14.752	33.866	427	1.564
Bina İnşaatı Sanayii	2.877	12.345	31	1.245
Kimya Sanayii	697	3.107	94	197
Muhtelif Sanayii	16	455	10	10
Muhtelif ve Belirsiz Sanayii	311	2.589	195	86
TOPLAM	65.245	256.855	2.822	13.683

Yukarıdaki istatistikî bilgilere göre (1927) yıkılan Osmanlı devletinde ihmal edilen girişimcinin durumu Cumhuriyette de farklı değildi, ihmalin müsebbibi hazine arazi tapularını sahiplenecek cürette gücü elinde tutan bürokrasiydi. Yeni Cumhuriyette devlet memuriyet demek bürokraside etkin olmakla beraber devlet işletmelerinin de üst düzey idarecisi avantajıyla revaçta olduğundan girişimcilik yine ihmal edilmiştir. Kurtuluş savaşını kazanan vatandaş siyasal mücadeleyi kaybederek, hizmet beklediği yeni cumhuriyette Osmanlı bakiyesi bürokratlarca yönetilen Jandarma baskısına

maruz kalmıştır. Vatandaş mevcut uygulamayı “*ceberut devlet*” diye sloganlaştırmıştı(Şaylan, 1986). Diğer taraftan bürokrasi güçlendikçe devletin işleyişini düzenleyen özel kanun ve tüzüklere kendi lehine müdahalede bulunarak, vatandaş lehine yönelik uygulamaları da kısıtlamaya çalışmıştır (Heper, 1974b).

Tüm bunların gölgesinde hiçbir düzelme beklenemezdi, kamu yönetiminde görülen bürokrat baskısı ve ağır aksak işlemleri gören bazı hükümetler zaman zaman bürokrasiyi kontrol etmek adına köklü bir çalışmalara kalkışmışlardır. Bunlardan biri, 1960'larda Merkezi Hükümet Teşkilatı Araştırma Projesi (MEHTAP) olarak hazırlanmıştır. Daha sonra idari reform fikri gündemde tutulmaya çalışılmıştır (Eryılmaz, 2008). Bürokrasiyi azaltmaya ve bürokrasiyi frenlemeye yönelik hükümet çalışmaları adına Devlet Düzenleme Kurumları devreye alınsa da kayda değer memnun edici ilerleme olmamıştır. Türkiye Cumhuriyeti girişimciliği önceleyemediği gibi devlet işletmeleri olan kamu iktisadi kuruluşlarını (KİK) da verimsiz yönetmiş, neo-liberal ekonomi akımından etkilenen devlet, neo-liberal akımın kabul gördüğü 70'li yıllarda, refah politikalarından piyasayı arz talep çizgisinde oluşturan kurallara, piyasa ekonomisine geçmiştir. Özel sektörün rekabet odaklı üretimi, mevcut kaynakların verimli kullanıldığı düşüncesini benimseyerek, devletin üretim anlayışını terk ederek özelleştirmelere yönelmiştir (Eryılmaz, 2008). Yeniden yapılanma paradigmasına göre kamu kavramının yerini “*müşteri*” kavramına bırakmıştır (Şaylan, 2003).

Devlet Planlama Teşkilatının (DPT) hazırladığı düzenli beş yıllık kalkınma planlarının altıncısında kapsamlı bir Kamu Yönetimi Araştırması (KAYA) raporu hazırlanmış, bu rapordan da verim alınamamıştır. Yeni çalışmalarda Avrupa Birliği (AB) anlayışı ile yönetime katılma hedefiyle birlikte performans, verimlilik, etkinlik, hesap verebilirlik benimsenmiştir (Eryılmaz, 2008).

1980'li yıllarda yönetişimin yeni paradigması paralelinde, neo-liberal dönüşüm siyaset üstü kurumlara yönelimi bürokrasiden arınma ve yönetimleri rahatlatacağını, siyasetinde etki edemeyeceğini savunanlar bu amaçla Avrupa Birliği (AB) ile ilişkileri de göz önüne alarak birçok yüksek bürokrasi

kademelerini oluşturan Düzenleyici ve Denetleyici Kurumlar (DDK) devreye alınmıştır (Tüğen, 2010).

Bürokrasiye ayar verme hamleleri 1960'larda başlar

- 1960'larda Merkezi Hükümet Teşkilatı Araştırma Projesi (MEHTAP)
- DPT altıncı beş yıllık K. planında Kamu Yönetimi Araştırması (KAYA) raporu (1990) hazırlamıştır
- 1980'li yıllarda Avrupa Birliği (AB) ile ilişkiler doğrultusunda yönetişimin yeni paradigması bürokrasiyi azaltmak amacıyla siyaset üstü kurumlara yönelmiş Düzenleyici ve Denetleyici Kurumlar (DDK) devreye alınmıştır (Tüğen, 2010).
  - Sermaye Piyasası Kurulu SPK (1982),
  - Rekabet Kurulu (1994),
  - Radyo Televizyon Üst Kurulu (1994),
  - Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu BDDK (1999),
  - Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu BTK (2000)
  - Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (2001),
  - Kamu İhale Kurumu (2002),
  - Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu KGK (2011)
  - Kişisel Verileri Koruma Kurumu KVKK (2017)
  - Nükleer Düzenleme Kurumu NDK 2018
  - Tütün ve Alkol Piyasası Kurulu (2002), 2017 de kapatıldı
  - Şeker Piyasası Kurulu (2001), 2017 de kapatıldı

Aslan payı 5.535.000.000 ₺ ile Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK) kurumunun olmak üzere toplam 2020 Yılı için Merkezi Yönetim Bütçe Kanun İcmali Bütçesi 7.623.700.000₺ olarak belirlenmiştir (<https://sbb.gov.tr>)

Bu durumun bürokrasiye panzehir olması beklenirken bürokrasi çitasının yükseltilerek bakanlık üzerine, yani iş için değil ziyaret için dahi ulaşılamayan çok yüksek düzey bürokrasi oluşturulduğunun farkına bile varılamamıştır. Üst kurumların ana felsefesi düzenleyici misyon üstlenerek, işleyişi denetlemektir. İdari ve mali özerkliğe sahip olup, faaliyetlerinde raporlarının bakanlığa sunulması, hükümet ve parlamento ile ilişkilerin yürütülmesi (Eryılmaz, 2008) öngörülmüştür. Yapıları gereği bağımsız ve özerk olduklarından bürokrasiye ayar çekerek para, enerji ve medya gibi önemli alanlarda devlet adına DDK düzenleyici rol üstlenmesi gerekirken, uygulamada bürokrasi çitasını bakanlıkların üzerine çıkarmaktan başka bir işlevi henüz başaramamışlardır. Bu kurulları, idari denetim dışında, İdare Mahkemeleri ve Danıştay denetlemektedir (Tüğen, 2010). Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu (KMYKK) hükmünce, dış mali denetimleri de Sayıştay tarafından yapılmaktadır (Eryılmaz, 2008).

Bir kurumsal hiyerarşide vazgeçilmez kurum olarak benimsenen bürokrasiler, yolsuzluk dâhil, kişisel veya siyasi menfaat elde etme çabasından dolayı eleştirilmektedir. (Yılmaz,1997). Diğer bir eleştiri maddi veya şahsi haz menfaatiyle yapmaması gereken işleri yaparak, diğer taraftan görevi olan işleri de birçok bahanelerle yapmadıklarından dolayı da eleştirilmektedir. Yolsuzluk ve usulsüzlüğe bulaşanlar ise maaşlarının çok yetersiz kalmasını ileri sürmektedirler (Çulpan,1980). Vatandaştan gelen bir hizmet talebi için “mevzuatı inceleyeceğiz, üzerinde düşüneceğiz, gerekeni yapacağız” diyerek konuya giriliyorsa, herhangi bir nedenle o işin yapılmasına sıcak bakmadığındandır (Aykaç, 1997) ve o iş yapılmayacaktır.

Max Weber'in ilkelerinden biri liyakattir. Hobbes'a göre liyakat ise bireyin değerli olduğuna inandığı alanda özel bir kudreti veya yeteneği (Hobbes, 2010). Bu kadar açık bir yeteneğe sahip liyakat sahibi kişi yerine, başarısız bireyin yükseltilerek yetkilendirildiği yönetimler sadakate değer verir. Bu yönetimlerde personelin liyakat ve başarısı yerine, itaat ve sadakati aranır.

Bu ilke 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun esası haline gelmiş (Eryılmaz, 2008). İktidardaki parti niteliksiz personelleri sadık diye yetkilendirdiğinde ardıl seçimlerinde bu yetkilendirmenin zararını görür (Weber, 1996). Liyakatli bürokrat girişimciliğin sonuçlarının ülke ekonomisine faydasını görerek genel menfaatleri ön planda tutarken, sadık bürokratin ufku kendini göreve getiren siyasi referansının içinde bulunduğu hükümetin ömrünün süresiyle sınırlıdır.

İdarenin işlevselliği ortaya çıkan hizmetle ölçülür, minimum bürokrasiyle en etkin çözüm bürokratin liyakatiyle yakından ilişkilidir, bu işlevsellik vatandaşın gözünde hükümetleri yüceltir, hükümet etmenin esası şeffaflık ilkesiyle kamu kurumlarını en üst düzeyde ve adil şekilde denetleyerek kanunları güvenilirlik boyutunda uygulamaktır (Fukuyama, 2008). Ancak liyakati telaffuz etmek yetmiyor, sadakat ilkesini devlet memurları kanununa (657 sayılı) eklemeyen aşikâr bir çelişki ve verimsizliğe razı olmak zorundadır, sadakatin sonucu devlet kadrolarının yozlaşmasıdır, kamunun hizmet değil de yağmacılık aracı olarak düşünülen siyasal ganimet kayırmacılığıdır (Çulpan,1980).

İstihdamda bir sürü işlevsiz makamla devlet hantallaşır, bürokrasi verimsiz bir israf aracı olur. Bürokrasinin ayrıcalığını gören bürokrat daha da yükselme peşine düşer. Vatandaş onu eleştirmeye ve denetlemeye yetkisizdir. Mill'in, Rusya örneğinde, bürokratlar karşısında Çar bile çaresizdir, talimatları pasif direnişle karşılaşır. Bürokratin iktidara muhalif olduğu yerde hiçbir iş yürümez. Mill'e göre, memurun bu uyuşukluğuna karşı bürokrasinin dışından denetlenmesini sağlayacak bir mekanizma gerekir. Yeti ve yetkinin bütünüyle bürokraside toplanmasını engellemenin yolu, bilgiyi merkeze toplarken, gücü merkezden uzaklaştırmaktır (Mill, [1859] 2015). Bürokrasiye bağımlı büyüyen mekanizma devlet olmaktan uzaklaşır vatandaşlar bürokrasinin kölesi olurlar, hiçbir reform gerçekleştirilemez, Ülkenin üstün kabiliyetli ekibi gruba dâhil edilse bile, düşünce yapısı bakımından zamanla memurlaşır yenilikçiliği zayıflar. (Mill, [1859] 2015). Devlet yönetimini üstlenen hükümetlerin, bürokrasi ile girişimci arasındaki iletişimi sağlamaları beklenmektedir. Söz konusu uzlaşma sağlanamazsa bürokrasideki liyakat veya sadakatin seviyesi girişimcinin suskunluk sarmalına düşmesine veya umut gördüğü ülkeye gitmesine mani olamayacaktır.

Devletin işleriyle iştigal edenler verilen hizmetin vatandaşa en az maliyetle en seri şekilde nasıl verilebileceği çerçevesinde çare aramaya çalışırken, vatandaş tarafından da devlet dairelerinde aynı amaçla daha maliyetsiz ve daha seri nasıl hizmet alabilirim arayışı süregelmiştir. T. Woodrow Wilson'un bürokrasi yaklaşımında (Amerika Birleşik Devletleri'nin 28. Başk.) "İdarenin İncelenmesi" konulu makalesi kamu yönetiminin gelişmesinde disiplini önermiştir, makalede devlet yönetimi ile siyasetin birbirinden ayrılarak ele alınmasını önerir (Güler, 1994). Wilson, akademik dilin bilimsel üslubuyla içinde bulunduğumuz problemlerin çözülmesini mümkün görmez, aksine herkesin anlayamayacağı bir mevzuat ile mevcut problemler çözülemeyecektir.

Weber (1864-1920) sosyologdur, Alman sanayi kalkınmasına bürokrasi iyileştirmeleri amacıyla çalışmalar yapmıştır. Bir devlet ve işletmeler için verimliliğin gerekliliğinden (Aydın, 2012) yola çıkan Weber, kişisel etkiden arınmış yazılı kurallar ve yasalar ekseninde işleyen rasyonel bir model arayışında (Aytaç, 2005), meşruluk ve gücün merkezi olan iktidar yönünü incelemiştir (Ergun; Polatoğlu, 1988). Meşruluğun dayanağını "karizmatik", "geleneksel" ve "hukuki" olarak üç otorite yönüyle incelemiştir (Özer vd, 2015). Uygulamadaki şikâyetler doğrultusunda işgücü ve bu gücün verimli yönetimi için kuramlar geliştirir. Weber bürokrasinin çerçevesi yerine ilkelerini tanımlayarak, Karizmatik modelinde, liderin egemenliğinde şahsi ve keyfi uygulamaları görmezden gelen bir yönetim modeli; Geleneksel modelinde ise patrimonyal otoriteyi benimsemiştir. Bürokrasinin hizmet çerçevesini hukuk kurallarının egemenliğine bırakan modelinde de yasal-ussal (hukuki) otorite demiştir. Atanan bürokratlar kullanılacak yetkinin henüz bürokrat atanmamışken mahiyet ve sınırların belirlenmesi de yazılı görev tanımı kapsamındadır. (Ergun; Polatoğlu, 1988). Weber'in kuramında ideal bürokrasi budur, uygulamaların sonuçları ve memnuniyet arttıkça geleneksel ve karizmatik görevlendirmeler azalmıştır, görev ve gücünü hukuktan alan bürokrasi örgütü modern yapı uygulamasıdır (Baransel, 1979). Weber bürokrasi modelinde hiç yoktan bir model çalışmamış, mevcut örgüt türlerinin yapılarını incelemiş adil ve kabul gören yönlerini alarak ideal tip ile bütünleştirerek uygulanabilir hiyerarşik bir sisteme dönüştürmüştür.

Bürokraside ideal şekil kavramından arzu edilen nihai üstünlük değil, aksaklık düzeyi en düşük olan, fiili uygulamada arzu edilebilir, geliştirildikçe beğenilecek zihni bir kalıptır. Weber'in belirlemiş olduğu bürokrasi yapısal ilkelerine göre –“Yasalarla Düzenlenmiş Yetki Alanı”-“Otorite Hiyerarşi”-“Uzmanlaşma”- “Gayrişahsîlik”- “Yazılı Belgelere Dayanması”- “Kariyer Yapısı”-“Kurallar Sistemi”-“Kamu ve Özel Hayatın Ayrışması” şeklinde sınıflandırılan başlıkların yapısal ve işlemsel özellikleri içeriğine girmeden kısa kısa açıklamakta fayda mülahaza edilmektedir.

Yasalarla düzenlenmiş yetki alanı; bürokraside işlemlerin yürütülmesi, gerekli emirleri verme yetkisi ve yaptırımlar sistematik kurallarla yürütülmesi, yapılması gereken görev ve yetkinin bürokratın/memurun şahsi çıkarına kullanılmasına izin verilmemesidir (Baransel, 1979). Otorite-Hiyerarşi; görevler en üstten alta doğru hiyerarşik bir düzen içinde yürütülür, böylece üst birim alt birimleri denetim altında tutar (Baransel, 1979). Uzmanlaşma; eğitilmiş memurların görevlendirilmesi büroda uzmanlık gerektirdiği içindir. Kayıtlar tutulurken işlem aşamaları uzmanlık gerektirir, amir her bölümün en iyi bilen uzmanıdır (Baransel, 1979), memur ise sadece çalıştığı birimde uzmanlaşabilir (Hicks; Gullet, 1981). Bu yönüyle bürokrasi fordist bir çalışma yöntemiyle yürütülür.

Yazılı belgelere dayanmak; işleyişin istendiğinde kontrole açık olması, yada önceki bilgilere dayanarak teamül oluşturmak için gerekli arşiv belgelerin kaydı incelenmelidir (Weber, 2013). Gayrişahsîlik; resmi iş tarafsızlık ister, memur işini yaparken ussal karar vermelidir, Karşıdaki kişinin şahsına göre görev ifası adil değildir (Weber, 2013). Özel Hayatın Ayrışması; resmi faaliyet ile özel yaşamı, iş yazışmaları ve serveti birbirinden ayırıştır (Weber, 2013). Kariyer yapısı; memuriyet ulvi bir meslektir, seçimi sadakate göre değil, işin niteliğine göre yapılmalıdır. Memurun üst görevlere kıdem ve liyakate göre yükselmelidir, her iki özellik varsa tercih sebebidir (Ergun; Polatoğlu, 1988). Kurallar sistemi; önceden belirlenerek yazılı şekilde kuruma dağıtılmış yönetmelik ve tüzükler, öğrenilebilir genel kurallar. Kararlar önceden yazılı genel kurallara göre alınmalıdır (Koparal; Özalp, 2013).

1.1.2 İbni Haldun'un Bürokrasiye Yaklaşımı

Halduncu yaklaşım toplumsal ve istikrar merkezlidir, İbni Haldun istikrar için bürokrasiden ziyade bürokratların hükümdarı etkilemek istemelerine yönelir. Devlet egemenliğinin yerleşmesinde istikrarın öneminin bürokrasi oluşumundaki nepotizme – yeğen, yakın akraba kayırma- yol açmasını dönemsel ve uygun görür. İbni Haldun şehir yaşamını merkeze aldığından, şehirlerde yoğunlaşan toplumun yaşam standardının yükseltilmesinin baskın talep olarak gelmesini bekler. Bedeviliğin geleneksel işgali olan hayvancılık ve tarımdan vazgeçilerek şehirselleşen meslekleri, ticaret ve sanayiye yönelimi öngörür. Devlet, bu ihtiyaçların organizasyonu için bürokratik makamları çeşitlendirerek memur sayısını artırır. Geliştirilen organizasyonlar toplumun beklentileri yönünde ihtiyaçların karşılanma usullerini düzenlerken iktisadi yapılanma yeniden şekillenir. Bu yönde eğitim, ticaret, sanat ile ilgilenen yeni bir toplum için yeni organizasyonlarla paylaşımın yeniden düzenlenebilmesi gerekir. İbni Haldun'a göre medeniyet teorisinin merkezi şehir olduğundan dolayı, toplumlar tedricen basit iktisadi faaliyetlerden de gelişmiş iktisadi faaliyetlere yönelecektir. Umranı eski olan şehirlerde medeniyeti temsil eden bütün sanatlar mevcuttur (İbni Haldun, [1377] 2004).

Şehirleşmeyi devletlerin ikinci aşaması gören Haldun'a göre, devlet olmak için bedevi yaşamdan medeni yaşama geçilecektir, çünkü medeniyete şehirde ulaşılır. Hükümdar devleti yönetir, hükümdarın bulunduğu şehir zamanla devletin en büyük şehri haline gelir. Devletler için gerekli olan şehir yoksa toplumu yönlendirerek kurulmalıdır. Hükümdarın ailesi üst kurumlara talip olmaz, aynı ortamda yetişen veya hanedana dost ve taraftar olan ailelerin yakınları devlet bürokrasisini oluşturur. Çünkü hükümdarın rasyonel esaslara uygun bir sistem kurabilmesi için sorunsuz bir istikrara ihtiyacı vardır. Bunu sağlamanın en önemli aracı o dönem için sadık hizmetkârlardır. (İbni Haldun, [1377] 2004).

Bürokrasi kuramları düşünce akımlarına göre sınıflandırmış (Eryılmaz, 2008). Klasik bürokraside belli otorite görüşleri vurgulayan Mouzelis, Marxist görüş, Weberyan görüş ve Hegelci görüşü, bu üç ana damar, tamamlayıcı olarak da Elitist ve Çağdaş olarak iki yan yaklaşımından söz eder.

1.1.3 Hegel'in Bürokrasiye Yaklaşımı

Devlet felsefesine özel bir önem veren Hegel, bürokrasi için, içerik yönüyle örgütsel/yönetimsel formlarını çürüterek devlet yönetimini silikleştiren bürokratlardan şikâyetçidir. Toplumunu şekillendiren bürokrasinin oluşturduğu evrensel (mutlak sınıf) ve ticari sınıftır. Hegel'in bürokrasi kuramında biçilen rol, toplumdaki gelen bireysel özel menfaatler devlet kurumları olan bürokrasi eliyle genel menfaatlere dönüştürülmeli (Şahin, 1998). Bu bakışın topluma katacağı değer, sivil toplum kuruluşları (STK) özel taleplerini öne sürdükçe, bürokrasi genel çıkarları karşısına çıkardığından bir çatışma doğar bu çatışma bir kerelik değil sürekli. Bu kısır döngüde devlet devreye girerek sivil toplumdaki gelen talepleri tarafsızca değerlendirip başvuran STK çıkarlarına yönelik olsa da, yine bürokrasi eliyle tüm toplumun istifade edeceği genel çıkarlara dönüştürmelidir.

Hegelde devlet yönetimi ve güvenliği, sivil topluma göre daha kapsayıcı ve uzlaştırıcıdır, çünkü sivil toplum kuruluşları toplumun genel yararına değil üyelerinin özel çıkarına yöneliktir (Eryılmaz, 2008). Yani bürokrasinin işlevi buradan başlar, bürokrat her eyleminde devletin işlevini fiilen icra eder, gerçekte onun amacı devletin vatandaşa uzanan elidir. Diğer yandan da bürokrasi bu fiili durumunu kendisine yontarak var oluşundaki hikmeti devletin nihai amacı olarak görür.

Dolayısıyla bürokrasiye gerçek amacını hatırlatan, devlet toplumuna hizmet için var diyen vatandaşla bürokrat çatışır. Hegel'de bürokrasi gücünün sınırlandırılması toplumun genel yararınadır. İdeal bürokrasi anlayışında kamu yönetimi üzerinden vatandaş ve devlet birbirine ulaşabilmeli, toplumun idealindeki beklentilere erişimi sivil toplum kurumlarına göre "devlet" düzeni içinde bürokrasi üstlenmelidir (Eryılmaz, 2008).

1.1.4 Marksist İktisadi Bakış Açısından Bürokrasi

Karl Marks'ın (1818-1883), derdi bürokrasi değil sınıf çatışmasıdır, ancak bürokrasi için Hegel'in "devlet felsefesinin kuramı" adlı çalışmasına yapmış olduğu yapı sökümü üzerinden bürokrasiyi, devlet yönetimiyle ilgili sınırlı şekilde eleştirmiştir (Mouzelis, 2001). Marks burada bürokrasiyi iki yönden

eleştirerek hem egemen sınıfın çıkarlarını koruma aracı olarak, hem de bürokrasiyi devletin güç aracı olarak sınıflandırıp, devletin bu güç aracını baskı amacıyla kullanmasını eleştirmektedir. Marks'a göre bürokrasi, etkili bir yürütme organizasyonu olmaktan öte, halk için verimsizce yürütülen kamu hizmetleri, burjuvanın mülk ve çıkarlarının garanti organizasyonudur (Marx, 1979). Marks burjuvaya güvenmez, burjuva kendi çıkarlarının güvencesi için başkalarının çıkarına (siyasal alan) mesafeli durmaktadır.

“Fransız toplumunun bütün bedenini teslim alan bu bürokratik örgüt korkunç asalak yapının, askeri ordusu kadar memur ordusu var, görünüşte devirdikleri mülk sahiplerinin senyörlük ayrıcalıkları ve feodaliteyi, gerçekte devlete özgü özel nitelikli hale getirerek feodalitenin ileri gelen etkin kişilerini de maaşlı devlet görevlileri yaptılar” (Marx, 1979).

Marks bürokrasiyi, karşıt sınıflara bölünmüş toplumlar için gerekli görür, karşıtlık toplum tarafından bir baskı gücü olarak algılanır. Bürokrasi, kurumları birbirine karşı yabancılaştırır. Bu yabancılaşma bürokratik imtiyaz duygularıyla desteklenir (Smith, 1988). Hegel'in özel çıkarların (sivil toplum kuruluşu çıkarları) genel çıkarlara (kamu çıkarları) evirildiği görüşünü de eleştiren Marks, “Aslında o durum görüldüğü gibi değil, devlet sivil toplumu organize ederek egemen sınıfların çıkarlarına hizmet eder, ancak uygulama algısı ile de toplumun genel çıkarları içinmiş gibi lanse eder”. Kapitalizmde bürokrasiye biçilen asıl görev, devlete egemen güçler dışarıdakiler üzerinde hâkimiyet sürdürme düzenine rıza devşirmektir (Ergun; Polatoğlu, 1988). Çünkü bürokratik devlet müdahalesi elit burjuvaziye ithalat duvarıyla dış rekabetten korurken, burjuva için tehlikeli sınıra yaklaşan alt sınıflara da baskı aracıdır (Smith, 1988).

Marks'a göre düzende sömürülen sınıfa karşı sömüren sınıfın egemenliğini gizlemek bürokrasinin meşruluğu gücü aracılığıyla yürütülür. Devlet, hâkim sınıfın çıkarlarını temsil ederken bürokrasiden bunun meşrulaştırılması için çaba ister, bürokrasinin etkin sınıfı da kendinin içinde yer almadığı diğer sosyal sınıflara egemenlik kurmaya zaten meyillidir, bu eylemini icra etmek için en önemli aracı “resmi sır” ve “gizlilik kararı” kavramları kendi elindedir.

Bürokrasi, önceki özel çıkarların yerine toplum yararına genel bir fayda getirememiş, sadece sonraki özel çıkarıcılar için himayeyi üstlenmiştir (Eryılmaz, 2008). Marks'a göre devlet gücü zamanla lağvedilecek o zaman bürokratik tahakküm kendiliğinden ortadan kalkacaktır (Halevy, 1983). Marks, devlet yönetim şeklide ki sorunun devlet aygıtında olduğunu vurgular.

1.1.5 Seçkin ve Çağdaş İktisadi Bakış Açısından Bürokrasi

Weber bürokrasi denetimi ihmal edilmemelidir eğer bürokratlar seçilmiş siyasetçilerin kontrolünden çıkar ve vatandaşa hizmet etme yerine devletin efendilerine dönüşür, diyerek seçkincilik tehlikesini vurgulamıştır. Seçkinlik bürokratların yasaları toplum lehine değil de otoritelerinin pekişmesi için yorumlar bu şekilde kanun yapan siyasetçileri saf dışı ederek kendilerinin seçkinliğini pekiştirir.

Birçok düşünürü göre seçkin bir sınıf her zaman vardır, bunları yorumlayan birkaç düşünürün akıllara yer etmiş yorumlarına bakmak istersek. Bruno Rizzi seçkinciliği “Bürokratik Kolektivizm”, Robert Michels seçkinci bürokrasiyi, “Oligarşinin Tunç Kanunu” olarak, Gaetano Mosca, “Yönetici Sınıf Yaklaşımı” Pareto ise “Siyasal Elit” olarak yorumlamıştır. Bu yorumlamalar seçkinci guruba örnek teşkil edebilir. Bu arada teknolojik gelişim, siyasi ve ekonomi alanındaki büyük ölçekli burjuva ve özel mülk sahiplerini denetlemekten yetersiz kaldığını, seçkinciler sayısal olarak azalsa da birçok devlette yöneticilere etki eden bir güç olarak etkin kontrollerini korumaktadır.

Diğer taraftan çağdaş bürokrasi kuramı alanını genişletmeye çalışır, dünya çağdaşlaştıkça bürokrasi de aynı oranda çağa ayak uydurur. Dünyadaki güç mücadelesi ülkelere müdahale yolunu da açmıştır, bugün tüm dünya ABD bürokrasisinden doğrudan veya dolaylı etkilenmektedir, yeni yönetsel çıkarları organize eden sistem çağdaş bürokrasidir. Kendi çağında Weber anlayışıyla ön disipline oturmuş olan bürokrasi yaklaşımı küreselleşmeyle birlikte işlevselliğini çağdaş bürokrasiye kaptırmıştır. Weber'in sınıflandırdığı bürokrasi de örgütlerin çapı ve istihdamı, ulusal boyutuyla mevcut üretim teknolojisi içinde fazla bir etki gösteremezken küresel değişimler çağdaş bir bürokrasi kavramını doğurmuştur. Bu değişim sorumluluğu arttırma yerine

aksine sorumsuzlukların örgütlü sistemi olmuştur (Çukurçayır, 2009), sömürünün bireysellikten kolektifliğe kayması, bürokrasinin kapitalizme kaymasıdır (Mouzelis, 2001). Weber'e atıfla Heywood'un dikkat çektiği nokta ise, demokratikleşme bahanesiyle bürokratikleşmeyi meşrulaştırmaya çalışan memur kullandığı imtiyazlarla görevini ihmal ederken seçkinleri ihya eder (Heywood, 2012) demektedir.

1.2 Girişimcilik

Girişimci ve girişimcilik; iktisadi mal veya hizmet üretimi organizasyonundaki fail "girişimci", bu organizasyon dâhilinde ortaya çıkan değer faktörlerinin bütünüün organizasyonu "girişimciliktir", faaliyete alınan işletme ise girişimdir TDK'ya göre "1) Üretim için bir işe girişen, kalkışan kimse, müteşebbis; 2) Ticaret, endüstri vb. alanlarda sermaye koyarak girişimde bulunan kimse, müteşebbis", girişimcidir (www.tdk.gov.tr, erişim; 21.03.2020) Ampirik çalışmaların ortaya çıkardığı verilerde kalkınma ve girişimcilik ile beraber inovasyon ile mukayeseli örgütsel performans ilişkisi pozitif yönlü ve anlamlı bulunmuştur, (Hekkert; vd, 2007). Başlangıçta ana gayesi kar isteği olarak görülse de içinde bulunduğu toplum menfaatine yönelik sektörel sürükleyicilik, toplumsal saygınlık, istihdam alanları gibi çok etkin roller geliştirerek sorumluluk almaktadır. Tedarik üretim pazarlama gibi alanlarda öz sermayesini kullanarak değer ortaya çıkarabileceği gibi kendi ile aynı alana aynı istekle bakanların ortaklığını da oluşturarak bir organizasyon gerçekleştirebilir. Yalnızca bu kaynaklar ile sınırlı olmadan yerli ve yabancı finansal kaynaklardan yararlanması, devlet hibe ve teşviklerinden yararlanması da mümkün bir faaliyettir. Finansal temin yönüyle belirlenen amaca ulaşmak için bu yaklaşımları sergileyen girişimci bireylere makyavelist de denilebilir.

Abraham Maslow'un gereksinimler hiyerarşisi piramidinde her katman kişilik gelişimine karşılık gelen bir statüdür. İnsan, öncelikli kategordeki ihtiyaçlarını alttan tamamlayarak doyuma ulaştıkça üst düzeydeki ihtiyaçlarını karşılamak için çalışır.

1. Fizyolojik ihtiyaçlar (*nefes, besin, su, boşaltım, cinsellik, denge, uyku*)
2. Güvenlik ihtiyacı (*sağlık, vücut, aile, kaynak, etik, iş, mülkiyet güvenliği*)
3. Aidiyet hissi, sevilme ve sevgi, ihtiyaçları (*dostluklar, aile, cinsellik*)
4. Saygınlık ihtiyacı (*kendine ve başkalarına saygı, güven ve başarı*)
5. Kendini gerçekleştirme ihtiyacı (*gerçeklere tahammül, erdem, problemler zm, önyargıdan kutulma, yaratıcılık*)

şekil 1. Maslow İhtiyaçlar Piramidi

Girişimcilik duygusu Maslow'un gereksinim hiyerarşisi piramidiyle ilişkilendirildiğinde, bireyin temel ihtiyaçların yer aldığı ilk üç basamaktaki zaruri ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra yaratıcılık ve üretkenlik ile kendini ispat edebildiğince yaşadığı toplumda diğerlerinden ne geçer. Bu yönüyle değerlendirildiğinde saygınlık ihtiyacını gidermeyi düşünerek bireyin girişimciliğe yönelimidir (arıkı; Koyuncu, 2010). Yani girişimciyi insanüstü özel yaratılmış bir varlık olarak sınıflandırmak yeni girişimci bireylerin önünü kapatabilir, aynı girişimciyi sadece iktisadi yönden tamamıyla kazanç için yorumlamak da yanlış bir ifade olarak saygınlık çabasını gölgeleyebilir. Gemişimize baktığımızda coğrafi keşiflerin, bilimsel buluşların, tıbbi cihazların, mühendislik harikalarının, şehirleşmenin, siyasal düşüncelerin,

sanatın, kültürün burada saymayla bitirilemeyecek olan birçok şeyin yenilik ve kazanç olmanın yanı sıra, girişimciliğin toplumsal saygınlık hamlesinin sonuçları ile ilişkilendirebiliriz.

Girişimcilik, bir şirketin sahibi olmak düşüncesiyle iş kurmaktan daha kapsamlı olan bir alanı ilgilendirir, girişimci anlayış iş kurmanın yanı sıra zihni alt yapısında iş fikri bulunan bireylerin mevcut süreci etkileyen düşünce serüvenidir. Girişimcilik bir şeyi sıfırdan alıp geleceğe taşımak hevesiyle ilgilidir, bunun sağlanması lüks yaşam ve konforundan fedakârlık sonucunda mümkündür. Bu yönüyle olsa gerek kolayı seçmek yerine, zor ile mücadeleyi dener, sıradan bireylerin önüne çıkan dirençlere karşı pes edebileceği durumlarda, girişimci için her direnci aşmak zafer kazanan komutan hissiyatı yaşattığından kolayı değil diğerlerinin zorlandığı yolu denemekten yorulmaz.

İktisadi konular ihtiyaçların karşılanması yönündedir, iktisatçılar ihtiyaçların karşılanma biçimini, neyin nasıl üretileceğini, hangi toplum için üretileceğini, ne kadar nasıl sorularıyla arz talep hesabı yaparlarken o toplumdaki girişimsel hamleler iktisatçıların bazı sorularına cevap niteliğindedir. Etrafındaki eksiklikleri fark etmesi, düşünülmemişleri düşünebilmesi, denenmemişleri denemekten usanmadan yapmak girişimciyi daha çok heyecanlandırır.

Ticarette var olan pazarın büyümesi ve paylaşılması, kazanırken kazandıran ortaklıkların kurulması girişimcilerin hayallerinden geçer. Birçok girişimcinin ortak hareketiyle kazanılanın birlikte paylaşıldığı ortaklıkların ömrü de uzun olmaktadır (MÜSİAD, 2009). Girişimci gördüğü eksiklikleri iş fikirleriyle ticarileştirirken başlangıçta kendi birikimini hedeflediği kar'a ulaşabilmek için harcayan, kazanacağına inandıktan sonra ihtiyaç duyduğu finansal kaynakları tedarik ederek elindekiyle harmanlayıp üretime odaklanan kişidir (Tekin; Titiz, 1996). Girişimci ihtiyaçları karşılama düşüncesinde, en az maliyetle en önce üretim fırsatını oluşturabilen anahtarıdır. Bu araştırmanın konusu anahtar rolüne yatkın girişimcinin yatırım sürecinde karşılaştığı bürokrasi ilişkilerinde aşmaya çalıştığı belli bir kesit ile sınırlıdır, dolayısıyla çalışma işletmelerin kuruluşu ve bu sürecin bürokrasideki karşılaşılan dirençleri çerçevesinde yürütülecektir.

1.2.1 Girişimciliği Özendiren Eğitim Programları

Yeryüzünde milyarlarca insan yaşamaktadır, bu insanların tamamının ticaret ile uğraşması beklenemez. İnsanların aynı şeyi aynı anda düşünmesi ender bir durum olmakla birlikte, eğer düşünülse bile aynı ortam ve şartlara aynı girişimsel ruha sahip olmaları da çok mümkün değildir. Toplumsal hayatın bu realitesine göre bu durumdan çıkarımımız, insanlık tarihi ne kadar ilerlese ilerlesin girişimcilik fırsatları daima umut olmaya devam edecektir. Girişimcilik, herkesin aynı noktadan baksa bile farklı bir yorum yapma açısının olduğu, tam da fırsatın burada doğduğunu görebilen sanal kurumsallığın adıdır. Girişimciliğin ilk algısı iktisadi olarak bir mal üretimi veya mevcut bir üretimin yeniden sunumu gibi kar sağlayıcı bir hamle anlaşılmaktadır, oysa iktisadi, coğrafi, kültürel, eğitim veya sosyal alan olsun bulunduğu ortamı ileri taşımak için ivme gerektiren her konuda girişimsel hamle yapılmaktadır. Bu hamlelerin hemen hepsi için bir toplum dolayısıyla devlet ve bürokrasi ile de karşı karşıyadır bu çalışma da aynı iktisadi algı üzerinden girişimcinin bürokrasiyle olan ilişkisi üzerinde yoğunlaşmıştır.

Çalışma, fırsatları fark ederek uygulamak isteyen bireyin yeni organizasyonu ya da icadını faaliyete geçirmek için, gerçek veya tüzel kişilerin risklere gönüllülüğü sürecinde sosyal sermaye kavramıyla çevresinden bekleyebileceği destek sürecini konu etmektedir. Kang ve Uhlenbruck'ın girişimciliği, an itibariyle heyecan uyandıran faaliyet değil uygun zaman ve çevreye de ihtiyaç duymakla birlikte etkiye açık dinamik bir süreç (Kang; Uhlenbruck, 2006) diyerek sosyal sermayeyi adres göstermesi gibi. Realitede de girişimsel faaliyet işlevsel icattan ibarettir, yeniliğe uygun olarak mevcut yöntemleri gözden geçirerek denenmemişleri denemek, yeni bir satış ile ürünü tüketiciye özendirme keşfidir (Rumelt, 2005). Bu keşif maliyetleri düşürme icadı olabileceği gibi çok kısıtlı imkânlarla maksimum kar amacı sağlayan inovasyon da olabilir. Üretim maliyetlerinin düşürülmesinin sonuçları vatandaşa yansıtılırsa ucuz ürün, girişimcide kalırsa yüksek kar manasında sürdürülebilir bir piyasa oluştururken, toplumsal refahın yükselmesine de katkı sağlar.

İnovasyonla hayatı kolaylaştıran, maliyetleri düşürken de tüketim standartlarını yükselterek her sınıfın erişimine açan girişimciliğin sonucudur. Girişimciliğin kapsamını sadece yeni bir işletme kurma hevesi ile sınırlandırmak girişimcinin hayaline haksızlık olur, örnek alınması gerekirken özendiriciliği zayıflatılmış olur. Girişimci kişilik bir orkestra şefi gibidir, çıkarttığı her tın'ı diğerlerine göre gürültü, girişimci ruha göre yeni bir ezgidir.

TÜSİAD 1987 çalıştayında işletmenin belirlenmiş amaçlarını yerine getiren kişiyi girişimci olarak kabul edebiliriz (TÜSİAD, 1987) demesi, girişimciliğin tanımla sınırlanamaz esnekliğini kastetmektedir. Girişimci bireyde varolan yapabilirim özgüveninin korunarak yüceltilmesi gerekir. TÜSİAD tanımına bir ekleme gerekirse "işletmenin belirlenmiş amaçlarını belirleyeceği yöntemlerle yerine getiren kişiyi" diyerek girişimcinin özgün keşfini açık tutmakta yarar var. Bireyleri girişimciliğe özendirmek için başarısız dahi olsa ilk denemeleri desteklenmelidir, masraflı diye umutları kırılmamalı - Edison ampulü icat ederken hiç yılmadan 1000'i aşkın deney yapmıştır- ki başarılı olmalarının önü açılsın. Dünya Girişimcilerinin ortak arzuları (Global Entrepreneurship Monitor-GEM) girişimciliğin bir devlet politikası haline gelmesidir.

Var olan kaynaklar beklediğinde değil kullanıldığında değerlidir. Bu kaynakları değerlendiren azimli bireyler girişimcilerdir. Girişimcilik tek tip yatırım boyutlu olmayıp bu aksiyonun kurumsal ve iç girişimcilik gibi yan fırsatları da vardır. Bazı türlerine vurgu yapmak gerekirse mevcut pazarda fark edilen iktisadi kazanca odaklı zamanlamasıyla riskleri göğüslemeyi degecek yatırım ve üretim faaliyeti davranışına "fırsat girişimciliği". Rakiplerin geleneksel üretim yöntemini terk ederek kapasite ve üretim hızını yenilemesi karşısında pazarda yetersiz kalma endişesi ve üretim maliyetini düşürmek açısından üretim yönteminin yenilenmesi davranışı da "zorunlu yenilikçi girişimcilik". Bundan ayrı olarak iş fikri üreten kişilerin özellikle gençlerin fikirlerinden doğacak yatırımlardan kazanç elde edeceğine inanarak ya da hayalinde geliştirdiği model ile üretime niyetlendiği özgün fikirlerin yatırıma dönüşmesi için kaynak sağlamaya yönelik içsel ve dışsal finansal kaynak çalışmalarına da "fikri girişimcilik" diyebiliriz.

Toplumun zihnine yerleşmiş olan girişimcilik türlerine pozitivist bakış açısıyla iki-üç-dört veya beş gibi sayısal olarak tanımlar ile girişimciliği sınırlamak anlamına gelir ki girişimcilik zaten sınırları kaldıran bir düşünce tarzıdır. Bu şekilde sınır getirmek doğru olmadığı gibi girişimcilik ruhuyla tezat bir durumdur. Girişimci eski hiçbir tanıma sığmayan yeni tanımcıların takip edeceği öncüdür. Nev'i ne olursa olsun girişimcinin yatırıma yönelimi aşamasında bürokraside karşılaştığı sorunların incelenmesi asıl ele aldığımız kesittir. Girişimci zihin, hayatımıza giren bir buluşu veya uygulamayı yaratan kişilik olmasa da bu uygulamadan doğabilecek fırsatlara göre yatırım, üretim veya yazılım çalışmalarıyla kazanç elde edebileceği ortamı kollamaktadır.

Oysa fırsatçılık genel manada, başkasının zararına da olsa kendi menfaatine fayda sağlamayı yeğleyen bir durum olarak algılandığı için iyi karşılanmayan bir sıfat olmasına rağmen girişimciliğin temeli fırsatçılık, sosyal sermayeyi de bu fırsatı kolaylaştıran kanallar olarak algılanmalıdır. Çünkü girişimcinin pazarda doğan bir fırsatı görebilmesi için üretim konusu ile ilgili cari üretimler silsilesini yakından takip etmesi gerekir. Bu da yetmez, hedef pazarın etkin insanlarıyla da sosyal ilişkilerinin çok güçlü olması beklenir. Bu ilişkileri sayesinde potansiyel fırsatları ya doğrudan tespit ederek ihtiyacı karşılayacak mal veya hizmeti pazara sunar ya da inovasyon olarak mevcut yöntemleri geliştirir. Örneğin güneşten gündüz sınırsız şekilde elde edilen enerjinin gece de ihtiyacı karşılayabilmesi için depo bataryalarına ihtiyaç vardır, geleneksel akümülatörler (AKÜ) hem pahalı hem de kaba olduklarından dolayı tercih edilmemektedir. Şimdi tüm gözler bu alanda çok ucuz yöntemlerle depolama yapabilecek bu teknolojinin mümkün olduğunu ispat eden girişimciyi beklemektedir. Sadece otomobillerde bile inanılmaz büyüklükte bir kazanç fırsatı mevcuttur. Elektrikli otomobillerde kullanılan mevcut bataryaların geniş alan kaplaması şarj edilebilme sürelerinin uzunluğu açısından dezavantajdır. Batarya teknolojisi için kısa sürede şarj edilebilen küçük hacimli batarya üretecek girişimciler büyük kazanç sağlayacaktır. Mevcut durum buna uygun olmadığı için otomobiller ikili enerji kaynağından beslenmektedir. Yani şarjı biten akünün tekrar şarjı için 3-4 saat gibi bir süreye ihtiyaç duyulduğundan şimdilik aynı araç iki yakıtlıdır; hem fosil yakıt (türevleri likit petrol gazı (LPG), benzin veya motorin) hem de elektrik kullanılan hibrit araç denilmektedir.

Otomobiller ile seyahat sırasında, otomobil kullanıcısı ihtiyaç molası verilen dinlenme tesisinde bir kahve içebileceği sürede boşalmış bataryalarının da enerjisini şarj (depolama) edebilmelidir. Zamanın önemli olduğu bu çağda daha hızlı şarj ve daha hafif batarya ihtiyacı doğmuştur. Fırsat girişimcisi pazarda kar getirisi için sahip olduğu potansiyel bilgi düzeyi kendi fırsatının yanı sıra ülke ekonomisine kazanç ve istihdam sağlaması yönüyle bazen devletlerarası ticari dengeyi de değiştirebilme gücü taşıyabilir. Sledzik denge sisteminden anlamamın gereken, piyasaya muhalif kalmış üretim sistemiyle aynı piyasada kalma ısrarı aynı piyasa tarafından ayıklanacağıdır (Sledzik, 2013). Eski nesil girişimsel faaliyetleri sistematik olarak devre dışı bırakacak durumlar aynı piyasa sistematığına maliyet ve zamanı tüketici lehine değiştirecek yeniliklerin girişimcisince keşfedilmesidir. Piyasaya eklenen yeni üretim modeli, enerji tüketimi, işçilik veya lojistik açıdan maliyetlerden en az birini düşürme kabiliyeti sergileyeceğinden eski üretim modeline göre girişimcinin karlılığını da arttıracaktır. O zaman mevcut piyasa sistematığı zorunlu olarak yeniliğe yönelmelidir, bu geçişi yapamayan bazı girişimciler piyasadan saf dışı olur. Pazarda rol almak ya da mevcut rolünü korumak adına, eski üretim modelini yeni üretim modeliyle değiştiren girişimcinin sektörel umudu yüksektir. Umduğu gelecek için bugünden yatırım yapma cesareti, onu girişimci kılan bu özelliklerinin varlığıdır.

Girişimcinin asıl amacı her yeniliğe para harcamak olmasa da pazarda tutunmak adına yapmış olduğu bir hamle ile toplumun refahına katkı sağlar. Pazarda sürdürülebilir kalmak sürekli yenilenmeyle mümkündür bunu sağlayan girişimci sürekli yeniliğe açıktır. Bu değişim pazarda kalmak arzusundan kaynaklanır, bu geçiş rızaya bağlı değil bir zorunluluktur. Üretime dâhil edilen teknolojik buluşlar için yapılacak harcamalar birey veya kurum için zorunlu yenilikçi girişimciliktir. Yeninin eski pazarda kendine yer açmaya çalışması yenilikçilik, mevcut pazarını koruma refleksiyle hareket etmek ise zorunlu yenilikçiliktir. Zorunlu yenilikçiliğin sonuçları pazarı genişletir o pazarda tüketici lehine bir rekabet oluşturur ve topluma daha kaliteliyi daha ucuza tercih alternatifi sağlar.

Mevcut yenilikçiliğin sağladığı rekabet avantajı, rakiplerin aynı teknolojiye geçeceği süresiyle sınırlıdır, faaliyetleri için yenilik yapanlar yenilikçi girişimci

(Ürper, 2013) kabul edilir. Toplumların ihtiyaçlar her zaman olacaktır, bunlar iç üretim yoluyla da sağlanabilir ithalat yoluyla da her iki yöntemde de ihtiyaçlar için alım gücü gereklidir. Alım gücünün istenilen seviyeye ulaşması için çalışabilir işgücünün gelir elde edebilmesi, çalışabileceği üretim ortamlarının ülkesinde olmasıyla mümkündür. En azından bölgenin ihtiyacını karşılamaya yönelik üretim için ithal ikameyi dengeleyecek üretimlerin gerçekleşmesi bölgesel hareketlerin oluşturulmasına bağlıdır, bu hareketlerin öncüleri de girişimcilerdir. Bu ithal ikame üretim de girişimcilerin kazanç elde etme reflekslerinin sonucu olan üretim için yapılan yatırımların sonucudur. Girişimci gittiği bölgeye yenilikçiliğini ve bu yenilikçiliğin aracı olan teknik sermayesini götürür, beşeri ve sosyal sermayesini gittiği yerde temin etmeye çalışır. Üretim teknik sermayenin taşınmasını gerektiren kar beklentisinin yüksekliği olabileceği gibi pazara yakınlığı da olabilir. Bu eylemleri yürüten girişimcinin genel kaygısı istihdam olmamasına rağmen bölgeye istihdam da sağlar. Bu faydaları girişimciliğin olumlu bir yan etkisidir. Girişimci bölgesel, kentsel ve kırsal bölgelerin kalkınmasında bulunduğu ülke hükümetlerinin istihdam görevini dolaylı olarak üstlenmektedir, dolayısıyla bürokrasiden olumlu tavır beklemelerini yadırgamamak gerekir.

Zorunlu yenilikçi girişimcilikte üretim tekniğini değiştirmek ne kadar bir zorunluluksa gerek çalıştırabileceği eleman sebebiyle gerekse ürettiği ürünün tüketim pazarına yakınlığı nedeniyle mekânsal değişimler de bazen bir zorunluluktur. 90'lı yıllarda Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliğinin (SSCB) aniden dağılmasıyla, Doğu Avrupa'nın birçok ülkesinde yönetim ve üretim anlayışında değişiklikler meydana geldi. Bu durum Batı Avrupa'nın birçok işletmesinin yönünü buralara çevirdi, ülkelerindeki üretimlerini "gönüllü zorunluluk" sebebiyle buralara taşıdı. Bu taşınma ile amaç batı Avrupa'ya göre işçilik maliyetlerinin düşüklüğü ile ilişkili olsa da, bölge toplumlarının bu ürünlere ihtiyaç duyması yönüyle de bir talep oluşmuştur. Bu taşınmayla olumlu diğer bir yan etki doğu Avrupa'da istihdam oluşmuştur. Ayrıca bu işletmelerde çalışan kadro için de yeni bir üretim kültürü (garanti belgesi, müşteri memnuniyeti, iş güvenliği, izin, mesai sendika vb.) transfer edilmiş ve kendi yerli işletmelerini kurduklarında bu kültürden faydalanmışlardır. Tüm bunlar olurken ana gayesi olmamasına rağmen mekân değiştiren zorunlu

yenilikçi girişimcilik “gönüllü zorunluluk” durumuna gelmiş aynı zamanda üretimde kültürel misyon transferi de sağlamıştır. Bu durum ülkeler arası olabileceği gibi ülke içi bölgeler ve iller arası da düşünülmelidir.

Üretim modelini yenilemeyen girişimciler iç pazarlarını dahi yabancılara kaptırmak zorunda kalırlar, yabancı işletmeci en ucuz işgücünün olduğu yerde üretim yaparak ürünü pazara taşıdığından geleneksel üretim modeline direnen ülkelerde işsizlik başlar. Girişimcisini bürokrasiye yem eden yönetim sistemlerinde işsizlik de kontrol edilemez, siyasal düzen bozulur, hükümetler de tutunamaz. Yine Maslow’un temel ihtiyaçlar piramidinin fizyolojik gereksinimlerine dönersek, aç bir insan için ekmek dışındaki kavramların (bağımsızlık, demokrasi) bir anlamı yoktur, kazanımlarından vazgeçerek (zengin kaynakların üzerindeki fakir millet Venezüella gibi) ülkesini terk etmeye başlarlar. Dolaylıda olsa ülkelerin siyasi dengesini ayakta tutan bireyler girişimcilerdir, üretim dengesinin makul bir seviyede seyretmesi girişimci ile bürokrasinin uyumunu gerektirir. Bu zorunluluk belki de girişimci ile bürokrasinin uyumunu mantık düşüncesiyle sağlamaya yarayabilir.

Türkiye’de uygulanan girişimcilik eğitim programları KOSGEB, kalkınma ajansları, belediyelerin meslek edindirme eğitimleri vasıtasıyla sürdürülmektedir. Bu eğitimler sürecinden önce projesi varsa ya da eğitimler sırasında ortaya çıkmış da olsa teşvik ve destekler bakımından desteklenmektedir. Bu desteklerin amacı her ne kadar girişimcilik damarını harekete geçirme niyetiyle olsa da teşvik değerlendirme ekibi bürokrat ağırlıklı olduğundan amacına hizmet etmemektedir. Bu desteklerin kullandırımın da kriter her ne kadar önceden belirlense de torpil ve suiistimal ile zedelendiği için hak edene ulaşamaz. Akla ilk gelen gıda ve hizmet sektöründe değerlendirilse de girişimcilik cevheri kendinde olmayan transfer proje işletmeler olduğu için çok uzun ömürlü değildirler.

Bu eğitimler sonucunda devlet teşvik ve desteklerine ulaşamayan ya da kısmi destek alan girişimci taraf, büyük destekler alamadığı için küçük ofis odaklı işletmelerinin paralelinde göz ucuyla devlet dairelerine atanma sınavlarını da takip ettikleri bir gerçektir. Atama sağlanırsa kurduğu işletmeden kolayca vazgeçerek devlet dairesine yerleşmeleri genel uygulamadır. İşine devam

edenler için sevindirici tarafı şu ki, gerekli tecrübeyi kısmi de olsa teşvik desteğiyle edinmelerine vesile olduğundan işletmeleri kapansa da burada elde ettikleri ticari deneyim sayesinde yeni bir iş kurma motivasyonları her zaman mümkündür.

Hükümetlerin genel yatırımlar için bütçelerinde öngörülen teşviklere ulaşamayan kurulu işletmelerin işlerinin bazı anlarında bocaladıklarında itici finansal destek teşvikleri sağlanarak gerekirse üç altı aya varan faizsiz geri dönüş şartları, dönüş olmazsa normal kredi gibi faizsiz dönemini de içine alarak yapılandırılarak taksitlendirilen teşvikler sağlayan sistemler geliştirmek gerekir. Sadece projeye değil üretime yönelik iş fikirlerine ait planlı teşvikler kaynak israfını da önleyebilir (Biçerli, 2009).

Girişimci sayılarının artırılması her şekilde Türkiye Cumhuriyeti'nin lehinedir. Arttırılmasının bir yolu da üniversitelerde girişimcilik potansiyelleri yüksek gençlerin keşifleri sağlanabilir. Ayrıca ilköğretim, orta öğretim ve yüksek eğitimde girişimcilik eğitimlerinin yaygınlaştırılması hatta yüksek lisans, doktora düzeyine taşınması gerekir. Global Girişimcilik Platformu tarafından 38 ülkede yapılan bir çalışmada; Finlandiya, Şili, Kolombiya gibi ülkelerde verilen girişimcilik eğitiminin diğer eğitimlere oranı %40 iken, Türkiye Cumhuriyeti'nde ise bu oran %6 olarak uygulanmaktadır (GEM, 2008). Girişimcilik eğiliminin keşfi için eğitim gerekli olmasına rağmen tek başına da yeterli değildir (Balaban; Özdemir, 2008). Eğitimin hedefi, girişimcinin öngörülen gizli potansiyelini mevcut cesaretiyle harmanlayabilmeye yönelik olmalıdır. Amacı, yeni gelişmelere bakış açısı geliştirmek olmalıdır. Girişimcinin hayal ettiği alanda yatırım yapabilmesi için potansiyel sağlamak, dünyada geliştirilen yeni teknikler ve üretim yöntemlerine erişme bilinci kazanmalarını sağlamak olmalıdır. Ayrıca girişimci kabiliyetin herhangi bir olumsuz hamle yapmasını önleyecek, bilgi temelli insan kaynaklarının önemini kavramalarını da sağlamak lazım. Literatüre katkı sağlayan bir diğer araştırmacıya göre girişimciliğe yönelik özel müfredatı olan okullara veliler tarafından yönelim olduğu gibi, işverenlerce de mezunlarına yoğun talep olduğu görülmektedir (Duygulu, 2008. <http://girisim.comu.edu.tr/dergi/1/3in2.htm>, Erişim: 15.08.2018).

Girişimciliğin kalkınmaya yönelik daha etkili görev üstlenebilmesi için akademik düzeyde zorunlu dersler ve ya seçmeli dersler yoluyla daha fazla bireyin zihninde geliştirilmesi sağlanmalıdır. Girişimci bireyleri sadece cesaretiyle baş başa bırakmamak için bilgi eksiğini okullarda ki bu derslerden tamamlatarak paralel bir seviye kazandırılmalıdır. Böylece yatırıma yöneldiği zaman bürokratik uygulamalar da kolaylaştırılarak hak ettiği değere yönelik şüpheleri izole edilmelidir. Türkiye Cumhuriyeti'nin loncalarla (esnaf ve zanaatkârların örgütlenerek kurduğu meslek organizasyonu) yetindiği yıllarda Amerika'da girişimcilik enstitüsü (1919) kurulmuştur, Babson Üniversitesi 101.yılını kutlamaktadır. Türkiye Cumhuriyeti'nde bu hareket bazı bölümlerin ders programı durumundan tekâmül ederek, bazı üniversiteler de bölüm olarak görölmeye başlamıştır. Hali hazırda dünyada akademik yönüyle girişimcilik eğitimini en iyi uygulayan Üniversite Babson (Katz, 2003)'dur.

Türkiye'de çalışma programları dahilinde, iş geliştirme yardımları adıyla bir program yürütölmektedir. Bu program kamu istihdam ofisleri adı altında yürütölmektedir. İş-Kur vasıtasıyla yürütölen, sigortasını İş-Kur'un karşıladığı, bir nevi girişimciliğe personel desteği teşviki uygulaması şeklinde yürütölse de, akademik altyapıdan yoksun bürokrasi eylemidir. Çünkü bu program girişimcilikten uzak ömrü boyunca finansal risk görmemiş, bir kriz yönetme becerisine şahit dahi olmamış bürokratlarca hazırlanıp yürütölmektedir. İstihdam olanağı yaratamadıkları işsizlere kendiişlerini kurabilme desteği olarak düşünölmüştür (Özşuca, 2003). Bu programların uygulanması işsizlikle mücadelede istihdam sağlama adına bir sosyal politika aracı olarak görölebilir ancak girişimcilik kapsamında değildir.

Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği (MÜSİAD) himayelerinde Genç MÜSİAD tarafından 2018 yılında geleneksel 17. Uluslararası Genç İş İnsanları Kongresi (UGİK) düzenlendi. Bu kapsamda bir yılı kapsayan etkinliklerde ana tema "gençliğin, girişimciliğinde etkili bilgi ekonomisi" kapsamı başlıklarında "yeni gençlik girişimci fikirlerine yönelik yatırım yapılabilecek projeler" konulu kongre çalışması ve genç girişimcilere "Girişimciye Destek Proje Yarışması" yapılmıştır (MÜSİAD, 2018). Girişimcilik risk temelli bir olgu çağrıştırsa da bazen riske bile gerek kalmadan sektörde tek arzıcı olan uygun üretim yaklaşımları bulunabilir. İşte bu yönüyle eğitimin

sağlanması aynı arza yönelik yatırım için, ihtiyaç duyulan finansal desteği sağlanabilir (Foss; Iakovleva; Oftedal, 2013).

Kayıtlı belgelere dayanan bilgilerle ortaçağdan günümüze, girişimcilikle ilgili birçok tanım benimsenmiş olsa da girişimcilik başı sonu belirlenmiş bir tanım ile sınırlandırılmaz. Bunun sebebi her dönemin girişimci ruhu ve sektörel alanı sürekli değişim halindedir. Örneğin siber saldırı çok ciddi bir risk olarak günümüz işletmelerinin korkulu rüyasıyken aynı zamanda yazılım şirketleri için siber güvenlik duvarları çok ciddi iş fırsatı doğurmuştur.

Ortaçağda posta teşkilatlarının mektup ve ticari emtiaların nakillerinde çok önemli olan görevleri haydutların saldırı ve yağmalarına karşı sigortasız risk ile seyrederken şimdi bu lojistik riskleri sigortacılık bertaraf etmiş, kargo ve mektup birbirinden ayrılarak mektup sanal ortama taşınmış kargoculuk hızlanarak uluslararası güvene yükselmiş durumdadır. Bu yönüyle bakılırsa hiçbir tanımlama ile girişimciliğe net sınır konulamaz, riskler ve dönemler girişimciliğe sürekli yeni ufuklar açmaya devam edecektir. Yaratıcılık, esneklik ve gelişim odaklı yaklaşımlar girişimcilik adına birer alan sağlamaktadır (Kutaniş; Hancı, 2004).

Girişimcilik sürekli gelişerek kendini yenilemektedir, her gelişimi yeniden başa dönerek kendi kendine yeni fırsatlar sağlayabilen ender alanlardan biridir. Tarım toplumundan sanayi toplumuna, bilgi teknolojileri toplumuna geçiş sürecinde doğal kaynaklar, emek ve sermaye en önemli temel ekonomik kaynakları oluştururken bilgi toplumunda bunların yerini, bilgi ağırlıklı değerlerin getiri sağlayıcı bileşenleri yenilik ve verimlilik almıştır.

Bu ilerlemesiyle, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için girişimcilik daha da önemli hale gelmiştir. Sektörler için ekonomi ve toplum gereklidir, bu gelişim sürecinin hemen hepsi risk ve yenilikte fırsat türetilebileceği girişimcilik tanımlarının dönemlere göre yorumları tabloda görülmektedir.

Tablo 2.*Girişimcilik Kavramının Gelişimi*

Dönem	Girişimcilik Kavramının Kullanımı
Ortaçağ Dönemi	Girişimcilik büyük ölçekli üretim projelerini kapsamaktadır. Büyük ölçekli üretim projelerinde girişimci herhangi bir risk almamakta, sadece tahsis edilen kaynaklarla projeyi yöneten kişi olarak tanımlanmaktadır.
17. Yüzyıl	Girişimci kar yada zarar etme riskini üstlenerek, devletle anlaşma yaparak mal yada hizmet tedarikinde bulunan kişi olarak tanımlanmaktadır.
1725 Richard Cantillon	Girişimci; sermayeyi tedarik eden bireyden farklı olarak risk üstlenen kişi olarak tanımlanmaktadır.
1797 Beaudou	Girişimci, risk üstlenen, planlayan, idare eden, organize eden ve sahip olan kişi olarak tanımlanmaktadır.
1803 Jean Baptiste Say	1803 Jean Baptiste Say "sermaye karından, girişimcinin karını" ayırt etmiştir.
1876 Francis Walker	Fonları tedarik edip faiz alanlarla, yönetsel becerilerinden dolayı kâr elde edenleri ayırt etmiştir.
1921 Frank H. Knight	Amerikalı ekonomist Frank H. Knight, risk ile belirsizliği (uncertainty) birbirinden ayırmıştır.
1934 Joseph Schumpeter	Girişimci, inovasyon yapan ve denenmemiş teknolojileri geliştiren kişidir.
1961 David McClelland	Girişimci, faal, orta düzeyde risk alan kişidir.
1964 Peter Drucker	Girişimci fırsatları maksimize eden kişidir.
1975 Albert Shapero	Girişimci, teşebbüs eden, inisiyatif alan, bazı sosyal ve ekonomik mekanizmaları organize eden ve iflas riskini göze alan kişidir.
1980 Karl	Girişimciler, ekonomistler, psikologlar, iş adamları ve politikacılar tarafından farklı değerlendirilmektedir'.
1983 Giffort Pinchot	İç girişimcilik (intrapreneurship): işletme içerisinde çalışan bireylerin girişimciliğidir.
1985 Robert Hisrich	Girişimcilik, finansal, sosyal, psikolojik risklerle birlikte parasal ve kişisel tatmin elde etme; bu amaçla, gerekli zaman ve çabayı harcayarak farklı bir değere sahip bir şey yaratma sürecidir.

Kaynak: (Richard; Hisrich; Peters, 1985)

1.2.2 Literatürde Girişimciliği Etkileyen Faktörler

1. Yaş; girişimcilik için yaş önemli bir faktör olmamakla birlikte, enerji ve finansal kaynakları iş ve istihdamla buluşturanlar 26-40 yaş grubundadır (Bozkurt, 2007).

2. Cinsiyet; erkek egemenliği göze çarpmakla birlikte kadın girişimcilerin ciddi girişimcilik faaliyetleri vardır. Bu oranı pozitif ayrımcılık ile dengeye getirmeye

çalışan devlet teşvikleri vardır, işletmelerini kuran kadın girişimcilere daha fazla imkân sağlanmaktadır (Bilge; Bal, 2012).

3. Eğitim; girişimcilik eğitimi lisans düzeyinde gündeme yeni gelmiştir, 70 ve 80'li yıllarda bu misyonu Endüstri Meslek Liseleri (EML) yürütürken 28 Şubat darbesi ile bu okullar işlevini kaybederken, boşluğu üniversitelerin kuluçka merkezleri, KOSGEB, Kalkınma Ajansları, Ticaret Sanayi Odaları (TSO), belediyelerin meslek edindirme eğitimleri gibi kuruluşlar üstlenmeye çalışıyorlar. Buralara katılan girişimci aday profili genelde farklı eğitim bölümlerini bitiren, ancak kamuda ve özel sektörde diplomasıyla ilgili iş bulamayan ikinci defa yeni bir meslek hamlesi için bu kurslara katılan (kerhen) girişimcilerdir.

Dünyada girişimcilik eğitimlerinin akademik seviyede en önce görüldüğü ülke ABD'dir, girişimcilik enstitüsü olarak kurulan Babson Üniversitesi (1919) yüz yılı geride bırakmıştır, Harvard Business School 1947 yılından beri girişimcilik eğitimlerini yürütmektedir. Koh'un (1996) araştırmasına bakıldığında ABD üniversitelerinde 1993 yılında 400'ü aşkın lisans ve yüksek lisans düzeyinde olan eğitim, 2003'te 1600 üniversite, 2.200 girişimcilik dersi, konusu girişimcilik olan 44 adet akademik hakemli dergi ve 100'ü aşkın eğitim merkezi bulunmaktadır (Katz, 2003). Avrupa'nın konuya ilgisi 1970'li yıllara dayanır, İngiltere'de Büyük Britanya KOBİ Eğitim Toplantısıyla 1975, Fransa'da Hautes Etudes Commercial School 1978 yılında etkin girişimcilik eğitimleri süreci başlatılmıştır (Guzman; Linan, 2005).

4. Aile ve Deneyim etkisi; girişimcinin çocukluğu bu konuda referans sayılır, Babanın iyi bir rol model olduğu ailede ki davranışlar, çocukların bu yöndeki niyetlerini etkileyebilir. Önceki işlerinde kazanılan bilgi ve beceriler, kendi işinde patron olma hevesi, girişimciliğe yönelimde olumlu etkendir (Bozkurt, 2007).

Emsen'in yaptığı bir araştırmanın elde ettiği sonuca göre *“bireylerin girişimcilik özelliği ailenin ekonomik ve sosyal düzeyinden etkilenebileceği gibi bireyin girişimciliğe atraksiyonu aile mesleğiyle ve ailenin eğitim düzeyiyle ilişkilendirilmiştir. Aile gelirinin de yüksek olması olumlu etkisiyle çocuklarının eğitimi ve gelecek yaşamında yüksek geliri tetikleyebileceğinden*

bahsetmiştir" (Emsen, 2001). Bir başka saha çalışmasında ise üniversite öğrencileri düzeyinde girişimciliğe yaklaşım incelenmiş, girişimcilik anlayışının yeni yeni iş fırsatları sunmasının önemi üzerinde durulmuş, girişimciler bu özelliğini çevreden mi ailelerinden mi aldığı yönünde tartışma alanları açılarak araştırılmaya çalışılmıştır. Netice itibarıyla girişimcilik bağlamında yapmış olduğumuz literatür taramasında birçok çalışmaya ulaştık, bu çalışmaları yapan araştırmacılar girişimcilerin özelliklerini ve iş kurma aşamasına yönelik sektörde ve sahada olması muhtemel riskleri üstlenebileceğini belirten çalışmalar ortaya koymuşlardır. Ancak girişimcilik sadece iş fikri ve pazarda açığı görmekle sınırlı olmayan, makine teçhizat, iş fikri ve pazardaki boşluk yatırım eylemi için yeterli değildir. Bu faktörlerin bir arada olması ve akabinde ilgili yetkililerden yatırım ve üretim izni alınması gerekir. Yani girişimcinin bürokrasi ile mücadelesi ve mevzuattan kaynaklanan dirence ilişkin çabası tüm bu üretim faktörlerinin fevkinde bir emek istemektedir, girişimcilerin zihninde bürokrasi davranışlarına yönelik psikolojik tükenmişlik gözlenirken, sosyal sermayenin devreye girerek süreci kolaylaştırması beklenmektedir.

Tüm bu olumlu etkenlerin bir arada olmasıyla üretime değer kazandırılır, ancak girişimcinin üretim faktörlerini sağlamanın tamamına eşdeğer olan terazinin diğer kefesi bürokrasiyi bu çalışmaların dışında düşünmek her yönüyle eksik çalışmalar silsilesi hükmündedir. Girişimciler işin çekirdeğindeki ağacı gören, ağaçtaki meyvede lezzet (kar) olduğunu çekirdekte görendir (MÜSİAD, 2009). Araştırmacılar yaptıkları çalışmaların içine er geç bürokrasiyi de dahil etmek zorundadırlar, yapılan literatür araştırmasında bu eksiklik belirgin şekilde ortadadır. Türkiye Cumhuriyetinde girişimci – bürokrasi sorununun varlığı bilinmekle birlikte bu araştırmayla daha da pekiştirilmiştir. Yine literatür taramasında karşılaşılan durum bazı istisnalar olmakla beraber dünyanın da bu engellemelerle karşılaştığı mevcut yapılarındaki bürokrasi sorunu, olduğu yeni çalışmalara konu edilebilecek önemdedir. Girişimci bireyleri içinde yaşadığı kurumlara entegre edebilmenin yolu, bir girişimcinin kamu dairelerine girerken kendi işletmesine girişindeki üretim heyecanına denk gelecek politikalar üretilmelidir, bürokraside kapılar servet için değil adil hizmet için açılmalıdır, eğer kapılar adalete değilde

maddi çıkar için açılıyorsa o devlette adalet kaçır (İnan,1999) yan etkisi olarak da girişimci beyinleri devletten ürkütürüz.

Girişimcilik eğitimi girişimci bireyin ruhunu nasıl etkiler, sorularına Literatür araştırmalarında ulaştığımız öne çıkan öneriler,

- Girişimcilik kavramının tekniğini öğrenmek ve kısır döngüye düşmemek için, bu eksikliğin eğitimle tamamlanması fayda sağlayabilir.
- Girişimcinin cesareti tek başına yeterli değildir, iş fikirlerini güncel piyasaya göre analiz edebilmek için iş planları geliştirme ve yönetme eğitimleri sağlanmalıdır.
- İşletmelerin yönetim becerisi finansal etki, muhasebe ve pazarlama eğitimleri ile ayrıca bürokrasiyi aşabilecek sosyal sermaye becerilerini sentezleme kabiliyetini geliştirecek eğitimlerin takibi önemlidir.

Gelişmiş ülkelerde yapılan araştırmalar gösteriyor ki girişimcilik marifetiyle hayata geçirilen küçük ve orta boy işletmeler (KOBİ) toplumsal refaha katkı sağlamaktadır. İngiltere (2015) örneği KOBİ türü girişimci işletmeler tüm işletmelerin %99,9'u dur, sağladığı istihdam 16,3 milyon kişiye ulaşmıştır bu oran tüm özel sektör istihdamının %60'ına tekabül etmektedir, 2 trilyon sterlin yıllık ciroları ile tüm özel sektör cirosunun% 52'si dir (FSB, 2015). Bu veriler daha fonksiyonel programlarla daha da artırılabilir. Bürokrasi mobbingine maruz kalmayan girişimciler yüklendiği risklere aldırmadan, makul derecede ilgi gösterildiğinde hedeflediği faaliyet süreci içerisinde sağlanacak teşvik ile finansal tasarruf ve yeni refah yaratabilirler.

Avrupa Birliği'nin (AB) temel politikalarından en önde geleni girişimci hamlelere değer vermek ve üretime almak için fırsat sunmaktır. Yunanistan'da girişimcilik programları sürekli eğitim çalışmaları ile iş planı geliştirme ve teorik dersleri sanal işletmeler kurgusuyla takip ederek beceri arttırılmakta, marka ve patent danışmanlığı verilmektedir. İrlanda'da girişimcilik kalkınma stratejisinin önemli bir bileşeni kabul edilmektedir, lisans mezunu her bireye işletme kurmak için ticari teşvik sağlanmaktadır. İngiltere'de girişimcilik Düzenleyici Reform Eylem Planı dâhilinde potansiyeli

yüksek sektörlere ve küçük işletmelere (KOBİ) risk sermayesi destek fonları sağlanmakta, Üniversitelerinde girişimcilik eğitime yönelik teşvik fonlanması ve ulusal iş ağı altyapısı ile destekler sağlanmaktadır. Finlandiya'da girişimcilik eğitimi kapsamında liselerin ve üniversitelerin müfredat programları içerisinde tüm öğrencilere teşvikli ve uygulamalı olarak verilmektedir. Almanya'da Federal Eğitim ve Araştırma bakanlığınca girişimcilik eğitimleri ile hazırlanan programlar dâhilinde, iş dünyası ile işbirliği ortamında üniversiteler, teknik okullar girişimciliğin geliştirilmesi amaçlı zihniyet oluşturma faaliyeti yürütülmektedir.

Hollanda'da devlet yönetimi girişimcilik programlarına bakanlıklar himayesinde, kamu kuruluşları aracılığıyla işletmecileri desteklemektedir. Yüksek düzeyli kurumlar desteğiyle yürütülen programlar eğitim ve yatırım koordinasyonlarınca takviye edilmektedir. AB ülkelerinin genelinde işsiz gençlere istihdam amaçlı iş başında eğitimi veren işletmelere finansal teşvikler sağlanmaktadır, AB Konseyi 1997 yılından itibaren işsizlik süresi altı ayı bulanlara yönelik yeniden mesleki eğitim programları önermiştir (ILO, 1998).

Esnek bürokratik uygulamaları ile Asya ülkelerinde girişimciler desteklenmektedir, hukuki altyapısıyla AB ülkeleri girişimci yatırımları desteklenmektedir. Ancak Amerika'da girişimci yatırımlara teşvik her eyalette farklı uygulanmaktadır. Tüm bu teşvik siteminden istenilen verimin alınması bürokrasinin yönetim kabiliyeti ve devletlerin kurumsal altyapıları ile de yakından ilgilidir.

Devletlerin kurumsal altyapıları, ülkenin ve ülke içinde bölgelerin farklılıklarını dikkate almadan uygulanan teşvik sistemi girişimci yatırımlarda bir memnuniyet sağlamayacaktır. (Karagöl; Akdeve, 2013) Girişimci her ne kadar kar amacı ile hareket etse de faaliyetinin dolaylı etkisi, iktisadi büyümeye hız katan üretim faktörlerini icat edebilmesidir. Yapılan çalışmalar genelde girişimciliğin başarısına odaklanmıştır, aslında başarısız girişimlerin de incelenmesi gerekir bu yönüyle girişimciliği akamete uğratan olumsuz yaklaşımlara değinen bir çalışmaya rastlamak tuz gölünde hamsiye rastlamak şansı kadardır.

1.2.3 Merkantilist ve Fizyokratik Teoride Girişimciliğe Yaklaşım

Merkantilist teorinin iktisadi teori olarak kabul görmesi 1500-1800'lere dayanır. Orta çağın aynî ekonomisi, bu devirde nakdi ekonomiye evrilerek Avrupa'nın bugünlere gelmesinde başvurulan ekonomik kalkınma modellerinden biri olarak denenmiş, iktisadi yöntemlerden bir olarak literatüre girmiştir. Bu anlayış, büyümeyi sağlamak için servetin artması gerektiğini, bununla ancak değerli madenler olan altın ve gümüş ile olacağını düşünen iktisadi doktrindir. Bir dönem Avrupa'da uygulanan ekonomi politikasıdır (Marangoz, 2016) özünde ihracatı artırma çabası olduğundan ihracat yapması için girişimcilere baskıcı uygulamaları vardır, aynı zamanda ithalatı engelleyen müdahaleci politikalar gütmüştür, bir nevi ekonomik milliyetçilik ekseninde bir teori olarak da düşünülebilir. Merkantilist düşünceyi benimseyen devletler büyümek için ihracat yapmak düşüncesine inandıklarından, ihracat amaçlı girişimleri koşulsuz destekleme amacını taşırlar, öne çıkan başarılı girişimcilere siyasi değer vererek görüş ve önerilerini ticari politikaların kuralları haline getirmek şeklinde girişimciliğe ayrı bir özen göstermişlerdir.

Merkantilist dönem girişimcileri ihracatçı oldukları sürece devlet yöneticilerinin ticaret politikalarını etkilemede imtiyazlı konum elde etmişlerdir.

Fizyokratik teori ise 18.yüzyılda Quesnay'ın (1694-1774) tarıma dayalı ekonomi ilişkisini konu alır, ekonominin devlet müdahalesiyle büyümesinin kısıtlı olacağına inanan iktisadi bir düşünce akımıdır, toprak ve tarımın önemini göz ardı etmeyen, toprağı tek üretim unsuru kabul ederek, artı değer ancak toprağın verimliliğinden sağlanır fikrinde birleşmişlerdir. Zenginliğin esas kaynağı serbest ekonomi düzleminde tarımsal üretimdir. Bunu da doğal düzenin ekonominin yanı sıra sosyal hayata etki eden doğal kanunların varlığına iananarak, doğal düzen yaratıcının "İlahi Kudret"dir, insan eseri olmadığını ileri süren iktisadi görüştür (Turanlı, 2011). Devletin piyasa ahengine müdahalesine karşı başlayan bu akım esasında Merkantilizm düşüncesine alternatif olarak dillendirilmiştir.

Quesnay ve Cantillon'dan sonra Turgot (1727-1781) fizyokratik düşünce bağlamında girişimciyi üretimin çok önemli temel aktörü olarak betimlemektedir. Ekonomiye emeği geçen sermayedar kesim, girişimciler ve işçiler olarak ilk defa fizyokratik düşünce döneminde sınıflandırılır (Praag, 1999). Fizyokrat iktisatçı Quesnay, gıda temeli üzerine sektörel çalışmalar yapan toprak sahibi girişimcileri yeni ürünlere yönelik üretimi yeni metotlar ile gerçekleştirmek ve ortaya çıkan ürünler için yeni pazarlar araştırmanın asıl girişimcilik olduğunu belirtmiştir. Bu eylemleri usulüne uygun bir şekilde yapan girişimcilerin pazarlara ulaşımını kolaylaştıran ilave imkânlar bulunmalı ve bu desteği sağlayan hükümete de azami güvenilmelidir (Hoselitz, 1962).

Netice itibariyle, Fizyokratizm girişimciliğin tarımsal boyutunu önemseyerek bu yönde teşvikler çıkarmıştır. Bunun bir sebebi de fikrin ortaya sürüldüğü dönemde ekonomide sanayi devriminin etkilerinin başlamadığı, dünya ekonomisine tam olarak yansımadağı, tarımsal girişimciliğin daha fazla önemsendiği bir döneme rastlamasındandır (Formaini, 2001).

1.2.4 Klasik ve Neo-Klasik İktisadi Teoride Girişimciliğe Yaklaşım

Klasik İktisat teorisi Adam Smith "Milletlerin Zenginliği" (1776) yayını ile başlayıp, "Faiz, İstihdam ve Paranın Genel Teorisi" (1936) yayınlanan Keynes'in müdahalesine kadar devam eder. Klasik iktisat teorisini "Milletlerin Zenginliği" ile Adam Smith başlatmıştır, eserinde girişimcinin elde edeceği bir kar karşısında riski de göze aldığından bahseder yani lamsız cimsiz riski ancak girişimci alır. Adam Smith "kâr için projeler yürüten bireyler" tanımı temelli "öngörenler"i iktisadi literatüre kazandırmış, bu tarz bir tanımın girişimcilik kavramını açıklamada amacı tamamen yeni bir üretim biçiminin ancak öngörmeyle mümkün olabileceğini ortaya koymuştur, yenilikçi bir yatırımın yeni bir üretim süreciyle açıklamasıdır.

Adam Smith girişimciliği geniş bir kavram süreci ile ilişkilendirir ve toprak, işgücü, sermaye, görünmez el gibi kavramlarla açıklar ve işgücü bölümlere ayrılmıştır.

Merkantilist teoride girişimcilere ayrıcalık ve devlet yöneticilerinin destek sağlaması beklenirken, Fizyokratik iktisat teoride ise ekonomiye emeği geçen

sermayedar kesim, girişimciler ve işçiler şeklinde sınıflanıyordu. Jeremy Bentham (1748-1832) edindiği teknik bilgi, girişimciliğe eğilim, mevcut sermaye ve tecrübe demetinin yarattığı refaha inanan klasikçiler ile İngiltere Okulu girişimcileri kapitalist sınıfında değerlendirmektedir.

Diğer bir Klasikçi Jean Babtiste Say (1800), yürütülmekte olan tüm ekonomik faaliyetlerin merkezinde girişimci vardır, girişimci bu üretim gayretiyle servetin yeniden dağılımına kısmi de olsa düzenleyici bir rol üstlendiğini vurgulamıştır. Üretime yönelen bir girişimci, tasarruf sahiplerinin artık sermayesini, işçinin emeğini, çiftçinin arazisini kiralama yoluyla organize etmiş olduğu sistemde üretebilmek adına üretim riskine katlanmaya cesaret gösteren kişiyi girişimci olarak tanımlar. Klasik iktisatçılardan J. S. Mill (1806-1873) girişimciyi, ekonominin kesintisiz işlemesi için henüz görülmeyen fırsatları gören, görmekle de bırakmayıp faaliyeti ile fırsata çeviren, ekonominin kesintisiz işlemesini sağlayan (Er, 2012) gözü karalar olarak görür ve bu girişimcilere yaşadığı devletlerin ihtiyacı olduğundan bahseder.

Neo-Klasik teori girişimcilik temellidir, bu iktisadi düşüncenin bir nevi nedeni sanayi devrimi ve sonuçları paralelinde yükselmesidir. Bu iktisadi teorinin ortaya çıkması, Avrupa'nın 18.yy.'dan itibaren Sanayi veya Endüstri devrimine dayandırılır, dönemin girişimcileri çabaları yeni buluşları, buhar gücünü, yeni keşifleri ortaya koymuştur bunların tamamı girişimcilik sonuçlarıdır. Makineleşmeler üretimi kolaylaştırmış fiyatını ucuzlatmıştır, bu yönüyle Avrupa sermaye birikimini endüstriye borçlu, dolayısıyla endüstrileşmeyi sağlayan girişimcilere.

Sermaye elindekini muhafaza değildir, cari teknolojilerle, ticareti teşviklerle ulusal sınırları aşarak elindekini arttırabilme girişimidir, mevcut hükümet yönetimlerin de bu hamleyi desteklemesi beklenir hükümetlerin bu destekleri, Neo-klasik iktisadi akımın doğuşunu sağlamış sonuçları da yönettikleri ekonominin üst lige çıkmasına önemli katkı sağlamışlardır (İslatince; Sermen, 2018).

Neo-Klasik teoride girişimciliğin piyasalara bir denge getirmektedir, bunu "denge teorisi" olarak tanımlanmış. Denge teorisinin çarkını da girişimciler işletmektedir, piyasada oluşan fiyatların yine piyasada rol almış işletmelerin

maliyet-talep arasında oluştuğunu varsayar. Şöyle ki, herkes bütün ihtiyaç organizasyonu içinde var olan fırsatların farkındadır, o halde bütün işlemler mükemmel bir şekilde organize edilir, denge teorisi girişimci bireyler eliyle yürütülür. Yani herkesin girişimsel fırsatların farkında olmasıyla girişimci olmayı, fırsatlar hakkındaki açık bilgi sebebiyle girişimsel faaliyet de insanlar tarafından tercih edilir (Shane, 2000). Girişimcinin ticaret bilgisi, fırsat takibi, risk almanın yanı sıra kar zarar hesabını yapacak finans ve muhasebe bilgisi alması da gerekmektedir, birey ancak o zaman yatırıma yeltenir. Keynesci dönemin başlangıcı kabul edilen 1930'lu yıllara kadar Neo-klasik teori etkinliği kabul edilmektedir (Praag, 1999).

Alfred Marshall (1842-1924) iktisadi sınıflaşmayı reddederek iktisatta verimlilik kavramını benimser, büyümeye katkı sağlayan girişimci bireye yönelik özen gösterir, insana yatırımı beşeri sermaye şeklinde kabul eder, girişimciliğin beceri istediğini, karşılaştığı problemlere pratik ve hızlı çözümler geliştiren kabiliyette ve güvenilir olmasını bekler.

Bu tür yetenekler aileden gelen kabiliyetler varsayılsa da yine de eğitimle desteklenmelidir. Neo-klasik iktisat teorisinde tam rekabetçi olarak görünmez el ilkesiyle işleyen piyasalar kavramında girişimciye doğrudan bir değer yüklenmese de (Montanye, 2006), görünmez eli, kazanmak ve daha çok kazanmak olarak kabul ettiğimizde işleyişin kendisi zaten girişimdir.

Netice itibariyle Neo-klasik iktisat teorisinin öncülerinin literatüre verdiği katkı göstermektedir ki sermayedarın amacı, sermayesinden kazanç sağlamaktır. Girişimci mevcut ürünüle varolduğu rekabet piyasasında yeni bir fırsatı gördüğünde risk alabilmek için hükümetine ve bürokrasisine güvenebilmelidir. Her iktisadi modelde farklı bir tanıma mazhar olan girişimcilik, 1803 yılında da John Baptist Say tarafından kendi adına kazanç sağlamak umuduyla o ana kadar keşfedilmemiş fırsat ve kaynakları üretime kullanmak için yeni bir yorumla toplayan kişi (McFarlane, 2016) olarak övmüştür.

1.2.5 Keynesyen İktisadi Teoride Girişimciliğe Yaklaşım

Bu iktisat teorisi dünyayı bugünkü Covit 19 gibi etkileyen büyük krize (buhran) (1929) çözüm arayan iktisatçı R.M.Keynes "İstihdam, Faiz ve

Paranın, Genel Teorisi” (1936) adlı eseriyle duyurulan iktisadi akımdır. Talep yönlü iktisadi bir çalışma olan teori, öncelikle yatırımların kuluçka dönemi olmak üzere gerektiğinde piyasalara müdahale gereklidir. Eğer piyasalarda bir dengesizlik başlıyorsa maliye politikası marifetiyle devlet müdahalesi yapılmalıdır. Keynesyen yaklaşım girişimciliği, kuluçka dönemi diyerek desteklemiş, istihdama katkısı yönünden de özellikle dikkate alınmasını, savunmuştur. Çünkü Keynes’in işsizlikle ilgili derin kaygıları vardı. Bu iktisadi teoride şimdiye kadar paranın frekansı üç eylem ile dengelenmeye çalışılmıştır, bunlar ihtiyat, işlem, spekülasyon eylemleridir. İşlem eylemi ile ihtiyat eylemi para hareketlerinin milli gelir (MG) düzeyini gözetirken, spekülasyon eylemiyle birlikte para hareketi faiz oranıyla ilişkilidir. Faiz oranlarını yükseltmek paraya olan talebi azaltır, faiz oranını düşürmek paraya olan talebi artırır. O halde faiz para spekülasyonu yerine girişimciliği destekleyici kararların bürokraside uygulanmasını kolaylaştırmak istihdam ve refah payına katkı sağlayabilir. Ekonominin canlanması yönüyle girişimciliğin sonuçları kapitalist klasik iktisat teorisinde de Keynesyen iktisat teorisinde de sistemin ateş düşürücü ve pansuman tedbirini en hızlı uygulayan işlevini maliye politikalarını devreye almaktır.

Keynesyen modelde hane halkı davranışları işletmelerin davranışlarını belirlemez, aksine işletmeler istihdamı arttırdıkça hane halkının tüketimini de artırır. Keynes’e göre piyasalara güvence sağlanabilmesi için, girişimciyi ürküten riskli alanlarda devlet girişimciyle birlikte mevcut riski paylaşmalıdır. Girişimci riske gönüllü katılır ve yeniliğe açık diğer işletmeleri peşinden sürükler bir nevi yeniliğin işaret fişeğidir. Toplumsal yapı içerisinde bu tür yetenekler genelde çok fazla olmadığından bulunduğu iktisadi sektörler ve ülkeler için ayrıca lütuftur. Keynesyen uygulamayı yürüten bürokratların kendi saygınlığını vatandaşa hizmetin önünde tutarak, maaşları ve diğer avantajları için bütçe dengesini bozan eylemlere imza atmalarını eleştiren Friedman, kamusal refah bürokrasileri koruyarak devlet borçlanmalarını artırır ve enflasyon körükler (Ellison, 2008).

1.2.6 Neo-Liberal İktisadi Teoride Girişimciliğe Yaklaşım

Neo-liberalizmin için her birey kendi saadetinden ve eyleminden sorumlu ve hesabını da vermelidir. Buna göre bireysel başarı veya başarısızlık kişiseldir, neo-liberalizm felsefesi, liberal siyasi iktisatçılar Friedrich Hayek ve Ludwig von Mises'in 1940'lı yıllardaki makaleleri ile Milton Friedman'ın çalışmaları bireysel özgürlük ve neo-liberalizmin ekonomik ve politik programına ilham olmuştur. Bu felsefe, refahın ancak güçlü özel mülkiyet, serbest piyasa ve serbest ticaret ile mümkün kılacak olan serbest bir piyasada yürütülen ticaret ancak bireysel girişimciliğin, özgürlüğün ve becerilerin geliştirilmesi ile sağlanabilir (Harvey, 2005). Neo-liberal ekonomiyi benimseyen devlet, bir yandan girişimciliği savunur ancak vergiler yoluyla girişimcilerden alınan kaynaklar, bürokrasi eliyle bürokrat imkânlarını genişletir, dolayısıyla girişimcilerin yatırım kanallarını vergilerle daraltır (Ellison, 2008). Bürokratik savurganlığın sebebi yüksek vergiler ve kamu refah sisteminin obezliğidir, bu obezliğin önlenmesi vergi oranlarının azaltılarak sermaye artışıyla yatırım kanallarını genişletilmesinden geçmektedir (Ellison, 2008).

Devlet müdahale yerine tavır belirlemelidir, bazı sektörler piyasaya uyum sağlayana kadar sübvansede edilmelidir, piyasalar ilk oluşumunu sağladıktan sonra devlet müdahalesi minimum düzeye inmelidir. Devlet eşitlik ve adalet çerçevesinde sadece üst denetçi görevi yürütmeli asli vazifesi olan bireysel hak ve özgürlükleri, özel mülkiyet, piyasanın özgürce işlemesini garanti etmek olmalıdır (Harvey, 2005). Cazip ortamlara yabancı sermayenin yönelimi daha kolay olmaktadır. Harvey, neo-liberalizmi cazip hale getiren unsurları tarif ederken batılılarca zekice seçilmiş, tahrik ve ikna edici slogan "birey saygınlığı ve özgürlüğü" referansıdır, bireyin özgürlük ve saygınlığı söylemi cezbedicidir (Harvey, 2005).

1.3 Bürokrasi ve Girişimcilik Arasındaki İlişki Düzeyi

Mevzubahis konu insanın insana yine yönetici insanların otoritesi gölgesinde hizmet verme sürecinin yönetimi olduğunu düşündüğümüz bürokratik otoritedir. Bürokrasi tavrını vatandaşa yönelik pozitif yönde kullandığında sorunsuz hizmet sağlayarak bürokrasi iyi işletilmiş bir sistematik sergilerken, otoriter tavrını vatandaşa yönelik negatif ve memuriyetin keyfiyetine göre

koyduğu dönemlerde kötü işletilmiş aygıt örneği sergilemektedir. Devlet yönetimi veya bürokrasi kuramının önemli düşünürleri yaşadığı dönemlerde ortaya konmuş olan olumlu veya olumsuz durumları takdir veya eleştirileri bu yönüyle yorumlamışlardır.

Tüm bu yorumlardan anladığımız bürokrasinin önemi vazgeçilmez ama iyi yürütülmediği zamanlarda insanlar üzerinde ifade ettiği olgu olumsuzdur, bürokrasi dogmatik değil aksine insanlarca düzenlenmiş, kavramsal bir organizasyon modelidir (Hicks; Gullett,1981). Devlet tüm toplumun iyi veya kötü taleplerini karşılamaya yönelik toplumsal yaşamı düzenleyen bir olgu olduğundan, kuralları önceden belirlenerek organize edilmezse işler kendiliğinden yürütülemez. Bir devletin kurumsallaşması geçmişten gelen işleyiş şematığı içerisinde ortaya çıkan aksaklıkların düzeltilme kültürüyle ilerler, bu düzene bürokrasi, düzeni uygulayan memurlara da bürokrat demekteyiz, devlet ahengi hükümetler seçimlerle aldığı yetkiye dayanarak düzenler. Bu ahenk bozulduğunda bürokrasiyi vatandaş adına frenleyecek başka bir güç de kalmaz, o zaman bürokrasi kendini hükümet üstü görerek hesap verme gereği duymayacağı gibi vatandaştan gelen taleplere de mevzuat bahanesiyle cevap vermeyecektir. Herhangi bir devletin sorunsuzca işleyen düzenli ahengi topyekûn tüm vatandaşının yanı sıra tüm dünya da saygınlığını yükseltir ve gerek finansın gerekse de turizmin ilgi merkezi durumuna yükselmesini sağlayacaktır. Girişimcinin kamu bürokrasisinden ürkmesinin sonuçları girişimcilerin zihninde bürokrasi davranışlarına yönelik psikolojik tükenmişliğe doğru gider.

Klasik iktisatçılar; riskine aldırmaksızın üretim faktörlerini birleştirerek yenilik imkânı kollayan girişimci ile riskten kaçınarak sürece yatırım için sadece araç sağlayan kapitalist arasındaki ayrımı açıklamamışlardır (Formaini, 2001). Bürokrasi gerektiğinde içtihat çıkarma veya denetçiye sunmak için gereken bilgilere ihtiyaç duyacağından arşivleme yoluyla tedbirini alır, muhtemel senaryolara karşı önceden mevzuat çalışması yapan hiyerarşik işleyişi düzenlenmiş bir yapılandırma (Hicks; Gullett,1981). Belli bir büyüklüğe ulaşıncaya yüz yüze ve sözlü temasının ortadan kalktığı (Akat; Üner 1993) yönetim biçimini anlamlandıran karar verme sorumluluğu olduğundan

kararlarına karşı piyasa duyarlıdır. Kamu yönetiminde ki her karar ve uygulama sosyal ve ekonomik temelli değişmeleri doğrudan etkilemektedir.

Çalışma süresince yapılan literatür incelenmesinde bürokrasinin kayıtlara geçen genel tavrının girişimsel faaliyetlere karşı refleksi ölçülmeye çalışılmış, burada kazanılan bilgi birikimi sonunda kavramsal yapılar üzerinden ve sanayi devriminden sonra uygulanan iktisadi teoriler de girişimciliğe bakış açıları yönünden yeteri kadar incelenmiş, bunların arasındaki ilişkiler bulunmaya çalışılmıştır. Bu incelemeler bürokrasi ve girişimciliğin birbirine etki yönünde ilişkilendirme çalışması anlamında yapılmıştır. Ulaşılan uluslararası ve ulusal literatürde farklı başlıklarda pek çok çalışma olmasına rağmen sosyal sermaye, girişimcilik bürokrasi ve iletişimi bir bütün olarak ele alan çalışma sınırlı seviyede kalmıştır. Oysa her bir konu için ayrı ayrı çalışmalar oldukça fazladır, ancak araştırmalar bu bütünlüğün iki ana damarı girişimcilik ve bürokrasi konusunda sınırlıdır. Girişimcinin eğitimi, iş kurması ve deneyim süreci ile ilgili bilgi birikimi ve bu bilgileri fırsata dönüştürme becerileri konusunda yapılan çalışmalar özellikle iş kurma ve başarılı girişimciler alanında çalışılmıştır. Farklı açılardan bürokrasi ve bürokratik kültür, bürokraside terfi, siyaset ile ilişkileri ve siyasi nüfuza yönelik yaklaşımlar birçok açıdan incelenmiştir. Bu çalışmanın saha anketinde Ankara Kalkınma Ajansı marifetiyle girişimcilik eğitimi almış bireylerin verdiği cevaplarda bürokrasinin girişimciliğe etkisi düzeyinde bilişsel sosyal sermayenin anlamlı ilişkisi diğer örgütsel ve yapısal sosyal sermayeye göre daha yüksektir.

Bu konuda eğitimlerin verildiği ve bu araştırmamıza konu olan Ankara Kalkınma Ajansının 2018 yılı faaliyet raporundan bazı kesitler tezin içeriğini daha da anlamlandırabilir.

Tablo 3.*Ankara Kalkınma Ajansı faaliyet raporu bütçe (2018)*

Gelir Kalemi	Tahmini Bütçe	Gerçekleşen	Oran*
Merkezi Yönetim Bütçesinden Aktarılan Paylar	12.000.000,00	12.021.689,00	100,18%
Belediyelerden Aktarılan Paylar	72.424.500,00	44.297.433,39	61,16%
Sanayi ve Ticaret Odalarından Aktarılan Paylar	1.575.500,00	1.198.262,00	76,06%
Faiz Gelirleri	2.000.000,00	6.256.568,11	312,83%
Diğer Faaliyet Gelirleri	0,00	246.208,63	100%
Toplam	88.000.000,00	64.020.161,13	72,75%

* Gerçekleşen Gelir / Tahmini Bütçe

Ankara Kalkınma Ajansının 2018 yılı faaliyet raporu, 3.1.1. Bütçe Uygulama Sonuçları başlığı altında 2018 yılında gerçekleşen toplam 64.020.161,13₺ tutarındaki gelirlerin 44.297.433,39 ₺'si Belediyelerden, 1.198.262,00₺'si Sanayi ve Ticaret Odalarından, 12.021.689,00₺ Merkezi Bütçeden aktarılmıştır.

Fonksiyonel gerçekleşen gider sınıflandırması yapıldığında Tablo4'de Görülen harcama tutarlarının 11.168.396,96₺'sinin genel yönetim hizmetleri, 5.350,50₺'sinin izleme değerlendirme ve koordinasyon hizmetleri olduğu görülmektedir. 110.418,95₺'sinin plan, program ve proje hizmetleri, 421.919,77₺'sinin araştırma ve geliştirme (Ar-Ge) hizmetleri, 2.845.177,87₺'sinin tanıtım ve eğitim hizmetleri, 1.561.089,93₺'sinin proje faaliyetlerini desteklemeye harcanan (%1,86) olduğu görülmektedir. Ajansın faaliyetine konu alanda görülen harcaması yok denecek kadar azdır. Proje ve faaliyet destekleme hizmetlerine yapılan harcama, genel yönetim hizmetleri giderlerine yapılan harcamanın 1/10'u kadardır.

Tablo 4.*Ankara Kalkınma Ajansı faaliyet raporu harcama (2018)*

Gider Türü	Ödenek	Gerçekleşen	Oran*
Genel Yönetim Hizmetleri	16.882.000,00	11.168.396,96	66,16%
İzleme Değerlendirme ve Koordinasyon Hizmetleri	378.000,00	5.350,50	1,42%
Plan, Program ve Proje Hizmetleri	285.000,00	110.418,95	38,74%
Araştırma ve Geliştirme Hizmetleri	2.213.000,00	421.919,77	19,07%
Tanıtım ve Eğitim Hizmetleri	5.353.000,00	2.845.177,87	53,15%
Proje ve Faaliyet Destekleme Hizmetleri	84.029.000,00	1.561.089,93	1,86%
Faaliyet Destekleme Giderleri	2.000.000,00	0,00	0%
Toplam	111.140.000,00	16.112.353,98	14,50%

* Gerçekleşen Gider / Ödenek

Tablo3'de Tahmini bütçe ve Tablo4'de ise gerçekleşen giderler kalemleri malî tablolara aktarılmıştır. Bu tablolara ilişkin açıklamalar Kalkınma ajansları gelirlerinin merkezi bütçe, belediye gelirlerinden aktarılan pay ile beraber, sanayi ve ticaret odaları gelirlerinden aktarılan paylar, kurumun bütçesi banka faiz gelirleri ve diğer faaliyetlerden elde edilen gelirler oluşturmaktadır. Burada en dikkat çeken ajansın faiz gelirleri, bütçe de öngörülen faiz geliri 2.000.000,00₺ iken gerçekleşen faiz geliri 6.256.568,11₺ ye ulaşmıştır oransal olarak öngörü tam gerçekleşmiş %100 olsa bile bu oran üç katını da aşarak %312,83'e ulaşmıştır. Burada ortaya çıkan durum girişimcilik faaliyetlerinin geliştirilmesi ve desteklenmesi için ayrılan bütçe personel,

yolluk ve genel yönetim giderleri dışında tamamen faizde değerlendirilmiştir. Faaliyet raporunun gider kalemlerinden bir diğeri olan Tanıtım ve Eğitim Hizmetleri gideri ise %53,15 oranında görünmektedir, bu verilerin tercümesi girişimsel faaliyetler kalkınma ajanslarının teşvik başvurusuna başvurma kriterleri olan “girişimcilik eğitimi” almış olmak yönündeki kriterin tamamlanması içindir.

Tüm kalkınma ajanslarının bütçe ve faaliyetlerini içeren 2017 yılı genel faaliyet raporunun sonucuna göre 26 Bölgede faaliyet gösteren Kalkınma Ajanslarında 779. personel çalıştırılmaktadır. Ajanslar bünyesinde asil olarak görev yapan 16 genel sekreter ve 81 il düzeyinde faaliyet gösteren Yatırım Destek Ofisleri (YDO)'ladra çalışanlar bu sayıya dâhil edilmemişlerdir (Raporu, 2017)

Kalkınma Ajansları 5449 sayılı kanunla 25.1.2006.yılından beri faaliyette olmalarına rağmen işlevini yerine getirememektedir, diğer teşvik faaliyetlerini yürüten kurumların da durumu bundan çok farklı olduğunu zannetmeyerek, Türk kamu bürokrasi sistemine ayrı bir bürokratik kademe eklendiğinin açık tablosudur.

Tekrar Ankara Kalkınma Ajansının 2018 yılı faaliyet raporuna dönerek, gider kalemlerinin en önemli harcamasına baktığımızda % 66,16 ile genel yönetim hizmet giderlerini görmekteyiz bu kaleme personel giderleri ile sosyal güvenlik kurumlarına ödenen primler dâhildir. Oysa kalkınma ajanslarının kuruluş amacı olan 5449 sayılı kanunun ikinci bölüm Madde 5'de ajansın görev ve yetkileri “j” bendi “Yönetim, üretim, tanıtım, pazarlama, teknoloji, finansman, örgütlenme ve işgücü eğitimi gibi konularda, ilgili kuruluşlarla işbirliği sağlayarak küçük ve orta ölçekli işletmelerle yeni girişimcileri desteklemek.” Bu maddenin ise harcama karşılığı kalemine baktığımızda proje ve faaliyet destekleme hizmetleri destek harcamalarına bütçesinden %1,86'harcama yapılmıştır.

Bu sonuçlar girişimciliği özendirmek girişimcilere eğitimlerle yol göstermek amacıyla kurulan kalkınma ajanslarının da amacı dışında yürütülmesi bürokrasinin bildiğinden şaşmaması olumsuz çağrışımları pekiştirmiştir.

Bürokrasinin iş dünyasına olumsuz refleksi siyasal iktidarın işine gelmez, çünkü toplumsal modernleşmenin gelişimi üretim kaynaklarının yaygınlaşmasına bağlıdır, refahın artması ancak üretimle mümkündür bu fayda eşit olmasa da tüm vatandaşlara yansiyacaktır. Bürokrasi siyasal iktidarı gelip geçici gördüğünden, yapmadığı ötelediği eylemlerinin konforunu etkileyecek bir cezai müeyyidesi olmadığından elde ettiği kontrolü siyasal iktidarın lehine kullanmayacaktır.

Diğer bir taraftan girişimci evresini tamamlamış işletmeler pazarda daha güçlü bir grubu oluşturur. Bir işletmenin yatırım evrimini tamamladığını gören bürokrasi büyümüş iş dünyasıyla açık mücadeleyi göze alamaz ancak çaylak girişimcinin yatırıma yönelim eylemlerine bürokratik direnç göstererek varsa bir hobisi tatmin edebilir. Oysa girişimci bireyler yarıştan koparsa piyasa tamamen küresel şirketlere kalacaktır bu durumda da Keynes'in işsizlikle ilgili derin kaygıları devreye girebilir o zaman dünyada işsiz kalan insanların tekrar doğa durumuna dönüş refleksi sergileyerek, işini işsizden esirgeyen küresel ölçekli şirketleri rahat bırakmayacağı durumlarla karşı karşıya kalacaktır.

Diğer taraftan Piketty'in de eşitsizliklerle ilgili derin kaygıları var 1870-1914 arası gelir dağılımı adaletsizliği birinci ve ikinci dünya savaşlarını çıkarttı, bu oranlar 1929 buhranında ABD'de en zengin %10'luk kesim milli servetin %32'sini elinde tutuyorken bu makas 1970'lerden sonra gelir dağılımı adaletsizliği makası çok aşırı açılmıştır. Piketty'e göre servet eşitsizliği en eşitlikçi ülkeler sayılan İskandinav ülkeleri örnek olarak alırsak, (1970- 80) dönemi en zengin %10'luk kesim milli servetin %50'sini elinde tutmaktadır. Yeniden 2010 yılına geldiğimizde yeniden yapılan değerlendirmelerde insan haklarına en saygılı ülkeler, Almanya, Fransa, İngiltere ve İtalya gibi Avrupa ülkelerinin a takımında bu oran %60'lara çıkıyor, ABD'de ise en üst %10'luk kesim servetin %72'sine hükmediyor. (Piketty, 2014).

Çin'de ise bu oran dramatik bir şekilde artarak, 2000 yılından 2014 yılına %50'den %64'e yükselmiştir. (Credit Suisse, Global Wealth Databook, 2014) eğer bireysel girişimcilik sudan sebeplerle engellenirse dünyadaki gelir adaletsizliği dengesi daha erken bozulacaktır, bozulma bu artış hızıyla giderse neticenin ne olacağı nasıl bir hesaplaşma olacağını şimdiden

kestirmek zor. Bu tartışmalar bize gösteriyor ki içten dışa taşan bir çatışma, siyasal iktidar ile bürokrasi arasında ters orantılı alan genişlemesi çatışmasıdır. Bu tahterevallide bürokrasi alan genişlettikçe siyasal iktidarın gözü önünde demokrasinin alanı daralmaktadır. Bu sınıfsal kazanım görünüşte siyasal iktidarın değişimi bürokrasinin kazancı olarak sonuçlansa da gerçekte ülkenin kaybı olarak önümüze çıkacaktır yetişen girişimcilerin yasal talepleri yatırıma dönüşmeyeceğinden ya vazgeçecek ya da fikrine ve projesine kıymet veren ülkelere yönelecektir. Keynes'e göre bir girişimcinin yegâne amacı kar olsa da yine de istihdam sağlar, girişimcilik ekonomiyi destekler ve büyütür. Hedeflenen ekonomik büyümenin, sermaye eksikliği ile yenilik ve teknik bilgi eksikliği olmak üzere iki engeli olduğunu, bunlar ise ancak girişimcilerin çabalarıyla aşılabileceğini, devlet müdahalesi ile girişimciye can suyu desteği verilerek aşılması gerektiğini savunmaktadır.

Gelişme ve büyüme gayesi içerisinde olan işletmeler ve ülkelere genel bir bakış attığımızda girişimcilik temelli anlayışa öncelikli değer vermelerinin neticelerini almalarıdır. Ancak bu durum gerçek önemi oranında araştırmalara konu olmayı başaramamışsa da, bazı klasik ve neo-klasik iktisadi sistemler dikkate alınmışlar. Bu kuramların ortaya çıktığı ülkeler bugün refah içerisinde, araştırmalara da yansıyan teşvik kaynaklarını girişimcilerine tahsis eden ve etkin kullanımını denetleyerek sağlayan ülkelerin istihdam dağılımı büyük oranda (İngiltere 2015 KOBİ'ler sağladığı istihdam 16,3 milyon kişi) girişimci KOBİ'ler tarafından ikame edilirken diğer taraftan da ülke refahına katkı sağlamaktadır. Girişimciliğin değer gördüğü toplumların üretim ve ekonomik verileri girişimcilikle bürokrasi uyumunun bütünleşmesi ve sonuçları yönünden araştırmaya değer bir durumdur. Sadece bu yönde bir çalışmaya daha fazla ihtiyaç hissedilmektedir.

Bu araştırmada bahsedilen girişimciliğin akamete uğraması yönü ile girişimciliğin yatırıma yöneliminde devlet işletmecileri olan bürokratik işleyişin rolü, bürokrasi ile girişimci arasında iletişimsel ilişkilerde sosyal sermayenin etki süreci araştırılmaya çalışılmıştır.

2. BÖLÜM

İLETİŞİM, SOSYAL SERMAYE VE GİRİŞİMCİLİK KAVRAMI İLİŞKİSİ

İletişim, kelime manası olarak İngilizce “communication”un karşılığı olarak “anlamları ortak kılma süreci” anlamını karşılamaktadır. İletişimin literatürde birçok tanımı zikredilmiştir. Bu zikredilen tanımlar genel yaklaşımıyla “bireylerin bilgi, haber, duygu, istek, görüş, beceri, tutum ve davranış biçimlerini çeşitli kanallarla karşı tarafla paylaşma ve aktarma süreci” karşılığına yönelik tanımlanabilir (Özgüven, 2010) çok farklı anlamlar yüklenen iletişim modeller kuramından önce konuşma eylemi dışında bir anlam yüklenilmemekteydi. Zamanla iletişim tanımlar da gösterdi ki iletişim ait olduğu toplumdan ayrı olarak düşünülemez. Basit bir iletişim sürecinde hedef kitleler birbirleriyle mesaj iletileriyle her zaman karşılıklı etkileşim halinde olmak zorundadır. İnsanlar veya diğer canlılar, iletişim sayesinde etrafında olup bitenler hakkında bilgilenecek rol üstlenebilir. İnsanların diğer insanlar ve etrafındaki nesnelere olan ilişkisinin kalitesinde ortaya koymuş olduğu karşılıklı iletişimin rolü önemlidir, insanın kendini var etme çabası diğer insanlarla kurabildiği iletişimin bağlamı ölçüsündedir (Geçtan, 2012).

Çekirdek aile üyelerinden, okul ortamında öğrenci-öğretmen ilişkilerinde, iş ortamında yöneten-yönetilen, ast-üst arasındaki iletişimden kopmak mümkün değildir, birlikte yaşayabilmeyen yolu karşılıklı iletişimden geçer yani yaşam varsa iletişim olacaktır. İrfan Erdoğan’ın iletişimle ilişkilendirdiği tanıma göre tarihi ve geçmişi olan, yeri, zamanı ve koşulları belli olan, zorunlu olarak insan etkinliği (Erdoğan, 2011). Yani insanın bir amacı olarak belli bir zamanda belli bir toplum karşısında kendinin yeniden ifadesidir diyebiliriz.

Ancak her zaman ortak amaçta birleşmesi beklenemez, bilakis ortak amaçta uzlaşma mümkün değilse burada da devreye girecek olan yine iletişim olduğuna göre, insanları birbirinden ayıranda yine iletişimdir.

Nezaket iletişimin nasıl bir aracıysa kavga ve hakarete aynı oranda bir araç olarak düşünülmelidir. Bir iletinin gönderilememesi iletinin başarısızlığı değil, sadece yanlış anlama vardır (Fiske, 2003) o halde her durumda hatalı da olsa bir iletişim süreci mevcuttur. Baker Brownell'den Yengin'in aktardığı, bir şeyin simgelerle sembollere dönüştürülüp bir kişiden bir başkasına iletiildiği süreç (Yengin, 1996) insan vücudunun azaları iletişimin en evvelki temel sistemini yansıtır iletişimde beden diline de yer vermek gerekir sözsüz iletişimin aracı bedendir (Adair, 2003). Kişinin karşısındakine mesaj ulaştırmak için duygu ve düşüncelerini beden dili üzerinden iletir. Vücut duruşu duyguların ifadesidir dışa vuran değerleri ifade eden jest ve mimikler dediğimiz hareketler ile anlamlandırılır, jestler (kol, el benzeri organ hareketleri), ve mimikler gibi (kas hareketleri, yüz ifadeleri) beden dili duygularımız üzerinden kişiliğimizi yansıtan anlamlar ifade eder. İnsanlık dilden önce iletişim aracı olarak jest ve mimikleri kullanmaktaydı, çünkü yüz ifadesini etkileyen kas hareketlerinin değişimi, an itibariyle bireyin ruh halini ifade etmektedir. Yüz ifadesine bedeninin ruhu denebilir, duygu, heyecan, istek beden dilimiz aracılığı ile jest ve mimikler olarak ifade edilir (Molcho, 2000). Cüceloğlu'na göre, iletişimin süreci, iki birimin birbiriyle ilişkili mesaj alışverişinden ibarettir (Cüceloğlu, 1987) burada "birim" iletişimin sadece insanlar arasında olmadığına işaret etmektedir, insan, hayvan tüm nesnelere arasında bir iletişim süreci mümkündür.

Birimler arası iletişim endüstri 4.0' ü de çağrıştırmaktadır, endüstri 4.0 ile ifade edilen sanayinin buharlı makineden başlayarak 1.0 süreci, fordist üretim endüstri 2.0'ı yani elektrikli motorların sanayi üretiminde band sisteminde (fordist) kullanılmasıdır. Endüstri 3.0 ile de kast edilen Windows 95 ile bilgisayarın sanayi üretiminde kullanılmasıdır. Endüstri 4.0 ile yapay zeka destekli makinelerin birbiriyle anlaşarak üretimi gerçekleştirmeleridir. Bu devrimsel bir süreçtir, sayısal yazılım teknolojisinin güdümüne giren otomasyon ile robotik makinelerin birbiriyle iletişim haline geçmesi, işçilik ve kalite kontrole kadar yapay zekâ uygulaması iletişimi endüstri 4.0'ın üretim

sürecinde kullanılan makinelerin kontrolünü devralmasıdır. Bununla yetinmeyen makineler arası iletişim üç boyutlu yazıcı çıktıları, çok büyük bilgi karmaşıklığını dakikalar içinde analiz ederek verimli bilgi oluşturmak bu bilgiyi üretim ve tüketim birimlerinin iletişiminde kullanmak bu iletişimle ürüne, müşteriye ve pazara değer katmaktadır. İletişimi temelden ilgilendiren yazılım mühendisliğinin etkisiyle nesnelerin etkileşimi ile ilgili tüm disiplinler için bir ilgi noktası bulunabilir.

İletişim, bilimi genel ağ ortamına dönüştürerek toplumun kullanımına sunmak, sosyal sermaye yatkinlığı ve güven ilişkisinin birlikte yorumlanması demektir. Eğer iletişim biliminin sağladığı ilişkide güven yoksa giden ve gelen mesajın doğru olması mesaj çözücünde her zaman şüphe uyandıracaktır. Şüphe ise iletişimin parazitidir, iletişimin bilimsel olarak kabul edildiği kuramda güven, gerçek, tarafsız ve eksiksiz bilgi transferinin mesaj olarak kabul edilmesini ifade etmektedir. İletişim bilimi alıcısına yönelik gönderilmeyen diğer mesajları bilgi kirliliği olarak kabul eder. Çünkü alıcının beklentisi güvenli, gerçek ve tarafsız bilgidir, bunun güvensizlikle sonuçlanması alıcıyı olumsuz etkilerse o kaynağa güveni biter. Renn ve Levine iletişim sürecine adalet ve inancı da eklemiştir, bu kapsamda adil bir mesaj karşı tarafa duyulan güveni ayakta tutan yeterlilik, tarafsızlık, tutarlılık ve inanç olarak kabul edilmelidir (Renn; Levine, 1991).

Tek yönlü iletişim; Doğrusal olmayan süreci tek yönlü bir iletişim modellerine Aristo ve Lasswell İletişim Modelleri en uygun örneklerdir. Aristo İletişim Modeli, ilk iletişim modellerindedir. Bu modelde mesaj bir kaynaktan alıcıya gönderilir. Anlaşılacağı üzere Aristo İletişim Modeli, “kaynak, mesaj, alıcı” olmak üzere üç öğeden oluşur. Lasswell İletişim Modeli ise, kitle iletişim modeli niteliğindedir. İletişim süreci “kaynak, mesaj, kanal ve alıcı” olmak üzere dört öğeden oluşmaktadır. Tek yönlü iletişim odaklı modellerde geribildirim bulunmamakta, tek yönlü bir bilgi akışı söze konudur. Bu modellerde verici kaynak aktif, alıcı kaynak pasif durumdadır. Geribildirim bulunduğu modellerde kişiler arası iletişim helezoniktir dairesel- döngüsel olarak, iletişim başladığı yere gelmek yerine ileriye dönük dinamik hareket içerisinde olur. İletişim sürecinin bozulması tarafların savunucu tutum sergilemesiyle başlar (Cüceloğlu, 1987) iletişim içindeki insanları geçmişteki,

olumlu veya olumsuz ilişkileri direk etkiler geçmişteki ilişkiler olumsuz, örseleyici, çatışmalıysa yeni iletişimin konforunu da olumsuz ilerleyecektir.

Karşılıklı İletişim; Bu modellere Dance'in Sarmal Modelide uygun, Osgood ve Schramm Modelide (Şekil 2) uygun örnek olabilir. Bu model helezon (döngüsel) dairesel olarak tanımlanmış ve geribildirim bulunmaktadır. Doğrusal Olmayan Karşılıklı İletişim sürecinde yer alan bireylerin (bürokrasi/girişimci) karşılıklı davranışları üzerinde odaklanılmıştır. Modelde verici- kaynak ile alıcı- kaynak arasındaki roller mesaj kodlandıkça değişmektedir. Doğrusal Olmayan Karşılıklı iletişim modelinde dinamik bir süreç cereyan etmektedir. Verici kaynak, mesajı kodlayarak gönderdiği zaman alıcı durumundaki birey gelen kodu açarak mesajı yorumlar, mesaja ürettiği cevabını kodlayarak bu sefer verici konumunda mesajı geldiği kaynağa gönderir, kaynak ve alıcı mesaj yönüne göre rollerini değiştirir, iletişim süreci döngüsel biçimde devam eder.

2.1 Sosyal Sermaye

Sosyal sermaye ağı oluşturan bireylerin sosyal hücrelerinden olgunlaştıkça taşan, bu taşkın bilgileri karşılıklı güven duyulan ortamlarda arkadaşlık gereği sosyal etkileşimlerle paylaşarak zenginleştiren ve her bireyin faydasına olanı iyi niyetle sahiplenerek üretime dönüştürülmeye çalışılan cevher kütlesi. Sosyal sermaye, işlevselliği ağlarına ait örgütlerin farklı örgütler ile rekabetine yönelik sistemlerine adaptasyonları amacıyla ihtiyaç duyulan yenilikler için ortak ağlarında yaratılan bilginin dağıtılmasında olumlu roller üstlenmektedir, yaratılan bu işbirliği toplumun sosyal ve ekonomik olarak gelişmesine, aynı zamanda başarısını sağlar. Girişimsel faaliyetlerde etkili olan sosyal sermayenin, sosyal ağlarda daha etkili olması her ne kadar örtük bir bilgi olsa da açık iletişimin gücüne bağlı kamasıyla mümkündür. Sosyal sermayeye sahip bireyler ortak yaşantılarında güven duygusu marifetiyle sosyal ağ içinde itibar inşa ederken aynı zamanda bağlantıların daha da güçlendirerek ortak bir sinerjinin üretilmesi de mümkündür. Bürokrasinin kullandığı devletin gücüyle bireylerin hedeflediği yatırıma engel dayatması girişimci bireyin sinerjisine engel olmaktadır. Yapılması gerekenlere pasif kalmakta girişimcilerin motivasyonunu ve işbirliği yapma yeteneklerini zayıflatır. Bireyin

karar verme yeteneği zayıflarsa herhangi bir sosyal etkinliğinde bile devlete bağımlılık hissederek her şeyi devletten beklemeye başlar. Bunun önlenmesi kurumlararası işbirliğinin aracısız işletilmesiyle mümkündür.

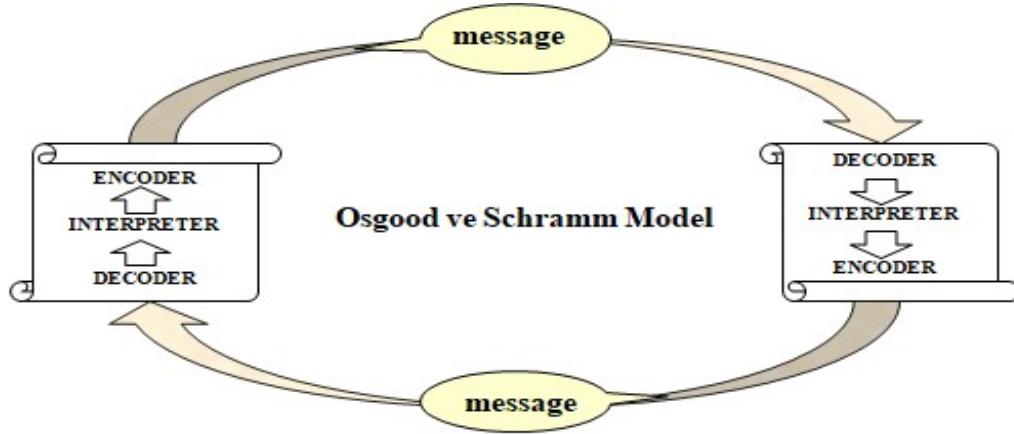
2.2 İletişim Modelleri

Modele yüklenen anlam, bir bilim dalının incelemiş olduğu gerçekliği (grafik, şekil, şema) yardımıyla görseller anlaşılır biçime getirir (Kaya, 2012). Somut olguların varlığından dolayı somut modellerden bahsedilen doğa bilimlerinden farklı olarak sosyal bililerin bir alanı olan iletişim biliminde somut olgular olmadığından modeller de soyut olarak tanımlanır ve sonuç etkileri üzerinden modellenir. İnsanın yaşamını anlamlandıran sağlıklı iletişimdir, bu anlamın hayatımızı kolaylaştırması için iletişim araçları geliştirilmiştir. Bir iletişim için başlangıç kaynağına ve bir alıcıya ihtiyaç vardır, bu iki nokta arasında diğer öğeler konumlandırılır, tek yönlü ise “kaynak, mesaj, alıcı” olmak üzere üç öğeden, bazı iletişim modellerinde ise “kaynak, mesaj, kanal, alıcı” olmak üzere dört öğeden oluşur. Doğrusal olmayan karşılıklı iletişim modelleme sürecinde yer alan bireylerin, karşılıklı davranışları üzerinde odaklanılmıştır. Bu modelde verici-kaynak ile alıcı-kaynak arasında roller mesajı kodlandıkça sürekli değişmektedir. Ancak iletişim soyut olmasıyla birlikte dinamiktir dolayısıyla iletişim etkilenmeye açıktır. İletişimde yapılan modellemede başlangıç kaynağında “kodlama” modelin alıcı ucunda ise “açıklama” süreci vardır bilim bunu inceler.

Temel İletişim Modelleri Doğrusal Olmayan Karşılıklı İletişim Modelleri Doğrusal ve Tek Yönlü İletişim modeli olarak iki grupta inceleyebiliriz. Doğrusal Tek Yönlü İletişim Modelleri; Aristo Modeli, Lasswell Modeli, Shannon ve Weaver Modeli, Berlo Modeli. Doğrusal Olmayan Karşılıklı İletişim Modelleri ise; Osgood ve Schramm Modeli, Dance'in Spiral (Helical), modeli, Gerbner Modeli, Newcomb ABX Modeli, Westley ve MacLean Modeli, Riley-Riley Modeli'dir.

Osgood ve Schramm Modelinde kaynak ve alıcılar eşit sorumluluk ve işlev yüklenirler. Kaynaktan alıcıya gönderilen ileti ilk kod açımı sürecine girer ve yorumlanır. Daha sonra yeniden kodlanarak kaynağına geri besleme olarak gönderilir. Kaynağına ulaşan alıcının bu iletisi, kaynak tarafından kod açımı

sürecine tabi olduktan sonra yorumlanır ve tekrar alıcıya gönderilir. İletişim süreci boyunca tekrarlanan bu işlemler bu modelin yorumlama ve geri

Şekil 2. Osgood ve Schramm Modeli

besleme öğelerinin belirgin olduğunu göstermektedir. Bu süreçte hem kaynağın hem de alıcının etkilenebileceği sosyal, fiziksel ve benzeri değişkenler de göz önünde bulundurulur. Çalışmada bürokrasi ile girişimciliğin iletişimsel ilişkilerini sosyal sermaye kavramı ile açıklamaya uygun iletişim modeli olarak osgood ve schramm seçilmiştir.

Doğrusal Olmayan Karşılıklı İletişim Modellerinden Osgood ve Schramm Modeline daha uygun görünmektedir. Ancak ketum bir bürokrasi, girişimciyi direk muhatap alma gereği duymadığından Doğrusal Tek Yönlü İletişim Modellerinden Lasswell Modeli ile karşılaşmaktadır, yani girişimcinin başvurduğu yatırım aşamasının sürecinde makama yazılan dilekçeye başvuru sürecinde iletişimde girişimci “kaynak”, dilekçe “mesaj”, A4 kâğıdı “kanal” ve bürokrasi “alıcı” durumundadır. Cevap sürecinde ise bürokrasi “kaynak”, olumsuz cevap “mesaj”, A4 kâğıdı “kanal” ve kurumda ki dosya da alıcı durumundadır. Girişimciye, bürokrasinin yazdığı olumsuz cevap (mesaj) girişimci yerine direk dosyasına eklenir. Bu iletişim sürecinde kaynak olan girişimciye olumsuz da olsa cevap vermediği için iletişim tek yönlü bir faaliyet sürecinde kaldığından Lasswell’in Doğrusal İletişim Modeli’ne uygun olarak değerlendirilebilir.

2.3 Sosyal Sermaye ve İletişimin İşlevleri

İletişim olgusu, sözlü ya da sözsüz yönüyle bir mekânın kullanımı veya giyim kuşam gibi bunun da ötesinde iletişim kavramının özüne yönelik toplumsal yaşam, ortak paylaşım ile geniş bir anlam yelpazesinde değerlendirilirse (Bekiroğlu, 2014) sosyal işlevinin yanı sıra psikolojik işlevini de gözlemleyebiliriz. Psikolojik işlev bireyin en temel ihtiyaçlarından olan ilişki kurmaya, toplumda bir gruba ait olma ihtiyacını karşılamaya yönelik bir davranış biçimi sosyalleşmenin yolunu karşılıklı açık tutmaktadır. İletişim biliminde bu durum bireylerin kültürel gelişimine de katkı sağlar. İnsanlar birey olarak varlığının toplum tarafından değerli görülmesini arzuladığından dolayı iletişim becerisini iyi kullandıkça kendi kendisiyle de başkalarıyla da barışıklık duygusu ile kaliteli iletişim kanallarını açar. Bu durum insanların benliğini pozitif olarak destekler sosyal ve kültürel bir çevrede açık iletişim sağlar, hissettiği coşku ve umutlarını paylaşarak sosyalleşmesine ve mutluluğuna kapı aralar. İletişim kanallarıyla bilgi, iyi haber, kötü haber veya dedikodu işlenmesi toplumun önceden heveslendiği amaçlarında olumlu veya olumsuz revizyonlara gitmesini de gerektirebilir. İletişim kanallarının sağlıklı olması özgür tartışma ortamı hazırlarken bireyin eğitimiyle, çevresiyle bütünleşmesini sağlar (Kaya, 2012).

Sosyal sermaye odaklı makale çalışmaları 80'li yıllardan önce yirmiyi aşmazken, 90'lı yılların ilk yarısında 109'a (Wall; Ferazzi; Schryer, 1998) doksanlı yılların ikinci yarısında ise 1003'e kadar yükselmiştir (Winter, 2000). Bu yükselişe etki sağlayan küresel bürokrasinin olumlamasıdır, Birleşmiş Milletler (BM), Dünya Bankası (WB) gibi kurumlar refah hesaplama sisteminde değişikliğe giderek dört kriterinden biri olarak sosyal sermaye vurgulanmıştır (Tanner, 1999) bu yönüyle kavramsallaştırma süreci hızlanarak, sosyal bilimler, iktisat bilimi, siyaset bilimi ve sosyoloji alanlarda sosyal sermaye odaklı sorun çözümüne tanımlar yapılmasına rağmen ortak mutabakat sağlanamamıştır. Sosyalsiz sermaye, beşeri olmayan ve piyasada alınıp satılabilen aktiflerin, emek gelirleri ve sermaye gelirlerinin toplamından elde edilen gelirlerin toplamı akla geliyor (Piketty, 2014) işin içine sosyal katılınca tanım üzerinde mutabakat sağlanamıyor. Diğer bir sermaye kıyaslamasında finansal sermaye insanların banka hesabı, beşeri sermaye

beyini, sosyal sermaye de ilişkileridir (Portes, 1998) denilebilmektedir. Bu yönüyle fiziksel ve finansal sermaye işlevinden farklı olarak mevcut ağda bulunan (Schmid, 2002) herkese fayda sağlayan bir organizasyonda denilebilir.

Sermaye ekonomide; üretim amacıyla kullanılan fiziksel araçlar, finansal piyasada; para ve paraya çevrilebilen (hisse senedi, tahvil, çek ve bono) ürünler olarak, sermayenin gücü maddi varlıklarla ilgiliyken sosyal sermaye ilişkilerin gücü manevi organizasyonlar ile ilgili bir kavram ya da ağa aidiyet duyan bireylere özgü ilişkilerini karşılıklı faydaya dönüştüren ilişki seviyesidir. Bu ilişkiler ağı faydalanma dönüşü beklenti duyan toplum ilişkilerine yapılan öncü yatırım, sosyal bağlılık temelli karşılıklı avantajlar (Field, 2006) ile ikiden daha fazla kişiyi ilişkilendiren işbirliğine değer yükleyen gayri resmi normlar içeren (Fukuyama, 1999) sosyal ilişkiler sosyal sermaye olarak düşünülebilir.

Karşıdaki bireye fayda sağlama sadece onu tanımasıyla sınırlı değildir. Bir toplumda sosyal sermayenin gücüne dayalı sosyal ilişkilerin işlevselliği ile aynı ağlarda bulunan insanların o toplumu sahiplenme ve dışlanma gücüyle de ilişkilidir. Eğer o bireye yardıma niyetlenen, yardım yaptığında öncelikle kendini de iyi hissedeceğine inanmalı sonra, yardım edilen tarafın hal tavır ve davranışından (geri yansıma) yardımın yerine isabetine güven duymalıdır. Sosyal sermaye yönünden güçlü toplumların karşılaşması muhtemel sorunlarına ve yoksulluğuna karşı mücadele azmi de yüksek olur (Moser, 1996); (Krishna, 2002). Bununla birlikte uygulandığı toplumlarda hukuku üstünlüğü güçlenir, güven duygusu zayıf sınıfcı toplumlarda sınıflar arası çatışma ile sivil özgürlükleri tehdit ederek devlet müdahalesi de dahil huzursuzluk çekilmez bir hal alır. Sosyal sermaye kamusal sorumluluğun güçlü olduğu ağları aktifleştirerek devletlerin sigortası olan hukukun üstünlüğü kavramına sahip çıkabilmenin sonuçlarıdır (Isham; Kaufman, 1999). Toplumsal uyuşmazlıklarda yasaların sorunu çözmek isterken büyüttüğü durumlarda bile, çözüme ulaşmayı etnikler arası değil, etnik ağlar arası güvenin kolaylaştırmasıyla mümkündür (Varshney, 2001).

Nitekim Türkiye’de var olan kan davalarının bitirilmesi veya büyümesinin önlenmesinde sosyal yönden güçlü aşiretlerin lider konumunda olmasa bile

hatırlı (sosyal sermayece güçlü) bireylerinin nüfuzu ile barış toplantıları yapılmaktadır. Modern devlet yaklaşımında bazı durumlarda örfi kuralları dikkate almama durumu istemeden de olsa olayları büyütürken, hatırlı kanaat önderlerinin olayları dindirildiği bu toplantılar doğrudan doğruya üst düzey yetkililer tarafından basın yoluyla topluma da duyurulmaktadır. Bu tür güçlü işbirliği aynı toplumun derinliğinde var olan güçlü ilişkilerdir. Sosyal sermaye bunula da kalmayıp daha iyi iş, işi varsa da diğerlerine göre erken terfi (Burt 1992) sağlar. Yapıcı ve entelektüel sermaye oluşumu örtük bilginin örgüt menfaatleri için içeride kullanılmasıdır (Nahapiet; Ghoshal 1998). Artık BM ve WB gibi kurumlar yoksulluğu tanımlarken ekonomik verilere ek olarak sosyal sermaye yoksunluğunu da vurgulamaktadır.

Sosyal sermaye düşüncesi, toplumun sosyal değerlerine konu olan güven ve ilişkiler ağı üzerinden soyut bir meziyet olsa da bireyleri topluma dâhil etmek için her toplumun özgün dokusunda bulunan uyarıcılardır (Rosanvallon, 2004). İşleyişin kolaylaştırılması yönüyle normlar, iletişim ağları ve güven içerikli özellikler sosyal sermayeyi yansıtır (Putnam, 1993). Bu kavram etrafında gerçekleşen çalışma tartışmaların bürokrasi ile girişimcilik arasında rolünün anlaşılmasına yönelik bir çerçeveye sentezine teorik bir zemin hazırlaması ümidine yöneliktir. Zaten var olan sosyal ilişkiler, sosyoloji kuramcılarının da dikkatini cezp etmiştir (Halpern, 2005).

Sosyal sermaye insanlık tarihi kadar geriye gitse de iktisatçı, sosyolog ve kuramcılarının dikkatli çalışmalarıyla gündeme gelmiştir. Klasik iktisatçılardan Adam Smith iktisattan önce sosyal sermaye etkisine kalem oynatmıştır. Alexis de Tocqueville, "Amerika'da Demokrasi" adlı eserinde (1831) eşit bireylerinin zayıflığı demokratik toplumlarda sosyal sermayenin güçlü olmasının bir avantajı olarak, bireysel zayıflık toplumun kamu ruhunu harekete geçirerek işbirliğine zorlayacağına inanır. Bu tür sivil organizasyonlar bireyleri kamu ruhunun gelişmesine yöneltmektedir (Fukuyama, 2005). Kuramın şekillenmesine, birbirine insani ilişkilerle bağlanan toplumun bu bağlarına yeterince önem verilmediğini savunan Karl Marks'ın tarihsel materyalizm teorisi ve sosyal olguyu sınıf bilinci etrafında değerlendirmesi ve dayanışma fikri sosyal sermaye yaklaşımına katkı sağlamıştır. Emile Durkheim, ise dayanışma sürecinde feodalite ve mekanik,

kapitalizmi organik çerçevede ele alan ve bu yönüyle insan ilişkilerinin değişen doğasına yaptığı vurguyla sosyal sermaye araştırmacılarına yeni bir vizyon önermiştir. Weber, kavrama direk değinmemiş sosyal ilişki ağlarını ekonomik faaliyetler açısından değerlendirmiştir (Şenkal, 2008). Bilinen haliyle sosyal sermaye kavramını ilk Lyda Judsen Hanifan (1916) kullanmıştır. Hanifan, “The Rural School Community Center” isimli çalışmasında, sermayenin ekonomik boyutu dışında bazı faktörlerin de olduğunu bunların bireyler ve ailelerin günlük yaşamlarında arkadaşlık, iyi niyet, sempati gibi toplumsal bütünlüğe katkı yapan, sosyal münasebetlere dikkat çekerken bizzat sosyal sermaye kavramını kullanmıştır (Devamoğlu, 2008). James S. Coleman “Social Capital in the Creation of Human Capital” isimli çalışmasında, mülkiyeti ve kazancı bireylere ait olan fiziksel ve beşeri sermayeden farklı olarak insan sermayesinin varlığını, yakınlığa dayalı güçlü ilişkiler (Coleman, 1988) diyerek sosyal etkisini yeniden gündeme taşımıştır (Özdemir, 2007). Coleman sosyal sermayeyi yalnızca onu gerçekleştirenlerin faydalanabileceği değil, ortaya çıkan yapı herkes tarafından kullanılacak mükemmel bir kamusaldir (Field, 2006) yaklaşımıyla bir adım daha öne taşımıştır.

Tablo 5.

Sosyal Sermayenin Tamamlayıcı Unsurları

	Yapısal Sosyal Sermaye	Bilişsel Sosyal Sermaye
Kaynak ve Belirtileri	Roller ve Kurallar, Ağlar ve Kişilerarası İlişkiler	Normlar, Değerler, Tutumlar ve İnançlar
Bulunduğu Ortam	Sosyal Organizasyon	Vatandaşlık Kültürü
Dinamik Faktörler	Yatay ve Dikey Bağlantılar	Güven, Dayanışma, İşbirliği
Kolektif Yönleri	Karşılıklı Fayda Üreten İşbirlikçi Davranış Beklentisi	

Kaynak: Uphoff, N. (2000)

Bilim insanları toplumsal bağlar ile birlikte toplumun mutluluk ve refah düzeyine etkisini konularını işlerken genelde aynı kavram üzerinde yorumlamışlardır.

2.4 Bilişsel Sosyal Sermaye

Sosyal sermayenin üç boyutundan yapısal yönü ve ilişkisel yönü araştırmalarda ön plana çıkartılsa da bilişsel yönüyle ilgili çalışmalar doyurucu değildir (Fine, 2011); (Putnam, 1995). Aslında bilişsel sosyal sermaye ile yapısal sosyal sermaye her ne kadar ayrı unsurlar olarak ifade edilse de birbirlerinden ayrı düşünülmesi yerine tamamlayıcı yönüyle araştırmakta fayda vardır (Story, 2014). Bu yaklaşıma ilişkisel sosyal sermayeyi de eklemeyerek bir nevi sosyal sermayenin üçüzleri bakışıyla incelenmesi amaca giden yolda daha rahatlatıcı olabilir. Çünkü yapısal sosyal sermaye dışa yönelik izlenebilir bir kavram olduğundan, bilişsel sosyal sermayenin zihinsel duygusallığı ortak diliyle daha etkili olması beklenir, bu yapısal ve bilişsel sermaye kavramlarını daha ileri düzeyde faydaya çevirmenin diğer bütünleyeni de üçüzleri tamamlamak noktasında ilişkisel sosyal sermayedir. Farklı bir ifade tarzıyla, ilişkisel sosyal sermaye yapısal yönüyle sosyal etkileşimlerin sonucu olarak bireylerin özel ilişkisel boyutuyla ilişkisel sermayeye karşılık gelir. Aynı şekilde güven ve güvenilirlik boyutuyla da bilişsel sosyal sermayeye karşılık gelir, bunlar birlikte değerlendirildiğinde ihtiyaç olan bilgiye erişmeye daha fazla katkı sağlar. Sosyal ağlar önemli organizasyonlardır, ancak bilgi odaklarına ve genel olarak çevreye güven sağlanmadan bilgi akışına erişmek de istisnai bir istihbarat gerektirir. Güven ilişkisi doğru ve güvenilir kaynakları bu ağlara kanalize ederek, özellikle örtük bilgi ortak bir dil ve karşılıklı deneyimlenmiş güven sonucunda ortak ağlara aktarılabilir. Çünkü ilişkisel sosyal sermayenin de mesnet noktası, güven duygusu, kimlik ve herhangi birinin sizin için bir şey yapmasına olumlu zihinsel dönüş gibi kişisel ilişkiler organizasyona yöneliktir (Camps; Marques, 2011) bu yorumdan ortaya çıkan, sosyal sermayenin yapısal tarafı ile ilişkisel tarafını birleştiren bilişsel sosyal sermaye kavramıdır da denilebilir.

Diğer taraftan normlar ve değerlerin, tutum ve inançların ifade edilmesi çok fazla maliyet gerektirmeden dil zihinsel, duygusal gibi ortak değerler içeren unsurlar aracılığıyla yaşanır ve güçlü etki sağlar, yani bilişsel sosyal sermaye içe yönelik değerlerle yürütülür (Uphoff, 2000). Bu değerler toplumun zihninde zaten mevcut olduğundan, o mevcudiyet toplumunun oluşmasında var olan mayası ile gömülü değerleri duygu kodların işlevselleştirmektir. Bu

yönüyle bilişsel sosyal sermaye için orijinal bir örnek heykel traş Auguste Rodin'in "Düşünen Adam" heykeli için verdiği "Ben aslında bir şey yapmıyorum, onlar taşın içinde zaten var, ben sadece fazlalıkları atıyorum" cevapta gizli. Belki de bireyde doğuştan var olan ya da çocukluğunda deneyimler yoluyla öğrenilen karakterin özümserenek toplumsal ortak kader paydasına dönüştürölme yoluyla sosyalleşmesine katkı sağlar, bununla da kalmayıp sosyal sermayenin toplum geneline yerleşmesinde hissedilir bir fonksiyon da üstlenir

Bilişsel sosyal sermaye algılar, bireysel normlar, güven, inançlar, tutumlar, kulvarında maddi olmayan ortak değerlerle yükselirken, bilişin zihinsel arzu sonucunda elde edilen toplumsal etkilerini bilişsel sosyal teori kapsamında inceler (Chiu; Hsu ve Wang, 2006) Bilişsel sosyal sermaye insanları her an eyleme hazır durumda, bilgi ve değerler düzleminde ki kurallar yoluyla, zihninden açığa çıkartarak kurumsallaştırdığı normlar bütünü olarak da algılanabilir (Inkpen; Tsang, 2005). Sosyal şebekelerde beklenen başarı hikâyeleri ise anlatılmalıdır. Bu hikayeleri anlatanın güvenilirliği derecesinde anlattığına değer atfedilmeli, güven testinden olumluysa da bu başarı anıları genel güven hanesine yazılmalıdır.

Aynı kültüre mensup ve aynı sosyal etkinlik dâhilinde ortak konuların açılma sebebi sosyal şebekeler ortamına bilgi devşirme ve ihtiyaçları doğrultusunda şebeke dâhili bireylerin de bu bilgilere erişimine fırsat verme, o an ağda bulunmayan diğer üyelerle paylaşılabilme imkânlarının oluşturulması beklenir. Çeşitli kültürlere sahip bir ağda iletişim kısıtı olan bireyler varsa, aralarında akış durumunda zorluklar yaşanabilir (Goronwy, 1996). Sosyal sermayenin bulunduğu toplumda arzu edilen işbirliği her zaman artırabileceği beklentisi olsa da bazı durumlarda engeller (Ruben; Heras, 2012).

Cari bilgi kümesinde, açık ve örtük bilgi bulunurken potansiyel bilgilerin kullanımda dolaşması için güven şemsiyesi altında uygulanan bazı yöntemler (soru cevap, yardım isteme, sorunun çözümünü ücretli ve süreli talep etme vb) kullanılarak bir yeni değerler elde edilebilir. Önemi bağlamında en merak uyandıranı ise henüz ticarileşmemiş, iş görenlerde saklı olan örtük bilgidir, bu bilginin sahibi o firmanın etkinliğini ve kazancını diğerlerine göre ileri düzeyde

kıymetlendirir, günümüzde ve gelecekte üretimlerin ve ekonomilerin şekillenmesi de örtük bilgilerin açıklanmasına odaklıdır (Sağsan; Yücel ve Sözen, 2010b). Bu bilgilerin sahibi olanların çalıştığı firmalar da avantajlıdır. Çünkü maliyetleri en aza indiren ya da müşteriler için tercih ilgisi uyandıran ürün veya hizmet sunumunu sağlayan örtük bilgiye sahip bir çalışana sahip olmak kar açısından önemlidir. Ancak bu yetenekler rakip firmalara transfer olursa örtük bilgi başkalarıyla da paylaşılmış değere, açık bilgiye dönüşürken önceki firmanın kazancını düşürecektir. Bilgiden fayda doğrultusunda bir sonuç için o bilgiye sahip olmak gerek. Rekabette üstünlüğü sağlamak bilginin zamanlaması ile yakından ilişkilidir (Smedlund, 2008). Sosyal şebekeler ortamına devşirilen bilgi çevrede olup biteni gözlemleyerek elde edilenlerin yorumlanması yöntemini temel alır. (Berger; Luckman, 1996).

İbn-i Haldun'un asabiyet teorisi de bilişsel sosyal sermaye yaklaşımıyla yakından ilişkilidir. Bedevi bir toplumun zihin kodlarında mevcut olan asabiyet teorisinden bir devlet teşekkül etmesi mümkün ise, zaten var olan aynı asabiyet bağlarının güçlenmesiyle yine bir toplum için girişimcilik temelli yatırımlar ve üretimde mümkündür. Bilgi paylaşılmazsa nötr kalır, bulunduğu ortama bir etkiside beklenemez, ancak paylaşıldığı sürece de yararlanır, yararlanıldığı sürece de kıymetlidir.

Bilginin paylaşılabilmesi için de üretilmesi, üretilmesi için de bireylerin sosyal etkileşimi gereklidir, başlangıçta örtük olan bilgileri, paylaşıldıkça çoğalarak önce bulunduğu topluma fayda üretir süreç için sadece beşeri ilişkiler değil, ortak kodlar ve ortak dil ve bireyde gömülü olan farklı zihinsel yeteneklerdir. Bu saklı özelliklerin ortaya çıkarılması için de bilişsel sosyal sermaye gereklidir (Grootaert; Bastelaer, 2002). Bunun içindir ki Polanyi, "anlatabileceğimizden daha fazlasını biliriz" diyor (Polanyi, 2005) bu açık ifade örtük bilginin açık bilgiye henüz dönüştürülemediğini durumunu anlatmaktadır.

Örtük bilginin açık bilgiye geçiş sürecinde sistematik olarak biriktirilen bilginin tecrübeli ustaların zihinsel pratiğinde ortaya çıkan bir probleme kendine has yöntemiyle çözümü, daha önce o problemle karşılaşmadığı için yöntem henüz formülleşmediğinden bilinmeyen teknik örtük bilgidir. Bu ağ dahilinde

oluşan bilinçli güven erdem sayılır, bu durum girişimcilik kapsamında değerlendirildiğinde Adam Smith “bilinçli erdem bolluk ekonomisinin temeli ve büyük bir insan grubunun bilinçli erdem çerçevesi içinde kendi çıkarları için rekabet ettiğinde görünmez bir elin herkes için bolluk ve refah yaratacak” şeklindeki yorumunu da destekler mahiyette olup girişimcilik toplumun genel faydasına sonuçlar sağlarken, aksi ise ikiyüzlülüğe dolandırıcılık ve sahtekarlığa götürür (Covey; Merrill, 2014). Sosyal sermaye incelenirken bilişsel potansiyelinin bürokrasi ilişkilerinde etkinleştirilmesi ve ilan edilen kaynaklara erişimin sağlanması işletilen mevcut ağlar sayesinde bürokratik ötelemeleri kısıtlayarak yatırım sürecini kısaltıp ekonomiye arzu edilen düzeyde olmasa da bir ivme kazandırma çabasına yönelik bir boyuttur.

Bilişsel sosyal sermayenin ekonomide sağladığı avantajlar incelendiğinde Japonya ve Çin’in kalkınmasını örneği olabilir, bugün dünyanın en büyük 20 ekonomisi arasında 5 trilyon dolarla üçüncü sırada yer alan Japonya, 13,4 trilyon dolarla ikinci sırada bulunan Çin. Bu ülkeler teknolojik ya da bilimsel üretimde öncülük ve icat yapma yerine, teknolojiye dayalı bilgi transferiyle bu gelişimlerini diğer ülkelerden ithal edilen bilim ve icatları alarak geliştirilmişler, ekonomik büyüklük elde etmişlerdir. Bu hızlı kalkınmanın sağlanmasında bilişsel sosyal sermayenin önemli bileşenleri olan bireylerarası ve karşılıklı güvene dayalı ilişki, ortak dil ve ilişki ağlarının rolü etkili olurken, çalışma ortamında işbirliğine yönelik etkin yönetim kültürlerinin paylaşılması sağlanmıştır (Pennington, 2014).

Bilişsel sosyal sermayenin bir ekonomiye etkisine yine bir örnek ile bakarsak, birleşmelerinden önce Doğu Almanya ve Batı Almanya kıyaslaması, aynı etki durumunu şimdi Güney Kore ve Kuzey Kore kıyaslamasında da görülebilir. Güney Kore’nin girişimci bireylerine bir taraftan devlet ortak ağlarına bilgi transfer ederek paylaşımlarına ve kullanıma dâhil etmelerini arzu ederken diğer taraftan aynı yolları geçmiş özel teşebbüsler ihtiyaç duydukları yan ürünlerin üretimini ülke dâhilinde sağlamak arzusuyla girişimcilerinden alım garantileriyle yatırıma yöneltirler. Bu girişimciler de yatırımlarının karşılığını alacaklarına inanırlar bu durum bilişsel sosyal sermayenin bileşenleri olan güven sayesinde gelişir, yenilikçi teknolojilerin eylem şirketleri olan Kia, Samsung ve Daewoo gibi markaların Kuzey Kore değil de Güney Kore’den

çıkması bilişsel sosyal sermayenin önemli örnekleridir (Acemoğlu; Robinson, 2013)

Devletler refah seviyesini arttırmak düşüncesiyle piyasalara müdahale edecekse bu devlet müdahalesi, toplumun sosyal yapısı ve özgün kültürüne dayanan bilişsel sosyal sermaye ekseninde olmalıdır (Fukuyama, 2005). Çünkü bir toplumun bir araya gelebilmesi veya bir arada tutulması ortak kültürü tamamlayan kodlar ve aidiyet duyguları ekseninde, bilişsel sosyal sermayenin kolektif eylemiyle ilerlemesine fırsat tanınmasıyla sağlanabilir. Sonuçlardan olumlu neticeler almak devlet ve birey arasındaki ilişkilerde güveni koruyacak bir süreç dâhilinde yürütülmelidir. Güvensizlik girişimcilerin bürokrasi eliyle dışlanmaları durumunda ise insanların devlete karşı küskünlük derecesi yükselerek üretimden vazgeçme durumlarıyla karşılaşılabılır, istihdama da zarar verecek bu durum devlete ekstra yükler getirebilir. Üretilebilecek ihtiyaç ürünleri ithalat yoluyla karşılanırken, negatif istihdama karşı da devletin sosyal politika yardımları yapması gerekebilir. Bu olumsuzluğu önleyici girişimci bireylerin bilgi ağını organize eden bilişsel sosyal sermaye unsurlarına sahip bireyler ile diğer sosyal sermaye unsurlarına sahip bireylerin arasında da girişimciliğe yönelik farklı bir önem görülmektedir.

Diğer yaklaşımlar ilişkilerin önemi üzerinde dururken, bilişsel sosyal sermaye bireylerin doğruya güven ile erişimi bu sonucu algılarken ne hissettikleriyle ilgilenmektedir. Bilişsel sosyal sermaye bir toplumun önceden mevcut yeteneklerini ve değerlerini ortak bir sinerjiyle açığa çıkartarak ortak amaçlar için, bu çalışmamızda girişimciliğe yönelik ortak eylemler öne çıkmıştır, oluşturulan bu ortak sinerji girişimci eliyle bürokrasiye takılmadan ekonomiye kazandırılmalıdır. Sermaye kavramı üzerinden bilişsel anlamlar ve algılarla girişimcisine önem veren ülkeler Güney Kore örneğinde olduğu gibi geleceğe güvenle bakar. Nihayetinde bilgi ister açık, ister örtülü ve isterse de potansiyel olsun taklit edilmesi ile sahip olunamayan asıl kök kodları olan soyut bir değer, açık kimliğine kavuşana kadar da önemli ve diğerlerine göre avantajlı olan bir faktör olduğundan bulunduğu birey ya da topluma üstünlük sağlar.

2.5 İlişkisel Sosyal Sermaye

Duygusalıık üzerinden mevcut güvenin korunması ve güven normları dâhilinde bireylerin karşılıklı ilişkilerinden doğan bağımlılık ve ilişkiye özel güvenirlilik derecesi, ilişkisel sosyal sermayenin bileşenleridir. İkili ilişkiye muhatap bireyler birbirlerinin sorunlarına kendi sorunları gibi sahip çıkarak makul çözüm arayışlarını sürdürürken bu çabayı da karşı bireye hissettirirler, bu eylem hareketini bedel beklemeksizin fedakârlık temelli yardımlaşma (McAllister, 1995) olarak da ifade edilebilir. İlişkisel sosyal sermayeden bahsedebilmek için, ilişkiler sürecinde başı sıkışana çözüm üreten bireyler maddi bir bedel beklemez ancak süreç tamamlansa da karşılıklı dostluk ilişkilerini ihmal edilmeden bitmeksizin elde edilen saygınlık ve özel ilişkilerin bütünü, ilişkisel sermayeyi tanımlar. Bir işletme disiplinde sosyal sermaye kavramının yokluğu düşünülemez, bu sermayenin işletme biliminde girişimcinin yatırım sürecinde bürokrasinin ortaya koyduğu mevzuat açmazlarını sübvansede ederek geribildirim davranışlarını yumuşatarak hazmedilebilir formel bir yapıya sokması beklenmektedir.

Sosyal sermayenin asıl temeli de güvendir, eğer güven karşılıklı ilişkinin özelliğini üzerinden yürütülürse toplumun diğer eylemlerine de olumlu katkı sağlar. Sonuçları yönünden güvenin bir norm haline gelmesiyle de ilişkilidir. Karşılıklı güven bir yandan işbirliğini güçlendirirken diğer yönüyle hedeflenen işin işlem genel maliyetini de makul seviyelere indirirken (Coleman, 1988), girişimcinin de ivedilik içerisinde projesini pazar paylaşılmadan hayata geçirebilir miyim telaşına karşı, bürokrasinin rahatlığı ve iş ötelemesinin orta yolu makul bir sosyal sermaye iletişimiyle sağlanır.

Örgütsel Sosyal sermaye ilişkisinde de güven, örgüt üyelerinde endişesiz işbirliğine zemin oluşturur, örgüt içi ilişkilerde ortak bir dil ile ilişkili hikâyeler çoğalarak birikir ve zihinsel olarak arşivlenir. Bu arşivler girişimcinin bürokrasi ile olan ilişkilerinde bürokratların güveni kazanılmışsa bürokrasi ilişkileri daha kolay formüle edilerek yatırım kuruluşunda zaman kaybına önlenebilir. Bu zihinlere arşivlenen bilgi birikimi de açığa çıkmıştır. Aynı arşiv örgütün amaçları doğrultusunda da gözle görülen bir artış sağlayarak bireylerin örgütlenme kabiliyetini pekiştirir (Erbil; Öğüt, 2016), bu kabiliyet açık bilgi

birikimi örgüt içerisinde bireylerin sosyal etkileşimini karşılıklı olarak arttırarak örgütün ortak çıkarlarına yönelik bilgi paylaşımlara değer katar.

İktisat disiplini içerisinde 1990'lı yıllarda tartışılır hale gelmiştir, ilk defa Lyda Judson Hanifan'ın (1916) bir eserinde bahsedildiği ileri sürülür (Putnam, vd. 1993). Hanifan iyi niyet, arkadaşlık, sempati gibi sosyal ilişkileri kaynaştırmakta kullanılmıştır. Sosyal sermaye 1960'lı yıllarda tekrar "güven" odaklı gündeme gelmiştir (Fukuyama, 2002) bu yönüyle, sosyal işbirliğinin iletişimsel ilişkisini değerli kılarken, toplumun genelinde ya da bazı bölümlerinde "güven" duygusunun hâkim olmasına etki eden yetkinliktir (Fukuyama, 2002)

Literatürde erişebildiğimiz sosyal işbirliği, güven ve sosyal sermaye kavramlarının öncüleri; kavramın en eski kullanıcılarından biri olan Amerikan Sosyoloji Derneği başkanı James Samuel Coleman (1926-1995), "Social Capital in the Creation of Human Capital (1988)". "Foundations of Social Theory (1990)" sosyal sermaye ve sosyal teori üzerinde yoğun emek harcamıştır. İki binli yıllarda ise Refahın Yaratılması, Güven, Sosyal Erdemler (2005) adlı eseri Francis Fukuyama öne çıkar. Dünya Bankası (WB) projesi olarak Danimarka devleti tarafından desteklenen Sosyal Sermaye Girişimi (SCI) (Grootaert; Bastelaer, 2002) çalışmaları ve Harnessing Social Capital to Improve Food Security of Peri-Urban Households. Experiences from Kisumu City, Kenya (Wagah; Mwehe, 2019). Gibi çalışmalar kalkınma hedefinde sosyal sermayeyi de dikkate alarak proje çalışması yürütmektedirler. Yine Dünya Bankasının (WB) sosyal sermaye için, bir toplumun sosyal sermayesi, insanlar arasındaki etkileşimleri yöneten kurumların, ilişkilerini, davranışları ve değerlerini içermekte olup ekonomik ve sosyal kalkınmaya yardımcı olmaktadır. Bu bakış açısının girişimciliğe ve işletmeciliğe getirdiği, kişisel ilişkilerin sağladığı güven yönüyle toplumsal ilişkilerin ve kalkınmanın mayasıdır (W. Bank, 1998), günümüzde sosyal sermaye üslendiği misyonla karşılıklı tanışıklık ilişkisi üzerinden oluşan üyeler ağına sahip birlikteliğin desteği, yani güvene dayalı fiili tanışıklık ilişkisi referansı sağlayan potansiyel kaynak kümesidir (Fukuyama, 2005).

2.6 Yapısal Sosyal Sermaye

Yapısal sosyal sermayenin ana temeli, kişinin de içinde olduğu ilişkiler şebekesidir. Sosyal şebeke diyebileceğimiz bu kavram kalıbı kişiler arası ilişki yapısı olarak da kabul edilebilir. Girişimcinin şebeke üyeleriyle doğrudan veya dolaylı ilişkisi şebekede yer alan tüm kişilerdir. Sosyal şebeke teorisi, kişilerin dâhil olduğu şebeke ortamında birbirlerine bağlandığını öne sürer, bu bağlanma kişinin değerli bilgiye erişebilmesini sağlarken, ihtiyaç duyduğunda yardım isteyebilmesi için de sosyal şebeke bireye bir limandır. Birey ile şebeke arasındaki tüm bu ilişkilerde kişinin sosyal şebeke ortamında ki davranışı şebeke ilişkileri içinde oluşan norma göre şekillenir. Sosyal şebekeler özel davranış ve tutumları teşvik eder (Baron; Özgen, 2007). Yapısal sosyal sermaye kavramında fırsat kollamayı ve bireylere aidiyet hissi sağlayan sosyal bir şebeke ile girişimciye lehine fayda sağlanması bir yandan şebekenin yaşamını, diğer yandan diğer girişimcilerin birbiriyle bağlantılarının yaşamının kolaylığını dinamik tutar.

Örgütteki ilişkiler yumağını karakterize eden örgütteki sosyal ilişkilerdir (Leana; Van Buren, 1999). Girişimci bireyler örgütten çevre devşirmek istedikleri için, böyle bir örgütün ömrü sosyal sermaye boyutuna verilen önemle direk alakalıdır (Fukuyama, 2005). Sosyal sermayenin beşeri ve finansal sermayeden daha farklı olan özelliği, her ikisine birden yapılan yatırımların toplam yararlarını toplum yararına yönelik daha da iyileştirerek tüm toplumun sahiplenmesini sağlar. Yani beşeri ve finansal sermayeden farklı olarak toplumsal güveni ve toplumun bağlarını güçlendirir (Putnam, 1993).

İlişki ihtiyacından önce zaman ayrılmayan örgüt ortamları için, sosyal ortama ihtiyaç duyduğunda erişebilmek için hem daha fazla zaman sermayesi gerektirir hem de daha maliyetli olur, yeni çıkar ilişkisi örgüt çevresi tarafından da samimi bulunmaz. O halde sosyal sermaye, akşamdan sabaha üretilen bir değer kabul edilmez, sosyal sermaye ve güven ikilisi birbirine paralel ve oluşumu uzun birliktelikler ve testler gerektiren değerlerdir. Burada abartılmadan ve hissettirilmeden hemen her aşamada çok yönlü güven ve

erdem testi süzgecinden geçilmeden olgunlaşma mümkün değildir, aksi durumda yeterli güven oluşturulamaz.

Güven odaklı sosyal sermaye, testlerle süzülerek gelen birikimlerin bugüne ve geleceğe ilişkin kavrama dönüşüm beklentisi ve yaklaşımıdır (Erbil; Öğüt, 2016) sosyal sermaye belli bir temele dayanan, örgütsel güven üzerine inşa edilen samimiyet eksenli bir örgütlenme sürecidir. İnşa edilen güven sermayesi ile örgütler iç ilişkilerinde genel maliyetleri en aza indirerek bürokrasi yöneticileriyle olagelmış ilişkilerin daha da güçlendirilmesi ile yeni kazanımlar sağlayabilir (Tsai, 2000). Bu kazanımların dolaylı avantajı, örgütsel sosyal sermaye hem kariyer hem de önceden hayal ettiği hedefler için bağlantı fırsatları sağlar (Burt, 1992) bu fırsat bağlantıları bir yandan sosyal ağları güçlendirir, diğer yandan bilgi paylaşarak girişimsel fırsatını oluşturabilir. Birey düzeyinde sosyal sermayenin ilişki derecesi ne kadar yüksek ise, gerek yönetsel karar verilirken etrafına etki düzeyi olsun, gerekse bulunduğu grup içerisinde terfi düzeyi olsun -sosyal sermayeden yoksun veya düşük düzeyli birey- diğerlerine göre fark hissettirecek derecede amacına ulaşabilmesi muhtemeldir (Sağsan, 2010a). İletişimsel ağın güçlü olması bireyin sosyal ağ yapısını da güçlendirmesi beklenen bir süreçtir.

Bürokrasi yönetiminde ve toplumda yolsuzluğun azalması, sosyal politikaların dezavantajlı kesimlere ulaştırılması için siyasal sistem güvenilirliğinin artırılmasına bağlıdır. Vatandaşının bürokrasiyle biten taleplerinde, kanunların adil, eşit ve toplum lehine uygulanması, hız kazandırması beklenmelidir (Özcan, 2011) güven kavramı ve sosyal kavramı birbiriyle ilişkilendirildiği zaman “sosyal güven” kavramı ilişkisi doğar, sosyal güvenin etkileşimi bürokrasi kurumlarına da sirayet etmelidir.

Güven kıymetli bir değerdir, takdir ve saygı ile pekiştirilmelidir, güven bozucu eylemler toplumun genel huzurunu bozar, gençliğin ahlakının şekillenmesinde de aktif rolü vardır. Bu eylemler “gemisini yürüten kaptan” mantığıyla aleni takdir edilirse adaleti zedeler, bireyleri devletine karşı suskunluk sarmalına iter. Modern toplumlarda hükümetlerin meşruiyetinin kaynağı da lidere ve ekibine olan “güven”dir (Seligman, 1977). Devlet aygıtının mevcudiyetinin devamında yürütmesini emanet ettiği bürokrasiye

vatandaşının ve girişimcisinin güven duymasını dışlama yerine adil bir kapsamayla sağlamalıdır. Güven düzeyi yüksek toplumlarda risk düzeyi düşük ve enformasyon güçlü olduğundan girişimcilik düzeyi beklenenin üstündedir, girişimci bir örgüt cari piyasadan sektöre yeni bir fark yaratacak kadar enformasyon ile donanımlı hale gelmesi, o örgütün içinde bulunduğu çevreye ilişkin riskleri de öngörebilecek rahatlığa erişmesi anlamına gelmektedir (Sağsan; Yücel ve Sözen, 2010b). Girişimcilik faaliyeti ile oluşturmaya çalıştığı değer ilişkileri kamusal sosyal sermayenin sağlanması ve genelleştirilmiş güvenin esas alınması (Rothe; Schüler, 2006) bu çalışmaya daha özgü kalır.

3. BÖLÜM

ARAŞTIRMAYA KONU GİRİŞİMCİLİK FAALİYETİNİN YATIRIM AŞAMASINDA SOSYAL SERMAYE VE İLETİŞİMİN BÜROKRASIYE ARACILIK DÜZEYİ

Sağlıklı bir sosyal yapı az gelişmişliğin de panzehiridir. Gelişmekte olan ülkelerin iktisadi ve siyasi sorunlarına sosyal sermaye ile sağlıklı bir sosyal yapı tesis edilebilir. Yaşadığın topluma ait hissetme iktisadi anlamda refahı arttırıcı etkilere açıktır, İbn Haldun'un Mukaddime'sinde asabiyet kavramıyla şimdiki geniş manada sosyal sermayeye ışık tutmuştur. Devletin inşası için özverili bir çalışma sergilemenin ve fedakârlıkta bulunmanın altında asabiyetin de unsurlarından olan güven yatmaktadır. Asabiyet anlayışında bireyin içinde bulunduğu topluma aidiyeti ve toplumun varlığı kendi varlığını da güvene alacağından bu nedenle bir toplumun güven temelli güçlenmesi, o toplumu oluşturan bütün bireylerin birbirleriyle uyumlu ve güvenilir bir yaşantı sürdürmeleri ile mümkün olabilecektir (İbn Haldun, [1377] çev; 2004).

Sermaye olgusunun uyandırdığı ilk etki para ve maddi değerlerdir, oysa insan ve insana ait farklı değerler de sosyal sermaye olarak kabul edilmeye başlanmıştır. Sosyal sermayenin etkili olduğu kişi ve kurumlar arası dikey ve yatay her türlü iletişim fiziki, yasal ve ahlaki açılardan güvene ve fedakârlığa dayanır, dolayısıyla fedakârlık davranışını yansıtan asabiyet kuramı, etkileri yönüyle kendine yakın hissettiğin insana güvenebilmektir. Güven endeksli ilişkilerin etkin kullanımı üretime de yansımaktadır. Sosyal sermaye dinamik yapısı gereği her zaman işlevsel olmalıdır çünkü kullanılmadığında diğer sermayeler gibi kara gün için ak akçe olamaz.

Birçok araştırmada güven düzeyinin yüksekliğiyle ilgili ülkenin gelişmişliği ve kişi başı milli sermaye daha yüksek görünmektedir. Azgelişmiş veya gelişmekte olan ülkelere göre en düşük gelir gurubu ile en yüksek gelir grubu arasındaki makas daha fazla açık değil, yani güven ile gelişmişlik arasında doğrusal bir ilişki var diyemeyiz bu ölçüt tek başına yeterli olmasa da yine güven olmadan kalkınma da söz konusu olamaz. Dünya Değerler Araştırmasının Beşinci Dalga (2005-2009) ve Altıncı Dalga (2010-2014)'sında 29 ülkenin verilerinin ortalaması alınmıştır. Deneklere sorulan “Sizce genelde insanların çoğunluğuna güvenilebilir mi?”, “Yoksa başkalarıyla bir ilişki kurarken veya iş yaparken çok dikkatli olmak mı gerekir?” şeklindeki soruya farklı ülkelerden verilen cevaplar alınmıştır. Tablo:6'da listelenmiştir. Yukarıdaki sorunun cevabı; “Evet insanların çoğunluğu güvenilirdir” cevabına ait verilerin tablosudur.

Tablo 6.

Kişiler Arası Güven. 100 kişi içinde kaç kişi “Çoğu insana güvenebilirim” diyor?

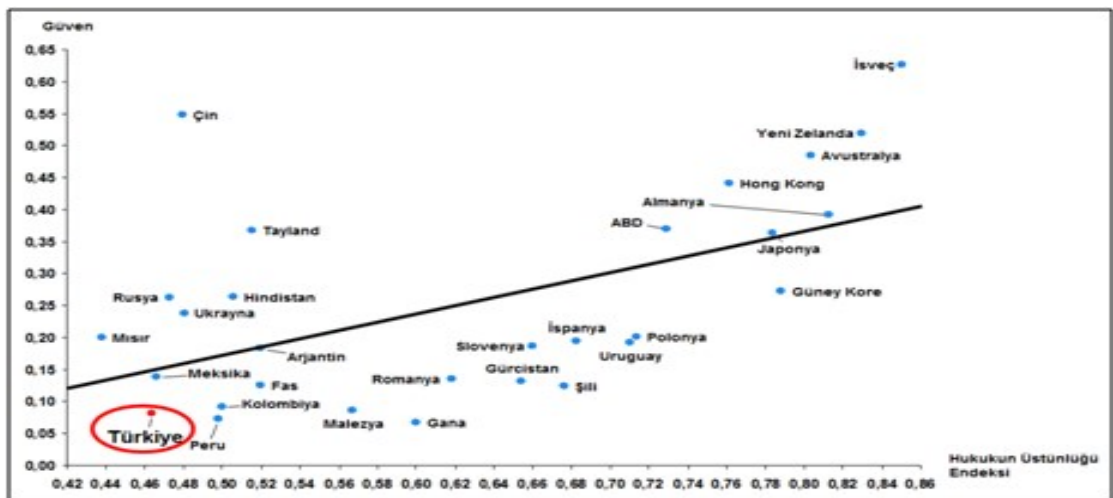
Düşük Düzeyde güvenenler		Orta Düzeyde güvenenler		Yüksek Düzeyde güvenenler	
Gana	7	Arantin	18	Japonya	36
Peru	7	Slovenya	19	Tayland	37
Türkiye	8	Uruguay	19	ABD	37
Malezya	9	İspanya	19	Almanya	39
Kolombiya	9	Mısır	20	Hong Kong	44
Şili	12	Polonya	20	Avustralya	49
Fas	13	Ukrayna	24	Yeni Zelanda	52
Gürcistan	13	Rusya	26	Çin	55
Romanya	14	Hindistan	26	İsveç	63
Meksika	14	G.Kore	27		

Kaynak: Dünya Değerler Araştırması 29 ülkenin verilerinin ortalaması Beşinci beş yıllık(2005-2009) ve Altıncı beş yıllık (2010-2014) veriler

Türkler güven konusunda aile içi ve birinci derece akrabalarına ancak güvenebilirken, İsveçliler ülkelerinin yarısından fazlasına ailesi gibi güvenebiliyor. Bu durum ülke ekonomisine de yansımakta, mevcudu ancak aile çerçevesinde koruyabilirim mantığıyla ömürleri çok uzun olamayan aile şirketleri kurulmaktadır. Güvenin erozyona uğradığı toplumların olağan refleksi ailelerin şirketleşmesi şeklindedir, kurumsallıktan uzak olan bu şirketler yerel kalmaktadırlar. Dünyada güvenin tesis edildiği gelişmiş toplumlarda (güveni geliştirmeye etki ediyor yoksa gelişmişlikmi güveni sağlıyor bu da ayrı bir çalışma konusu) çok sayıda ortaklıklar kurularak hedeflenen sektörlerde kurumsallaşmalar sağlanmaktadır. Bu işletmelerin yönetimine ortak olmasına gerek de duyulmayan profesyonel getirilmektedir. Çünkü güvenli ülkelerde hukukun üstünlüğü ve adaletin tesisleriyle, suçların düşüklüğü, toplumsal ve ekonomik ilişkilerde sözleşmelere riayet edilmektedir. Dolayısıyla güven taraflara hiçbir zorlama olmadan işbirliğine götüren ideal toplumun inşasını kolaylaştıran temel değerler ölçüsüdür (Erdem, 2003). İlişkiler ağında bireysel ve toplumsal riskleri en aza indiren de güven duygusudur, bürokratik işleyişte yolsuzlukların azalması sağlanırken, demokratikleşme ve siyasal istikrar artar insan hakları ve üretkenliği de yükselir (McMahon, 1999).

Tablo 7.

Güven ve Hukukun Üstünlüğü (Rule of Law index) Arasındaki Pozitif İlişki

Kaynak: Dünya Değerler Araştırması ve World Justice Project, Rule of Law Index

Türkiye söz konusu 29 ülke içinde, hukukun üstünlüğü endeksinde 0,46 ile en düşük ikinci değere sahip; bir tek Mısır bizden daha kötü durumda. Yine Dünya Değerler Araştırmasının 29 ülke verilerinin Güven ve Hukukun Üstünlüğü ortalamasına bakarsak, aşağıda farklı ülkelerden verilen cevaplar tablosunu görebiliriz.

Dünya Değerler Araştırması (World Values Survey), 1981 yılından beri yaklaşık olarak 100 ülkede düzenli olarak yapılan dünyanın en kapsamlı sosyal araştırma projesi olarak yapılmaktadır. Araştırmada, her sene ve beş senelik zaman dilimleri boyunca, bir ülkede yaşayan insanların değer yargıları, güven, inançlar ve “öteki” olarak kabul edilen farklı sosyal gruplara ve kişilere yönelik yaklaşımları ölçülmektedir, bu veriler sayesinde o toplumdaki hoşgörü ve demokrasi düzeyi saptanması bakımından çok önemli bir araştırmadır.

3.1 Sosyal Sermaye, Güven Kavramları ile Kalkınma İlişkisi

Sosyal sermaye kavramı iletişimsel ilişkilerde nezaket temelli yaklaşımı benimsediğinden işgören çevre açısından sahiplenilmiştir, sadece iletişimsel ilişkiyle kalmayıp işletme literatüründe de verimli bir şekilde kullanılmaktadır ayrıca iktisat ve sosyoloji literatüründe de popüler bir konu durumuna gelmiştir. Henüz Türkiye Cumhuriyeti'nde bir kavram olarak yeni olmakla birlikte çalışmalar göstermektedir ki sosyal sermaye kavramı problemlerin çözümü ve yeni ilişkiler bağlamında toplumu etkileyen bir konuma gelmiştir. Esasen bilimsel çalışmaların gündeminde olmadığı zamanlarda da çok etkin bir şekilde kullanıldığı ve üzerine atasözleri “tatlı dil yılanı deliğinden çıkartır” ve türküler bestelenerek istifade edilir konumdaydı.

Sosyal sermaye bürokrasi ile girişimcinin çözülemeyen sorunlarının düğümünü çözmek açısından önemli etkiye sahip sonuçlar verebilir. Girişimcilerin kar elde etmek amacıyla yatırım çalışmalarında başvuru bürokrasi çıkmazında girişimciye yol açabilecek bir imkân olarak tanımlanırken, bu yönüyle çeşitli normlara bürünerek kullanılan sosyal sermaye kavramı nakdi ve aynı sermayeyi de temin açısından önemli bir

sermaye biçimi olarak kabul görmektedir. Kavramını bu kadar değerli kılan başta güven olmak üzere diğer unsurları da dikkate almak gerekir.

Kavram fazlasıyla eksiğiyle farklı görüşler barındırır da girişimci için yatırım aşamasında bürokrasi çıkmazında fayda sağlayacak potansiyele sahip bir kavram olması beklenirdi, bu çalışmada sosyal sermaye kavramı yerine “bürokratik yapıya ilişkin genel algı ile bilişsel sosyal sermaye arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki” bulunmuştur. Bilişsel Sosyal Sermaye, bürokratik yapıya ilişkin genel algıyı istatistiksel olarak anlamlı düzeyde etkilerken, söz konusu etki katsayısı incelendiğinde etkinin pozitif yönlü ve anlamlı olduğu görülmektedir ($b=0,2786$; $p<0,05$). Buradaki korelasyon testi sonuçlarına göre ankete verilen cevaplara göre, toplumsal algı olarak bürokratik yapıyla sosyal sermaye arasında güçlü pozitif bir ilişki beklenirken, pozitif yönlü olmasına rağmen zayıf bir ilişki ortaya çıkmıştır.

Sosyal sermaye kavramı ile fiziksel sermaye kavramını kıyasladığımızda geleneksel iktisadın üretim sürecinde yıllarca kullanılan, üretim sürecinde emeğin kazanca daha verimli dönüşümünü sağlamak amacıyla başta bina gibi makine, teçhizattan oluşan öğelerin toplam stokuna, fiziksel sermaye, tüm bu ilişki sürecine fiziksel sermayenin dışında kalan donanıma ise sosyal sermaye diyebiliriz. Bu sermayelerin hiyerarşik yapıları ile ilişki ağları sürecinin anlaşılmasına katkı sağlaması beklenir. Sosyal sermaye bir girişimci için aynı zamanda fırsat yaratan önemli bir faktör olarak kabul edileceğinden girişimciyi psikolojik olarak iş fikirlerine yöneltir. Bireyin sosyal ilişkileri aracılığıyla yapısal ilişki de kurulabilmelidir. Girişimci birey için sosyal şebekeler önemli bilgi kaynaklarıdır, bir şebeke dâhilinde edinilen bilgiler girişimciyi şebeke haricindeyken düşünmeyeceği fikirlere yöneltebilir (Hills; Lumpkin ve Singh, 2000).

Burada beşeri sermayeye de değinmek çalışmayı genel temele oturtmakta fayda sağlayacaktır. Sermaye kavramının değişken yönü olmakla birlikte para ve paranın yanı sıra paraya çevrilebilen, üretimde bir kere kullanılmakla yok olan finansal değerler, sermaye türü olarak değerlendirilir. Beşeri sermaye ise fiziki bağlamıyla beraber insansız değere dönüşemeyen, kişinin doğuştan kabiliyeti üzerine zamanla edindiği eğitim düzeyi, bilgi, tecrübe,

beceri, hüner ve yetenekleriyle toplumsal ilişki, düzeyi toplamının tamamını beşeri sermayedir (Songur, 2017). Diğer taraftan Beşeri sermaye ile çoğu zaman karıştırılan entelektüel sermayeye bakmak gerekirse, temelde maddi olmayan bir işletmenin üretiminde nakdi varlığında verimli birikimine etki eden çalışan yeteneklerinin toplandığı nakdi olmayan, insanların sahip olduğu eğitim, deneyim, işe yönelik sahiplenme gibi faaliyetlerin toplamıdır. İşletmelerde finansal varlıkları en değerli kılan bilgi yoğun insan kaynaklarıdır bu ayrıntı fark edildikçe işletmeler için entelektüel sermaye finansal varlıklardan daha değerli hale gelmiştir. Bu arada şirketlerin gücü entelektüel sermayelerini etkin bir şekilde yönetebilmeleriyle ölçülmektedir. entelektüel sermayesinin ayırt edici özellikleri değişimlere açık olmaları ve yenilikçi olmalarıdır (Rudez; Mihalic, 2007).

Dünya Bankası sosyal sermayeye atıfta bulunurken kişisel ilişkiler, güven ve yurttaş sorumluluğuna yönelik değerler bütünü olarak açıklamış, Francis Fukuyama ise sosyal sermayede güvenin temel unsur olduğundan bahsetmiştir. “Güven, Sosyal Erdemler ve Refahın Yaratılması” isimli çalışmasında toplumsal refahın yükseltilmesi ve ekonomik değerlerin üretilmesinde sosyal sermayenin en temel unsurunun güvene dayandığını (Şan, 2007), belirtmiştir. Öyleyse sosyal sermayeyi daha iyi kavramak için bileşenlerinden en önemlisi olan güven unsuruna da eğilmeden çalışmanın eksik kalacağına inanarak incelemekte yarar görüyoruz

Sosyal sermayenin sonuçları açısından, en önemli kaynağı olan güven etraflıca anlaşılmadan sosyal sermaye kavranamaz. Literatürü incelediğimizde güven üç farklı açıdan tanımlanır. Önce bireyler arası ve tanıdıklarla ilişkili olan güven. İkincisi toplumsal ahlaki dayanağı genelleştirilmiş yabancılara ilişkili güven. Üçüncüsü ise yaşadığımız ülkede resmi kurumlara ilişkilendirilmiş yani sisteme olan kurumsal güvendir (Baum; Ziersch, 2003). Toplumda birbirleri hakkında daha önceden olumlu bilgi rezervine sahip olunan, yapılabilecek işbirliği için birbirlerinde varolması beklenen (güven) özelliği (Field, 2006). Bir ikili ilişkide taraflardan birinin zayıf bir zaafının ağdaki diğer arkadaşınca istismar edilmeyeceğine güven duyması (Başak; Öztaş, 2010) durumudur, Coleman’a göre güven inşa edilmesinin bir yolu da yoğun ilişkilerin döndüğü topluma kapalı ağlarda

oluşan ortak normlar (Coleman, 1988). Fukuyama bireyselleşmeyi yalnızlaşma anlamında değerlendirerek güven duygu düzeyinin azalması sosyalleşmeyi sınırlayarak diğer kişiyi bireyselleşmeye yönlendirir demektedir. Diğer taraftan yüksek güven zengini toplumların zenginliğinin tesadüfî olmadığını, arkasında sosyal sermaye kavramı ve güven duygu düzeyinin yüksekliğinden mütevellit bir yeti olduğundan tesadüfî değil (Fukuyama, 2005) demektedir. Güven bütün problemlerin çözümü için en etkili yol olduğu bilindiği sürece güvensiz toplumların ayakta kalmaları mümkün değildir (Mele, 2003). İletişim kuramı güven frekansı yüksek, gerçeği yansıtan, tarafsız ve eksiksiz bilgi alışverişine her zaman değer verir anlamlandırır. Bir iletişim sürecinde karşı tarafa duyulan güvenin bileşenleri tarafsızlık, yeterlilik, adalet, tutarlılık ve inançtır (Renn; Levine, 1991).

Güven konusunda ortak tanımının olmaması yaşadığı sistemin kuralları ve kurumlarının farklılığı ve her toplum bireylerinin birbirlerine karşı sistemlerinin referans rolleriyle yürütecekleri inanç ve güven temeline yürümesidir (Demir; Acar, 2005). Güvenin ortak vurgusu iletişim kaynağının başlangıcında ifade edilen bilginin gerçekliğine inanmaktır (Misztal, 1996) güven her zaman sosyal ilişkilere köprü olmuştur, güven bir anda başlasa da sadece başladığı an ile sınırlı kalmayan nesiller arası örselenmeden faydalanılabilmesi için aktarılan bir kavramdır (Ward, 2003). Örgütsel başarı ve yeni bir vizyon yaratmak için geniş tabanlı güven gereklidir, toplum ile paralel güven ortamını oluşturmak için lider kabul edilmiş bireylerin davranışlarıyla bir rol model olmaları öncelikli sorumluluğudur (Demircan; Ceylan, 2003). Kurumsal güven ise yasal düzenlemelere, soyut sistemlere, uzmanlara, bilgiye ve yönetim sistemine duyulan güven ile gerçekleşir (Misztal, 2001). Saygın bilim insanlarından olan Newton'a göre ise "politik güven" ve "sosyal güven" ayrımı yapılmalı bu da medya aracılığı ile oluşturulmalıdır, sosyal güven, tecrübe eksenli, politik güven de istikrar ve demokrasi eksenli bir düzen ve medeni bir yaşam için gereklidir (Newton, 2005).

Kalkınmaya etki anlamıyla ilişkilendiren duran Arrow her bir ticari işlem güven unsuru üzerinden yürür, ekonomik yönden geri kalmış ülkelerdeki ortak payda güvensizliktir (Arrow, 1972). Güvene dayalı mikro seviyelerdeki birçok firmaların başarısı makro seviyede ekonomik kalkınmayı sağlayabilir, güven,

sadece aile üyeleri içerisinde kalmamalı, bu durum yetenekli yöneticilerin yanı sıra sermaye arzını da kısıtlar ve sonucu ülkenin özel firma ölçeklerini daraltır (Fukuyama, 2005). Kişinin iktisadi faaliyetleri sırasında yazılı veya sözlü anlaşmalara gereksinimi olacaktır, güven düzeyi kişinin iktisadi başlangıcındaki maliyeti açısından ters orantılıdır. Güven düzeyi azaldıkça da sözleşme maliyetleri (noter, sigorta, hukuki sözleşme, hukuk dışı rüşvet, stok ve transfer esnasındaki tehditlere yönelik güvenlik maliyetleri) artar kişiler arası güven düzeyinin yüksekliği başlangıç maliyetlerini düşürür (Whiteley, 2000). Bu anlamda zaman ve nakit tasarrufu sağlayan güven, sözleşmeler ve denetime gerek bırakmaz (Staveren; Knorringa, 2006). Aradaki ilişkilerde yönetim sistemlerine duyulan güven düzgün işleyen adil bir süreci, insana duyulan güven ise dürüstlük ile ilgilidir (Giddens, 2004). Güvenin özendirici etkisi de bulunmaktadır, birey veya kurumların sürekli söz verip onları tutmaları, başkalarının verdikleri sözlerin de tutulmasına özendirmek güveni pekiştiren yaklaşımdır (Solomon; Flores, 2001).

Sosyal düzeni sağlayabilmenin yolu sağlıklı insanların siyasal sistemlere güven derecesinden geçer (Govier, 1998). Bireysel veya kurumsal ilişkilerde bir sonraki adımın kararını bir önceki tutulmuş veya tutulmamış söz belirler, insanların kararlarını doğrudan etkileyen güvenilirlik derecesidir. İlk ilişkinin verdiği güven ya da güvensizlik ikinci adımı da aynı derecede atmaya sağlar, yani güven bireylerin veya kurumların sosyal sistemlere katılım derecesiyle de alakalıdır (Luhmann, 1998).

Örgütsel güven de girişimcinin bürokrasi ilişkileri açısından gereklidir, karşılıklı yürütülen ilişkilerde önceden verilen taahhütler ve sözlerde dürüstlük, taraflardan biri kendi lehine çok cazip fırsatlar görse de önceden verilen sözüne sadakati ile belirlenir. Örgütsel güveni önemli kılan kurumsal örgütün karşısında birey tarafı olmasındandır. Yani birçok örgütte yaşanan çatışmaların ekonomik, sosyal veya siyasal nedenleri gerçekte güven krizidir (Erdem, 2003). Güven insanlarla sınırlı kalmayan sosyal bir atmosferdir, kamusal alan bileşenleri, diğer ülke liderleri, tarih gibi kurumların etkileriyle sosyal yaşamı doğrudan etkileyen, sosyal bütünlüğün ana etkeni siyasal yönetim sistemleri güven derecesidir (Govier, 1998).

Sosyal güven, ülkelerin kültürleri, aile içi ilişkiler, gelir adaletsizliği, sosyal ağlar ile sivil topluma katılımın düzeyi, medyanın gündemi, kişisel ve toplumsal değerler eğitim düzeyi, yolsuzluk, yaşam konforu düzeyi ve kamu yönetimi, gibi ülkenin ekonomik paydasıdır. Ülkenin kalkınması sağlıklı sistemlerine etkili güven duyulmasına dayanır (Zeren, 2013). Siyasilerin genel politikaları, doktorun tedavi yöntemi, esnafın belirleyeceği maliyet fiyatı, toplumun genel güven düzeyini yansıtır. Sosyal güven aynı zamanda birbirini tanımayan insanların ilişki düzeninin en önemli göstergesidir (Erdem, 2003) soyut sistemlerdeki sosyal güven ilişkileri, bu sistemlerin yönetiminde uzmanlaşmış kurumlara güvene bağlıdır (Giddens, 2004). Sosyal güvenin iyi bir şekilde gerçekleşebilmesi için kamusal iletişim sürecini kullanarak güvenin gelişmesine öncülük eden medya ve halkla ilişkiler gibi kurumların yanı sıra bir önemli unsur da, olaylar ve gerçekler, güveni temsil eden alt unsurların oluşumudur (Bentele; Seidenglanz, 2008).

Bürokrasiyle girişimcinin iletişimsel ilişkileri sürecinde güven ortamını etkileyen unsurlara da rastlanır. Bunlar riski arttıran faktörleri tetikleyebilir. Aynı zamanda risklerden kaçınmak da gerekir, bir şeyin yapılması ya da yapılamamasının bilinmesi gerekir (Beck, 2005). Bu olguların beklenen dönemlerden önce ortaya çıkması belki de belirsizliğe karşı yüksek risk almanın bir sonucudur. Bu durum kriz zamanlarında ortaya belirgin olarak çıkan güvensizlik süresini tahmin edilen süreden daha fazlaya çıkarabilir, güvensizlik ortamının uzunluğu tehditler karşısında girişimciyi daha da savunmasız bir hale getireceğinden güven ortamı bunalıma dönüşebilir. O halde bireyin potansiyel kazanımı potansiyel kayıplarını daha az olduğunda bireylerin güven duygusu yüksek olduğu zamanlar yüksek risk alma periyodundadır. Deutsch güven duyma ile risk alma davranışlarını bir madalyonun iki yüzüne benzetmektedir (Deutsch, 1958). Risklerden kaçındıkça belirsizlik daha da artmaktadır, belirsizliğin artması riskin daha da büyüyerek durum düzleminde işlevsiz bir zaman sürecine yönelim zorunluluğu doğabilir. Piyasa durgunluğu, girişimci beklemeyi kaldıramaz, girişimci birey sağlıklı ve güvenli bilgiye aç olduğundan arzu edilen bilginin yetersizliği, piyasada rol üstlenecek verilere ulaşamamak, piyasa düzenleyicilerinin çözüm sunamadan sessiz kalmaları mevcut bilginin

etkisizliği, girişimci bireyleri endişelendirebilir. Belirsizlik uzadıkça girişimciliğin alanı kazanç değil anarşi doğurur, bu anarşinin önlenmesi veya büyümesi ise hiç kuşkusuz ortamda var olan belirsizliğin ne kadar süreceğinin yetkili ağızlardan güven veren açıklamaların yayınlanmamasından kaynaklanır, girişimcilerin bireysel deneyimi ortamdaki belirsizliği izole edemeyeceğinden yönetilebilir düzeye de çekemeyeceklerdir. Gambetta'in bu duruma yorumu; insanların belirsizlik döneminde ki davranışları belirsizlik süresi uzun olduğunda güven duygusunun "güvensizlik" olacağını vurgulamaktadır (Gambetta, 1998). Güven o anda olmasa bile geçmiş tecrübelerin birikimiyle ortaya çıkararak yeni ilişkiler tanımlanırken duygu durumuyla yararlanabileceği fırsat ümidi doğurabilir. (Şentürk; Mengü, 2019). Risk alma isteği ve güven, tarafları işbirliğine yönlendirir. Bu aşamada yüksek ilişkisel sermaye ve işbirliği süreci sorunları daha kolay çözerek girişimcilerin temel bilgi kaynaklarına erişmesine imkân tanır. Bu koordinasyon ilişkisi bilgi asimetrisini ortadan kaldırarak girişimcinin girişimsel uyanıklığını hedefine taşır (Jintong, 2008).

Akademik çevrede araştırma konuları arasına giren sosyal sermaye siyasal tarafında ilgisini çekmiş ve siyaseten istifade edilmeye başlanmıştır, artık hükümetler de kalkınma ajansları marifetiyle bölgesel kalkınma modellerini sosyal sermaye temelli oluşturmaya başladılar. Büyümenin yolu üretimden geçmektedir, bunu tüketimdeki kaynak israfının önlenmesiyle destekleyecek olan yine eğitimidir. Üretimde yenilik ve maliyetleri düşürme AR-GE'den geçer, teknolojinin geliştirilmesi, üretim kalitesinin artması yine eğitimin kalitesiyle yakından ilişkilidir. Eğitimde başarı hikâyesi beklentisi sağlanırsa bu başarının ekonomik büyümeye yansımaları da beklenir. Bu gelişmeler birim maliyetlerin azaltılmasını, gelir dağılımının iyileştirilmesini sağlayacaktır bunun için toplumdaki sosyal sermaye seviyesinin rolünü kurgulanan denkleme katmalıyız (Karaçay, 2008).

İktisadi kalkınma için toplumu oluşturan bireylerin sivil toplum içinde rol üstlenmesi de önemlidir. Sivil toplum kuruluşları (STK) "kaynakların daha etkin kullanımı" veya "etkinlik artışı" yönünde geniş kitlelere etki edeceği anlamına gelir. Sivil toplumun hizmet talebine bürokrasi direnemez ve vatandaşa daha iyi hizmet sağlanması amacıyla STK ve bürokrasi işbirliğinde

birleşebilir bu yolla devlet, kurumlarla bireyler arası ilişkileri kalkınmanın lehine sürdürülebilir etkinlik seviyesine ulaştırabilir (Erselcan, 2009). Sosyal sermayenin sağladığı güven gibi yan etkiler ise güvenlik için harcanması gereken giderleri güvenlik harcamaları yerine üretimine harcar, dolayısıyla toplumun refah seviyesine yansır (Büyükilikmen, 2015). Sosyal sermayenin ekonomik kalkınma üzerindeki etkisini de deneysel kanıtlar bulmak çok önem arz etmektedir (Beugelsdijk; Schark, 2003; aktaran: Yağmur, 2017). Sosyal sermaye kullanımı için bir taraf gerekir bu taraf ister birey olsun isterse de kurum, iletişime geçilmelidir olumlu netice almanın yolu da güven kavramına dayanmaktadır, güvensiz ortamda olumlu netice çıkmaz.

Toplumun oluşturan her birey kamusal alanın da bir bileşenidir, bu bileşenler aile, sivil toplum kuruluşları, kamu kurum ve kuruluşları olarak sıralanırsa bu bileşenler arasında bir koordinasyon ağı da gerekecektir. Sosyal sermaye kavramıyla kurumlar ve kişiler arasında yürütülen güven kapsamındaki ilişkilerin, ekonomiye ve üretime olumlu yansıdığı kabul edilmektedir (Karagül; Masca, 2005). Klasik iktisat teorisinde sermaye yaklaşımı emek ile birlikte, doğal ve fiziki sermaye olarak nitelendirilir. İktisadi kalkınmada klasik iktisat teorisinin sermaye bileşenlerine ilaveten teknolojinin rolünü ile birlikte sosyokültürel unsurların da büyüme denklemlerinde yer alması gerekir. Bu temelde iktisat disiplini içerisinde önce beşeri sermaye 1990'lı yıllarda ise sosyal sermaye diğer sermaye türlerine eklenerek daha etkin sermaye türü arasına dahil edilmiştir. Sosyokültürel yaklaşıma Fukuyama, bu sürecin devamına toplumun kültürel birikimlerini de kalkınma faktörü olarak büyüme modellerine dâhil edilmesinin öneminden bahseder (Fukuyama, 2002).

Bu yönleriyle Dünya Bankası yeni bir bağ kavramıyla, sosyal sermayenin sermayeler arası olması gerekirken kaybolmuş bir bağ olarak kaldığını belirtmiştir (Grootaert; Bastelaer, 2002). Büyüme denklemlerinde açıklanamayan veriler iktisatçıların zihnini karıştırdıkça iktisatçılar iktisadi alanın sosyal alandan ayrı düşünülmemeyeceğini, ilaveten beşeri ve sosyal sermayenin de göz ardı edilemeyen önemli bir faktör olduğunu kabul etmeye başlamışlardır. Başka bir açıdan baktığımızda üç unsur üzerine inşa edilen sosyal sermaye karakterinde farklı yetenekler bulunan insanların belli bir hareket oluşturabilmesi için öncelikle güven, gerekli sosyal ağlar ve normlar

sosyal sermayenin en önemli unsurlarını anlamaları gerekir. Sosyal sermaye bilgi paylaşımına özel bir önem vermektedir, bu özelliği ise istenilmeyen durumlarda da kullanılabilir.

Bu çalışmada bürokratik yapıdaki sorunların tespiti ile varsa bir krizin üretime ve ülke gelişimine etkisi başka bir araştırmaya da konu olabilir düşüncesiyle yüzeysel bir şekilde işlenmiştir. Bu bağlamda girişimcilik, güven, sosyal sermaye, bürokrasi ve iş dünyasıyla ilgili iletişim ve etkileşim yapılmış bütünü oluşturan yerli ve yabancı kaynaklara da yeterince dile getirilmemiş bir alanda çalışılmıştır, ancak sosyal sermaye, iletişim girişimcilik ve kalkınma konuları ayrı ayrı ulaşılabilen kaynaklara bağımlı sunulmuştur. Ancak bu tür çalışmalarda bürokrasinin girişimciliğe etki konusu yeteri kadar dikkate alınmamış, genel kabul görmüş kuramsal yaklaşımlar etrafında dönmekten başka da yeni bir ilişki kurulamamış yani ana akım kuramlara alt başlık açabilmek amacıyla bu çalışma bu alanda ihtiyaç duyulan bir çalışma olurken, diğer yönüyle dikkatleri iş dünyası ile bürokrasinin iletişimine çevirebilecek, yeni yapılacak araştırmacılara da kaynak oluşturması açısından literatüre katkı sağlayacak olması bakımından önemli görülebilir.

Netice itibariyle farklı şekillerde tanımlansa da sosyal sermayenin her açıdan geliştirilmesi, mevcudu koruyarak geleneksel ve modern sosyal ilişkiler ağında örtük olarak bulunan bu konu bütünlüğünün açığa çıkartılarak günümüz toplumlarının bitmeyen ihtiyaçlarında çözüm odaklı kullanımına sunulmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Geleneksel girişimcilikte var olan ve pratikte uygulanan olgunun ihmal edildiği fark edilince, araştırmacılar bu konuyu yakın plana alarak çevresel bütünlük ile birlikte dikkate alınmayan girişimcilik sürecine çevresel etkilerden biri olan sosyal sermayeyi de dâhil etmişlerdir. Yani sosyal sermaye ağ ilişkileriyle doyuma ulaşmış tanışıklık ve sonuç odaklı tüm ilişki sürecinde harcamakla eksilmeyen faydadır. Bu ilişki ağının etkisiyle sosyal diyalogdan kısıtlı bireyler için yine aynı kamusal ortamlarda olaya müdahil olarak sosyal kısıtlı bireyin sorununu çözmek için kullanılan ilişkiler bütünü sosyal sermayedir.

Muhtemel ki sosyal ilişki ortamı farklı fikirlerin yeni fikirler çağrışımı yapması, potansiyel fırsatlar hakkında besleyici bir referans çerçevesi sunabilir. Bilgi

değerliyse erişimi de zordur, bu bilgilere en kısa sürede erişim kişiler arası ilişkiler ağı ile mümkündür (Coleman, 1988). Ulaşılan bu bilgiden elde edilecek yararın gücü, bilgiye ulaşma zamanlamasıyla da yakından alakalıdır, bilgilerin paylaşılma ve dağıtılması haberdar olmakla mümkündür, haberdar olmak fırsatı (Burt, 1992) ise ayrı bir ağ ve bilgi gerektirir. Topluların kalkınma hamleleri ister ekonomik olsun ister sosyal olsun, toplumun birbirine ve toplumun yöneticilerine olan güvenine bağlıdır. Toplum paydaşlarının birbirlerine ve kurumlara güveninin yüksekliğine veya düşüklüğüne göre toplumun kalkınması aynı oranda yükselir veya düşer (Türk, 2015).

Diğer taraftan entelektüel sermaye unsurları arasında yer alan sosyal sermaye işletmelerin kullanım kapasitelerinde etkiler. Daha çok alternatiflerin denendiği kriz dönemlerinde, krizle baş edebilme veya minimum etkiyle krizden çıkabilme çabasıyla ilgili alternatif çözüm, aranırken, fiziki sermaye dahilinde bulunan sosyal ilişkiler ağında yaşanmışlık frekansı ve bu ilişkiler ağı dahilindeki kanallar aktif kullanılmalıdır. (Sağsan; Yücel ve Sözen, 2010b).

Girişimcilik üzerinde çalışan araştırmacılar, sosyal olguları dikkate almadan, hitap ettiği toplumdaki ayrı bir şekilde değerlendirilmesinin girişimciliğin araştırma sürecine olumsuz etkilerini sorgulamaya başladıklarında (Hoang; Antoncic, 2003) girişimciliği diğer yatırımcılardan ayıran önemli bir özelliğinin fırsatları takip ferasetini fark etmişlerdir. Bu feraset kaynağı, içinde bulunduğu ortamlarla bütünlüğünü sosyal ilişkilerinin gücünün kaynağı olarak etkili bir şekilde kullandığı sosyal sermaye kavramını ihmal etmediği gözlemlenmiştir. Sosyal sermayenin akademik araştırmacılara konu olması bu kavramın alt bileşenlerine de dikkat çektiğinden dolayı çok boyutlu bir kavram olduğu yeniden fark edilmiştir. Farklı araştırmacılar farklı yönlerini ortaya çıkarmaya çalışıyorlarken (Nahapiet; Ghoshal 1998) bu farklı yönleri bütünleştirerek “yapısal sosyal sermaye” “bilişsel sosyal sermaye” ve “ilişkisel sosyal sermaye” yönüyle de geniş çaplı ele alınmasında fayda vardır.

4. BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Çalışmanın bu bölümünde örneklem, kullanılan veri toplama araçları, verilerin elde edilmesinde izlenen yol hakkında bilgiler ile bu verilerin analiz edilmesinde uygulanan yöntem hakkında bilgilendirme yapılmıştır. Araştırma nicel yöntem tasarlanmış, anket (yazılı soru sorma) tekniği gerçekleştirilmiştir. Fuar katıma hakkı elde eden ilk 100 projeye uygulanabilir iş fikrinin seçilmesi ve fuarda sergilenerek yatırımcılarla buluşturulması girişimcini tek başına yapabileceği bir çalışma değildir. Bu çalışma Ankara Kalkınma Ajansının verdiği çaba ile girişimci ruh'a fikir aşamasında hissettirdiği değer, proje bazında da görücüye çıkartılmasında uyguladığı fuar ile projeye kurumsal bir görüntü vermektedir. Buradaki uygulanan sürecin fark edilmesiyle çalışmamız yüzlerce proje arasından elenerek ilk 100'e girmiş proje sahibi girişimcilerin davranışları ve beklentilerinin ölçülmesi amacıyla buraya odaklanmıştır.

Ajans yoluyla girişimcilik eğitimi alan girişimciliğe yatkın adayların hayalinde şekillenen yeni bir işi hayata geçirebilme amacına etki eden faktörlerin ne olduğu, diğer girişimcinin bir işi hayata geçirememesi nedenlerinin analiz edilebilmesinde temel yöntem olarak anket çalışması benimsenmiştir. Girişimci ruhu harekete geçiren eğitimlerden beklenti sadece girişimciye değil, başka bireylere de istihdam imkânı hedeflenmektedir. Elde edilen bulgular ışığında aktif girişimcilik programları sayesinde birçok işsiz genç iş kurma cesareti kazandırmışken, yatırıma yönelimleriyle birlikte bürokrasiyle muhatap olmaları, karşılaştıkları olumlu veya olumsuz her türlü eylem bu çalışma ile sahadan geri bildirim kitlesi olarak kabul edilerek çalışılmıştır.

4.1 Araştırma Deseni ve Yaklaşımı

Ankara Kalkınma Ajansı (AKA) her yılın belli dönemlerinde girişimcilik eğitimi için duyurular yayınlar. Bu duyurulara yüzlerce girişimci büyük bir heyecan ile başvuru yapar ve fikrinde ki projeyi eğitimi ile birleştirerek yatırıma değer bulunabilmesi umuduyla Ajansın belirlediği jüriye sunar. Her yılsonunda tüm dönemlerden gelen yatırıma değer görülen 100 iş fikri proje, jüri tarafından seçilerek Ajansın yıllık çalışması kapsamında kitapçık haline getirilir. Bu 100 iş fikri proje, aynı zamanda her yılsonunda Ankara ticaret odası fuar alanında yatırımcıların beğenisine sunulur.

Bu çalışmanın son dört yılı kapsamı (önceki yıllarda yatırıma öngörülen son 100 iş fikri proje uygulaması yapılmamaktaydı) yani 100X4 yıl=400 projenin değerlendirilmesi nedeniyle belirli bir süreyi kapsayacaktır. Çalışmada yerli ve yabancı kaynaklar üzerinden tarama yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın modeli, literatür çalışması yoluyla toplanan bilgilerin analizi doğrultusunda ortaya çıkan değişkenler çerçevesinde yorumlanmıştır. Örneklem belirlenirken girişimcilik bağlamında isteklenerek fikri çalışmasının yatırıma dönüşmesini arzulayan girişimci adayları olmasına özellikle dikkat edilmiştir.

4.2 Hipotezler, Araştırma Soruları Ölçeği

Hipotezimiz Çalışmanın temel problematiği ışığında, girişimci bireyin yatırım sürecinde teşviklere erişimine yönelik bir sorununun varlığı yönündedir.

H1 Başvuru Sürecine Yönelik İletişim Sorunları ile Değerlendirme Sürecinde İletişim Sorunlarının Girişimciliğe Yönelik Genel Eğilime Etkisi vardır.

H2 Başvuru Sürecine Yönelik İletişim Sorunları ile Değerlendirme Sürecinde İletişim Sorunlarının Bürokratik Yapıya İlişkin Genel Algıya Etkisi vardır.

H3 Yapısal Sosyal Sermaye, Bilişsel Sosyal Sermaye ve İlişkisel Sosyal Sermayenin Girişimciliğe Yönelik Genel Eğilime Etkisi vardır.

H4 Yapısal Sosyal Sermaye, Bilişsel Sosyal Sermaye ve İlişkisel Sosyal Sermayenin Bürokratik Yapıya İlişkin Genel Algıya Etkisi vardır.

H5 Bilişsel Sosyal Sermayenin Başvuru Sürecine Yönelik İletişim Sorunları üzerinde etkisi vardır.

H6 Bilişsel Sosyal Sermayenin Bürokratik Yapıya İlişkin Genel Algı üzerinde etkisi vardır.

H7 Bilişsel Sosyal Sermayenin Başvuru Sürecine Yönelik İletişim Sorunları üzerine etkisinde Bürokratik Yapıya İlişkin Genel Algı aracılık rolü oynamaktadır.

H8 Bilişsel Sosyal Sermayenin Değerlendirme Sürecine Yönelik İletişim Sorunları üzerinde etkisi vardır.

H9 Bilişsel Sosyal Sermayenin Değerlendirme Sürecine Yönelik İletişim Sorunları üzerine etkisinde Bürokratik Yapıya İlişkin Genel Algı aracılık rolü oynamaktadır.

Çalışmada kullanılan ölçekler “Bürokratik Yapıya İlişkin Algı Ölçeği” ve Sosyal Sermaye Ölçeği” her iki ölçek için standardize taraflardan gerekli izin başvuru yoluyla alınmış ve ekte sunulmuştur.

Bir İletişim Aracı Olarak Örgütsel Sosyal Sermayenin Girişimcilik ve Bürokratik Engeller Bağlamında Aracılık Rolü isimli doktora çalışmasında “Bürokratik Yapıya İlişkin Algı Ölçeği” 2012 yılında Candan H., tarafından kullanılarak standardize edilmiştir. Candan H. ile yapılan yazılı görüşmede kullanım için gerekli izin alınarak Enstitünün etik kuruluna sunulmuş ve etik kurul raporuyla belgelenmiştir.

Örgütlerde bilgi paylaşım davranışını belirlemek amacıyla kullanılan “Sosyal Sermaye Ölçeği” ölçekte yer alan soru ve ifadeler 2010 yılında Göksel, A., Aydın, B., Bingöl, D. tarafından kullanılarak standardize edilmiştir. Göksel, A., ile yapılan yazılı görüşmede kullanım için gerekli izin alınarak Enstitünün etik kuruluna sunulmuş ve etik kurul raporuyla belgelenmiştir.

Saha çalışmasında üç bölümden oluşan anket formu dağıtılmıştır. İlk bölümünde girişimciliğe yönelik genel eğilimi ölçen 5 tane soru yer alırken, anketin ikinci bölümünde bürokrasi engelini ölçmeye yarayan bağımsız değişken başlığı altında başvuru sürecine yönelik iletişim sorunlarını ölçen,

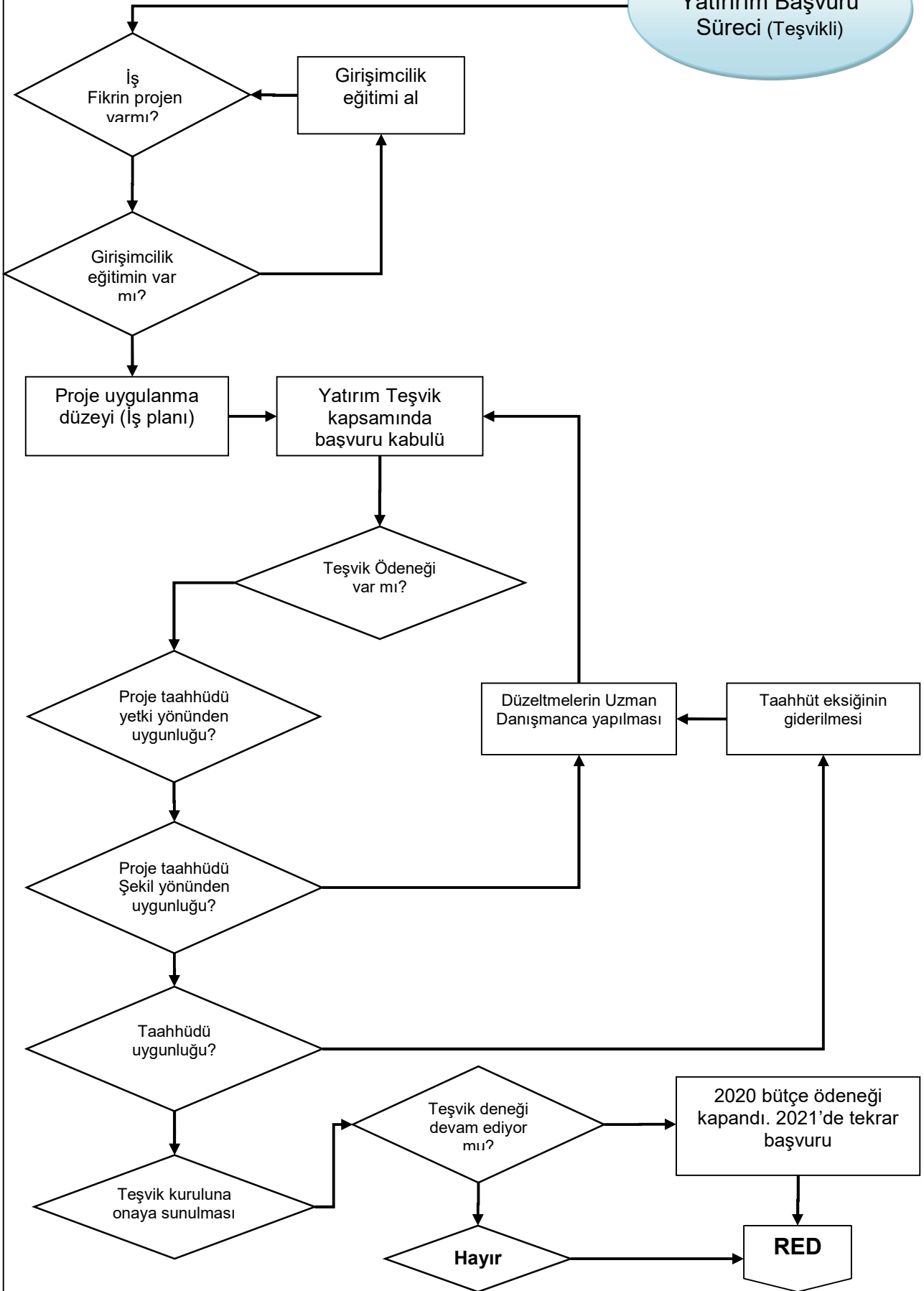

değerlendirme sürecinde iletişim sorunlarını ölçen ve bürokratik yapıya ilişkin genel algıyı ortaya çıkartan 30 tane soru sorulmuştur. Anketin üçüncü bölümünde kullanılan Sosyal Sermaye Ölçeğinin birinci bölüm başlığı altında “Yapısal Sosyal Sermaye” ikinci bölüm başlığında “Bilişsel Sosyal Sermaye” ve üçüncü bölüm başlığında “İlişkisel Sosyal Sermaye” açılımları Ankara Kalkınma Ajansından daha önce belirlenen girişimcilik almış 400 girişimci denek tarafından 26 sorunun cevaplandırılması istenmiştir. Ankete cevap verenlerden ölçekte sorulan önermelere 1=Hiç Katılmıyorum, 2= Katılmıyorum, 3= Kararsızım, 4= Katılıyorum, 5= Tamamen katılıyorum, cevap kalıpları içerikli kendi cevapları istenmiştir. Sahadan gelen cevap da bu yönden analiz edilmiştir.

4.3 Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Kamu bürokrasi çalışanları olan üst düzey bürokratlar ve alt düzey çalışan memurlar ile iş dünyasının arifesinde olan çoğunlukla genç ancak her yaştaki girişimci bireylerin, özelde kendi yatırımlarından elde edeceği kar beklentisi genelde ise kalkınmaya katkı amaçlı düşünceyle bir hedefe, yani yatırıma meylettiğinde karşılaştığı sorunları ele alan bir çalışmadır. Sorunları aşmaya yönelik sosyal sermayenin bu aşamalarda sağladığı katkılar ve güven gücünün etkisi olduğu düşünülmektedir. Eğer bürokrasi iş dünyasının işini kurmasına yönelik mevzuatları kolaylaştırırsa, iş dünyası talebi doğrultusunda eriştiği yatırım teşviklerini AR-GE çalışmalarında kullanarak yerli yerinde yatırıma ve yeniliğe çevirmesi istihdam ve kalkınma sorunlarına olumlu destek sağlanabilir düşünülmektedir. Evren tespitinde yönelik girişimcilik eğitimi alarak bürokrasiyle yüzleşme frekansı yüksek girişimcilik eğitimi öğrencilerin seçilmesi, araştırmanın seviyesine de olumlu yansıması beklenmektedir. Ankara Kalkınma Ajansı (AKA) girişimcilik eğitimi alan girişimcilerden her yıl 100 kişi iş fikri projeleri uygulanabilir düzeyde kabul edildiğinden dolayı Ajansın her yıl hazırladığı faaliyetler kataloguna girmektedir. Bu araştırma son dört yılın girişimcilik eğitimi sonunda eğitimini tamamlayarak sertifika almış Ajansın faaliyetler kataloğuna girmiş 400 girişimci adayı üzerinden maillerine gönderilen anket soruları üzerinden gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada öngörülen sürecin işlem basamakları bir şekil ile daha anlaşılır hale getirilmeye çalışılmıştır.

Girişimci Yatırım Başvuru Süreci (Teşvikli)

Şekil 3. Bürokrasiye başvuru ve değerlendirme süreci

Yukarıdaki iş akım şeması üzerinden teşvik kapsamında bir yatırım süreci senaryosu yürütülmüştür. Bürokrasiye başvuru ve değerlendirme süreci iş akım şeması adım adım takip edildiğinde bir girişimcinin iş fikri ortaya çıktığında teşvik desteklerinden hemen yararlandırılmamaktadır. Önce bu iş fikrine sahip olan girişimcinin girişimcilik eğitiminin varlığı sorgulanmaktadır eğer iş fikrine sahip girişimci devlet desteklerinden yararlanmayı düşünüyorsa en kısa yoldan (kosgeb, kalkınma ajansları ya da teşvik alabileceği kurumun kabul edeceği üniversitelerin girişimcilik ile ilgili bölümü veya eğitimleri) bir eğitim almış olduğunu gösteren belge sunması gerekir.

Bu eğitim gerekliliğini aşan girişimcinin projesi teşvik uygulamasının yürütüldüğü bakanlığın ilgili dairesinin bürokratlardan oluşturduğu bir komisyon tarafından uygulanabilirlik yönünden incelendikten sonra (ülkeye istihdam veya üretim yönünden sağlayacağı katma değer) eğer burada takılmazsa yatırım teşvik kapsamında başvuru kabul edilecektir.

Başvurunun kabul edilmesinden sonra başvuru anında teşvik ödeneği bütçesinin varlığı yönünden değerlendirilen bir incelemeden geçecektir. Bu ödenek bitmişse, başvuru eğer tekrar başvuru halinde bir sonraki yılın ödeneği kapsamında değerlendirilmek üzere iade edilecektir. Henüz bitmemişse başvuru proje sahibinin taahhütleri öngören girişimcinin yetkileri yönünden ayrıca bir değerlendirmeden geçecektir.

Taahhüdü öngören girişimcinin yetki yönünden uygunluğu tam görüldükten sonra başvuru şekil yönünden (dosya içerisinde başvuru evrakları, imza yetkisi vb evraklar iş akış projeleri usulüne uygun mu?) incelenecektir burada herhangi bir eksiklik görüldüğünde dosya düzeltmelerin uzman danışmanlarca yapılması için yeniden başvuru masasına iade edilecek.

Gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra aynı kontrollerden aynı sıralamayla geçerek Taahhüdün uygunluğu yönünden incelenmesi için bir sonraki aşamaya geçecektir. Eğer Taahhüdün uygunluğu inceleme komisyonu tarafından uygun görülürse teşvik kuruluna incelenmiş tam dosya olarak sunulacaktır, uygun görülmezse Taahhüt eksikliğinin giderilmesi için tekrar geri gönderilecektir ve düzeltmeler yapıldıktan sonra yeniden aynı masalardan teşvik kuruluna incelenmiş ve eksikleri giderilmiş olarak

gelecektir. Başvuru buradan sonra teşvik kurulunun uygun görerek (teşvik ödeneği devam ediyorsa) buyurun teşvik almaya hak kazandınız şeklinde sonuçlanacağı gibi, teşvik ödeneği bitmişse bir sonraki yıl için başvuru yapılabileceği girişimciye tavsiye edilerek RED edilecektir.

Bir yatırım sürecinde bürokrasi ve girişimci bu iki tarafın birbiri ile ilişkilerini organize eden yatırımın üretime dönüşümünde ortaya çıkan aksaklıkları çözme becerilerini geliştiren sosyal sermaye üzerinden kurgulanarak iş fikrini yatırıma dönüştürmeye çalışan girişimcilik eğitimi almış bireyler evren kabul edilmiştir. Bu evrenin merkezi olarak bürokrasiyle yüzleşme frekansı yüksek mezunlar ve bürokrasinin memurlarının yönettiği eğitimden hemen sonraki başvuru süreci seçilmiştir. Girişimcilerin bürokrasiyle muhatap olmalarıyla birlikte karşılaştıkları olumlu veya olumsuz her türlü eylem sahadan isabetli bir geri bildirim kitlesi olması yönüyle kabul edilmiş bir saha çalışmasıdır.

4.4 Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada yapılan literatür taraması, hala var olmakla birlikte geçmişte de var olduğu düşüncesiyle girişimciler üzerinden durum tespiti yapmayı amaçlayan çalışma modelidir. Araştırmaya konu çalışmada, veri toplama aracı olarak anket formu kullanılacaktır. Araştırma konularına herhangi bir değiştirme ve müdahale çabası gösterilmez. Araştırılan şey her ne ise orada bulunabildiği kadar alınır. Araştıran için önemli olan bulgu elde edilerek bilimsel yöntemle gözleyip belgeleyebilmektir (Karasar, 2017). Çalışmada uygunluğu ve tamamlayıcı olması adına girişimciliği ruhunda hissederek teorik olarak da eksikliğini tamamlamıştır. Veri sağlama yöntemi olarak beşli likert ölçeği ile cevaplanmasını istediğimiz Birinci bölümde katılımcının sosyo demografik özellikleri ile girişimine yönelik özelliklerine ilişkin bilgiler yer almaktadır. Anketin ikinci bölümünde girişimcilik eğiliminin ölçülmesi amacıyla “Girişimciliğe Yönelik Genel Eğilim Ölçeği” kullanılmıştır. Anketin üçüncü bölümünde girişimcilerin bürokratik süreçlerde yaşadığı iletişim sorunlarının ve bürokratik yapıya yönelik genel algının belirlenmesi amacıyla “Bürokratik Süreçlerde Yaşanan İletişim Sorunları ve Bürokratik Yapıya Yönelik Genel Algı Ölçeği” kullanılmış, sosyal sermaye kavramına yönelik algı ölçülmeye çalışılmıştır.

4.5 Veri Analizi

Sahada bulunan verilerin analizi SPSS 22.0 programı ile yapılarak güven düzeyi %95 oranında çalışılmıştır. Hipotezlerin test edilmesinde Yapı Geçerliliği ve Güvenirlik Analizi olan Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA), Güvenirlik Analizi (GA), analiz teknikleri yapılmıştır.

Ölçek puanlarının çarpıklık ve basıklık değerleri -3 ile +3 arasında olduğundan normal dağılıma uygun olduğu belirlenmiştir. Ölçek puanlarının bazı demografik değişkenlere göre farklılık gösterme durumu parametrik olan test tekniklerinden t ve ANOVA testleri ile analiz edilmiştir. Ölçek puanları arasındaki ilişki Pearson korelasyon testi ile analiz edilmiştir. Ölçek puanlarının etkisi ise regresyon testi ile analiz edilmiştir. Yapı Geçerliliği Ve Güvenirlik Analizi: Ölçeğin yapı geçerliliğinin belirlenmesi amacıyla Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA), güvenirliğinin belirlenmesi amacıyla Cronbach's alfa güvenirlik katsayıları hesaplanmıştır.

Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA), ölçeğin yapı geçerliliğini istatistiksel olarak tespit etmek için açıklayıcı faktör analizi tekniği kullanılmaktadır. Ölçeğin öncelikli olarak, faktör analizine uygun olup olmadığını anlamak amacıyla KMO ve Bartlett testi yapılmaktadır. KMO katsayısı örneklemin büyüklüğünü test etmek için hesaplanmaktadır. Faktör analizinde evrendeki dağılımın normal olması da beklenmektedir. Bu da Bartlett testiyle incelenmektedir. Bu kapsamda KMO testi ölçüm sonucunun 1,000' e yakın, Bartlett küresellik testi sonucunun da istatistiksel olarak anlamlı olması gerekmektedir. Faktör analizi işleminde ölçek maddelerinin faktörlere atanması ya da ölçekten çıkarılması işlemlerinde faktör yükü değerlerine bakılmaktadır. Faktör yük değeri, maddelerin faktörlerle olan ilişkisini açıklayan bir katsayıdır.

Maddelerin yer aldıkları faktördeki yük değerlerinin yüksek olması beklenir. Her bir maddenin faktör yükünün 0,30'dan küçük olduğu ya da söz konusu maddenin faktör yüklerinin iki farklı faktördeki değerlerinin farkının 0,10'dan küçük olması durumunda binişiklik madde ölçekten çıkarılarak analiz işlemine devam edilmesi için anlamlı olması istenir (Jeong, 2004). Saha çalışmasının Güvenirlik Analizi, Cronbach's alfa katsayısının 0-1 arasında değiştiği,

değerlendirme kriterlerine göre ' $0.00 < 0.40$ ise ölçek güvenilir değil, $0.40 < 0.60$ ise ölçek düşük güvenilirlikte, $0.60 < 0.80$ ise ölçek oldukça güvenilir ve $0.80 < 1.00$ ise ölçek yüksek derecede güvenilir bir ölçek' olarak değerlendirildiği ifade edilmektedir (Tavşancıl, 2005). Analiz sonucunda tüm bulgular tablolar şeklinde çalışmada gösterilmiştir.

Süreç analizi, süreç düzenlemenin temel hedefleri olan; verimliliği artırmak ve geçiş sürelerinin kısaltılması, kalitenin iyileştirilmesi ve maliyetlerin düşürülmesidir. Öte yandan süreç düzenleme, iş bilimine (ergonomi) dayalı güvenilir bilgileri ve bunların uygulanmasına ilişkin yöntemleri iş sistemiyle bağlantılı olarak sağlar. Böylece bir işletmede tedarikten sevkiyata kadar tüm süreçler; çalışan kişiler, üretim araçları ve üzerinde çalışılan nesnelere arasında amaca uygun ortak bir etkiye sağlanarak, verimli ve insana uygun biçimde düzenlenmiş olur.

4.6 Sınırlılıklar

Araştırmanın kısıtları girişimci ve bürokrat ilişkisi ile sınırlıdır. Hizmet sağlayan tarafın bürokratlar olduğu, girişimcilerin karşılaştıkları sorunların doğruluğunu, sebebini, mevzuattaki eksiklikleri memurun beyanat verme yetki kısıtı beyanları doğrulama durumu mümkün olmamıştır. Anketler sadece Ankara Kalkınma Ajansından 2014-15-16 ve 17 yıllarında girişimcilik eğitimi almış, projesi ilk 100'e girmiş "400 girişimci" ve elde edilen bulgular da bu katılımcılarla sınırlıdır. Diğer taraftan, girişimcilerin olumsuz bir beyanatı duyulursa devlet kurum ve kuruluşlarında "işlerim yürümez endişesi" ciddi bir kısıttır.

Bu sebeple, 400 girişimciye gönderilen "anket linki maili" sadece 87 girişimci tarafından cevaplanmıştır. Zaten anket deneği olarak sınırlı bir evrende yürütülen çalışmada bu durum ayrıca girişimci bireylerin "ifade özgürlüğüne" dair endişelerini de ortaya çıkarmıştır. Araştırmamıza konu olmamasına rağmen bu çok üzücü bir durumdur, ayrıca bir araştırmanın konusu olabilir. Bunların yanı sıra, araştırma zaman içinde değişeceğinden elde ettiğimiz bulguların bir diğer kısıtı uygulandığı zaman ile sınırlı olmasıdır.

5. BÖLÜM

BULGULAR

Bilimselliğin ana şartı araştırılan durumun verileri doğru bir şekilde ölçülebilir değerler olmalıdır. Bu araştırmada ölçümlenebilir veriye ulaşabilmek için yönteminin öngördüğü sistem içerisinde anketlerden yararlanmasıyla ilgili bir çalışmadır. Verilerin analizi SPSS 22.0 programı ile %95 güven düzeyi ile çalışılmıştır. SPSS 22.0, anket verilerini sayısal değere dönüştürerek frekans analizinden çıkan sonuçlarla yorumlama ve karşılaştırma programdır. Program anket soruları ve verilen cevaplar arasında ilişki analizleri yapar, verilerin homojenliği bu analizler için çok önemlidir, veri setinin normal bir dağılım göstermesi için homojenlik gerekir. Ölçek puanlarının bazı demografik değişkenlere göre farklılık gösterme durumu parametrik testler olan Independent t test (Bağımsız Örneklem t test) ve One Way ANOVA (Tek Yönlü Varyans Analizi) testleri ile ölçümlenmiştir. Karşılaştırma analizlerine ek olarak regresyon ve korelasyon gibi ilişki analizleri yapılmıştır.

Regresyon analizleri sadece normal dağılım gösteren verilere, Korelasyon analizleri ise hem normal dağılım gösteren hem de normal dağılım göstermeyen verilere uygulanabilmektedir. Ölçek puanlarının çarpıklık ve basıklık değerleri -3 ile +3 arasında olduğundan normal dağılıma uygun olduğu belirlenmiştir. Ölçek puanları arasındaki ilişki Pearson korelasyon testi ile analiz edilmiştir. Ölçek puanlarının etkisi ise regresyon testi ile analiz edilmiştir. Bu çalışmada, maddeler içi ölçeklerden elde edilen basıklık ve çarpıklık değerlerinin +3 ile -3 arasında olması normal dağılım için yeterli görülmektedir (Groeneveld; Meeden, 1984).

5.1 Yapı Geçerliliği ve Güvenirlik Analizi

Geçerlilik kavramı ölçüm yapılan temel kütleyle genelleme yapılabilecek unsurların varlığının görülmesi anlamıdır. Ölçüm aracının ölçmeyi amaçladığını ölçebilirliği geçerlilik kavramıyla değerlendirilir. Güvenirlik sadece ankette ölçülemeye has bir özellik olarak düşünülmemelidir, bir ölçümün güvenilir olabilmesinin kriterlerinden biri de bir farklı yerlerde uygulandığında, birbirine benzer sonuçlara ulaşılabilmelidir. Cronbach'ın geliştirdiği ölçüm kuramında "genellenebilirlik" yapılabilmelidir, genellenebilirliğin yapılabilmesi için de güvenilirlik ve geçerlilik kavramlarının beraber kullanılması ölçümleri değerli kılar. Ölçme aracı ve aracının sonuçlarına güven duyulması gereken bir özelliktir (Öncü, 1994). Diğer bilimlerde de kullanılan faktör analiz yöntemleri sosyal bilimlerde de sıkça kullanılmaktadır. Bu çalışmanın doğru bir yöntemle yapılması sonraki analizler içinde veri oluşturmaktadır, bu verile geçerliliği etki etmektedir. Diğer taraftan faktör analizlerinin tamamı sübjektif yorumlamalardır. Ölçeğin yapı geçerliğinin belirlenmesi amacıyla Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) güvenirliliğinin belirlenmesi amacıyla Cronbach's Alfa güvenirlik katsayıları hesaplanmıştır.

5.1.1 Açıklayıcı Faktör Analizi

Ölçeğin yapı geçerliğini istatistiksel olarak tespit etmek için açıklayıcı faktör analizi tekniği kullanılmaktadır. Ölçeğin öncelikli olarak, faktör analizine uygun olup olmadığını anlamak amacıyla KMO ve Bartlett testi yapılmaktadır. KMO katsayısı örneklemin büyüklüğünü test etmek için hesaplanmaktadır. Faktör analizinde evrendeki dağılımın normal olması da beklenmektedir. Bu da Bartlett testiyle incelenmektedir. Bu kapsamda KMO testi ölçüm sonucunun 1,000' e yakın, Bartlett küresellik testi sonucunun da istatistiksel olarak anlamlı olması gerekmektedir. Faktörlerin öz değerlerine ait saçılma diyagramı olan Scree Plot grafiği ve açıklanan varyans oranı ölçeğin toplam faktör sayısının belirlenmesinde kullanılmaktadır. Faktör analizi işleminde ölçek maddelerinin faktörlere atanması ya da ölçekten çıkarılması işlemlerinde faktör yükü değerlerine bakılmaktadır. Faktör yük değeri, maddelerin faktörlerle olan ilişkisini açıklayan bir katsayıdır. Maddelerin yer

aldıkları faktördeki yük değerlerinin yüksek olması beklenir. Her bir maddenin faktör yükünün 0,30'dan küçük olduğu ya da söz konusu maddenin faktör yüklerinin iki farklı faktördeki değerlerinin farkının 0,10'dan küçük olması durumunda analiz işlemine devam edilebilmesi için binişiklik madde ölçekten çıkartılır (Jeong, 2004).

5.1.2. Güvenirlik Analizi

Cronbach's alfa katsayısının 0-1 arasında değiştiği, değerlendirme kriterlerine göre ' $0.00 < 0.40$ ise ölçek güvenilir değil, $0.40 < 0.60$ ise ölçek düşük güvenirlkte, $0.60 < 0.80$ ise ölçek oldukça güvenilir ve $0.80 < 1.00$ ise ölçek yüksek derecede güvenilir bir ölçek' olarak değerlendirildiği ifade edilmektedir (Tavşancıl, 2005).

Tablo 8.

Girişimciliğe Yönelik Genel Eğilim İçin KMO ve Bartlett Testi Sonuçları

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,804
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	281,849
	df	10
	Sig.	,000

Girişimciliğe Yönelik Genel Eğilim için yapılan faktör analizinde KMO değeri 0,804 olarak hesaplanmıştır. Buna göre örneklem sayısı faktör analizi için uygundur ($KMO > 0,500$). Bartlett testi kapsamında X^2 değeri 281,849 ve istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p < 0,05$). KMO ve Bartlett testi sonucunda verilerin faktör analizi için uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 9.*Girişimciliğe Yönelik Genel Eğilim İçin Faktör Analizi Sonuçları*

Faktör	Madde	Faktör Yüğü	Açık. Varyans Oranı	Cronbach's Alpha
Girişimciliğe Yönelik Genel Eğilim	4.Yeterli kaynak ve fırsata sahip olursam, kendi işimi kurmak istiyorum.	,893	69,612	,874
	2.Bir iş kurma üzerine ciddi ciddi kafa yoruyorum.	,887		
	1.Gelecekte kendi işimi kurmaya çaba gösteriyorum.	,883		
	3.Gelecekte kendi işimi kurma olasılığının yüksek olduğu düşünüyorum.	,782		
	5.Şu an bir iş kurmaya kendimi hazır hissediyorum.	,711		

Yapılan faktör analizi sonucuna göre Girişimciliğe Yönelik Genel Eğilimin faktör yükleri, 711 ile 893 arasında değişen 5 ifade ve tek boyuttan oluştuğu belirlenmiştir. Ölçeğin toplam varyansı açıklama oranı %69,612; güvenirlik katsayısı 0,874'tür. Buna göre ölçeğin güvenirlik düzeyi çok yüksektir. Girişimciliğe Yönelik yapılan faktör analizinde KMO testinin değeri 0 ile 1 aralığında olmalı, hata oranı azalması çalışmada ölçülen değerin 1'e yaklaşmasıyla görülür. Herhangi bir değişkenin diğer değişkenlere göre hatasız olması için 1'e eşit olması gerekir (Büyüköztürk, 2002). Bu çalışmada analizin uygunluğu kanaatine güvenirlik katsayısının 0,8 üstü değere ulaştığı görülerek (0,874) varılmıştır.

Tablo 10.*Başvuru Sürecine Yönelik İletişim Sorunları İçin KMO ve Bartlett Testi Sonuçları*

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,717
	Approx. Chi-Square	390,490
Bartlett's Test of Sphericity	df	36
	Sig.	,000

Başvuru Sürecine Yönelik İletişim Sorunları için faktör analizi KMO değeri 0,717 olarak hesaplanmıştır. Buna göre örneklem sayısı faktör analizi için

uygundur (KMO>0,500). Bartlett testi kapsamında X2 değeri 390,490 ve istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (p<0,05).

KMO ve Bartlett testi sonucuna göre verilerin faktör analizi için uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmada, güvenilirlik katsayısı 0,717'tür 0,500 üstü değere ulaşıldığı görüldüğünden dolayı yapılan analiz uygundur.

Tablo 11.

Başvuru Sürecine Yönelik İletişim Sorunları İçin Faktör Analizi Sonuçları

Faktör	Madde	Faktör Yüğü	Açık. Varyans Oranı	Cronbach's Alpha
Başvuru Sürecine Yönelik İletişim Sorunları	2. Girişimcilere yönelik verilen teşvik / desteklerin duyurusu için basılı ve görsel medya kanalları (TV, gazete, dergi vb.) yeterli düzeyde kullanılmamaktadır.	,756	44,941	,835
	8. Yetkililer teşvik/destekler hakkında girişimcileri yeterli düzeyde bilgilendirmemektedir.	,730		
	9. Başvuru sürecindeki evrak işleyişi girişimin hızlı ve etkin şekilde hayata geçmesine engel olmaktadır.	,724		
	7. Başvuru sürecinde ihtiyaç duyulan konularda kurum yetkililerine kolaylıkla ulaşılamamaktadır.	,704		
	3. Girişimcilere yönelik verilen teşvik / desteklerin duyurusu için açık hava kanalları (Outdoor reklam tabelaları, afiş vb.) yeterli düzeyde kullanılmamaktadır.	,687		
	4. Başvuru sürecinde bürokratik işleyiş girişimcilerin teşvik/destekten yararlanmasını zorlaştırmaktadır.	,683		
	1. Girişimcilere yönelik verilen teşvik / desteklerin duyurusu için dijital iletişim kanalları (web sitesi vb.) yeterli düzeyde kullanılmamaktadır.	,638		
	10. Başvuru sürecindeki evrak işleyişi girişimcinin teşvik/destekten yararlanma isteğini azaltmaktadır.	,600		
	5. Başvuru sürecinde bürokratlar girişimcilere yardımsever davranmaktadır.	-,463		

Yapılan faktör analizi sonucuna göre Başvuru Sürecine Yönelik İletişim Sorunlarından faktör yükü 0,300'den küçük olması nedeniyle 6 ifade çıkarılmış olup ölçeğin faktör yükleri 0,463 ile 0,756 arasında değişen 9 ifade ve tek boyuttan oluştuğu belirlenmiştir. Ölçeğin toplam varyansı açıklama oranı %44,941; güvenirlik katsayısı 0,835'tir.

Buna göre ölçeğin güvenirlik düzeyi çok yüksektir. Bu çalışmanın 2. Sorusu, Girişimcilere yönelik verilen teşvik/desteklerin duyurusu için basılı ve görsel medya kanalları (TV, gazete, dergi vb.) yeterli düzeyde kullanılmamaktadır. Şeklinde sorulan soruya verilen cevap; faktör analizi 0,756 oranında soru olumsuz çağrışımla sorulmuştur, verilen cevaplar soruyu doğrulamaktadır. Girişimciler verilen teşvik/desteklerin duyurularını en etkin iletişim kaynakları olan TV, gazete, dergi gibi kaynaklardan duymamaktadırlar. Bu oran %75 gibi bir kesimi ifade etmektedir.

Tablo 12.

Değerlendirme Sürecinde İletişim Sorunları İçin KMO ve Bartlett Testi Sonuçları

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,690
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	218,001
	df	28
	Sig.	,000

Değerlendirme Sürecinde İletişim Sorunları için yapılan faktör analizinde KMO değeri 0,690 olarak hesaplanmıştır. Buna göre örneklem sayısı faktör analizi için uygundur ($KMO > 0,500$).

Faktör analizinden önce KMO ve Bartlett testi doğrultusunda ifadeler arası korelasyonlara bakılarak ifadeler arası korelasyon matrisi oranı eğer 0,30'dan küçükse uygun olarak kabul edilemeyeceğinden analizde devam edilmez. Bu çalışmamda da Bartlett testi kapsamında X^2 değeri 218,001 ve istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p < 0,05$). KMO ve Bartlett testi sonucuna göre verilerin faktör analizi için uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 13.*Değerlendirme Sürecinde İletişim Sorunları İçin Faktör Analizi Sonuçları*

Faktör	Madde	Faktör Yüğü	Açık. Varyans Oranı	Cronbach's Alpha
Değerlendirme Sürecinde İletişim Sorunları	11. Herhangi bir kamu kurum/kuruluşuna yapılan teşvik/destek başvurusunun değerlendirme süreci açık ve şeffaf bir şekilde takip edilememektedir.	,756		
	18. Değerlendirme sonrasında teşvik/destekten yararlanma sürecinde bürokratlar girişimcilere yeterli düzeyde bilgilendirme yapmamaktadır.	,708		
	15. Değerlendirme sürecinin uzunluğu nedeni ile girişimin sona erdiği durumlar yaşanmaktadır.	,705		
	13. Değerlendirme sürecinde bürokratlar girişimciyi yeterli düzeyde bilgilendirmemektedir.	,682	42,446	,796
	12. Değerlendirme süreçlerine ilişkin duyurular etkili şekilde yapılmamaktadır.	,673		
	17. Değerlendirme sürecinde bürokratlar girişimcilere isteksiz ve ilgisiz davranmaktadır.	,642		
	14. Yapılan başvuruların değerlendirme süreci oldukça uzun sürmektedir.	,546		
	16. Değerlendirme sürecinde bürokratlar girişimcilere ilgili ve yardımsever davranmaktadır.	-,443		

Faktörlerin anlamlı kabul edilebilmesi için kendi öz değerinin 1'den büyük olması arzu edilir, SPSS'de faktör yükleri tablosundaki bu değer tüm değişkenlerin her bir faktöre yüklerinin kareleri yukarıdan aşağıya toplanarak bulunur. Yapılan faktör analizi sonucuna göre Değerlendirme Sürecinde İletişim Sorunlarının faktör yükleri 0,443 ile 0,756 arasında değişen 8 ifade ve tek boyuttan oluştuğu belirlenmiştir. Ölçeğin toplam varyansı açıklama oranı %42,446; güvenilirlik katsayısı 0,795'dir. Buna göre ölçeğin güvenilirlik durumu 1'e yakın bir doğrusalda olduğundan oldukça çok yüksektir.

Tablo 14.*Bürokratik Yapıya İlişkin Genel Algı İçin KMO ve Bartlett Testi Sonuçları*

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,794
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	399,374
	df	45
	Sig.	,000

Bürokratik Yapıya İlişkin Genel Algı için yapılan faktör analizinde KMO değeri 0,794 olarak hesaplanmıştır. Buna göre örneklem sayısı faktör analizi için uygundur (KMO>0,500). Bartlett testi kapsamında X² değeri 399,374 ve istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (p<0,05). KMO ve Bartlett testi sonucuna göre verilerin faktör analizi için uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 15.*Bürokratik Yapıya İlişkin Genel Algı İçin Faktör Analizi Sonuçları*

Faktör	Madde	Faktör Yüğü	Açık. Varyans Oranı	Cronbach's Alpha
Bürokratik Yapıya İlişkin Genel Algı	23. Kamu bürokrasisi, teşvik ve destekleri girişimci odaklı hazırlamayı girişimcilerin etkin şekilde yararlanamamasına neden olmaktadır.	,766	44,167	,846
	20. Kamudaki iş görme usulü ve prosedür eksikliği, girişimcilere sunulan teşviklerden yararlanmayı güçleştirmektedir.	,750		
	28. Kamudaki bürokratik yapılar, girişimciliği ve yenilikçiliği desteklemektedir.	-,749		
	19. Bürokratik yapı ve kültür, girişimcilik ve iç girişimciliği engelleyici rol oynamaktadır.	,737		
	25. Kamuda bürokrat-siyaset ilişkisi, girişimcilere yönelik teşviklerin adil dağıtımına engel olmaktadır.	,698		
	27. Yasal mevzuat girişimciliği engelleyici temel faktörlerden biri olmaktadır.	-,688		
	29. Bürokratlar, girişimciler ile etkili iletişim kurmaktadır.	-,654		

22. Kamudaki bürokratlar, küçük girişimciden ziyade büyük sermaye sahiplerinin yatırımlarına uygun ortamı hazırlamaktadır.	,604
24. Bürokratların keyfi tutumları ve uygulamaları, özellikle girişimcilerin işe başlama ve yatırım yapma konusundaki cesaretini kırmaktadır.	,494
21. Kamu kurumlarındaki çalışanların liyakata dayalı seçilmemesi, girişimcilerin etkin bir şekilde hizmetlerden yararlanmasını güçleştirir.	,407

Yapılan faktör analizi sonucuna göre Bürokratik Yapıya İlişkin Genel Algıdan faktör yükü 0,300'den küçük olması nedeniyle 26 ve 30.ifade çıkarılmış olup ölçeğin faktör yükleri 0,407 ile 0,766 arasında değişen 10 ifade ve tek boyuttan oluştuğu belirlenmiştir. Ölçeğin toplam varyansı açıklama oranı %44,167; güvenirlik katsayısı 0,846'dır. Buna göre ölçeğin güvenirlik düzeyi çok yüksektir.

Tablo 16.

Yapısal Sosyal Sermaye İçin KMO ve Bartlett Testi Sonuçları

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,813
	Approx. Chi-Square	462,100
Bartlett's Test of Sphericity	df	36
	Sig.	,000

Yapısal Sosyal Sermaye için yapılan faktör analizinde KMO değeri 0,813 olarak hesaplanmıştır. Buna göre örneklem sayısı faktör analizi için uygundur (KMO>0,500). Bartlett testi kapsamında X2 değeri 462,100 ve istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (p<0,05). KMO ve Bartlett testi sonucuna göre verilerin faktör analizi için uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 17.*Yapısal Sosyal Sermaye İçin Faktör Analizi Sonuçları*

Faktör	Madde	Faktör Yüğü	Açık. Varyans Oranı	Cronbach's Alpha
Yapısal Sosyal Sermaye	1. Bilgilerimizi diğerleriyle paylaşabileceğimiz iletişim kanalları mevcuttur.	,795		
	9. Örgütsel anlayış, farklı bireysel ve kültürel değerlere dayalı iletişim ve ilişkilerin oluşmasına olanak sağlamaktadır.	,790		
	3. İletişim kanalları farklı birim ve kişilerde mevcut olan bilgilerin paylaşılmasına olanak sağlamaktadır.	,779		
	2. İletişim kanalları başkalarının sahip olduğu bilgilere erişimime olanak sağlamaktadır.	,733		
	4. İletişim kanalları farklı birim ve kişilerde mevcut olan bilgilerin dağıtılmasına olanak sağlamaktadır.	,730		
	5. İletişim sistemi farklı birim ve kişilerden gelen bilgilerin diğer kişilere zamanında iletilmesine olanak sağlar.	,702	53,590	,891
	8. İletişim kanalı, bilgisini paylaşmak isteyen kişi ve birimlerin kolayca iletişim ağına katılmasına olanak sağlar.	,692		
	7. İletişim kanalı yoğun miktarda bilgi ve çok sayıda bilgi paylaşımını gerçekleştirecek kişi ve birime sahiptir.	,679		
	6. İletişim ağı, iletişim ağı içinde bulunan kişilere bilgilerini paylaşma ve dağıtma olanaklarından haberdar olma fırsatı sağlar.	,677		

Yapılan faktör analizi sonucuna göre Yapısal Sosyal Sermayenin faktör yükleri 0,677 ile 0,795 arasında değişen 9 ifade ve tek boyuttan oluştuğu belirlenmiştir. Ölçeğin toplam varyansı açıklama oranı %53,590; güvenirlik katsayısı 0,891'dir. Buna göre ölçeğin güvenirlik düzeyi çok yüksektir.

Tablo 18.*Bilişsel Sosyal Sermaye İçin KMO ve Bartlett Testi Sonuçları*

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,749
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	145,755
	df	6
	Sig.	,000

Bilişsel Sosyal Sermaye için yapılan faktör analizinde KMO değeri 0,749 olarak hesaplanmıştır. Buna göre örneklem sayısı faktör analizi için uygundur ($KMO > 0,500$). Bartlett testi kapsamında X^2 değeri 145,755 ve istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p < 0,05$). KMO ve Bartlett testi sonucuna göre verilerin faktör analizi için uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 19.*Bilişsel Sosyal Sermaye İçin Faktör Analizi Sonuçları*

Faktör	Madde	Faktör Yüğü	Açık. Varyans Oranı	Cronbach h's Alpha
Bilişsel Sosyal Sermaye	11.Kullandığımız ortak dil sahip olunan ve paylaşılan bilgileri elde etmede, yorumlamada ve anlamada etkinlik sağlar.	,905	66,408	,809
	12.Kullandığımız ortak dil, mevcut bilgilerden yeni bilgiler elde edilmesinde kolaylık sağlar.	,874		
	10.Birbirimizi anlamamızı ve iletişime geçmemizi kolaylaştıracak ortak terimler, ifadeler ve sözlerden oluşan bir dil kullanırız.	,750		
	13.Anlatılan başarı hikâyeleri; birey ve birimler için bilgi ve değerlerin yaratılmasında, paylaşılmasında ve saklanmasında yol gösterici olur.	,715		

Bilişsel Sosyal Sermaye için yapılan faktör analizi sonucuna göre Bilişsel Sosyal Sermayenin faktör yükleri 0,715 ile 0,905 arasında değişen 4 ifade ve tek boyuttan oluştuğu belirlenmiştir.

Anket soruları arasında deneklere sorulan 11.soru “Kullandığımız ortak dil sahip olunan ve paylaşılan bilgileri elde etmede, yorumlamada ve anlamada etkinlik sağlar” sorusuna ortak dilin sosyal sermaye açısından çok önemli olduğuna dair ortak bir kanaat oluşmuştur. Faktör yükünün anlamlı kabul edilebilmesi için öz değerinin 1’den büyük olması istenir, Ölçeğin toplam varyansı açıklama oranı %66,408; güvenirlik katsayısı 0,809’dur. Buna göre ölçeğin güvenirlik düzeyi çok yüksektir.

Tablo 20.

İlişkisel Sosyal Sermaye İçin KMO ve Bartlett Testi Sonuçları

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,804
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	614,493
	df	78
	Sig.	,000

İlişkisel Sosyal Sermaye için yapılan faktör analizinde KMO değeri 0,804 olarak hesaplanmıştır. Buna göre örneklem sayısı faktör analizi için uygundur (KMO>0,500). Bartlett testi kapsamında X² değeri 614,493 ve istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (p<0,05). KMO ve Bartlett testi sonucuna göre verilerin faktör analizi için uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 21.*İlişkisel Sosyal Sermaye İçin Faktör Analizi Sonuçları*

Faktör	Madde	Faktör Yüğü	Açık. Varyans Oranı	Cronbach's Alpha
İlişkisel Sosyal Sermaye	22. Yazılı olmayan kurallar bilgi paylaşımını desteklemektedir.	,753		
	23. İletişime, bilgi paylaşımına isteklilik ve açıklık beni benzer şekilde davranmaya zorunlu kılar.	,750		
	21. Eleştirilere ve farklı fikirlere açıklık, paylaşılan bir değerdir.	,675		
	20. İletişime ve bilgi paylaşımına isteklilik ve açıklık paylaşılan bir değerdir.	,659		
	19. Takım çalışmasını ve yardımlaşmayı destekleyen bir anlayış vardır.	,618		
	14. Buradakilerle paylaşımcı bir ilişkimiz vardır. Fikirlerimizi, duygularımızı ve ümitlerimizi serbestçe paylaşabiliriz.	,589		
	18. Buradakilerle birbirimize, kişisel ilişkilerimizde belirgin ölçüde duygusal yatırımlar yapıyoruz.	,572	35,509	,840
	24. Buradaki paylaşılan değerleri kendi değerlerimle uyumlu buluyorum.	,570		
	25. Buradakilerle kendimi bir bütün olarak görebiliyorum.	,534		
	15. İşyerinde çektiğim zorlukları buradakilerle özgürce konuşabilirim ve onlar da beni dinlemek ister	,522		
	16. Eğer buradakilerden birileri bir yere transfer edilirse hem onlar hem biz yalnızlık hissederiz.	,485		
	26. Buradaki iletişime, bilgi paylaşımına isteklilik ve açıklık değerleri beni de bu yönde davranmaya sevk ediyor.	,482		
	17. Eğer buradakilerle sorunlarımı paylaşırsam, yapıcı ve ilgili bir şekilde tepki vereceklerdir.	,438		

Yapılan faktör analizi sonucuna göre İlişkisel Sosyal Sermayenin faktör yükleri 0,438 ile 0,753 arasında değişen 13 ifade ve tek boyuttan oluştuğu belirlenmiştir. Faktör yükünün anlamlı kabul edilebilmesi için öz değerinin

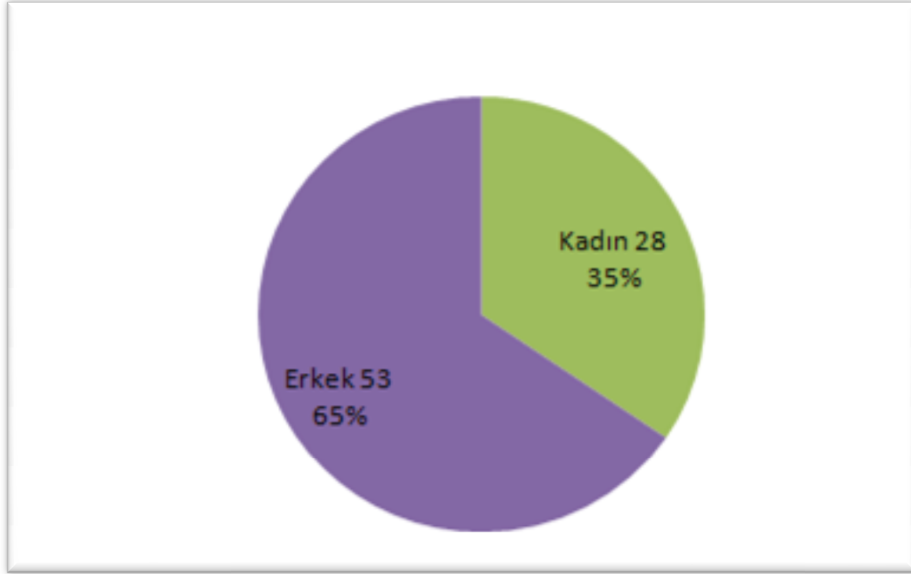
1'den büyük olması istenir, Ölçeğin toplam varyansı açıklama oranı %66,408; güvenilirlik katsayısı 0,809'dur. Buna göre ölçeğin güvenilirlik düzeyi çok yüksektir. Ölçeğin toplam varyansı açıklama oranı %35,509; güvenilirlik katsayısı 0,840'tır. Buna göre ölçeğin güvenilirlik düzeyi oldukça yüksek seviyededir.

Tablo 22.

Ankete Katılanların Bilgileri

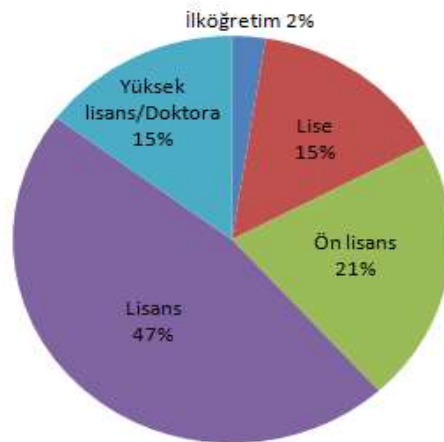
		n	%
1. Cinsiyet	Kadın	28	34,6
	Erkek	53	65,4
2. Yaş	30 yaş ve altı	34	45,9
	31-40	22	29,7
	41 yaş ve üstü	18	24,3
3. Eğitim Düzeyi	İlköğretim	2	2,5
	Lise	12	14,8
	Ön lisans	17	21,0
	Lisans	38	46,9
	Yüksek lisans/Doktora	12	14,8

Yapılan ankete, cinsiyet dağılımı olarak %34,6 kadın, %65,4 erkek denek cevap vermiştir. Bu oran Türkiye'de iş sektörleri dağılımı olarak KOBİ niteliğindeki firmaların gerçek oranda dağılımı seviyesine yakın bir oran olduğundan katılımcı sonuçları bakımından sevindirici bir orandır. (Grafik.1)

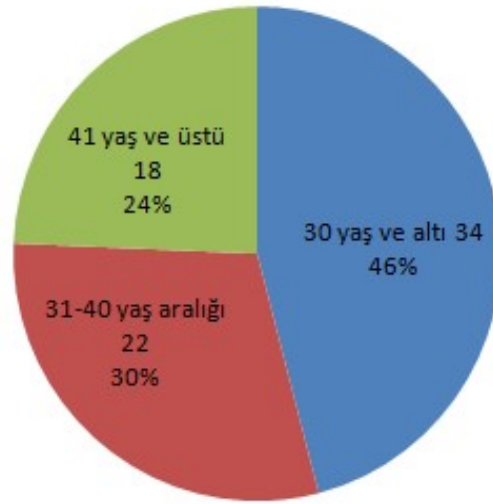

Grafik 1. Ankete Katılanların Cinsiyet durumuna Ait Bilgiler

Ankete cevap verenlerin eğitim durumları incelendiğinde dağılımı olarak %46,9 ile Lisans eğitimi ilk sırada yer almıştır, deneklerin, %21,0' önlisans mezunu olup genelde meslek yüksek eğitimi almış girişimciliğe yatkın kişiler olarak varsayılabilir. Gerek lise gerekse de yüksek lisans ve doktora düzeyinde eğitim almış ve anketimize cevap vermiş kişilerin oranı %14,8 olarak eşit bir oranda eşleşmiştir. Türkiye'de eğitim düzeyi genel ortalamaya yakın veriler vermiştir, bu yönüyle de güvenilirlik oranı yüksek kabul edilebilir. Bu durum grafik olarak da gösterilmiştir. (Grafik.2)

Grafik 2. Ankete Katılanların Eğitim Düzeyine Ait Bilgiler

Grafik 3. Ankete katılanların yaş durumuna Ait Bilgiler

Yapılan ankete cevap verenlerin yaş durumları analiz edildiğinde dağılımı olarak 30 yaş ve altı %45,9 ile ilk sırada yer almıştır oldukça genç bir yaş grubu girişimciğe karşı ilgili görünmektedir, Türkiye Cumhuriyeti adına sevindirici bir durumdur. Deneklerin ön orta yaş grubu oranı ise 31-40 yaş olarak %29,7' ile ikinci sırada yer almıştır. Anketimize cevap vermiş kişilerin 41 yaş ve üstü orta yaş grubunu temsil etmektedir bu deneklerin toplam oran içinde ki oranı %24,3 olarak şekillenmiştir. Bu durum grafik olarak da gösterilmiştir. (Grafik.3)

Ankete cevap veren katılımcıların 30 yaş ve daha küçük olanların oranı %45,9;

Tablo 23.*Girişimciliğe Ait Bilgiler*

		n	%
4. Girişimcilik Eğitimi Aldınız mı?	Evet	58	71,6
	Hayır	23	28,4
5. Girişiminiz İçin Destek Başvurusunda Bulundunuz mu?	Evet	62	77,5
	Hayır	18	22,5
6. Girişiminiz İçin Destek Aldınız mı?	Evet	43	53,1
	Hayır	38	46,9
7. Hangi Kurumdan Destek Aldınız?	KOSGEB	11	25,6
	Bakanlıklar	19	44,2
	Melek yatırımcı	5	11,6
	Diğer	8	18,6
8. Girişiminiz Faaliyete Geçti mi?	Evet	34	42,0
	Hayır	47	58,0
10. Girişimin Faaliyet Süresi Nedir?	1 yıldan az	36	44,4
	1-3 yıl	22	27,2
	4-6 yıl	10	12,3
	7-9 yıl	2	2,5
	10 yıl ve üstü	11	13,6
11. Girişimin Faaliyet Alanı Nedir?	Bilişim	10	12,3
	E-Ticaret	3	3,7
	Danışmanlık kuruluşu	6	7,4
	Ticaret	15	18,5
12. Girişimin Hukuki Yapısı Nedir?	Üretim	47	58,0
	Şahıs şirketi	52	65,0
	Limited Şirket	21	26,3
	Anonim Şirket	7	8,8

Ankete cevap veren katılımcılardan girişimcilik eğitimi alanların oranı %71,6; . Girişim için destek başvurusunda bulunanların oranı %77,5. Girişimi için destek alanların oranı %53,1; bu desteği bakanlıklardan alanların oranı %44,2.. .Girişimi faaliyete geçenlerin oranı %42,0; faaliyet süresi 1 yıldan az olanların oranı %44,4; Girişiminin faaliyet alanı üretim olanların oranı %58,0; Girişimi şahıs şirketi olanların oranı %65,0'tir.

Burada ankete verilen cevaplar arasında girişimcilik eğitimi alanların tamamı ankete katılanların %71,6' sını oluştururken, bu oran içerisinde %42,0'girişim faaliyetlerini yatırıma dönüştürebilmiştir. Bu duruma tablo cevap Tablo 19 da verilmiştir, deneklere Faaliyete geçmeme nedenleri nelerdir? Diye sorulduğunda %42,0'ı Destek alamadığını söylerken %24,7'isi Bütçe oluşturamadım diye cevap vermiştir.

Tablo 24.

Girişimin Faaliyete Geçmeme Nedenleri

		n	%
Faaliyete geçmeme nedenleri nelerdir?	Destek alamadım	34	42,0
	Bütçe oluşturamadım	20	24,7
	İş planını netleştiremedim	1	1,2
	Fikir talep görmedi	6	7,4
	Ülkenin ekonomik gündemi nedeni ile erteledim	12	14,8
	Diğer	23	28,4

Girişiminin faaliyete geçmeme nedeni destek alamaması olanların oranı %42,0; diğer nedenlerden biri olanların oranı %28,4; bütçe oluşturamaması olanların oranı %24,7'dir. Beklide belli bir destek bulunabilseydi, devlet desteklerine başvurularında ümitleri canlı kalabilseydi, bürokrasi cephesinde yıpranmadan bütçe oluşturulabilseydi %66,7 gibi bir orandan belli bir kısmı daha faaliyete geçebilirdi.

Tablo 25.*Girişimciliğe Yönelik Genel Eğilim İfadelerine Katılım Düzeyleri ve Ortalaması*

	Hiç Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Tamamen Katılıyorum		Ortalama
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
1. Gelecekte kendi işimi kurmaya çaba gösteriyorum.	0	0,0	1	1,2	2	2,5	40	49,4	38	46,9	4,42
2. Bir iş kurma üzerine ciddi ciddi kafa yoruyorum.	0	0,0	1	1,2	3	3,7	27	33,3	50	61,7	4,56
3. Gelecekte kendi işimi kurma olasılığının yüksek olduğunu düşünüyorum.	0	0,0	5	6,2	15	18,5	19	23,5	42	51,9	4,21
4. Yeterli kaynak ve fırsata sahip olursam, kendi işimi kurmak istiyorum.	0	0,0	0	0,0	5	6,2	19	23,5	57	70,4	4,64
5. Şu an bir iş kurmaya kendimi hazır hissediyorum.	3	3,7	2	2,5	12	14,8	28	34,6	36	44,4	4,14

İfadelere katılım düzeyleri ortalaması sırasıyla en yüksekten en düşüğe doğru aşağıda sıralanmıştır

Yeterli kaynak ve fırsata sahip olursam, kendi işimi kurmak istiyorum	70,4	23,5
Bir iş kurma üzerine ciddi ciddi kafa yoruyorum	61,7	33,3
Gelecekte kendi işimi kurma olasılığının yüksek olduğunu düşünüyorum	51,9	23,5
Gelecekte kendi işimi kurmaya çaba gösteriyorum	49,4	46,9
Şu an bir iş kurmaya kendimi hazır hissediyorum	44,4	34,6

Ankete cevap veren deneklere sorulan, girişimciliğe yönelimin ve kendi işlerini kurmak isteyenlerin oranı çok yüksektir. “Yeterli kaynak ve fırsata sahip olursam, kendi işimi kurmak istiyorum” sorusuna verilen cevaplar “Tamamen Katılıyorum/çok istiyorum” diyenlerin oranı%70,4’iken Katılıyorum/ istiyorum diyenlerin oranı% 23,5 olarak şekillenmiştir. Bu iki oran da olumlu olup toplamda %93,9 oranında çok sevindirici bir durumdur.

Tablo 26.***Bürokratik Süreçlerde Yaşanan İletişim Sorunları ve Bürokratik Yapıya Yönelik Genel Algı İfadelerine Katılım Düzeyleri ve Ortalaması***

	Hiç Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Tamamen Katılıyorum		Ortalama
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
1. Girişimcilere yönelik verilen teşvik/desteklerin duyurusu için dijital iletişim kanalları (web sitesi vb.) yeterli düzeyde kullanılmamaktadır.	6	7,4	10	12,3	34	42,0	17	21,0	14	17,3	3,28
2. Girişimcilere yönelik verilen teşvik/desteklerin duyurusu için basılı ve görsel medya kanalları (TV, gazete, dergi vb.) yeterli düzeyde kullanılmamaktadır.	1	1,2	13	16,0	35	43,2	23	28,4	9	11,1	3,32
3. Girişimcilere yönelik verilen teşvik/desteklerin duyurusu için açık hava kanalları (Outdoor reklam tabelaları, afiş vb.) yeterli düzeyde kullanılmamaktadır.	1	1,2	4	4,9	42	51,9	12	14,8	22	27,2	3,62
4. Başvuru sürecinde bürokratik işleyiş girişimcilerin teşvik/destekten yararlanmasını zorlaştırmaktadır.	1	1,2	3	3,7	10	12,3	42	51,9	25	30,9	4,07
5. Başvuru sürecinde bürokratlar girişimcilere yardımsever davranmaktadır.	36	44,4	22	27,2	14	17,3	7	8,6	2	2,5	1,98
6. Başvuru sürecinde bürokratlar girişimcilere isteksiz ve ilgisiz davranmaktadır.	4	4,9	3	3,7	14	17,3	38	46,9	22	27,2	3,88
7. Başvuru sürecinde ihtiyaç duyulan konularda kurum yetkililerine kolaylıkla ulaşılamamaktadır.	0	0,0	6	7,4	21	25,9	36	44,4	18	22,2	3,81
8. Yetkililer teşvik/destekler hakkında girişimcileri yeterli düzeyde bilgilendirmemektedir.	0	0,0	7	8,6	14	17,3	46	56,8	14	17,3	3,83
9. Başvuru sürecindeki evrak işleyişi girişimin hızlı ve etkin şekilde hayata geçmesine engel olmaktadır.	0	0,0	3	3,7	19	23,5	39	48,1	20	24,7	3,94
10. Başvuru sürecindeki evrak işleyişi girişimcinin teşvik/destekten yararlanma isteğini azaltmaktadır.	0	0,0	3	3,7	9	11,1	27	33,3	42	51,9	4,33

11. Herhangi bir kamu kurum/kuruluşuna yapılan teşvik/destek başvurusunun değerlendirme süreci açık ve şeffaf bir şekilde takip edilememektedir.	1	1,2	2	2,5	18	22,2	42	51,9	18	22,2	3,91
12. Değerlendirme süreçlerine ilişkin duyurular etkili şekilde yapılmamaktadır.	1	1,2	5	6,2	25	30,9	33	40,7	17	21,0	3,74
13. Değerlendirme sürecinde bürokratlar girişimciyi yeterli düzeyde bilgilendirmemektedir.	1	1,2	5	6,2	11	13,6	39	48,1	25	30,9	4,01
14. Yapılan başvuruların değerlendirme süreci oldukça uzun sürmektedir.	0	0,0	3	3,7	12	14,8	45	55,6	21	25,9	4,04
15. Değerlendirme sürecinin uzunluğu nedeni ile girişimin sona erdiği durumlar yaşanmaktadır.	1	1,2	2	2,5	13	16,0	25	30,9	40	49,4	4,25
16. Değerlendirme sürecinde bürokratlar girişimcilere ilgili ve yardımsever davranmaktadır.	27	33,3	23	28,4	22	27,2	7	8,6	2	2,5	2,19
17. Değerlendirme sürecinde bürokratlar girişimcilere isteksiz ve ilgisiz davranmaktadır.	1	1,2	5	6,2	16	19,8	37	45,7	22	27,2	3,91
18. Değerlendirme sonrasında teşvik/destekten yararlanma sürecinde bürokratlar girişimcilere yeterli düzeyde bilgilendirme yapmamaktadır.	2	2,5	5	6,2	12	14,8	50	61,7	12	14,8	3,80
19. Bürokratik yapı ve kültür, girişimcilik ve iç girişimciliği engelleyici rol oynamaktadır	1	1,2	3	3,7	4	4,9	25	30,9	48	59,3	4,43
20. Kamudaki iş görme usulü ve prosedür eksikliği, girişimcilere sunulan teşviklerden yararlanmayı güçleştirmektedir.	1	1,2	4	4,9	12	14,8	35	43,2	29	35,8	4,07
21. Kamu kurumlarındaki çalışanların liyakata dayalı seçilmemesi, girişimcilerin etkin bir şekilde hizmetlerden yararlanmasını güçleştirir.	1	1,2	2	2,5	5	6,2	16	19,8	57	70,4	4,56
22. Kamudaki bürokratlar, küçük girişimciden ziyade büyük sermaye sahiplerinin yatırımlarına uygun ortamı hazırlamaktadır.	3	3,7	7	8,6	21	25,9	21	25,9	29	35,8	3,81

23. Kamu bürokrasisi, teşvik ve destekleri girişimci odaklı hazırlamayı girişimcilerin etkin şekilde yararlanamamasına neden olmaktadır.	1	1,2	2	2,5	6	7,4	38	46,9	34	42,0	4,26
24. Bürokratların keyfi tutumları ve uygulamaları, özellikle girişimcilerin işe başlama ve yatırım yapma konusundaki cesaretini kırmaktadır.	2	2,5	2	2,5	4	4,9	15	18,5	58	71,6	4,54
25. Kamuda bürokrasi-siyaset ilişkisi, girişimcilere yönelik teşviklerin adil dağıtımına engel olmaktadır.	2	2,5	9	11,1	20	24,7	19	23,5	31	38,3	3,84
26. Kamuda iç denetimin etkin bir şekilde yapılması, girişimcilerin kaynakları etkin bir şekilde kullanmasına olanak sağlar.	2	2,5	7	8,6	38	46,9	16	19,8	18	22,2	3,51
27. Yasal mevzuat girişimciliği engelleyici temel faktörlerden biri olmaktadır.	6	7,4	21	25,9	31	38,3	17	21,0	6	7,4	2,95
28. Kamudaki bürokratik yapılar, girişimciliği ve yenilikçiliği desteklemektedir.	37	45,7	24	29,6	14	17,3	6	7,4	0	0,0	1,86
29. Bürokratlar, girişimciler ile etkili iletişim kurmaktadır.	38	46,9	24	29,6	13	16,0	6	7,4	0	0,0	1,84
30. Bürokratlar, girişimcilerin teşvik/desteklerden yararlanması için gayret göstermektedir.	38	46,9	22	27,2	14	17,3	6	7,4	1	1,2	1,89

Katılım düzeyleri ortalaması en yüksek olan 5 ifade aşağıda verilmiştir (S.20) Kamudaki iş görme usulü ve prosedür eksikliği, girişimcilere sunulan teşviklerden yararlanmayı güçleştirmektedir. 57 kişi, %70,4 (Tamamen Katılıyorum) (S.23) Kamu bürokrasisi, teşvik ve destekleri girişimci odaklı hazırlamayı girişimcilerin etkin şekilde yararlanamamasına neden olmaktadır. 58 kişi, %71,6 (Tamamen. Katılıyorum) (S.19) Bürokratik yapı ve kültür, girişimcilik ve iç girişimciliği engelleyici rol oynamaktadır 48 kişi %59,3 (Tamamen Katılıyorum) (S.10) Başvuru sürecindeki evrak işleyişi girişimcinin teşvik/destekten yararlanma isteğini azaltmaktadır. 42 kişi %51,9 (Tamamen Katılıyorum) (S.22) Kamudaki bürokratlar, küçük girişimciden ziyade büyük sermaye sahiplerinin yatırımlarına uygun ortamı

hazırlamaktadır. 38 kişi %46,9 (Katılıyorum) Katılım düzeyleri ortalaması en düşük olan 5 ifade aşağıda verilmiştir (S.29) Bürokratlar, girişimciler ile etkili iletişim kurmaktadır. 38 kişi %46,9 (Hiç Katılmıyorum) (S.28) Kamudaki bürokratik yapılar, girişimciliği ve yenilikçiliği desteklemektedir. 38 kişi %46,9 (Hiç Katılmıyorum) (S.30) Bürokratlar, girişimcilerin teşvik/desteklerden yararlanması için gayret göstermektedir. 38 kişi %46,9 (Hiç Katılmıyorum) (S.05) Başvuru sürecinde bürokratlar girişimcilere yardımsever davranmaktadır. 36 kişi %44,4 (Hiç Katılmıyorum) (S.16) Değerlendirme sürecinde bürokratlar girişimcilere ilgili ve yardımsever davranmaktadır. 27 kişi %33,3 (Hiç Katılmıyorum) (S.27) Yasal mevzuat girişimciliği engelleyici temel faktörlerden biri olmaktadır. 37 kişi %45,7 (Katılmıyorum)

Tablo 27.

Sosyal Sermaye İfadelerine Katılım Düzeyleri ve Ortalaması

	Hiç Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Tamamen Katılıyorum		Ortalama
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
1. Bilgilerimizi diğerleriyle paylaşabileceğimiz iletişim kanalları mevcuttur.	2	2,5	2	2,5	26	32,1	46	56,8	5	6,2	3,62
2. İletişim kanalları başkalarının sahip olduğu bilgilere erişimime olanak sağlamaktadır.	2	2,5	6	7,4	23	28,4	47	58,0	3	3,7	3,53
3. İletişim kanalları farklı birim ve kişilerde mevcut olan bilgilerin paylaşılmasına olanak sağlamaktadır.	3	3,7	3	3,7	30	37,0	42	51,9	3	3,7	3,48
4. İletişim kanalları farklı birim ve kişilerde mevcut olan bilgilerin dağıtılmasına olanak sağlamaktadır.	2	2,5	7	8,6	28	34,6	39	48,1	5	6,2	3,47
5. İletişim sistemi farklı birim ve kişilerden gelen bilgilerin diğer kişilere zamanında iletilmesine olanak sağlar.	2	2,5	4	4,9	26	32,1	42	51,9	7	8,6	3,59
6. İletişim ağı, iletişim ağı içinde bulunan kişilere bilgilerini paylaşma ve dağıtma olanaklarından haberdar olma fırsatı sağlar.	0	0,0	3	3,7	26	32,1	37	45,7	15	18,5	3,79

7. İletişim kanalı yoğun miktarda bilgi ve çok sayıda bilgi paylaşımını gerçekleştirecek kişi ve birime sahiptir.	0	0,0	7	8,6	28	34,6	38	46,9	8	9,9	3,58
8. İletişim kanalı, bilgisini paylaşmak isteyen kişi ve birimlerin kolayca iletişim ağına katılmasına olanak sağlar.	0	0,0	7	8,6	24	29,6	40	49,4	10	12,3	3,65
9. Örgütsel anlayış, farklı bireysel ve kültürel değerlere dayalı iletişim ve ilişkilerin oluşmasına olanak sağlamaktadır.	0	0,0	7	8,6	14	17,3	37	45,7	23	28,4	3,94
10. Birbirimizi anlamamızı ve iletişime geçmemizi kolaylaştıracak ortak terimler, ifadeler ve sözlerden oluşan bir dil kullanırız.	0	0,0	5	6,2	30	37,0	40	49,4	6	7,4	3,58
11. Kullandığımız ortak dil sahip olunan ve paylaşılan bilgileri elde etmede, yorumlamada ve anlamada etkinlik sağlar.	0	0,0	1	1,2	24	29,6	47	58,0	9	11,1	3,79
12. Kullandığımız ortak dil, mevcut bilgilerden yeni bilgiler elde edilmesinde kolaylık sağlar.	0	0,0	5	6,2	19	23,5	47	58,0	10	12,3	3,77
13. Anlatılan başarı hikâyeleri; birey ve birimler için bilgi ve değerlerin yaratılmasında paylaşılmada saklanmasında yol gösterici olur.	1	1,2	5	6,2	15	18,5	17	21,0	43	53,1	4,19
14. Buradakilerle paylaşımcı bir ilişkimiz vardır. Fikirlerimizi, duygularımızı ve ümitlerimizi serbestçe paylaşabiliriz.	1	1,2	14	17,3	39	48,1	22	27,2	5	6,2	3,20
15. İşyerinde çektğim zorlukları buradakilerle özgürce konuşabilirim ve onlar da beni dinlemek ister	3	3,7	27	33,3	35	43,2	13	16,0	3	3,7	2,83
16. Eğer buradakilerden birileri bir yere transfer edilirse hem onlar hem biz yalnızlık hissederiz.	3	3,7	30	37,0	38	46,9	9	11,1	1	1,2	2,69

17. Eğer buradakilerle sorunlarımı paylaşırsam, yapıcı ve ilgili bir şekilde tepki vereceklerdir.	3	3,7	22	27,2	43	53,1	13	16,0	0	0,0	2,81
18. Buradakilerle birbirimize, kişisel ilişkilerimizde belirgin ölçüde duygusal yatırımlar yapıyoruz.	0	0,0	22	27,2	47	58,0	12	14,8	0	0,0	2,88
19. Takım çalışmasını ve yardımlaşmayı destekleyen bir anlayış vardır.	1	1,2	6	7,4	18	22,2	41	50,6	15	18,5	3,78
20. İletişime ve bilgi paylaşımına isteklilik ve açıklık paylaşılan bir değerdir.	0	0,0	5	6,2	28	34,6	38	46,9	10	12,3	3,65
21. Eleştirilere ve farklı fikirlere açıklık, paylaşılan bir değerdir.	1	1,2	9	11,1	10	12,3	44	54,3	17	21,0	3,83
22. Yazılı olmayan kurallar bilgi paylaşımını desteklemektedir.	3	3,7	8	9,9	32	39,5	36	44,4	2	2,5	3,32
23. İletişime, bilgi paylaşımına isteklilik ve açıklık beni benzer şekilde davranmaya zorunlu kılar.	1	1,2	5	6,2	36	44,4	38	46,9	1	1,2	3,41
24. Buradaki paylaşılan değerleri kendi değerlerimle uyumlu buluyorum.	3	3,7	29	35,8	25	30,9	24	29,6	0	0,0	2,86
25. Buradakilerle kendimi bir bütün olarak görebiliyorum.	4	4,9	26	32,1	30	37,0	20	24,7	1	1,2	2,85
26. Buradaki iletişime, bilgi paylaşımına isteklilik ve açıklık değerleri beni de bu yönde davranmaya sevk ediyor	12	14,8	20	24,7	30	37,0	16	19,8	3	3,7	2,73

Katılım düzeyleri ortalaması en yüksek olan 5 ifade aşağıda verilmiştir (S.13) Anlatılan başarı hikâyeleri; birey ve birimler için bilgi ve değerlerin yaratılmasında, paylaşılmasında ve saklanmasında yol gösterici olur. 43 kişi %53,1 (Tamamen Katılıyorum) (S.09) Örgütsel anlayış, farklı bireysel ve kültürel değerlere dayalı iletişim ve ilişkilerin oluşmasına olanak sağlamaktadır. 37 kişi %45,7 (Katılıyorum) (S.21) Eleştirilere ve farklı fikirlere açıklık, paylaşılan bir değerdir. 44 kişi %54,3 (Katılıyorum) (S.11) Kullandığımız ortak dil sahip olunan ve paylaşılan bilgileri elde etmede,

yorumlamada ve anlamada etkinlik sağlar. 47 kişi %58,0 (Katılıyorum) (S.06) İletişim ağı, iletişim ağı içinde bulunan kişilere bilgilerini paylaşma ve dağıtma olanaklarından haberdar olma fırsatı sağlar. 37 kişi %45,7 (Katılıyorum) Katılım düzeyleri ortalaması en düşük olan 5 ifade aşağıda verilmiştir (S.16) Eğer buradakilerden birileri bir yere transfer edilirse hem onlar hem biz yalnızlık hissederiz. 38 kişi %46,9 (Kararsızım) (S.26) Buradaki iletişime, bilgi paylaşımına isteklilik ve açıklık değerleri beni de bu yönde davranmaya sevk ediyor. 30 kişi %37,0 (Kararsızım) (S.17) Eğer buradakilerle sorunlarımı paylaşırsam, yapıcı ve ilgili bir şekilde tepki vereceklerdir. 43 kişi %53,1 (Kararsızım) (S.15) İşyerinde çettiğim zorlukları buradakilerle özgürce konuşabilirim ve onlar da beni dinlemek ister. 35 kişi %43,2 (Kararsızım) (S.25) Buradakilerle kendimi bir bütün olarak görebiliyorum. 30 kişi %37,0 (Kararsızım)

Tablo 28.

Ölçek Puanlarına Ait Betimsel İstatistikler

		n	Minimum	Maximum	Ortalama	ss	Çarpıklık	Basıklık
Girişimciliğe Genel Eğilim	Yönelik	81	2,20	5,00	4,39	0,55	-,978	1,934
Başvuru Yönelik Sorunları	Sürecine İletişim	81	2,56	4,89	3,80	0,60	,086	-,874
Değerlendirme Sürecinde Sorunları	İletişim	81	2,25	4,88	3,94	0,57	-,922	,684
Bürokratik İlişkin Genel Algı	Yapıya	81	2,30	5,00	4,19	0,63	-1,171	1,063
Yapısal Sermaye	Sosyal	81	1,89	4,44	3,63	0,50	-,878	,865
Bilişsel Sermaye	Sosyal	81	2,25	5,00	3,83	0,56	-,582	,046
İlişkisel Sermaye	Sosyal	81	1,92	4,23	3,14	0,44	-,098	,202
Sosyal Sermaye		81	2,31	4,08	3,42	0,36	-,725	,574

Katılımcıların;

Girişimciliğe Yönelik Genel Eğilim puanları ortalaması $4,39 \pm 0,55$ 'tir.

Başvuru Sürecine Yönelik İletişim Sorunları puanları ortalaması $3,80 \pm 0,60$;

Değerlendirme Sürecinde İletişim Sorunları puanları ortalaması $3,94\pm 0,57$;

Bürokratik Yapıya İlişkin Genel Algı puanları ortalaması $4,19\pm 0,63$ 'tür.

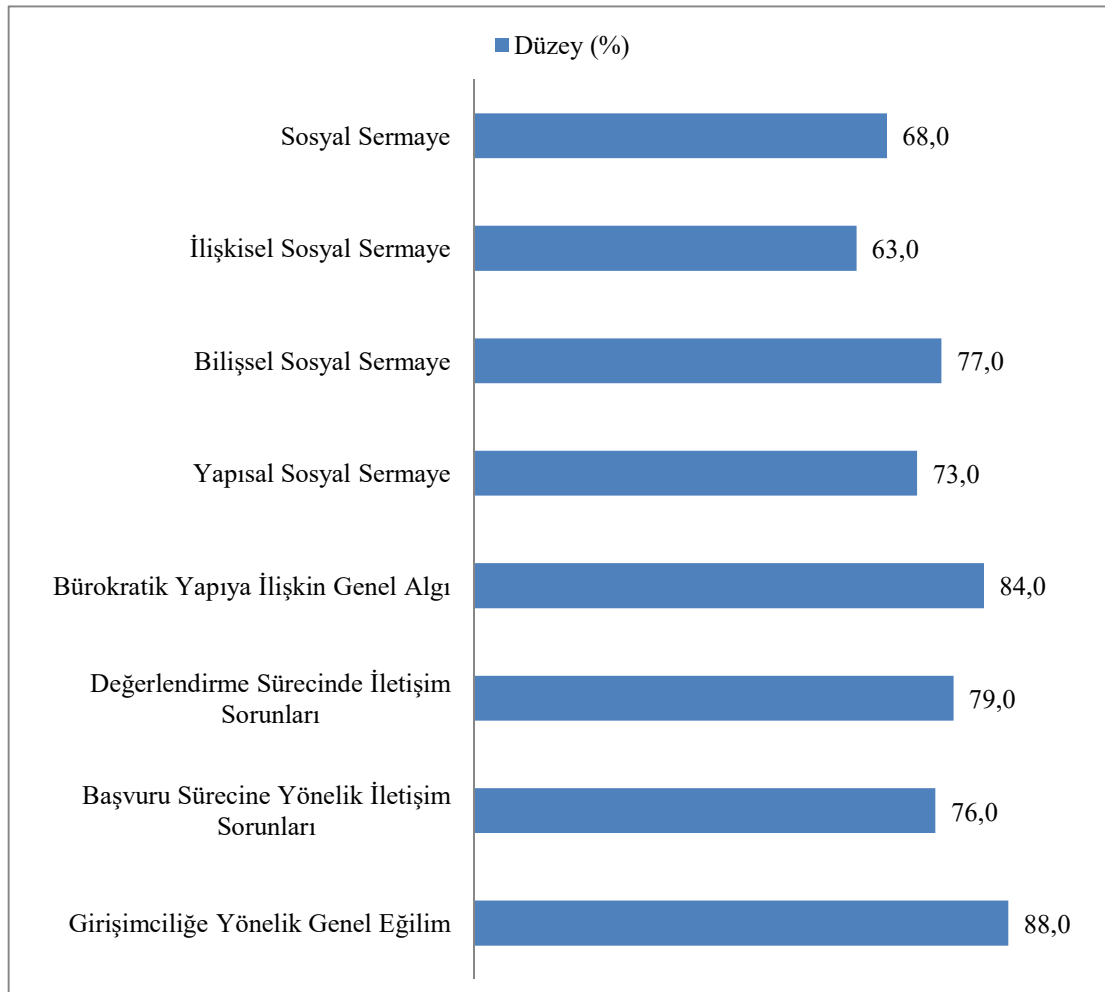
Yapısal Sosyal Sermaye puanları ortalaması $3,63\pm 0,50$;

Bilişsel Sosyal Sermaye puanları ortalaması $3,83\pm 0,56$;

İlişkisel Sosyal Sermaye puanları ortalaması $3,14\pm 0,44$;

Sosyal Sermaye puanları ortalaması $3,42\pm 0,36$ 'dır.

Ölçek puanlarından elde edilen çarpıklık ve basıklık katsayıları +3 ile -3 arasında olduğundan analizlerimizde parametrik olan test teknikleri kullanılmıştır.

Şekil 4. Ankete Katılanların Yüzde Düzeyi

Tablo 29.*Ölçek Puanları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*

	Girişimciliğe Yönelik Genel Eğilim	Başvuru Sürecine Yönelik İletişim Sorunları	Değerlen- dirme Sürecin- de İletişim Sorunları	Bürokrati k Yapıya İlişkin Genel Algı	Yapısal Sosyal Sermaye	Bilişsel Sosyal Sermaye	İlişkisel Sosyal Sermaye	Sosyal Sermaye
Girişimciliğe Yönelik Genel Eğilim	1	-,031	,107	,155	,146	,053	-,079	,034
Başvuru Sürecine Yönelik İletişim Sorunları		1	,692**	,624**	,046	,160	,189	,175
Değerlendirme Sürecinde İletişim Sorunları			1	,837**	,130	,176	,040	,129
Bürokratik Yapıya İlişkin Genel Algı				1	,096	,248*	-,020	,093
Yapısal Sosyal Sermaye					1	,217	,319**	,729**
Bilişsel Sosyal Sermaye						1	,349**	,555**
İlişkisel Sosyal Sermaye							1	,847**
Sosyal Sermaye								1

*p<0,05; **p<0,01

Ölçek Puanları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi için yapılan korelasyon testi sonuçları aşağıda verilmiştir Girişimciliğe Yönelik Genel Eğilim ile ölçek puanları arasında ilişki bulunmamaktadır ($p>0,05$). Başvuru Sürecine Yönelik İletişim Sorunları ile Değerlendirme Sürecinde İletişim Sorunları arasında pozitif yönlü güçlü bir ilişki ($r=,692$); Başvuru Sürecine Yönelik İletişim Sorunları ile Bürokratik Yapıya İlişkin Genel Algı arasında pozitif yönlü güçlü bir ilişki ($r=,624$) bulunmaktadır. Değerlendirme Sürecinde İletişim Sorunları ile Bürokratik Yapıya İlişkin Genel Algı arasında pozitif yönlü çok güçlü bir ilişki ($r=,837$) bulunmaktadır.

Bürokratik Yapıya İlişkin Genel Algı ile Bilişsel Sosyal Sermaye arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki ($r=,248$) bulunmaktadır. Buradaki korelasyon testi sonuçlarına göre cevap çok düşündürücü bir ilişki düzeyindedir, toplumsal algı olarak Bürokratik Yapıya İlişkin Genel Algı ile Bilişsel Sosyal Sermaye arasında güçlü pozitif bir ilişki beklenirken pozitif yönlü olmasına rağmen zayıf bir ilişki ortaya çıkmıştır. Buradan anladığımız Bürokratik Yapısı

girişimciye karşı yapıcı değil aksine vasat bir tutum sergiliyor demektir. Çünkü Tablo 20' de gösterilen Girişimciliğe Yönelik Genel Eğilim İfadesinde ki “Yeterli kaynak ve fırsata sahip olursam, kendi işimi kurmak istiyorum” sorusuna cevap olarak “Tamamen Katılıyorum/çok istiyorum” diyenlerin oranı%70,4 iken Katılıyorum/ istiyorum diyenlerin oranı% 23,5 olarak şekillenmiştir. Bu iki oran da olumlu olup toplamda %93,9 oranındayken, Bürokratik Yapıya İlişkin Genel Algı ile Bilişsel Sosyal Sermaye arasında zayıf bir ilişki olması %93,9 oranında hevesli girişimcilerin heveslerini kırmaktadır. Türk kamu bürokrasisi bu negatif mesajdan kendini olumlu algıya çevirmenin yolunu bulmalıdır.

Yapısal Sosyal Sermaye ile İlişkisel Sosyal Sermaye arasında pozitif yönlü orta bir ilişki ($r=,319$);

Yapısal Sosyal Sermaye ile Sosyal Sermaye arasında pozitif yönlü güçlü bir ilişki ($r=,729$) bulunmaktadır.

Bilişsel Sosyal Sermaye ile İlişkisel Sosyal Sermaye arasında pozitif yönlü orta bir ilişki ($r=,349$);

Bilişsel Sosyal Sermaye ile Sosyal Sermaye arasında pozitif yönlü orta bir ilişki ($r=,555$) bulunmaktadır.

İlişkisel Sosyal Sermaye ile Sosyal Sermaye arasında pozitif yönlü çok güçlü bir ilişki ($r=,847$) bulunmaktadır.

Tablo 30.

Başvuru Sürecine Yönelik İletişim Sorunları ile Değerlendirme Sürecinde İletişim Sorunlarının, Girişimciliğe Yönelik Genel Eğilime Etkisinin İncelenmesi

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	Katsayı(B)	t	p	R2
Girişimciliğe Yönelik Genel Eğilim	Başvuru Sürecine Yönelik İletişim Sorunları	-,186	-1,312	,193	,033
	Değerlendirme Sürecinde İletişim Sorunları	,238	1,602	,113	

Model: $F=1,323$ $p=,272$ * $p<0,05$

Başvuru Sürecine Yönelik İletişim Sorunları ile Değerlendirme Sürecinde İletişim Sorunlarının, Girişimciliğe Yönelik Genel Eğilime Etkisinin İncelenmesi amacıyla yapılan regresyon testi sonuçları aşağıda verilmiştir. Başvuru Sürecine Yönelik İletişim Sorunları ile Değerlendirme Sürecinde İletişim Sorunlarının, Girişimciliğe Yönelik Genel Eğilime etkisi amacıyla kurulan regresyon modeli anlamlı değildir ($p=,272>0,05$). Bu nedenle etki bulunmamaktadır.

Tablo 31.

Başvuru Sürecine Yönelik İletişim Sorunları ile Değerlendirme Sürecinde İletişim Sorunlarının, Bürokratik Yapıya İlişkin Genel Algıya Etkisinin İncelenmesi

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	Katsayı(B)	t	p	R2
Bürokratik Yapıya İlişkin Genel Algı	Başvuru Sürecine Yönelik İletişim Sorunları	,090	1,007	,317	,705
	Değerlendirme Sürecinde İletişim Sorunları	,854	9,130	,000*	
Model: F=93,179 p=,000 *p<0,05					

Başvuru Sürecine Yönelik İletişim Sorunları ile Değerlendirme Sürecinde İletişim Sorunlarının, Bürokratik Yapıya İlişkin Genel Algıya Etkisinin İncelenmesi amacıyla yapılan regresyon testi sonuçları aşağıda verilmiştir. Başvuru Sürecine Yönelik İletişim Sorunları ile Değerlendirme Sürecinde İletişim Sorunlarının, Bürokratik Yapıya İlişkin Genel Algıya etkisi amacıyla kurulan regresyon modeli anlamlıdır ($p=,000<0,05$). Değerlendirme Sürecinde İletişim Sorunlarının, Bürokratik Yapıya İlişkin Genel Algıyı pozitif yönde etkilediği görülmektedir ($p<0,05$ B=,854). Bürokratik Yapıya İlişkin Genel Algıdaki değişimin %71'i Değerlendirme Sürecinde İletişim Sorunları tarafından açıklanmaktadır.

Tablo 32.*Sosyal Sermayenin, Girişimciliğe Yönelik Genel Eğilime Etkisinin İncelenmesi*

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	Katsayı(B)	t	p	R2
Girişimciliğe Yönelik Genel Eğilim	Yapısal Sermaye	Sosyal ,199	1,541	,128	,043
	Bilişsel Sermaye	Sosyal ,069	,583	,561	
	İlişkisel Sermaye	Sosyal -,201	-1,313	,193	

Model: F=1,159 p=,331 *p<0,05

Sosyal Sermayenin, Girişimciliğe Yönelik Genel Eğilime Etkisinin İncelenmesi amacıyla yapılan regresyon testi sonuçları aşağıda verilmiştir. Sosyal Sermayenin, Girişimciliğe Yönelik Genel Eğilime etkisi amacıyla kurulan regresyon modeli anlamlı değildir (p=,331>0,05). Bu nedenle etki bulunmamaktadır.

Tablo 33.*Sosyal Sermayenin, Bürokratik Yapıya İlişkin Genel Algıya Etkisinin İncelenmesi*

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değiş.	Katsayı(B)	t	p	R2
Bürokratik Yapıya İlişkin Genel Algı	Bilişsel Sermaye	Sosyal ,279	2,275	,026	,062

Model: F=5,177 p=,026* *p<0,05

Sosyal Sermayenin, Bürokratik Yapıya İlişkin Genel Algıya Etkisinin İncelenmesi amacıyla yapılan regresyon testi sonuçları aşağıda verilmiştir. Sosyal Sermayenin, Bürokratik Yapıya İlişkin Genel Algıya etkisi amacıyla kurulan regresyon modeli anlamlıdır (p=,026<0,05).

Yapısal ve İlişkisel Sosyal Sermaye modelden çıkmıştır. Bilişsel Sosyal Sermayenin, Bürokratik Yapıya İlişkin Genel Algıyı pozitif yönde etkilediği görülmektedir (p<0,05 B=,279). Bürokratik Yapıya İlişkin Genel Algıdaki değişimin %6'sı Bilişsel Sosyal Sermaye tarafından açıklanmaktadır.

Tablo 34.*Ölçek Puanlarının Eğitim Düzeyi Açısından İncelenmesi*

Eğitim Düzeyi		n	Ortalama	ss	F	p
Girişimciliğe Yönelik Genel Eğilim	Lise ve altı	14	4,47	0,50	,181	,909
	Ön lisans	17	4,41	0,57		
	Lisans	38	4,38	0,60		
	Yüksek lisans/ Doktora	12	4,32	0,44		
Başvuru Sürecine Yönelik İletişim Sorunları	Lise ve altı	14	3,54	0,60	1,504	,220
	Ön lisans	17	3,76	0,44		
	Lisans	38	3,86	0,63		
	Yüksek lisans/ Doktora	12	4,00	0,66		
Değerlendirme Sürecinde İletişim Sorunları	Lise ve altı	14	3,79	0,55	,531	,662
	Ön lisans	17	3,88	0,58		
	Lisans	38	3,99	0,56		
	Yüksek lisans/ Doktora	12	4,02	0,64		
Bürokratik Yapıya İlişkin Genel Algı	Lise ve altı	14	4,16	0,45	,293	,830
	Ön lisans	17	4,08	0,65		
	Lisans	38	4,24	0,61		
	Yüksek lisans/ Doktora	12	4,25	0,85		
Yapısal Sosyal Sermaye	Lise ve altı	14	3,73	0,58	2,245	,090
	Ön lisans	17	3,76	0,51		
	Lisans	38	3,63	0,42		
	Yüksek lisans/ Doktora	12	3,31	0,57		
Bilişsel Sosyal Sermaye	Lise ve altı	14	4,02	0,46	1,406	,248
	Ön lisans	17	3,62	0,71		
	Lisans	38	3,84	0,53		
	Yüksek lisans/ Doktora	12	3,88	0,45		
İlişkisel Sosyal Sermaye	Lise ve altı	14	3,12	0,34	,710	,549
	Ön lisans	17	3,03	0,37		
	Lisans	38	3,21	0,42		
	Yüksek lisans/ Doktora	12	3,12	0,67		
Sosyal Sermaye	Lise ve altı	14	3,47	0,35	,693	,559
	Ön lisans	17	3,37	0,36		
	Lisans	38	3,45	0,32		
	Yüksek lisans/ Doktora	12	3,30	0,51		

*p<0,05

Ölçek Puanlarının Eğitim Düzeyi Açısından İncelenmesi İçin yapılan ANOVA testi sonuçları aşağıda verilmiştir Eğitim düzeyi farklı olan gruplar arasında Girişimciliğe Yönelik Genel Eğilim açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). Eğitim düzeyi farklı olan gruplar arasında Bürokratik Süreçlerde Yaşanan İletişim Sorunları ve Bürokratik Yapıya Yönelik Genel Algı açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). Eğitim düzeyi farklı olan gruplar arasında Sosyal Sermaye ve alt boyut puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Tablo 35.

Ölçek Puanlarının Girişimcilik Eğitimi Alma Durumu Açısından İncelenmesi

4. Girişimcilik Eğitimi Aldınız mı?		n	Ortalama	ss	t	p
Girişimciliğe Yönelik Genel Eğilim	Evet	58	4,40	0,47	,233	,817
	Hayır	23	4,37	0,73		
Başvuru Sürecine Yönelik İletişim Sorunları	Evet	58	3,90	0,58	2,366	,020*
	Hayır	23	3,56	0,59		
Değerlendirme Sürecinde İletişim Sorunları	Evet	58	4,04	0,50	2,819	,006*
	Hayır	23	3,66	0,65		
Bürokratik Yapıya İlişkin Genel Algı	Evet	58	4,27	0,57	1,725	,088
	Hayır	23	4,00	0,74		
Yapısal Sosyal Sermaye	Evet	58	3,69	0,46	1,647	,104
	Hayır	23	3,48	0,59		
Bilişsel Sosyal Sermaye	Evet	58	3,86	0,56	,703	,484
	Hayır	23	3,76	0,56		
İlişkisel Sosyal Sermaye	Evet	58	3,16	0,47	,654	,515
	Hayır	23	3,09	0,37		
Sosyal Sermaye	Evet	58	3,45	0,35	1,361	,177
	Hayır	23	3,33	0,39		

* $p<0,05$

Ölçek Puanlarının Girişimcilik Eğitimi Alma Durumu Açısından İncelenmesi İçin yapılan t testi sonuçları aşağıda verilmiştir. Girişimcilik eğitimi alma durumu farklı olan gruplar arasında Girişimciliğe Yönelik Genel Eğilim açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Girişimcilik eğitimi alma durumu farklı olan gruplar arasında Başvuru Sürecine Yönelik İletişim Sorunları açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$).

Eğitim almış deneklerin ortalaması 3,90 iken almamışların ortalaması 3,56'dır. Buna göre girişimcilik eğitimi alanlarda Başvuru Sürecine Yönelik İletişim Sorunları puan ortalaması daha büyüktür. Girişimcilik eğitimi alma durumu farklı olan gruplar arasında Değerlendirme Sürecinde İletişim Sorunları açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Eğitim almış olanların puan ortalaması 4,04 iken almamış olanların ortalaması 3,66'dır. Buna göre girişimcilik eğitimi alanlarda Değerlendirme Sürecinde İletişim Sorunları puan ortalaması daha büyüktür. Girişimcilik eğitimi alma durumu farklı olan gruplar arasında Sosyal Sermaye ve alt boyut puanları açısından istatistiksel olarak anlamlıdır ($p>0,05$).

Tablo 36.

Ölçek Puanlarının Girişimi İçin Destek Başvurusunda Bulunma Durumu Açısından İncelenmesi

5. Girişiminiz İçin Destek Başvurusunda Bulundunuz mu?		n	Ortalama	ss	t	p																																																																										
Girişimciliğe Yönelik Genel Eğilim	Evet	62	4,41	0,47	,464	,647																																																																										
	Hayır	18	4,32	0,79			Başvuru Sürecine Yönelik İletişim Sorunları	Evet	62	3,83	0,59	,973	,334	Hayır	18	3,67	0,63	Değerlendirme Sürecinde İletişim Sorunları	Evet	62	4,00	0,52	1,774	,080	Hayır	18	3,73	0,72	Bürokratik Yapıya İlişkin Genel Algı	Evet	62	4,25	0,60	1,329	,188	Hayır	18	4,02	0,73	Yapısal Sosyal Sermaye	Evet	62	3,67	0,48	1,553	,124	Hayır	18	3,46	0,57	Bilişsel Sosyal Sermaye	Evet	62	3,82	0,53	-,407	,688	Hayır	18	3,89	0,68	İlişkisel Sosyal Sermaye	Evet	62	3,09	0,43	-1,645	,104	Hayır	18	3,28	0,45	Sosyal Sermaye	Evet	62	3,40	0,34	-,350	,727	Hayır
Başvuru Sürecine Yönelik İletişim Sorunları	Evet	62	3,83	0,59	,973	,334																																																																										
	Hayır	18	3,67	0,63			Değerlendirme Sürecinde İletişim Sorunları	Evet	62	4,00	0,52	1,774	,080	Hayır	18	3,73	0,72	Bürokratik Yapıya İlişkin Genel Algı	Evet	62	4,25	0,60	1,329	,188	Hayır	18	4,02	0,73	Yapısal Sosyal Sermaye	Evet	62	3,67	0,48	1,553	,124	Hayır	18	3,46	0,57	Bilişsel Sosyal Sermaye	Evet	62	3,82	0,53	-,407	,688	Hayır	18	3,89	0,68	İlişkisel Sosyal Sermaye	Evet	62	3,09	0,43	-1,645	,104	Hayır	18	3,28	0,45	Sosyal Sermaye	Evet	62	3,40	0,34	-,350	,727	Hayır	18	3,44	0,44								
Değerlendirme Sürecinde İletişim Sorunları	Evet	62	4,00	0,52	1,774	,080																																																																										
	Hayır	18	3,73	0,72			Bürokratik Yapıya İlişkin Genel Algı	Evet	62	4,25	0,60	1,329	,188	Hayır	18	4,02	0,73	Yapısal Sosyal Sermaye	Evet	62	3,67	0,48	1,553	,124	Hayır	18	3,46	0,57	Bilişsel Sosyal Sermaye	Evet	62	3,82	0,53	-,407	,688	Hayır	18	3,89	0,68	İlişkisel Sosyal Sermaye	Evet	62	3,09	0,43	-1,645	,104	Hayır	18	3,28	0,45	Sosyal Sermaye	Evet	62	3,40	0,34	-,350	,727	Hayır	18	3,44	0,44																			
Bürokratik Yapıya İlişkin Genel Algı	Evet	62	4,25	0,60	1,329	,188																																																																										
	Hayır	18	4,02	0,73			Yapısal Sosyal Sermaye	Evet	62	3,67	0,48	1,553	,124	Hayır	18	3,46	0,57	Bilişsel Sosyal Sermaye	Evet	62	3,82	0,53	-,407	,688	Hayır	18	3,89	0,68	İlişkisel Sosyal Sermaye	Evet	62	3,09	0,43	-1,645	,104	Hayır	18	3,28	0,45	Sosyal Sermaye	Evet	62	3,40	0,34	-,350	,727	Hayır	18	3,44	0,44																														
Yapısal Sosyal Sermaye	Evet	62	3,67	0,48	1,553	,124																																																																										
	Hayır	18	3,46	0,57			Bilişsel Sosyal Sermaye	Evet	62	3,82	0,53	-,407	,688	Hayır	18	3,89	0,68	İlişkisel Sosyal Sermaye	Evet	62	3,09	0,43	-1,645	,104	Hayır	18	3,28	0,45	Sosyal Sermaye	Evet	62	3,40	0,34	-,350	,727	Hayır	18	3,44	0,44																																									
Bilişsel Sosyal Sermaye	Evet	62	3,82	0,53	-,407	,688																																																																										
	Hayır	18	3,89	0,68			İlişkisel Sosyal Sermaye	Evet	62	3,09	0,43	-1,645	,104	Hayır	18	3,28	0,45	Sosyal Sermaye	Evet	62	3,40	0,34	-,350	,727	Hayır	18	3,44	0,44																																																				
İlişkisel Sosyal Sermaye	Evet	62	3,09	0,43	-1,645	,104																																																																										
	Hayır	18	3,28	0,45			Sosyal Sermaye	Evet	62	3,40	0,34	-,350	,727	Hayır	18	3,44	0,44																																																															
Sosyal Sermaye	Evet	62	3,40	0,34	-,350	,727																																																																										
	Hayır	18	3,44	0,44																																																																												

* $p<0,05$

Ölçek Puanlarının Girişimi İçin Destek Başvurusunda Bulunma Durumu Açısından İncelenmesi İçin yapılan t testi sonuçları aşağıda verilmiştir. Girişimi için destek başvurusunda bulunma durumu farklı olan gruplar arasında Girişimciliğe Yönelik Genel Eğilim açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Girişimi için destek başvurusunda bulunma durumu farklı olan gruplar arasında Bürokratik Süreçlerde Yaşanan İletişim Sorunları ve Bürokratik Yapıya Yönelik Genel Algı açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Girişimi için destek başvurusunda bulunma durumu farklı olan gruplar arasında Sosyal Sermaye ve alt boyut puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Tablo 37.

Ölçek Puanlarının Girişimi İçin Destek Alma Durumu Açısından İncelenmesi

6. Girişiminiz İçin Destek Aldınız mı?		n	Ortalama	ss	t	p
Girişimciliğe Yönelik Genel Eğilim	Evet	43	4,40	0,51	,128	,898
	Hayır	38	4,38	0,60		
Başvuru Sürecine Yönelik İletişim Sorunları	Evet	43	3,63	0,54	-2,844	,006*
	Hayır	38	4,00	0,61		
Değerlendirme Sürecinde İletişim Sorunları	Evet	43	3,78	0,58	-2,723	,008*
	Hayır	38	4,11	0,51		
Bürokratik Yapıya İlişkin Genel Algı	Evet	43	4,06	0,70	-2,099	,039*
	Hayır	38	4,34	0,49		
Yapısal Sosyal Sermaye	Evet	43	3,62	0,55	-,201	,841
	Hayır	38	3,64	0,45		
Bilişsel Sosyal Sermaye	Evet	43	3,93	0,47	1,739	,086
	Hayır	38	3,72	0,63		
İlişkisel Sosyal Sermaye	Evet	43	3,13	0,48	-,235	,815
	Hayır	38	3,15	0,40		
Sosyal Sermaye	Evet	43	3,42	0,42	,167	,868
	Hayır	38	3,41	0,29		

* $p<0,05$

Ölçek Puanlarının Girişimi İçin Destek Alma Durumu Açısından İncelenmesi İçin yapılan t testi sonuçları aşağıda verilmiştir. Girişimi için destek alma durumu farklı olan gruplar arasında Girişimciliğe Yönelik Genel Eğilim açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). Girişimi için destek alma durumu farklı olan gruplar arasında Başvuru Sürecine Yönelik İletişim Sorunları açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$).

Destek almış olanların puan ortalaması 3,63 iken almamış olanların ortalaması 4,00' tür. Buna göre girişimi için destek almamış olanlarda Başvuru Sürecine Yönelik İletişim Sorunları puan ortalaması daha büyüktür. Girişimi için destek alma durumu farklı olan gruplar arasında Değerlendirme Sürecinde İletişim Sorunları açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$).

Destek almış olanların puan ortalaması 3,78 iken almamış olanların ortalaması 4,11'dir. Buna göre girişimi için destek almamış olanlarda Değerlendirme Sürecinde İletişim Sorunları puan ortalaması daha büyüktür. Girişimi için destek alma durumu farklı olan gruplar arasında Bürokratik Yapıya İlişkin Genel Algı açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Destek almış olanların puan ortalaması 4,06 iken almamış olanların ortalaması 4,34'tür. Buna göre girişimi için destek almamış olanlarda Bürokratik Yapıya İlişkin Genel Algı puan ortalaması daha büyüktür. Girişimi için destek alma durumu farklı olan gruplar arasında Sosyal Sermaye ve alt boyut puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Tablo 38.

Ölçek Puanlarının Girişiminin Faaliyete Geçme Durumu Açısından İncelenmesi

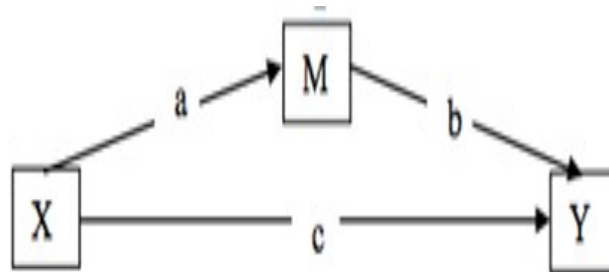
8. Girişiminiz Faaliyete Geçti mi?		n	Ortalama	ss	t	p																																																																										
Girişimciliğe Yönelik Genel Eğilim	Evet	34	4,45	0,49	,756	,452																																																																										
	Hayır	47	4,35	0,59			Başvuru Sürecine Yönelik İletişim Sorunları	Evet	34	3,77	0,58	-,414	,680	Hayır	47	3,83	0,62	Değerlendirme Sürecinde İletişim Sorunları	Evet	34	3,89	0,57	-,657	,513	Hayır	47	3,97	0,58	Bürokratik Yapıya İlişkin Genel Algı	Evet	34	4,13	0,65	-,807	,422	Hayır	47	4,24	0,61	Yapısal Sosyal Sermaye	Evet	34	3,69	0,55	,928	,356	Hayır	47	3,58	0,47	Bilişsel Sosyal Sermaye	Evet	34	3,91	0,51	1,121	,266	Hayır	47	3,77	0,59	İlişkisel Sosyal Sermaye	Evet	34	3,19	0,40	,878	,383	Hayır	47	3,10	0,47	Sosyal Sermaye	Evet	34	3,48	0,37	1,255	,213	Hayır
Başvuru Sürecine Yönelik İletişim Sorunları	Evet	34	3,77	0,58	-,414	,680																																																																										
	Hayır	47	3,83	0,62			Değerlendirme Sürecinde İletişim Sorunları	Evet	34	3,89	0,57	-,657	,513	Hayır	47	3,97	0,58	Bürokratik Yapıya İlişkin Genel Algı	Evet	34	4,13	0,65	-,807	,422	Hayır	47	4,24	0,61	Yapısal Sosyal Sermaye	Evet	34	3,69	0,55	,928	,356	Hayır	47	3,58	0,47	Bilişsel Sosyal Sermaye	Evet	34	3,91	0,51	1,121	,266	Hayır	47	3,77	0,59	İlişkisel Sosyal Sermaye	Evet	34	3,19	0,40	,878	,383	Hayır	47	3,10	0,47	Sosyal Sermaye	Evet	34	3,48	0,37	1,255	,213	Hayır	47	3,37	0,36								
Değerlendirme Sürecinde İletişim Sorunları	Evet	34	3,89	0,57	-,657	,513																																																																										
	Hayır	47	3,97	0,58			Bürokratik Yapıya İlişkin Genel Algı	Evet	34	4,13	0,65	-,807	,422	Hayır	47	4,24	0,61	Yapısal Sosyal Sermaye	Evet	34	3,69	0,55	,928	,356	Hayır	47	3,58	0,47	Bilişsel Sosyal Sermaye	Evet	34	3,91	0,51	1,121	,266	Hayır	47	3,77	0,59	İlişkisel Sosyal Sermaye	Evet	34	3,19	0,40	,878	,383	Hayır	47	3,10	0,47	Sosyal Sermaye	Evet	34	3,48	0,37	1,255	,213	Hayır	47	3,37	0,36																			
Bürokratik Yapıya İlişkin Genel Algı	Evet	34	4,13	0,65	-,807	,422																																																																										
	Hayır	47	4,24	0,61			Yapısal Sosyal Sermaye	Evet	34	3,69	0,55	,928	,356	Hayır	47	3,58	0,47	Bilişsel Sosyal Sermaye	Evet	34	3,91	0,51	1,121	,266	Hayır	47	3,77	0,59	İlişkisel Sosyal Sermaye	Evet	34	3,19	0,40	,878	,383	Hayır	47	3,10	0,47	Sosyal Sermaye	Evet	34	3,48	0,37	1,255	,213	Hayır	47	3,37	0,36																														
Yapısal Sosyal Sermaye	Evet	34	3,69	0,55	,928	,356																																																																										
	Hayır	47	3,58	0,47			Bilişsel Sosyal Sermaye	Evet	34	3,91	0,51	1,121	,266	Hayır	47	3,77	0,59	İlişkisel Sosyal Sermaye	Evet	34	3,19	0,40	,878	,383	Hayır	47	3,10	0,47	Sosyal Sermaye	Evet	34	3,48	0,37	1,255	,213	Hayır	47	3,37	0,36																																									
Bilişsel Sosyal Sermaye	Evet	34	3,91	0,51	1,121	,266																																																																										
	Hayır	47	3,77	0,59			İlişkisel Sosyal Sermaye	Evet	34	3,19	0,40	,878	,383	Hayır	47	3,10	0,47	Sosyal Sermaye	Evet	34	3,48	0,37	1,255	,213	Hayır	47	3,37	0,36																																																				
İlişkisel Sosyal Sermaye	Evet	34	3,19	0,40	,878	,383																																																																										
	Hayır	47	3,10	0,47			Sosyal Sermaye	Evet	34	3,48	0,37	1,255	,213	Hayır	47	3,37	0,36																																																															
Sosyal Sermaye	Evet	34	3,48	0,37	1,255	,213																																																																										
	Hayır	47	3,37	0,36																																																																												

*p<0,05

Ölçek Puanlarının Girişiminin Faaliyete Geçme Durumu Açısından İncelenmesi için yapılan t testi sonuçları aşağıda verilmiştir. Girişimi faaliyete geçme durumu farklı olan gruplar arasında Girişimciliğe Yönelik Genel Eğilim açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). Girişimi faaliyete geçme durumu farklı olan gruplar arasında Bürokratik Süreçlerde Yaşanan İletişim Sorunları ve Bürokratik Yapıya Yönelik Genel Algı açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). Girişimi faaliyete geçme durumu farklı olan gruplar arasında Sosyal Sermaye ve alt boyut puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

5.2 Regresyon İle Aracılık Analizi, Baron ve Kenny Yöntemi

Ölçek puanlarının normal dağılıma uygunluğunun belirlenmesi için basıklık ve çarpıklık katsayıları incelenmiş ve normal dağılıma uygun olduğu belirlenmiştir. Bu bilgi doğrultusunda İç Girişimcilik, Örgüt Yapısı ve Süreç İnovasyonu arasında ilişki pearson korelasyon testi ile analiz edilirken İç Girişimciliğin Süreç İnovasyonuna etkisinde Örgüt Yapısının aracılık rolü regresyon ve yapısal eşitlik modeli ile analiz edilmiştir. Aracılık etkisi için yapısal regresyon analizinde Baron ve Kenny'nin adımları dikkate alınmıştır. Aracı değişken, iki değişken arasındaki neden-sonuç ilişkisinin bir parçasıdır (McKinnon; Fairchild ve Fritz, 2010). Aracılık ilişkisi aşağıdaki şekilde gösterilen bir modelle test edilir.

Şekil 5. Aracı Etki Modeli

Bu şekilde X bağımsız değişkeni, Y bağımlı değişkeni ve M aracı değişkeni temsil eder. Ayrıca, c yolu bağımsız değişken ile bağımlı değişken arasındaki etkiyi, a yolu bağımsız değişken ile aracı değişken arasındaki etkiyi, b ise aracı değişken ile bağımlı değişken arasındaki etkiyi göstermektedir (Baron; Kenny, 1986). Aracı Etki Modeli Aracılık etkisinden söz edebilmek için bazı koşulların sağlanması gerekir. Baron ve Kenny'nin adımları olarak isimlendirilen bu koşullar şöyle sıralanmıştır (Baron; Kenny, 1986) ve (Gürbüz; Bekmezci, 2012).

1. Bağımsız değişken, bağımlı değişken üzerinde etkili olmalıdır.

2. Bağımsız değişkenin, aracı değişken üzerinde bir etkisi olmalıdır

3. Aracı değişken, birinci adımdaki regresyon analizine dâhil edildiğinde; bağımsız değişkenle bağımlı değişken arasında anlamlı olmayan ilişki ortaya çıkarsa tam aracılık etkisinden; bağımsız değişken ile bağımlı değişken arasındaki ilişkide azalma meydana gelirse kısmi aracılık etkisinden söz

edilebilir (Burmaoğlu; Polat ve Meydan, 2013); (McKinnon; Fairchild ve Fritz, 2010).

Genellikle yürütülen akademik çalışmalarda Baron ve Kenny'nin (1986) üç adımlı yöntemi kullanılmaktadır. Ayrıca, aracı etkiden söz edebilmek için karşılanması gereken şartların yanı sıra, bağımsız değişkenin (aracı değişken vasıtasıyla) bağımlı değişken üzerindeki dolaylı etkisinin (a.b yolunun) anlamlı olup olmadığını saptamak gerekir. Bunu gerçekleştirmek için çeşitli testler geliştirilmiştir. Bunlardan bir tanesi de Sobel testtir (Sobel, 1982). Bu test, ilgili değişkenlere ait düzeltilmemiş regresyon katsayıları (B) ve bunlara ait standart hata değerleri kullanılarak hesaplanır.

Tablo 39.

Değerlendirme Sürecinde İletişim Sorunlarının, Girişimciliğe Yönelik Genel Eğilime Etkisinin İncelenmesi

Bağımlı Değ	Bağımsız Değ	Katsayı (B)	t	p	R2
Girişimciliğe Yönelik Genel Eğilim	Değerlendirme Sürecinde İletişim Sorunları	,103	,957	,342	,011
Model: F=,915 p=,342					

Yapılan regresyon analizi sonucuna göre bağımsız değişken olan Değerlendirme Sürecinde İletişim Sorunları, bağımlı değişken olan Girişimciliğe Yönelik Genel Eğilimi etkilememektedir ($p=,342 > 0,05$). Bu nedenle aracılığın incelenmesi amacıyla kullanılan Baron ve Kenny modelinin birinci adımı sağlanamamış olup aracılık incelenmemektedir.

Tablo 40.

Başvuru Sürecine Yönelik İletişim Sorunlarının, Girişimciliğe Yönelik Genel Eğilime Etkisinin İncelenmesi

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	Katsayı (B)	t	p	R2
Girişimciliğe Yönelik Genel Eğilim	Başvuru Sürecine Yönelik İletişim Sorunları	-,029	-,279	,781	,001
Model: F=,078 p=,781					

Yapılan regresyon analizi sonucuna göre bağımsız değişken olan Başvuru Sürecine Yönelik İletişim Sorunları, bağımlı değişken olan Girişimciliğe Yönelik Genel Eğilimi etkilememektedir ($p=,781>0,05$). Bu nedenle aracılığın incelenmesi amacıyla kullanılan Baron ve Kenny modelinin birinci adımı sağlanamamış olup aracılık incelenememektedir. Bu analiz sonucunun değerlendirilmesi, bürokrasinin girişimciliğe yönelik iletişimsel ilişki ağında sosyal sermayenin boyutunun bu etkinliğine destek sağladığı görülmektedir. Elde edilen saha sonuçlarının bilimsel analizle bütünleştirilmesi, bu sonuçların girişimciliğe sunacağı katkıların artmasına da imkân sunacaktır. Çalışma girişimciliğin, bürokrasi ile iletişim boyutuna sosyal sermayenin etkileri üzerinde aynı çalışmada incelemesi yönüyle bir ilk çalışma durumundadır sosyal sermayenin girişimciliğe etkisini bilişsel örtülü bilgi paylaşımı üzerinden ortaya çıkarmaktadır. Burada ortaya çıkan ilişkide sosyal sermayenin yapısal, bilişsel ve ilişkisel boyutları ile ortak dil alt boyutu duygusal özdeşleşme alt boyutu örtülü bilgi paylaşımına yönünde ki davranışı üzerinde pozitif etkiye sahiptir.

Girişimcilik bu verilerle bürokrasi ilişkilerini bilişsel sosyal sermaye boyutuyla tekrar gözden geçirerek iletişimsel ilişkinin sonucuna odaklanacaklardır. Girişimcilik ile bürokrasi arasında bilişsel sosyal sermaye aracılığı sağlanmıştır. Bu aracılık yönüyle bürokrasi ilişkileri alanında daha uzman çalışan ekibin girişimcinin yatırım sürecinde girişimin lehine mesafe almaları, bürokratik sistemlerle ilişkilerde daha fazla ilişkisel sosyal sermaye kavramını öne çıkarmaları beklenebilir. Rekabet ortamında yenilikçi girişimcilik ile yeni üretim tekniklerine en önce sahip olacak çalışmalarını yapabilmek için girişimcinin hayalindeki projeyi fizibil hale getirdikten sonra bürokratik cephede girişimiyle ilgili herhangi bir olumsuzluğun olmayacağı gerektiğine inanacak ve girişimiyle ilgili yatırıma yönelim aşamasında bürokrasinin olumsuzluğundan da emin olmalıdır. Eğer yatırım gerçekleşirse girişimci ve ekibi örtülü bilgisinin üretime yönelmesiyle dahili bilgi paylaşımı daha değerli ve örtük durumdayken üretim tekniğinin taklit edilmesi daha geniş zaman gerektirdiğinden bu önündeki fırsatı kazanca dönüştürebilecek, bu zorlu mücadelesinde rakiplerine üstünlük sağlar.

Process Analizi

Yakın zamana kadar, iki değişen arasındaki olası bir aracı etkinin istatistiki olarak test edilmesinde genellikle (Baron; Kenny 1986) tarafından önerilen nedensel adımlar yaklaşımı büyük ilgi görmüş ve araştırmacılar tarafından yoğun şekilde tercih edilmiştir. Ancak son yıllarda bazı araştırmacılar, Baron ve Kenny yönteminin aracılık testleri için güçlü bir yöntem olmadığını öne sürerek bu geleneksel yöntem yerine bootstrap tekniğine dayanan ve daha geçerli ve güvenilir sonuçlar veren modern yaklaşımın kullanılması gerektiğini öne sürmüşlerdir (McKinnon; Fritz; Williams ve Lockwood, vd.2007)

Modern yaklaşımda, aracılık modeli analizlerinde öncelikli odak noktası dolaylı ve doğrudan etki değerlerinin hesaplanması ve hesaplanan değerlerden çıkarımlar yapılmasıdır. Dolaylı etki, bağımsız değişkenin (X), aracı değişken (M) üzerindeki etkisi (a) ile aracı değişkenin (M), bağımlı değişken (Y) üzerindeki etkisinin (b) çarpımıdır (a.b). Modern yaklaşıma göre; verilen aracı etki modelinde, bootstrap testi sonucunda X'in dolaylı etkisinin (a.b) anlamlı olması halinde aracılık modeli doğrulanmış kabul edilmektedir. Başka herhangi bir teste ihtiyaç duyulmamaktadır.

- Toplam etkinin (c) istatistiksel olarak anlamlı olmasına gerek yoktur. Toplam etki istatistiksel olarak anlamlı olmadığı halde aracılık etkisi anlamlı olan aracılık modelleri olabilmektedir.
- Bağımsız değişkenin (X), aracı değişken (M) üzerindeki etkisinin (a) tek başına istatistiksel olarak anlamlı olmasına gerek yoktur.
- Bağımsız değişkenin (X) etkisi (c') kontrol altında tutulurken aracı değişkenin (M) bağımlı değişken (Y) üzerindeki etkisinin tek başına (b) istatistiksel olarak anlamlı olmasına gerek yoktur.

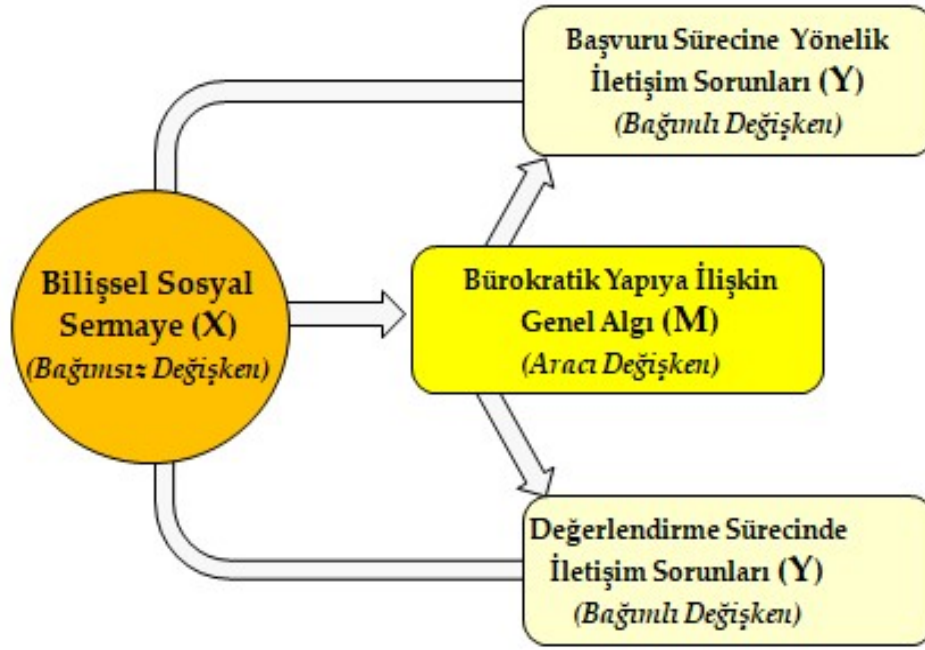
Kısmi aracılık ve tam aracılık ifadelerinin kullanılması şeklinde sadece kalitatif yargılar ile aracılık modellerinin betimlenmesi uygun değildir. Kısmi aracılık ve tam aracılık ifadeleri yerine doğrudan etki (c'), dolaylı etki (a.b) ve toplam etki ($c=c'+ab$) değerlerinin hesaplanması suretiyle aracılık modeline ilişkin bulguların sayısal olarak raporlanması bilimsel yaklaşıma daha uygundur. Doğrudan etki (c') ve toplam etki ($c=c'+ab$) istatistiksel olarak

anlamli olmayabilir, dogrudan etki ile toplam etkinin anlamli olmaması dolayli etkinin varligini (a.b) ortadan kaldirmaz ve aracilik modelini geçersiz kilmaz.

Dolayli etki, dogrudan etki ve toplam etki değerlerinin istatistiksel olarak anlamli olup olmadiklarına yönelik kararlar bootstrap güven aralığı (bu mümkün değil ise Monte Carlo güven aralığı) ile test edilmeli ve yorumlanmalı, dolayli etkinin anlamlılığını belirlemede Sobel testi yerine bootstrap güven aralığı hesaplamalarından elde edilen bulgular kullanılmalıdır. Modern yaklaşımda, özellikle dolayli etkinin (a.b) anlamli olup olmadığı çok daha önemli bir husus olarak görölmektedir. Modern yaklaşımda; Baron ve Kenny yönteminin birbiri ardına sıralanan adımlarına ilişkin koşulları aramamakta, bu koşullar gerçekleşmese bile aracılık etkisinin (dolayli etki; a.b) olabileceğini savunmaktadır (McKinnon; Fritz; Williams ve Lockwood, vd. 2007)

Ayrıca, modern yaklaşımda dolayli etkinin, Sobel testinden daha güçlü ve geçerli sonuçlar üreten bootstrap tekniği ile test edilmesi önerilmektedir. Bootstrap tekniğinde, orijinal veri setindeki gözlemler yinelenerek birbirinden farklı yeni bir gözlem seti oluşturulmakta ve istatistiki hesaplamalar bu yeni veri setleri ile yapılmaktadır (Efron; Tibshirani, 1994). Bu yöntemde dağılımla ilgili yanlılık (bias) ve çarpıklıklar (skewness) düzeltilerek daha güvenilir sonuçlar elde edilmektedir. Bootstrap analizinde genellikle, yanlılık düzeltilmiş ve hızlandırılmış güven aralığı değerleri (bias corrected and accelerated bootstrap confidence interval, BCA CI) raporlanmaktadır (Efron; Tibshirani, 1994). Modern yaklaşımda, aracılık etkisi ya da dolayli etkinin (a.b) var olup olmadığına, bootstrap analizi neticesinde elde edilen % 95 güven aralığındaki (confidence interval, CI) değerlere bakılarak karar verilmektedir. Buna göre, dolayli etki (a.b) değerine tekabül eden alt ve üst güven aralığı değerleri sıfır (0) değerini kapsamıyor ise dolayli etki anlamli olarak kabul edilmekte ve aracılık etkisinin meydana geldiği anlaşılmaktadır.

Şekil 6. Bağımlı Bağımsız Değişken Aracılık Etkisi Modeli

Tablo 41.

Bilişsel Sosyal Sermayenin, Başvuru Sürecine Yönelik İletişim Sorunlarına Etkisinde Bürokratik Yapıya İlişkin Genel Algının Aracılık Rolünün İncelenmesi

Path/effect	Bootstrap Estimates		95% Confidence interval		R ²	F
	B	SE	Lower Limit CI	Upper Limit CI		
X→Y						
Bilişsel Sosyal Sermaye → Başvuru Sürecine Yönelik İletişim Sorunları	0,1720	0,1195	-0,0658	0,4099	0,0256	2,0720
X→M						
Bilişsel Sosyal Sermaye → Bürokratik Yapıya İlişkin Genel Algı	0,2786 *	0,1224	0,0349	0,5222	0,0615	5,1773*
X→M→Y						
Bilişsel Sosyal Sermaye → Bürokratik Yapıya İlişkin Genel Algı → Başvuru Sürecine Yönelik İletişim Sorunları	0,0058	0,0982	-0,1898	0,2014	0,3897	24,9000*
Dolaylı Etki	0,1662	0,0738	0,0311	0,3221		
Toplam Etki	0,1720	0,1195	-0,0658	0,4099		

*p<0,05

Analiz sonuçlarına göre Bilişsel Sosyal Sermaye, Başvuru Sürecine Yönelik İletişim Sorunlarını istatistiksel olarak anlamlı düzeyde etkilememektedir.

($p>0,05$). Bilişsel Sosyal Sermaye, Bürokratik Yapıya İlişkin Genel Algıyı istatistiksel olarak anlamlı düzeyde etkilemektedir. Etki katsayısı incelendiğinde söz konusu etkinin pozitif yönlü ve anlamlı olduğu görülmektedir ($b=0,2786$; $p<0,05$). Process analizinde bağımsız değişkenin, bağımlı değişken üzerindeki dolaylı etkisi incelendiğinde Bürokratik Yapıya İlişkin Genel Algının güven aralığının 0'ı (sıfırı) kapsamadığı belirlenmiştir (0,0311 ile 0,3221 arasında). Bu sonuca göre Bürokratik Yapıya İlişkin Genel Algının aracılık etkisi anlamlıdır.

Tablo 42.

Bilişsel Sosyal Sermayenin, Değerlendirme Sürecinde İletişim Sorunlarına Etkisinde Bürokratik Yapıya İlişkin Genel Algının Aracılık Rolünün İncelenmesi

Path/effect	Bootstrap Estimates		95% Confidence interval		R ²	F
	B	SE	Lower Limit CI	Upper Limit CI		
X→Y Bilişsel Sosyal Sermaye → Değerlendirme Sürecinde İletişim Sorunları	0,1804	0,1133	-0,0452	0,4060	0,0311	2,5333
X→M Bilişsel Sosyal Sermaye → Bürokratik Yapıya İlişkin Genel Algı	0,2786*	0,1224	0,0349	0,5222	0,0615	5,1773*
X→M→Y Bilişsel Sosyal Sermaye → Bürokratik Yapıya İlişkin Genel Algı → Değerlendirme Sürecinde İletişim Sorunları	-0,0342	0,0653	-0,1642	0,0957	0,7022	91,9426*
Dolaylı Etki	0,2146	0,0945	0,0438	0,4199		
Toplam Etki	0,1804	0,1133	-0,0452	0,4060		

* $p<0,05$

Analiz sonuçlarına göre Bilişsel Sosyal Sermaye, Değerlendirme Sürecinde İletişim Sorunlarını istatistiksel olarak anlamlı düzeyde etkilememektedir. ($p>0,05$). Bilişsel Sosyal Sermaye, Bürokratik Yapıya İlişkin Genel Algıyı istatistiksel olarak anlamlı düzeyde etkilemektedir. Etki katsayısı incelendiğinde söz konusu etkinin pozitif yönlü ve anlamlı olduğu

görülmektedir ($b=0,2786$; $p<0,05$). Process analizinde bağımsız değişkenin, bağımlı değişken üzerindeki dolaylı etkisi incelendiğinde Bürokratik Yapıya İlişkin Genel Algının güven aralığının 0'ı (sıfırı) kapsamadığı belirlenmiştir (0,0438 ile 0,4199 arasında). Bu sonuca göre Bürokratik Yapıya İlişkin Genel Algının aracılık etkisi anlamlıdır.

6. BÖLÜM

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Araştırmanın amacı girişimcinin, teşvik kapsamında yatırıma yönelimi aşamasında, bürokratik engellere karşı girişimcilik projesinin kabul düzeyini anlamaya çalışmaktır. Ancak girişimci bireylerin cevapları değerlendirildiğinde Türkiye’de girişimcilere verilmesi gereken değeri hissettirme algısını etkin yönetemediğini düşündürmektedir. Çalışmaya katılan deneklerin bürokrasi davranışlarına karşı psikolojik tükenmişliği gözlemlenmektedir. Bu olumsuzluğu besleyen psikolojik kodlama, liyakat yerine nepotizmin ağırlığı girişimcilerde psikolojik bir önyargıya sebebiyet verdiğini düşündürür. Gelişmiş ülkelerin girişimcilerine yaklaşımı ile Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin yaklaşımı kıyaslandığında, Türk girişimcisi kamu bürokrasisine psikolojik olarak mesafelidir diyebiliriz, Türkiyede Bürokrasi vazgeçiricidir (İnan, 1999). Araştırmalar umut, baş etme becerileri, aidiyet, özgüven gibi güçlü kişilik yapılarına sahip kişilerde de hedef sapmalarının psikolojiye zarar verdiğini gösterir niteliktedir. (Wright, 2003); (Davis 2010). Pozitif örgütsel davranış psikolojisi ve örgütsel davranış alanında araştırma ve uygulama çalışmalarına son dönemde önemli odaklanma başlamış, pozitif psikoloji hareketinin ortaya çıkmasını sağlamıştır (Luthans; Youssef, 2004).

Ekonomide yenilikçi bir kavram çerçevesinde yapılan bir çalışmanın sonucunda bilişsel sosyal sermayenin etkin netice vermesi için ilişkisel sosyal sermayenin gerekliliği olduğu bulgusuna ulaşılırken, bilişsel boyut aynı zamanda yapısal sermaye boyutunun görünürlüğünde sağlamaya katkı sunmaktadır (Kitapçı, 2016). Diğer yandan Atatürk Üniversitesi fen bilimlerinde yapılan bir doktora tezi bulgularında sosyal sermayenin inşası sürecine sermaye türleri olumlu katkı sağladığı görülmekle birlikte Bilişsel Sosyal Sermayenin (0.910), katkısı diğer ilişkisel (0.530) ve Yapısal Sosyal

Sermayenin (0.190) toplamından daha fazla etkiye sahip olduğu korelasyon analizinde ortaya çıkmıştır (Keleş, 2014).

Araştırma ölçeğinde bürokratik algı için “Bürokratların keyfi tutumları ve uygulamaları, özellikle girişimcilerin işe başlama ve yatırım yapma konusundaki cesaretini kırmaktadır” sorusuna %18,5 katılıyorum, %71,6 tamamen katılıyorum cevabı vermiştir. Bu durumda bürokratik eşikte girişimci bireylerin cesaretlerinin kırıldığı sonuçlara baskın şekilde yansımıştır. Yapılan çalışmalar genelde girişimciliğin başarısına odaklanmıştır. Aslında başarısız girişimlerin de incelenmesi gerekir, olumsuz yaklaşımlara değinen bir çalışma literatüre katkı sağlayabilir. Oysa literatürdeki veriler başarının psikolojik etkilerinin iş performansı ve başarıyı olumlu yönde etkilediği yönündedir (Bandura, Locke 2003) Girişimci projelerinin hedefine ulaşamaması incitcidir, bu durum iş ahlakı pozitif vatandaşlık erdemleri ile de yakından ilişkilidir (Luthans, 2002) Sorunları aşamama çaresizliği, nepotizm etkisi, tarafgirlik ve özel menfaat ilişkisi bireyi girişimcilik fikrinden vazgeçmeye, kamu istihdamlarına yönelmeye zorlamaktadır.

Ancak sosyal sermaye ile bürokratik direncin aşılmasının araştırılmasından elde edilen bulgular, girişimcinin yatırıma yönelimi aşamasında sosyal sermaye yerine Bilişsel Sosyal Sermayenin bürokratik yapıya ilişkin genel algıyı istatistiksel olarak anlamlı düzeyde etkilediği sonucuna ulaşılmış ve bu etkinin anlamlı ve pozitif yönlü olduğu görülmüştür ($b=0,2786$; $p<0,05$). Oysa genel algı, sosyal sermaye gücünün işletmelerin faaliyetlerinde birçok sorunu daha kolay aşarak, yatırımların ilerleyebileceği yönündedir. Bürokrasi ile girişimcilik arasında sosyal sermayenin yetersiz kalması ayrıca araştırılmalıdır.

Türkiye Cumhuriyeti’nde kalkınma grafiği dikkatli incelendiğinde, siyaset ile bürokrasi iletişiminin güçlü olduğu dönemlerde kalkınma grafiği yükselirken, siyaset ile bürokrasinin uyumsuzluğunda mevcut kazanımlar da kaybedilmiş, yaşam standardı geriye gitmiştir. Nihayetinde bu döngü siyasetçi, girişimci ve bürokrat arasında devri alem yapmaktadır. Girişimci teşvik, bürokrat terfi, siyasetçi de yeniden iktidar peşindedir. Vatandaşın desteği olmadan iktidar olmayacaktır. Girişimci ve bürokrat aynı zamanda vatandaşdır. Siyasetçi

vatandaşın beklentilerini karşılamak için girişimsel faaliyetlere teşvik, bürokratik faaliyetler için terfi ihdas ederek yeniden tercih edilmeye sebep yaratarak oy isteyecektir. Bu döngünün aksamadan işlemesi kamu bürokrasisinin işlevselliğine bağlıdır. Vatandaşa hizmet için atanan bürokrat liyakatsiz ise işlevsellik beklenemez, bürokrata işlevsellik kazandıracak siyasal kararlara ihtiyaç vardır. Ancak siyasal taraf seçim dönemlerinde bürokrasinin üzerine gidememektedir. Hükümetler Cumhuriyetin ilanından beri bürokrasi egemenliğinin farkındadır. Fakat işlevselleştirilmesine yönelik 1933'den beri planlı dönem öncesi ve 1959'dan sonra planlı dönemlerde yerli ve yabancı uzmanlara birçok rapor hazırlatsa (Tablo: 43-44) da memnuniyet eylemine ve kalkınmaya dönüştürememiştir.

Bulgular doğrultusunda yapılması gereken de eğitim faaliyetlerine ağırlık vermektir. Finansal kaynaklara erişim teknikleri ile üretim ve yönetim sürecinde karşılaşılabilecek yasalar hakkında bilgi sağlanmalıdır (Biçerli, 2009). Eğitimlerin içeriği ihtiyaç duyulan teknolojik kaynakları elde edebilmek için finansal kaynaklara erişme ve yeni bir işletmenin yönetsel riskleri kavrama yeteneği kazandırmalıdır. İş geliştirme ile işi yönetme faaliyetinin farklı yetenekler olduğu, farklı donanımlar gerektirdiği bilgileri öğretilmelidir. Eğitimin özü, yaratıcı zihniyet ile yeniliği yöneten zihniyetin bir potada eritilmesinin öğretilmesi olmalıdır (Raposo; Paço, 2011). Girişimcilik eğitimleriyle fırsat ve kar kavramlarının yanı sıra hayallerinin yatırıma kazandırılma yöntemleri öğretilirken kuru cesaretle girişimsel çabaların kazanca değil iflasa gideceği de öğretilmelidir. Yapılan bir araştırmada eğitimden sonra yatırım yapan bireylerin gelirinde %27 artış sağlandığını, eğitim fırsatına erişemeyenlere göre maddi varlıklarında %61 artış sağlayabildiğine ulaşılmıştır (Seyfullahoğulları, 2011). Dolayısıyla girişimcilik eğitiminden kaynaklanan etkilerinin verimlilikte ortaya çıkacağı düşünülerek bu fırsatlar bireylere ulaştırılmalıdır (Shane; Venkataraman, 2000).

Anket ölçeğinde girişimcilere yöneltilen "Bürokratik Süreçlerde Yaşanan İletişim Sorunları ve Bürokratik Yapıya Yönelik Genel Algı". ölçeğinde sorulan "Bürokratların keyfi tutumları ve uygulamaları, özellikle girişimcilerin işe başlama ve yatırım yapma konusundaki cesaretini kırmaktadır" sorusuna %18,5 katılıyorum, %71,6 tamamen katılıyorum cevabı verilmiştir. Bu cevaba

göre bürokrasinin yatırımcıları caydırma oranı çok yüksektir. Weick ve arkadaşlarının araştırmalarında elde edilen verilere göre girişimci bireylerin, örgütsel üyelerin geleceğe yönelik üretim faaliyetlerine yönelmelerinde kitle iletişim araçları ve devletin bürokrasi kurumları gibi düzenleyici güçlü aktörler tarafından şekillendirildiğini ihmal eder (Weick, vd. 2005). Yorumları da bu çalışmadaki bürokrasi direnci ile kitle iletişimine dikkat çekmektedir. Bürokrasi gücünün istatistikî hesaba katılmadan girilen faaliyette girişimcinin hevesi bürokrasi direnciyle yıkılabilir.

Sonuç olarak; Sosyal sermayenin yetersiz kaldığı bürokrasinin gücü karşısında girişimciler daha kaderci, boyun eğen, fikirlerinin bürokratik eşikte sekteye uğrayacağı endişesiyle psikolojik tükenmişlik yaşayarak suskunluk sarmalına bürüneceklerdir. Yatırımdan vazgeçmeye meyilli olacaklardır. Kalkınmaya etki eden faktörler incelendiğinde girişimcilik, sosyal sermaye ve güven gibi geliştirilebilir ve ölçülebilir kavramlar önümüze çıkmaktayken mesainin de önemi ihmal edilmemelidir. Tatili mesai gününden fazla olan bir ülkede kalkınma ümidi girişimci zihniyetin hayalinde kalmaya devam edecektir. Uluslararası çalışma örgütünün (ILO) merkezinin de bulunduğu Genève / İsviçre’de haftalık çalışmanın 40 saate düşürülmesi talebi İsviçre halkının referandum oylaması ile reddedilmiştir (İnan,1999)

Ekonomilerin ayakta kalmasını sağlayan girişimci yeniliklerdir. Büyük ekonomileri kuvvetli kale duvarları olarak düşünebiliriz. Ancak duvarın büyüklüğü duvarda bulunan taşların büyüklüğüyle ilişkili olsa da aslında o duvarların büyük taşlarını besleyen, büyük taşları dengede tutan etrafındaki heliklerdir (küçük taşlardır) ve yapımı sırasında sıvı olan zaman geçtikçe taş halini alan harçtır. Girişimciler büyük ekonomilerin ve siyasal yönetimlerin yani en yukarıdakilerin helikleri (küçük yapıtaşları) ve harçlarıdır. Bürokrasi ve girişimcilik biri diğerine ikame kurumlar olmadığı için birbirini destekleyecek bir eksene getirilmesi ülke menfaatine bir durumdur. Kalkınma hedefleyen yönetimlerden girişimcilerin beklentileri bu eksen dengesini ivedilikle gerçekleştirmek olmalıdır. Aksi durumda kalkınmayı başka yüzyıla erteleyeceklerdir. Girişimci ile bürokrasinin iletişimindeki arıza sadece girişimciyi değil bulunduğu ülkelerin kalkınmasını olumsuz etkiler. Covit 19’un da etkilediği yenedünya düzeninde en basitinden bir maskenin bile erişilemez

olduğunu görünce kalkınmak için yerinden üretimin önemi biraz daha anlaşılmalı olmalıdır.

Çalışmada yürütülen anket ölçeğinde girişimcilerin cevaplarıyla katılım düzeyleri ortalaması en yüksek olan 5 ifade,

- ✓ Kamudaki iş görme usulü ve prosedür eksikliği, girişimcilere sunulan teşviklerden yararlanmayı güçleştirmektedir.
- ✓ Kamu bürokrasisi, teşvik ve destekleri girişimci odaklı hazırlamayı girişimcilerin etkin şekilde yararlanamamasına neden olmaktadır.
- ✓ Bürokratik yapı ve kültür, girişimcilik ve iç girişimciliği engelleyici rol oynamaktadır
- ✓ Başvuru sürecindeki evrak işleyişi girişimcinin teşvik/destekten yararlanma isteğini azaltmaktadır.
- ✓ Kamudaki bürokratlar, küçük girişimciden ziyade büyük sermaye sahiplerinin yatırımlarına uygun ortamı hazırlamaktadır.

Araştırmanın bulgularında teşviklerle yatırım yapmak isteyen girişimcilerin yukarıdaki en fazla yakındığı sorunların analizinde bu bireylerin zihninde bürokrasi davranışlarına yönelik psikolojik tükenmişlik gözlenmektedir denilebilir. Hayalini kurduğu projelerinin yatırıma dönüşmemesi girişimci psikolojisini ve değer atfettiği kurumsal yapıyı gözünde değersizleştirmektedir. Girişimci, sorunlarını aşamama çaresizliğiyle erdemli vatandaş formunu sorgulayarak girişiminden vazgeçebilecektir.

Devleti yönetimi de bu sorunların farkında olduğunu, bürokrasi için yerli ve yabancı uzmanlara planlı dönem öncesinde de planlı dönem sonrasında da yapısal ve işlevsel raporlar hazırlatıyor olmasından anladığımız söyleyebilir.(Tablo: 43-44)

Önerilerimiz; bürokraside verimli çalışan ile verimsiz çalışan arasında bir ayırım yapılması daha doğru olabilir. Kazanılmış hak, ömür boyu iş garantisi ve mülakat gibi tembelliğe sevk eden uygulamalar tartışmaya açılabilir. Çalışmayan sorumluluktan kaçan, yapmadığı işlemler ve geciktirdiği işlemler oranında maaş kesintisi ile cezalandırılabilir, görev yeri ise verimliliğine göre belirlenebilir ve daha alt görevlere indirilebilir. Gerekli durumlarda verimsiz

çalışanlar görevden alınabilmeli, başarı ile başarısızlık farkı her çalışan tarafından kabul görebilmelidir. Aynı kurumun hiyerarşik amirleri de topluma yansıyan başarısızlıklarında yetkilerinin alınması suretiyle başarısızlığının bedeli ödetilebilmelidir. Bu öneriler görünmez değil ama siyasal iktidarlar sorunlara yeni bir cephe açmayı istemeselerde bu aksaklığı yaşayan toplumun bilinç yapısıyla seçimlerde hesaplaşmamak için üçüncü göz baskısıyla bürokrasiyi tahakküm altına alabilmelidir (Foucault, 2003). Bu değişim bürokrasinin görev rızasına dayanırsa ülke paydasında karşılık bulur. Rızanın meyvesi görevi ihmal ederek girişimci ile mücadeleye harcanan enerji olmamalıdır. Her bir girişimcinin dünyada rekabet gücünü arttırmaya yönelik harcanan bir enerji olması gerekir.

Girişimci, yatırım süreci aşamasında devletle ilk defa yüzleştiği için bürokrasiyle girdiği ilişki sürecinden memnuniyetle ayrılabilirdir. Girişimcilerin üretim azmi törpülenmeden, tükenmişlik sürecine yönelmesine sebebiyet vermeyecek şekilde yatırımcı kimliğine dönüşmesi beklentimizdir. Bürokraside beklenti mevzuata atfedilen belirsizlikler yerine yatırım sürecinde girişimciye yönelik kolaylaştırıcı yönetim anlayışı içerisinde sürecin tıkanması önlenmelidir. Böylece girişimci hayallerine daha özgür ortam sağlayan ülkelere yönelimden vazgeçecektir. Neticede üretime heveslenen her girişimci dolaylı olarak, istihdama ve büyümeye de katkı sağlayacaktır.

Tüm bu aksaklıklara rağmen devlet işleri de yürütülmektedir. Bu yönüyle fedakâr, liyakat sahibi azımsanmayacak sayıda bürokratlarımızın varlığını kabul ederek bütün bürokratları aynı olumsuzluk çerçevesinde değerlendirmemeliyiz. Kurumsal liyakati mükemmel bürokratların mevzuatı kolaylaştırıcı, çözüm odaklı yorumları, güler yüzü, hizmeti merkeze alan tutum ve davranışları vatandaşı ve girişimciyi memnun edecektir. Bu liyakat sözde takdir ile pasifize edilmeden, hizmet alan vatandaşlar tarafından ölçek puanlarla değerlendirilmelidir. Bu ölçekler kurum dışında bağımsız olarak korunmalı, belirli periyotlarla basında paylaşılmalıdır. Girişimci ve vatandaşları memnun eden puanları alan kurum ve bürokratlar yatırımların üretime dönüşünü izleyen süreçte belirli aralıklarla ödüllendirilebilir. Böylece girişimci ve vatandaş lehine tutum ve davranışların sürekliliği sağlanabilir.

Kamuda uygulanan ücret politikası bireylerin girişimcilikten imtina ederek kamuya yönelimini desteklemektedir. Öğrenim kredisi ve burslar ile okulunu bitirmeye çalışan birey, onlarca burs hacmindeki memur maaşına erişmekle şok doyum etkisi yaşamaktadır. Devlete yönelen bireyin bürokrat eğilimi de istekli bir tercih olmaktan çıkarak zorunlu bir yönelim olmaktadır. Bu konudaki önerim, girişimciliğe yönelim ile devlette bürokrat olma dengesi bir mecburiyet sonucundan kurtarılabilir.

Diğer taraftan her şeye rağmen girişimcilikte karar kılan yetiştirdiği ekibinin her yıl KPSS sınavı ile kamuya geçmesine baka kalan yatırımcıların çalışanları yani yetiştirilmiş zihinler girişimci kurumlardan kamu lehine kaybedilenlerdir. Yeniden ekip oluşturmak zaman ve pazar kaybetmektir. Kamu ücret politikaları girişimciliği bu yönüyle olumsuz etkilemektedir. Önerim, devletin bu sebepleri dikkate alarak kamu ücret politikalarını revize etmesi yönünde olup, bu durum girişimciliğin olumsuz etkilenmesinin önüne geçebilir. Özellikle arz etmeyen kamu görevleri için on yıl gibi bir süre özel sektör ile kamu kurumları paralel maaş politikası uygulayabilir, bu uygulama sonucunda özel sektörü tercih eden bireyler profesyonelleşerek doyurucu ücret ile KPSS sınav kaygısından uzak ve verimli bir şekilde çalışacaktır. Genç ve verimli yaşlarında girişimcilik projeleri daha fazla yer tutacak, inandığı projeleri hayata geçirme azimleri daha yüksek olacaktır.

En nihayetinde cari durumun işlevselliği değerlendirilmeye çalışılmıştır. Yoksa bu araştırmanın sonuçlarından çıkarım devlet yönetiminin bürokrasiden uzaklaşması anlamını taşımamalıdır. Yerine henüz alternatif bir örgütlenme biçimi bulunamayan bürokrasi vazgeçilmez bir devlet organizasyonudur. Bunu bilerek bürokrasiden öncelikle araştırmamıza konu girişimci bireyler ve top yekün vatandaşlar olarak bu organizasyonun işletilmesinden, ülke kalkınmasına yönelik projeleri ve proje hayaline sahip olan girişimcilere daha sağlıklı hizmet sunma anlayışı bekliyoruz. Bürokrasinin, yürürlükteki mevzuatları iş yavaşlatıcı yorumlayarak değil, iş bitirici gücünü harekete geçirmelerini, ülkemizin kalkınmasına ve zenginliğine katkı sunacak işlevselliğe erişmesini sağlayabileceği umudumuz bakidir.

Tablo 43.*Planlı Dönem Öncesi*

PLANLI DÖNEM ÖNCESİ									
YABANCI UZMAN RAPORLARI					YERLİ UZMAN RAPORLARI				
Rapor Adı	Rapor Yazarı	Yazarın Kurumu	Yılı	İçeriği	Rapor Adı	Rapor Yazarı	Y. Kurumu	Yılı	İçeriği
1	Hines Raporu	Walker D.Hines ve Arkadaşları	1933-1934	Türkiye'nin İktisadi Bakımdan Umumi Bir Tetkiki	Devlet Memurları Ücret Rejimini İslahı Hakkında Rapor	Maliye Bakanlığı Tetkik Kurulu		1951	
2	Neumark Raporu	Fritz Neumark	1949	Devlet Daire ve Müesseselerinde Rasyonel Çalışma Esasları Hakkında Rapor					
3	Thornburg Raporu	Max Veston Thornburg	1949-1950	1.Türkiye Nasıl Yükselir?(1949) 2.Türkiye'nin Ekonomik Durumunun Tenkidi(1950)	Türkiye'de Devlet Personeli Hakkında Rapor	TODAİE		1958	
4	Barker Raporu	James Barker	1951						
5	Martin ve Cush Raporu	James W. Martin ve Frank C.E.Cush	1951	Maliye Bakanlığı'nın kuruluş ve çalışmalarına ilişkin olmakla birlikte merkezi bir personel dairesi kurulması gerektiği belirtilmektedir					
6	Leimgruber Raporu	Prof. Leimgruber	1951	Merkezi personel dairesi kurulsun diyor					
7	Gıyas Akdeniz Raporu		1952	Devlet Memurlarının Ücret Rejimlerinin İslahı Hakkında Rapor (ücret reformu öngörüyor)					
8	Maurice Chailloux-Dantel Raporu		1959	Türkiye'de devlet personeli hakkında bir araştırma yürütülmüş, Devlet memuriyetinde çalışanların mesleki yönden yetişmeleri için					

Kaynak: (Avaner, 2020)

Tablo 44.*Planlı Dönem*

PLANLI DÖNEM									
YABANCI UZMAN RAPORLARI					YERLİ UZMAN RAPORLARI				
Rapor Adı	Rapor Yazarı	Yazarın Kurumu	Yılı	İçeriği	Rapor Adı	Rapor Yazarı	Yazarın Kurumu	Yılı	İçeriği
1	Mook Raporu ¹¹	H.O.Van Mook	OECD	Haziran-Temmuz 1962	1.Rapor - TR'de Memuriyet Rejimi Alanında Rapor 2.Rapor - Personel İdaresinde Yapılacak Reformun Prensipleri ve Gayeleri	İdari Reform ve Reorganizasyon Hakkında Ön Rapor ¹²	DPT	1961	
2	Fisher Raporu ¹³	John F.Fisher	AİD (Amerikan Yardım Teşkilatı) Kamu Hizmeti Bölümü	Haziran 1962	1.Rapor - TR'de Devlet Hizmetlerine Memur Seçme Hakkında Program 2.Rapor - Devlet Personel Dairesinde Sınavı Yapılacak Olan Teşkilata Dair Görüşler 3. Rapor - Türk Personel Sistemi-Türk Hükümeti Personel İdaresinin Ana Hatlarına Taalluk Eden Politika ve Tatbikatına Dair Rapor	MEHTAP ¹⁴	TODAİE	24 Nisan 1963	
3	Podol Raporu ¹⁵	Richard Podol	AİD (Amerikan Yardım Teşkilatı) Yönetim Danışmanı	Haziran 1963		KAYA ¹⁶	TODAİE	1991	
4						YERYÖN ¹⁷	TODAİE-YYAEM	1998-2002	

Kaynak: (Avaner, 2020)

KAYNAKÇA

- Abadan, N. (1959). "*Bürokrasi*". Ankara Üniversitesi S.B.F. Yayınları No:92-74. Ankara, s.7-23
- Acemoğlu D. & Robinson, J.A. (2013), "*Ulusların Düşüşü*", çev. Veliöğlu, F.R., Doğan Kitap, Mega Basım Yayım, 9. Baskı, İstanbul, s.75-78
- Adair, J. (2003). "*Etkili İletişim, Yönetim Silahlarının En Önemlisi*", (çev: Ömer Çolakoğlu), İstanbul, Eylül, s.20
- Akat, İ. & Üner, N.(1993)."*İşletme Yönetimi*", 2.Baskı, İzmir, Masa Üstü Yayı.
- Arrow, K.J. (1972). "*Hediye ve Borsalar*", "Felsefe ve Halkla İlişkiler" 1(4), s.343- 362
- Ataman, G. (2001). "*İşletme Yönetimi*", Türkmen Kitabevi, İstanbul. s.92
- Avaner, T. (2020). "*Reformun Antropolojisi: Kamu Yönetiminde Bağımlılık Sorunu*" Kamu Yönetimi Reform Raporları, 2. Baskı, Gazi Kitabevi, İlsan Matbaası, Ankara, s. 413-486
- Aydın, M. (1998). "*Kurumlar Sosyolojisi*", Vadi Yayınları, İstanbul, s. 163
- Aydın, N. (2012). "*Weberyan Bürokraside Liyakat ve Türk Kamu Bürokrasisinden Bir Kesit-SiyasetinBürokrasi İronisi*", Sayıştay Dergisi Sayı.85, (Edit. Necip Tosun) s.51-67
- Aykaç, B. (1997). "*Kamu Bürokrasisi ve Türk Kamu Personel Yönetiminde Bürokratik Eğilimler*", Ankara. s.31
- Aytaç, Ö. (2005). "*Modern Bürokrasiler ve Yabancılaşma Ethosu*" Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi s.326
- Balaban, Ö. & Özdemir, Y. (2008). "*Girişimcilik Eğitiminin Girişimcilik Eğilimi Üzerindeki Etkisi: Sakarya Üniversitesi İİBF Örneği*", Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, Cilt.3, Sayı.2, s.134-147 (erişim:29.09.2019) <http://acikerisim.lib.comu.edu.tr:8080/xmlui/handle/COMU/952>
- Bandura, A. & Locke, E.,A. (2003). "Negatif Öz Yeterlilik ve Hedef Etkileri Yeniden Ziyaret Edildi" Uygulamalı Psikoloji Dergisi 88 (1): s.87-99
- Baransel, A. (1979). "*Çağdaş Yönetim Düşüncesinin Evrimi*", C.1 İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, s.35-170

- Baron, A.R. & Özgen, E. (2007). “*Fırsat Tanımada Sosyal Bilgi Kaynakları: Mentorların, Sanayi Ağlarının ve Profesyonel Forumların Etkileri*” İşletme Girişimi Dergisi, C.22 Sayı.2, s. 174-192
- Baron, R.M. & Kenny, D.A. (1986). “*Sosyal Psikolojik Araştırmalarda Moderatör-Arabulucu Değişken Ayırımı: Kavramsal, Stratejik ve İstatistiksel Düşünceler*”, Kişilik ve Sosyal Psikoloji Dergisi, s.1173-1182
- Başak, S. & Öztaş, N. (2010). “*Güven Ağbağları, Sosyal Sermaye ve Toplumsal Cinsiyet*” Gazi Üniversitesi İ.İ.B. Fakültesi Dergisi, C.12, Sayı.1, s.27-56
- Başaran, İ.E. (1989). “*Yönetim*”, Ankara, Gül Yayınevi s. 45
- Baum, F. & Ziersch, A.M. (2003). “*Sosyal Sermaye*” Epidemiyoloji ve Toplum Sağlığı Dergisi, s.320-323.
- Beck, U. (2005). “*Siyasallığın İcadı*”, (Çev. Nihat Ünler), İstanbul, İletişim Yayınları 2.baskı, s. 47
- Bekiroğlu, O. (2014). “*Türkçe Atasözlerinde İletişim Olgusunun İzleri Ve Sosyo-Kültürel Çıkarımları*” Millî Folklor Yıl.26, Sayı.103, s.83
- Bentele, G. & Seidenglanz, R. (2008). “*Trust and Credibility-Prerequisites for Communication Management, 6th International Symposium Communication in the Millennium*”, Mayıs 14-16, 1, 3-15. Akt.: Yanık A. (Güz/Fall 2017) “*Sosyal Medyada Yükselen Nefret Söyleminin Temelleri*” Adnan Menderes Üniv., Global Media Journal 8(15) s.368
- Berger, P.L. & Luckman, T. (1966). “*The Social Construction of Reality*” A Treatise in the Sociology of Knowledge, Penguin Books, p.8
- Berkes, N. (2002). “*Batıcılık, Ulusçuluk ve Toplumsal Devrimler*”, İstanbul, Kaynak Yayınları.
- Beugelsdijk, S. & Scharck, T. (2017). “*Social Capital & Regional Economic Growth*”, www.jyufi/ersa2003/cdrom/papers (erişim:15.09.2019) akt: Yağmur, A. “*Sosyal Sermayenin Bölgesel Kalkınmaya Etkisi*” Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi Sayı: 13, s.111-124
- Biçerli, M. K. (2009). “*Çalışma Ekonomisi*”, İstanbul, Beta Basım Yayım, s.120-504
- Bilge, H. & Bal, V. (2012). “*Girişimcilik Eğilimi: Celal Bayar Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma*”, SDÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt:2, Sayı:16, Isparta, s.134

- Bitigen, A. (2020). “*Pers etkisi*” <https://www.sonhaber16.com/pers-etkisi/> yayın: 10 Temmuz 2020, erişim: 23 Aralık 2020
- Bozkurt, Ö. (2007). “*Girişimcilik Eğiliminde Kişilik Özelliklerinin Önemi*”, Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, Cilt:1, Sayı:2, Çanakkale, s.95
- Burmaoğlu, S. & Polat M. & Meydan, C.H. (2013). “*Örgütsel Davranış Alanında İlişkisel Analiz Yöntemleri ve Türkçe Yazında Aracılık Modeli Kullanımı Üzerine Bir İnceleme*”, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Vol. 13, No.1
- Burt, R.S. (1992). “*Structural holes: social structural of competition*” Cambridge: Harvard University Press. The Social capital of Entrepreneurial Managers Form 5/10/6 Financial Times (European Edition)
- Büyükkilikmen, A. Y. (2015). “*Sosyal Sermayenin Bölgesel Kalkınmaya Etkisi, Konya-Karaman Örneği*” Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, s.55
- Büyükoztürk, Ş. (2002). “*Faktör analizi: Temel kavramlar ve ölçek geliştirmede kullanımı. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*”, (32), s.470-483
- Camps, S. & Marquès, P. (2011). “*Social Capital and Innovation: Exploring Intra- Organisational Differences*”, UAM-Accenture Working Papers, 2011/07 ISSN:2172-8143, s.1-39
- Chiu, C.M. & Hsu, M.H. & Wang, E.T.G. (2006). “*Understanding Knowledge Sharing in Virtual Communities: An Integration of Social Capital and Social Cognitive Theories*”, Decision Support Systems 42, s.1872-1888.
- Cillov, H. (1956). “*Türkiye’de Sanayi İstatistikleri*” İktisat Fakültesi Mecmuası, XVI. cilt, sayı 1-4, İstanbul. s. 180
- Coleman, J.S. (1988). “*Social Capital in The Creation Of Human Capital*”, American Journal of Sociology, 94: s.95-120
- Covey, S.M.R. & Merrill R.R. (2014). “*Her Şeyi Değiştiren Tek Şey Güven*”, çev: Ç. Erhan, Varlık Yayınları AŞ, Baskı: Özal Matbaası, İstanbul s.341; aktaran. Kitapçı, İ. (2016) “*Ekonomide Yenilikçi Bir Kavram: Bilişsel Sosyal Sermaye*” Maliye Dergisi, Temmuz-Aralık, s.108-132
- Credit Suisse, Global Wealth Databook (2014). <https://www.credit-suisse.com/ch/en/about-us/research/research-institute/publications.html>, (erişim: 10 Ocak 2019.)

- Cüceloğlu, D. (1987). "*İnsan ve Davranışı*", İstanbul, Remzi Kitabevi, s.246
- Çarıkçı, İ.H. & Koyuncu, O. (2010). "*Bireyci-Toplumcu Kültür ve Girişimcilik Eğilimi Arasındaki İlişkiyi Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma*", Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2(3): 1-18
- Çukurçayır, M.A. (2009). "*Yerel Yönetimde Değişim: Bürokratik Örgütten Hizmet İşletmesine Doğru*", Sayıştay Dergisi, sayı:73, s. 31-49
- Çulpan, R. (1980). "*Bürokratik Sistemin Yozlaşması*", AİD, C.13, Sayı: 2, Haziran, s.32. aktaran: Özer, M. A. "*Kamu Yönetiminin Etkinliğinin Önündeki En Büyük Engel: Bürokrasi Ve Yozlaşma*", Gazi Üniversitesi, İİBF Kamu Yönetimi Bölümü, s.43
- Davis, O.C.(2010). "*Why the Workplace Needs Positive Psychology.*" http://www.qllab.org/Publications/PosPsychWorkingPaper_OrinCDavis.pdf, s.19.
- Demir, Ö. & Acar, M. (2005). "*Sosyal Bilimler Sözlüğü*", Ankara, Adres Yayınları, s. 177
- Demircan, N. & Ceylan, A. (2003). "*Örgütsel Güven Kavram: Nedenleri ve Sonuçlar*" Dr. Yönetim ve Ekonomi Cilt:10 Say:2 Celal Bayar Üniversitesi İİBF Dergisi yayınları, Manisa, s. 139-140
- Deutsch, M. (1958). "*Trust and Suspicion*", Journal of Conflict Resolution, Vol. 2, No.4, December, p. 265
- Devamoğlu, S. (2008). "*Sosyal Sermaye Kuramı Açısından Türkiye'de Demokrasi Kültürü Üzerine Bir Değerlendirme*", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abidin Kılınç, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Denizli, s.4
- Duygulu, E. "*Institutional Profiles and Entrepreneurship Orientation: A Case of Turkish Graduate Students*", MPRA Paper 7247, pp. 12-15, <http://mpra.ub.unimuenchen.de/7247/1/> MPRA_ paper_7247. Pdf (erişim:15.08.2018)
- Efron B. & Tibshirani R.J.(1994). "*And Introduction To The Bootstrap*" Bias Corrected And Accelerated Bootstrap Confidence Interval, p.178
- Ellison, N. (2008). "*The Students Companion To Social, Blackwell, 2008*". "*Sosyal Politika Kuramlar ve Uygulamalar*". Bölüm 8. (Alcock, P. & May, M. & Rowlingson, K. (çev. Yıldırım, B. & Mercan, B. vd.) Ed.Gökbayrak, Şenay. Siyasal Kitapevi, Ankara, Eylül 2011, s.87-97

- Emsen, S.Ö. (2001). "Genç Nesilde Mesleki Eğilimler ve Girişimcilik: Ampirik Bir Çalışma", MPM Verimlilik Dergisi, Sayı 1, s. 153-155
- Er, H.P. (2012). "Girişimcilik ve yenilikçilik kavramlarının iktisadi düşüncedeki yeri: Joseph A. Schumpeter". Selçuk Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi,
- Erbil, C. & Öğüt, A. (2016). "Örgütsel Sosyal Sermayenin İnşasında Çalışanların Değişen Rolü: Richard Sennett'in Perspektifinden Yeni Kapitalizm Örgütlerine Bakış", Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 18/1, s.192-216
- Erdem, F. (2003). "Örgütsel Yaşamda Güven". Ferda Erdem (Der), Sosyal Bilimlerde Güven, Vadi Yayınları, Ankara s.153-182
- Erdoğan, İ. (2011). "İletişimi Anlamak", Geliştirilmiş 4.Baskı, Ankara: Pozitif Matbaacılık, s.42
- Ergun, T. & Polatoğlu, A. (1988). "Kamu Yönetimine Giriş", Üçüncü Yayım, TODAİE Yayını No:222, Olgaç Matbaası Ankara, s.53-63
- Erselcan, F. (2009). "Sosyal Sermaye ve Ekonomik Kalkınma: Sivas, Kayseri, Yozgat Bölgesi'nde Bir Araştırma" Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sivas, s.46
- Eryılmaz, B. (2008). "Bürokrasi ve Siyaset: Bürokratik Devletten Etkin Yönetime", Alfa Basım Yayınları, İstanbul, s. 22-256 aktaran: Muhammed Sami Belet, M.S. (2008), Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya
- Field, J. (2006). "Sosyal Sermaye", (çev: Bahar Bilgen ve Bayram Şen), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul. s.16-.88
- Fine, B. (2011). "Sosyal Sermaye Sosyal Bilime Karşı, Bin Yılın Eşiğinde Ekonomi Politik ve Sosyal Bilimler", (çev. Ayşegül Kars), Yordam Kitap yayınları, Pasifik Ofset, 1. Basım, İstanbul, Şubat. s. 168-286
- Fiske, J. (2003). "İletişim Çalışmalarına Giriş", 2.Baskı, (Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, s.16
- Formaini, R.L. (2001). "The Engine Of Capitalist Process: Entrepreneurs in Economic Theory", Federal Reserve Bank Of Dallas, Economic and Financial Review, Fourth Quarter, s. 2-11
- Foss, L. & Iakovleva, T. & Oftedal, M. E. (2013). "Action-Based Education in Academic Entrepreneurship: A New Role of the Student?" In book: Cooperation, Clusters, and Knowledge Transfer pp.249-263

- Foucault, M. (2003). "*İktidarın Gözü*". İstanbul, Ayrıntı Yayınları, s.95
- FSB, (2015). "*Federation of Small Businesses*", www.fsb.org.uk/stats, erişim; 28 Ağustos 2019
- Fukuyama, F. (1999). "*Social Capital And Civil Society*". Imf Working Paper. Imf Institute Confer. On Second Generation Reforms. November, s.8-9
- Fukuyama, F. (2002). "*Social Capital and Development: The Coming Agenda*" SAIS Review, 22 (1), 3-37
- Fukuyama, F. (2005). "*Güven, Sosyal Erdemler ve Refahın Yaratılması*", 3.Baskı, (çev: Buğdaycı A.), T. İş Bank Kültür Yayınları, İst. s.42-373
- Fukuyama, F. (2008). "*Devlet İnşası 21. Yüzyılda Dünya Düzeni ve Yönetişim*", Remzi Kitabevi, İstanbul, s.21
- Gambetta, D. (1998). "*Can We Trust? in Gambetta, Diego*" (Ed), Trust: Making and Breaking Cooperative Relations, Electronic Edition (Department of Sociology, University of Oxford)
- Geçtan, E. (2012). "*Psikanaliz ve Sonrası*". Metis Yayıncılık, İstanbul
- GEM Global Entrepreneurship Monitor, Executive Report, (2008) <http://www.gemconsortium.org/download/1299426307780/GEM%20GLOBAL%20REORT%202008rev.pdf> (erişim:10.08.2018).
- Giddens, A. (2004). "*Modernliğin Sonuçları*", (çev. Ersin Kuşdili), İstanbul, Ayrıntı Yayınları, s. 39-87
- Goronwy, L.S. (1996). "*A Contextual Approach To Management Learning: The Hungarian Case*". Organization Studies, 17(2): s.269-289
- Govier, T. (1998). "*Dilemmas of Trust*", London, McGill-Queen's University Press, s. 3-26
- Groeneveld, R.A. & Meeden, G. (1984). "*Measuring Skewness and Kurtosis*", The Statistician, 33, s.391-399
- Grootaert, C. & Van Bastelaer, T. (2002). "*Understanding and Measuring Social Capital: A Synthesis of Findings and Recommendations from the Social Capital Initiative*", Social Capital Initiative Working Paper No.24, The World Bank Social Development Family Environmentally and Socially Sustainable Development Network April, s.1-31
- Guzman, J.C. & Linan, F. (2005). "*Perspectives On Entrepreneurial Education: A Us-Europe Comparison*", Jean Monnet European Studies

- Centre Universidad Antonio de Nebrija, <http://www.nebrija.com/jeanmonnet/pdf/guzmanlinian.pdf>, (erişim:24.08.2018)
- Güler, B. (1994). “*Nesnesini Arayan Disiplin: Kamu Yönetimi*”, AİD, Cilt:27, Sayı:4, Aralık, s. 9
- Gürbüz, S. & Bekmezci, M. (2012). “*İnsan Kaynakları Yönetimi Uygulamalarının Bilgi İşçilerinin İşten Ayrılma Niyetine Etkisinde Duygusal Bağlılığın Aracılık Ve Düzenleyicilik Rolü*”, İstanbul Üniv. İşletme Fak. Dergisi, 41(2), s.189-213
- Haldun, İ. (1377). “*Mukaddime*” (çev. Halil Kendir 2004), C.2, Ankara, Yeni Şafak Kültür Yayını, s. 463-655
- Halevy, E.E. (1983). “*Bureaucracy and Democracy-A Political Dilemma*”. The Royal Institute Of Public Administration, Vol.62, No:3, Londra, s. 360-363
- Halpern, D. (2005). “*Social Capital*”, Polity Press, USAand UK, s. 3-7
- Harvey, D. (2005). “*A Brief History of Neoliberalism*”, “*Neoliberalizmin Kısa Tarihi*” (çev. Onacak, A.) Sel Yayıncılık 1. Baskı, İstanbul
- Hekkert, M.P.& Suurs, R.A.A.& Negro, S.O. & Kuhlmann, S. & Smits, R.E.H.M. (2007).“*Functions of Innovation Systems: A New Approach for Analyzing Technological Change*”. Technological Forecasting Social Change, 74(4) 413–432
- Heper, M. (1974b). “*Bürokratik Yönetim Geleneği*”. Ankara, ODTÜ İdari İlimler Fakültesi Yayın No: 23. Ongun Kardeşler Matbaası. s. 18-169
- Heper, M. (2005). “*Bürokrasi*”, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, İletişim Yayınları, Cilt:2. s.292-297
- Heywood, A. (2012). “*Siyaset*”, (çev. Özipek, B.B. & Şahin, B. & Yıldız, M. vd.) Adres Yayınları, Ankara, 7.Baskı, Bölüm,17, s.453
- Hicks, H.G. & Gullet, G. (1981). “*Ray Organizasyonlar: Teori ve Davranışlar*”, (çev: Besim Baykal), İTİA. İşletme Bilimleri Enstitüsü, s.106
- Hills, G.E. & Lumpkin, G.T. & Singh, R.P. (2000). “*Fırsat Tanıma: Girişimcilerin Algı ve Davranışları, Girişimcilik Araştırmalarının Sınırları*”, 1997’ Sosyal Ağlar Üzerinden Girişimci Fırsatı Tanımlama, Wellesley, MA: Babson College; Robert P. Singh, Garland Publishing Inc., New York, s.46

- Hoang, H. & Antoncic, B. (2003). “*Network-based research in entrepreneurship: A critical review*”, Journal of Business Venturing, 18, s. 167-187
- Hobbes, T. (2010). “*Leviathan*”, (çev: Semih Lim) Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, s.80
- Hoselitz, B. F. (1962). “*The Early History of Entrepreneurial Theory*”, In Essays in Economic Thought: Aristotle to Marshall, Chicago: Rand McNally, (s. 234-257).
- <https://btm.istanbul/blog/girisimcilere-en-iyi-olanaklari-saglayan-5-ulke> (Eriş: 06.11.2020)
- <https://kelimeler.gen.tr/burokrasi-nedir-ne-demek-56135> (erşim; Şubat,2018).
- <https://sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/01/2-h-2020-Y%C4%B1%C4%B1-DDK-Fonksiyonel-Kod-%C4%B0cmali.pdf> (erişim:25.Kasım 2020)
- <https://www.milliyet.com.tr/yazarlar/serkan-unsal/global-yatirimlar-294-milyar-dolari-gecti-6133611>, (yay. 31,01.2020; erişim tar. 02,09.2020)
- <https://www.tdk.gov.tr> erişim; 21.03.2020)
- <https://www.tuik.gov.tr/> erişim:28.11.2019
- ILO (1998). “*Employability in the Global Economy-How Training Matters*”, World Employment Report 1998-99, International Labour Office, Geneva, s. 182
- Inkpen, A.C. & Tsang, E.W.K. (2005). “*Social Capital, Networks, and Knowledge Transfer*” The Academy of Management Review, Jan., 30(1), 146-165, Published by: Academy of Management Stable, URL: <http://www.jstor.org/stable/20159100>
- Isham, J. & Kaufman D. (1999). “*The Forgotten Rationale for Policy Reform: The Productivity of Investment Projects Quarterly*” Journal of Economics, 114(1), s.149-184
- İnan, K. (1999). “Devlet İdaresi” Türkiye Gerçeği Dizisi, Timaş yayınları 5. Baskı, s.131-169
- İslatince, H. & Sermen, A. B. (2018). “*The Critique of Neoliberalism in the Context of Veblen and Polany*”, Journal of Current Researches on Social Sciences, 8 (3), 107-128

- Jakoby, H. (1976). *"The Bureaucratization of the World"*. (İngilizceye çeviren Eveline L. Kaner). California: University of California Press, s. 9-10
- Jeong, J. (2004). *"Analysis of the factors and the roles of hrd in organizational learning styles as identified by key informants at selected corporations in the Republic of Korea"*. Unpublished Doctoral Thesis, Texas A&M University, USA.
- Jintong, T. (2008). *"Bireysel ve Çevresel Özellikler Arasındaki Etkileşimler, Girişimciliğin Önlemini Keşfetmek, ABD Küçük İşletmeler ve Girişimcilik Derneği Ulusal Konferansı Bildirileri"*, San Antonio, s.1419-1426 (<http://sbaer.uca.edu/research/usasbe/2008/pdf/PaperID52.pdf>).
- Kang, E. & Uhlenbruck, K. (2006). *"A Process Framework Of Entrepreneurship: From Exploration, To Exploitation, To Exit"*, Academy of Entrepreneurship Journal, 12, 1, s. 47-72.
- Karaçay, H. (2008). *"Sosyo Ekonomik Kalkınmada Fiziki ve Beşeri Sermaye: Vakıflar Genel Müdürlüğü Örneği"*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, s.44.
- Karagöl, E.T & Akdeve, E. (2013). *"Geçmişten Günümüze Türkiye'de Teşvikler ve Ülke Uygulamaları"* Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Der. S.37 – s.348
- Karagül, M. & Masca, M. (2005). *"Sosyal Sermaye Üzerine Bir İnceme"*, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, Bahar, S.1, s. 38-39.
- Karasar, N. (2017). *"Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar İlkeler Teknikler"* Nobel Akademik Yayıncılık, s.109
- Katz, J.A. (2003). *"The Chronology And Intellectual Trajectory Of American Entrepreneurship Education:1876-1999"*, Journal of Business Venturing, 18 (2)
- Kaya, A. (2012). *"İletişime Giriş: Temel Kavramlar ve Süreçler"*. 4.Baskı, (Ed. Alim Kaya), Kişilerarası İlişkiler ve Etkili İletişim. Ankara: Pegem-A. s.12-27
- Keleş, Ş. (2014). *"Kırsal Alanda Sosyal Sermayenin Oluşumu Üzerine Bir Araştırma: Erzurum İli Örneği"* doktora tezi, Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
- Kitapçı, İ. (2016). *"Ekonomide Yenilikçi Bir Kavram: Bilişsel Sosyal Sermaye"*, Maliye Dergisi, Temmuz-Aralık 2016; 171:s.108-132

- Koparal, C. & Özalp, İ.(2013). “*Yönetim ve Organizasyon*”, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2944 Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1900
- Krishna, A. (2002). “*Active Social Capital: Tracing the Roots of Development and Democracy*” New York: Colombia University
- Kutunis, Ö.R. & Hancı, A. (2004). “*Kadın Girişimcilerin Kişisel Özgürlük Algılamaları*”, Osmangazi Üniversitesi, İ.İ.B.F., 3.Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi, s.457-464
- Leana, C.R. & Van Buren, H.J. III. (1999). “*Organizational Social Capital and Employment Practices. The Academy of Management Review*”.24(3), s.538-555 aktaran: Tantardini, M & Kroll, A.” The Role of Organizational Social Capital in Performance Management”
- Luhmann, N. (1998). “*Güven Oluşturma ve İşbirlikçi İlişkiler Kurma*”, Oxford, Basil Blackwell Ltd. s. 99; aktaran; “Niklas Luhmann’ın Sosyal Sistemler Kuramı ve Güven Tartışmaları Bağlamında Sağlık Sistemi” Ertong, G., Ankyra:Ankara Üniv. Sosyal Bilimler Enst. Der., 2011,2(2) DOI: 10.1501
- Luthans, F. & Youssef, C.M.(2004). “*Human, Social, and Now Positive Psychological Capital Management: Investing in People for Competitive Advantage*” Organizational Dynamics, Vol. 33, No. 2, s. 143-160.
- Luthans, F. (2002).“*The need for and meaning of positive organizational behavior*” Journal of Organizational Behavior 23, s. 695-706.
- Marangoz, M. (2016). “*Girişimcilik*”. Ankara: Beta Yayınları
- Marx, K. (1979). “*Fransa’da Sınıf Savaşmaları*”. (çev. Sevim Belli vd). Marks-Engels Seçme Yapıtlar, Ankara, Sol Yayınları.1.cilt s.226-362
- McAllister, D.J. (1995). “*Affect and Cognition Based Trust as Foundations For Interpersonal Cooperation in Organizations*”, Academy of Management Journal, 38 (1), s.24-59
- McFarlane, J. (2016) “*Economic Theories of Entrepreneurship*” Bölüm 2. s.15-18
- McKinnon D.P. & Fritz M.S. & Williams J. & Lockwood C.M. (2007). “*Distribution of the product confidence limits for the indirect effect: Program PRODCLIN*”; Behavior Research Methods 2007, 39 (3), 384-389
- McKinnon, D.P& Fairchild, A. J. & Fritz, M. S. (2010). “*Mediation Analysis*”, Annual Review of Psychology, 58, s.593–614.

- McMahon, W. (1999). *“Education and Development: Measuring The Social Benefits”*, Oxford University Press, Oxford, s. 284
- Mele, D. (2003). *“Organizational Humanizing Cultures: Do They Generate Social Capital? Journal of Business Ethics”*, Volume 45, No. ½, Annual Eben Confer. *“Sustainnig Humanity Beyond Humanism”*, Jun., s.3-14
- Metin, A. (2012). *“Türkiye’de E-devlet Uygulaması ve E-devletin Bürokrasiye Etkisi”*, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 4 (7), s.107
- Mill, J. S. [1859] (2015). *“Özgürlük Üstüne”*, Oda Yayınları, (çev. Tuncay Türk) 4. Baskı, İstanbul, [1859], s. 153-160
- Miller, J. P. (1970). *“Social-Psychological Implications of Weber’s Model of Bureaucracy: Relations Among Expertise”*, Social Forces. 49 (1), s.94
- Misztal, B. A. (1996). *“Trust in Modern Societies”*, Cambridge, England, Polity Press, s. 16
- Misztal, B. A. (2001). *“Güven ve İşbirliği: Demokratik Kamusal Alan”*, Sosyoloji Dergisi, Avustralya Sosyoloji Derneği, S.37 (4), s.371-386.
- Molcho, S. (2000). *“Beden Dili Sessiz Diliniz”*, (çev: E.Tülin Batır), İstanbul: Gün Yayıncılık, s. 8
- Montanye, J. A. (2006). *“Entrepreneurship” The Independent Review*, 10 (4), s.549-571
- Moser, C. (1996). *“Confronting Crisis: A Comperative Study of household Responses to poverty and Vulnerability in Four Poor Urban Communities”*, Washington, DC: World Bank
- Mouzelis, N. P. (2001). *“Örgüt ve Bürokrasi: Modern Teorilerin Analizi”*, (çev: H. Bahadır Akın), Çizgi Kitabevi 1.Baskı, s.8-32
- MÜSİAD (2009). *“Krizlerde Girişimcilik ve Ticaret”* Altı Uzmanın Önerileri, Gürdoğan, Nazif *“Ortaklık ve Girişimcilik”*. MÜSİAD Ankara Şubesi Kitaplığı, Semih Ofset, II. Baskı s.53-72
- MÜSİAD (2018). Geleneksel 17. Uluslararası Genç İş İnsanları Kongresi (UGİK)
- Nahapiet, J. & Ghoshal, S. (1998). *“Social Capital, Intellectual Capital, and the Organizational Advantage”*, Academy of Management Review, 23 (2): s.242-266

- Newton, K. (2005). “*Support for democracy: Social capital, civil society and political performance*”, WZB Discussion Paper, No. SP IV 2005-402, Wissenschaftszentrum Berlin für Sozialforschung (WZB), Berlin, s. 1-39. This Version is available at: <http://hdl.handle.net/10419/49609>
- Olsen, J. P. (2005). “*Maybe It is Time to Rediscover Bureaucracy. Journal of Public Administration Research and Theory*”, 1 (16): s.2-3
- Öncü, H. (1994). “*Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*”. Ankara: Matser Basım San. ve Tic. Ltd. Şti.
- Özcan, B. (2011). “*Sosyal Sermaye ve Ekonomik Kalkınma*”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Ensti., İstanbul, s.32
- Özdemir, A. A. (2007). “*Sosyal Ağ Özellikleri Bakış Açısıyla Sosyal Sermaye Ve Bilgi Yaratma İlişkisi: Akademisyenler Üzerinde Yapılan Bir Alan Araştırması*”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eylül s.12-13
- Özer, M. A. & Yaylı, H. & Akçakaya, M. & Batmaz, N. Y. (2015). “*Kamu Yönetimi Klasik (Yapı ve Süreçler)*”, Ankara, Adalet Yayınevi, s.154-244
- Özguven, İ. E. (2010). “*Ailede İletişim ve Yaşam*”. Ankara: PDREM Yayınları s:18
- Özşuca, Ş. T. (2003). “*Esneklik ve Güvenlik İkileminde Türkiye Emek Piyasası*”, Ankara: İmaj Yayınevi, s.144
- Pennington, M. (2014). “*Sağlam Politik Ekonomi, Klasik Liberalizm ve Kamu Politikasının Geleceği*”, Çev. Yayla, A. Liberte Yayınları/179, Tercan Matbaası, 1.Baskı, Mayıs Ankara s. 187
- Piketty, T. (2014) “*Capital: In The Twenty-First Century*”, (çev: Hande Koçak) İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul s.49-296
- Polanyi, M. (2005). “*The Tacit Dimension (London: Routledge And Keon Paul). Güven: Sosyal Erdemler ve Refahın Yaratılması*”, (çev. Ahmet Buğdaycı), İş Bankası Kültür Yayınları, 3. basım, İstanbul, s.42
- Portes, A.(1998). “*Social Capital: Its Orgins and Applications in Modern Sociology*”, Annual Review of Sociology, Vol. 24. s.1-24
- Praag, V. M. (1999). “*Some Classic Views On Entrepreneurship*”. De Economist 147 (3), s.311- 335

- Putnam, R. D. & Leonardi, R. & Nanetti, R. Y. (1993). "*Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*", United Kingdom: Princeton University Press, s.129-181
- Putnam, R. D. (1993). "*The Prosperous Community -Social Capital and Public Life*". American Prospect (13): s.35-42
- Putnam, R. D. (1995), "*Bowling Alone: America's Declining Social Capital*", Journal of Democracy, 6(1)
- Raporu F. (2017). Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü, Kalkınma Ajansları Genel Faaliyet Raporu, 2017, s.11-12
- Raposo, M. & Paço, A. (2011). "*Entrepreneurship Education: Relationship Between Education And Entrepreneurial Activity*", Psicothema, 23 (3), S.453-457
- Renn, O. & Levine, D. (1991). "*Credibility and Trust in Risk Communication*", Communicating Risk to The Public, Ed. by. Roger E. Kasperson, Dordrecht: Kluwer Academic Publishers, s. 179-180
- Richard P.N. & Peters M.P. & Hisrich R.D. (1985). "*Strategic Management Journal*" Volume 6 April/June, Pages 181-189
- Rosanvallon, P. (2004). *Refah Devletin Krizi*, (Çev. Burcu Şahinli), Dost Kitabevi Yayınları, Ankara, Şubat, s.100-101
- Rothe, F. & Schüler, D. (2006). "*Trust and Economic Growth: A Panel Analysis*", (Aktaran: Öksüzler Oktay), "*Sosyal Sermaye, Güven ve Belirleyicileri: Bir Panel Analizi*", Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi (12)
- Ruben, R. & Heras, J. (2012). "*Social Capital, Governance and Performance of Ethiopian Coffee Cooperatives*", Annuals of Public and Cooperative Economics, 83(4), s.463-484
- Rudez, H. N. & Mihalic, T. (2007). "*Intellectual Capital in the Hotel Industry: A Case Study From Slovenia*", Hospitality Management, 26, (1):188–199
- Rumelt, R. P. (2005). "*Theory, strategy and entrepreneurship*", Handbook of Entrepreneurship Research-Interdisciplinary Perspectives, Ed.; Sharon A. Alvarez, Rajshree Agarwal, Olav Sorenson, Springer, USA, s.11
- Sağsan, M. & Yücel, R. & Sözen C. (2010b). "*Küresel Krizin Aşılmasında Alternatif Bir Yol: Sosyal Sermayede Enformasyon Edinimi ve Kullanım Kapasitesi*" Bilgi Dünyası, 2010, 11 (1) 140-154

- Sağsan, M. (2010a). "*Bilgi Yönetimi Disiplini Ve Uygulamaları*" Der. Sağsan, M. "Ekonomik Dönüşüm ve Gelişmelerin Bilgi Yönetimine Etkileri". Siyasal Kitapevi, Eylül 2010 Ankara, s.52-76
- Schmid, A. A. (2002). "*Using Motives to Distinguish Social Capital from Its Outputs*", Journal of Economic Issues, 36 (3), s.747-768
- Seligman, A. (1977). "*The Problem of Trust*". Princeton: Princeton University Press, s.14
- Seyfullahoğulları, A. (2011). "*Türk Girişimcilerinin İş ve Yaşam Değerlerinin Demografik Değişkenlerle İlişkisi Üzerine Bir Araşt. Bursa İli Uygulaması*", Trakya Üniv. Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:13, Sayı:1, s.155
- Shane, S. & Venkataraman, S. (2000) "*The Promise Of Entrepreneurship As A Field Of Research*" Academy of Management Review, 25 (1): s.217-226
- Shane, S. (2000). "*Prior Knowledge and the Discovery of Entrepreneurial Opportunities*" Organization Science, Vol. 11, No. 4, July–August, s. 448-469
- Slattery, M. (2012). "*Sosyolojide Temel Fikirler*", (çev. Balkız, Ö & Gülhan D. & Hacer H. vd.), Sentez Yayınları, 5. Baskı s.46
- Sledzik K. (2013). "*Schumpeter's View on Innovation and Entrepreneurship, See discussions, stats, and author profiles for this publication*" SSRN Electronic Journal April, s.89-95
<https://www.researchgate.net/publication/256060978>
- Smedlund, A. (2008). "*The Knowledge System of A Firm: Social Capital Capital for Explicit and Potential Knowledge*", Journal of Knowledge Management, February, 12 (1): s.63-77
- Smith, A. (1776). "*Ulusların Zenginliği*", (çev. Oktay Yenal (2017)). İstanbul, İş Bankası Kültür Yayınları: s.16
- Smith, B. C. (1988). "*Bureaucracy and Political Power*". New York: St. Martin Press, s. 9-67
- Sobel, M. E. (1982). "*Asymptotic Confidence Intervals for Indirect Effects in Structural Equations Models*", In S. Leinhardt (Ed.), Sociological Methodology, Vol.13, s.290-312
- Solomon, R. & Flores, F. (2001). "*İş Dünyasında Politikada İlişkilerde Yaşamda Güven Yaratmak*", İstanbul, Mess Yayınevi, s. 110

- Songur, M. (2017). "*Türkiyede Beşeri Sermaye ve Fiziksel Sermaye Arasındaki İkame Olanakları: Translog Üretim Fonksiyonu Yaklaşımı*". Çankırı Karatekin Üniversitesi. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 7, Sayı 2, s. 202-204
- Staveren, I. & Knorringa, P. (2006). "*Ekonomik Kalkınmada Sosyal Sermaye: Sosyal İlişkiler Ne Kadar Önemli*", Sosyal Ekonominin Gözden Geçirilmesi, Utrecht Üniversitesi İktisat Bölümü seminerinde sunulacak taslak, s.1-29
- Story, W.T. (2014), "*Social Capital and the Utilization of Maternal and Child Health Services in India: A Multilevel Analysis*", Health & Place 28, s.73-84
- Şahin, A. (1998). "*Bürokrasi Kuramı ve Türk Bürokrasisi*", Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi, Konya, s.36
- Şan, M. K. (2007). "*Sosyal Bilimlerde Yıldızı Yükselen Yeni Bir Kavram: Sosyal Sermaye ve Türkiye*", Sosyoloji Yazıları I, Sakarya Üniversitesi Sosyoloji Bölümü Ortak Çalışması, Der: M.K. Şan, Kızılelma Yay. İstanbul, s.294
- Şaylan, G. (1986). "*Türkiye'de Kapitalizm, Bürokrasi ve Siyasal İdeoloji*", Ankara Vadi Yayınları, s.68-76
- Şaylan, G. (2003). "*Değişim, Küreselleşme ve Devletin Yeni İşlevi*". 2. Baskı. Ankara, İmge Yayınevi, s.311
- Şenkal, A. (2008). "*Sosyal Sermaye ve Bölgesel Kalkınma İlişkisi-Max Weber'in Perspektifinden Bir Değerlendirme*", İş, Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi Cilt:10 Sayı:1, Ocak s.118-143
- Şentürk, M. & Mengü, E. (2019). "*Social Entrepreneurship From Sociological Perspective*", Journal of Economy Culture and Society s. 355-369
- Tanner, L. (1999). "*Open Australia*". NSW: Pluto Press, s. 83
- Tavşancıl, E. (2005). "*Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*" Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 2. Baskı
- Tekin, M. & Titiz, T. (1996). "*Girişimcilik: Kendi İşini Kurma ve İşletme*", Konya: Damla Ofset, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, s.2-15
- Tsai, W. (2000). "*Social Capital, Strategic Relatedness and The Formation of Intraorganizational Linkages*". Strategic Management, 21, s.925-927

- Turanlı, R. (2011), "*İktisadi Düşünceler Tarihi*", İstanbul: Bilim Teknik Yayınevi, 5. Baskı. Yalçıntaş, M. (2010). "*Çağımızda Girişimcilik*", Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, Cilt:5, Sayı:1, (s. 50-98)
- Tüğen, K. (2010). "*Devlet Bütçesi*" 9. Baskı. İzmir, Bassaray Matbaası, s.55-56
- Türk, E. (2015). "*Sosyolojik Düşüncede Sosyal Sermaye Tartışmaları*": Pierre Bourdieu ve James Samuel Coleman Bağlamında Karşılaştırmalı Bir Analiz Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi (The Journal of Social and Cultural Studies) Cilt: I, Sayı: 2, s. 129
- TÜSİAD, (1987). "*Türkiye'de Girişimcilik ile İlgili Sorunlar ve Çözümler*", TÜSİAD Yayını, No.T/87.10.103, İstanbul, s.1
- Uphoff, N. (2000). "*Understanding Social Capital: Learning from the Analysis and Experience of Participation*", Institutional Analysis, s.215-249
- Ürper, Y. (2013). "*Girişimcilik*", Anadolu Üniversitesi Yayını No: 3002; Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1955, Eskişehir, s.3
- Varshney, A. (2001). "*Ethnic Conflict and Civic*", "*Society India end Beyond*", Project Muse <http://muse.jhu.edu>, World Politics 53 April, s.362-398
- Wagah, G. G.& Mwehe, M. (2019). "*Harnessing Social Capital to Improve Food Security of Peri-Urban Households. Experiences from Kisumu City, Kenya*". Journal of Food Security. 2019, 7(6), 196-205.
- Wall, E. & G. Ferazzi & F. Schryer (1998). "*Getting the Rules on Social Capital*", Rural Sociology, V. 63. No.2, s. 300-22
- Ward, J. S. (2003). "*Trust and Mistrust Radical Risk Strategies in Business Relationship*", West Sussex, Wiley, s. 18-19
- Weber, M. (1996). "*Sosyoloji Yazıları*" (çev: Taha Parlar) İletişim Yayınları, İstanbul, s. 193-297
- Weber, M. (2013). "*Bürokrasi ve Otorite*", (çev. Bahadır Akın), Adres Yayınları, Ankara, s.55
- Weick, K. E. & Sutcliffe, K. M. & Obstfeld, D. (2005) "*Organizing and the Process of Sensemaking*" Organization Science, Vol. 16, No. 4, July–August 2005, pp. 409–421
- Whiteley, P. (2000). "*Ekonomik Büyüme ve Sosyal Sermaye*", Politik Çalışmalar, S.48, s.443-466

- Winter, I. (2000). "*Major Themes and Debates in the Social Capital Literature. The Australian Connection*", Australian Institute of Family Studies, Melburn, s. 17
- World, Bank, (1998). "*The Initiative on Defining, Mentoring and Measuring Social Capital: Overview and Program Description*", Social Capital Initiative Working Paper No: 1, s.1-33
- Wright, T. A. (2003). "Positive organizational behavior: an idea whose time has truly come." *Journal of Organizational Behavior* 24, s. 437-442.
- Yazıcıoğlu, R. (1995). "*Bu Sistem Değişmeli: Alternatif Bir Yaklaşım*", Birey Yayıncılık 2.Baskı, s.115
- Yengin, H. (1996). "*Halkla İlişkiler: Temel Kavramlar, İlkeler, Yöntem*", İstanbul, s.1
- Yılmaz, A. (1997). "*Siyasal ve Bürokratik Yozlaşma*", Yeni Türkiye, Yıl:3, S.13, s.430
- Zeren, Ö. (2013). "*Sosyal Güven ve Ekonomik Kalkınma: Avrupa Ülkeleri Üzerine Mekânsal Ekonometri Analizi*" Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi yayınları, Nisan, 8(1), s.7-36

EKLER

Ek 1: Ölçek İzinleri 1

Mustafa Alpay "Bürokratik Yapıya İlişkin Algı" Ölçeği'ni kullanma izni

----- Forwarded message -----

Gönderen: MUSTAFA ALPAY <siyasetbilimi2012@gmail.com>

Date: 13 Ara 2018 Per, 00:53

Subject: Re: 'Bürokratik Yapıya İlişkin Algı Ölçeği'ni kullanma izni

To: Hakan CANDAN <hakancandan@kmu.edu.tr>

Çok teşekkür ederim hocam
İyi geceler dilerim

13 Ara 2018 Per 01:50 tarihinde Hakan CANDAN <hakancandan@kmu.edu.tr> şunu yazdı:

Merhabalar Mustafa bey

Ölçeği kullanmanızdan mutlu olurum. Başarılar..

----- Orijinal Mesaj -----

Kimden: MUSTAFA ALPAY <siyasetbilimi2012@gmail.com>

Kime: hakancandan@kmu.edu.tr

Gönderilenler: Thu, 13 Dec 2018 00:45:39 +0200 (EET)

Konu: 'Bürokratik Yapıya İlişkin Algı Ölçeği'ni kullanma izni

Çok değerli *Hakan CANDAN * hocam, Selamlar

Mustafa ALPAY, ben

Telefon: 0532 365 1910 & mail: siyasetbilimi2012@gmail.com

K.K.T.C. Yakındoğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İletişim Anabilim Dalı Medya ve İletişim Çalışmaları Doktora Programında "Bir İletişim Aracı Olarak Örgütsel Sosyal Sermayenin Girişimcilik ve Bürokratik Engeller Bağlamında Aracılık Rolü" konulu doktora tezi çalışması yürütüyorum.

Araştırmamı yürütürken siz değerli hocamın çok değerli çalışması olan "İş Dünyası ve Bürokrasi İlişkileri Bağlamında Girişimcilerin Türk Kamu Bürokrasisi Algısına Yönelik Bir Araştırma" başlıklı doktora tezini okudum.

Benim yürüttüğüm çalışmamı da ilgilendiren tez çalışmanızda kullanmış olduğunuz "Bürokratik Yapıya İlişkin Algı Ölçeği"ni kullanma konusunda izninizi istiyorum.

Çalışmama sağlayacağınız katkıya şimdiden teşekkür ederim

Ek-2 Ölçek İzinleri 2

Fwd: Sosyal Sermaye Ölçeği kullanma izni

1 mesaj

MUSTAFA ALPAY <siyasetbilim2012@gmail.com>
Alıcı: semihcaglar14@gmail.com

Mustafa Alpay tez eki "Sosyal Sermaye Ölçeği" kullanma izni

----- Forwarded message -----

Gönderen: İstatistik Atölyesi <istatistikatolyesi@gmail.com>
Date: 13 Ara 2018 Per. 12:55
Subject: Re: Sosyal Sermaye Ölçeği kullanma izni
To: MUSTAFA ALPAY <siyasetbilim2012@gmail.com>

Bu maillerin ekran görüntüsünü alıp teze eklemeniz gerekecek Mustafa bey.
Ankete başlayabilirsiniz siz.

MUSTAFA ALPAY <siyasetbilim2012@gmail.com>, 13 Ara 2018 Per. 08:57 tarihinde şunu yazdı:

----- Forwarded message -----

From: A G <agoksel@gmail.com>
Date: 13 Ara 2018 Per 07:59
Subject: Re: Sosyal Sermaye Ölçeği kullanma izni
To: MUSTAFA ALPAY <siyasetbilim2012@gmail.com>

Mustafa Bey ölçekte bizimle ilgili olan unsurları kullanabilirsiniz çalışmamızda başarılar dilerim lütfen bizim çalışmalarımızla ilgili atıkları bize bildiriniz

13 Ara 2018 Per 00:11 tarihinde MUSTAFA ALPAY <siyasetbilim2012@gmail.com> şunu yazdı:
Mustafa ALPAY, ben

Telefon: 0532 365 1910 & mail: siyasetbilim2012@gmail.com

Çok değerli hocam

K.K.T.C. Yakınoğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İletişim Anabilim Dalı Medya ve İletişim Çalışmaları Doktora Programında "Bir İletişim Aracı Olarak Örgütsel Sosyal Sermayenin Girişimcilik ve Bürokratik Engeller Bağlamında Aracılık Rolü" konulu doktora tezi çalışması yürütüyorum.
Araştırmamı yürüttükten siz değerli hocalarımın "Örgütlerde Bilgi Paylaşım Davranışı: Sosyal Sermaye Boyutundan Bir Bakış" başlıklı makalenizi okudum.

Benim yürüttüğüm çalışmamı da ilgilendiren makalenizde kullanmış olduğunuz "Sosyal Sermaye Ölçeği" ni kullanma konusunda izninizi istiyorum.
Çalışmamı sağlayacağınız katkıya şimdiden teşekkür ederim

Ek-3 Ölçekler

A Örgütsel Sosyal Sermaye Ölçeği 1

I. Birleştirici Örgütsel Sosyal Sermaye

Yöneticilerim beni destekleyici bir tutum sergilerler

Yöneticilerim benim menfaatlerimi gözetirler

İhtiyacım olduğunda yöneticilerimin yardım edeceğini bilirim.

Yöneticilerime güvenirim

Yöneticilerim bana verdikleri sözleri tutarlar

Yöneticilerimle aynı amaç doğrultusunda hareket ediyorum

Yöneticiler ile rahatlıkla iletişim sağlayabilirim

II. Bağ Kurucu Örgütsel Sosyal Sermaye

Çalışma arkadaşlarıma güvenirim

Çalışma arkadaşlarımla aramda işbirliğini kolaylaştıran bir güven duygusu vardır

Çalışma arkadaşlarım her türlü zorlukta bana yardım ederler

Gündelik hayattaki kişisel konularda da meslektaşlarımdan fikir ve yardım alırım

Çalışma arkadaşlarım bana karşı dürüst ve açıktırlar

Meslektaşlarımla mesai saati dışında da görüşürüm

III. Köprü Kurucu Örgütsel Sosyal Sermaye

Üniversitedeki sosyal etkinliklerin düzenlenmesine katkıda bulunurum.

Çalıştığım üniversitenin toplumsal fayda üretecek projelerine zaman ve emek ayırırım.

Çalıştığım üniversitedeki tören, toplantı ve sosyal etkinliklere katılırım.

B Sosyal Sermaye Ölçeği 2

Yapısal Sosyal Sermaye

- 1 bilgilerimizi diğerleriyle paylaşabileceğimiz iletişim kanalları mevcuttur.
- 2 iletişim kanalları başkalarının sahip olduğu bilgilere erişimime olanak sağlamaktadır.
- 3 iletişim kanalları farklı birim ve kişilerde mevcut olan bilgilerin paylaşılmasına olanak sağlamaktadır.
- 4 iletişim kanalları farklı birim ve kişilerde mevcut olan bilgilerin dağıtılmasına olanak sağlamaktadır.
- 5 iletişim sistemi farklı birim ve kişilerden gelen bilgilerin diğer kişilere zamanında iletilmesine olanak sağlar.
- 6 iletişim ağı, iletişim ağı içinde bulunan kişilere bilgilerini paylaşma ve dağıtma olanaklarından haberdar olma fırsatı sağlar.
- 7 iletişim kanalı yoğun miktarda bilgi ve çok sayıda bilgi paylaşımını gerçekleştirecek kişi ve birime sahiptir.
- 8 iletişim kanalı, bilgisini paylaşmak isteyen kişi ve birimlerin kolayca iletişim ağına katılmasına olanak sağlar.
- 9 örgütsel anlayış, farklı bireysel ve kültürel değerlere dayalı iletişim ve ilişkilerin oluşmasına olanak sağlamaktadır.

Bilişsel Sosyal Sermaye

- 10 birbirimizi anlamamızı ve iletişime geçmemizi kolaylaştıracak ortak terimler, ifadeler ve sözlerden oluşan bir dil kullanırız.
- 11 kullandığımız ortak dil sahip olunan ve paylaşılan bilgileri elde etmede, yorumlamada ve anlamada etkinlik sağlar.
- 12 kullandığımız ortak dil, mevcut bilgilerden yeni bilgiler elde edilmesinde kolaylık sağlar. 13 anlatılan başarı hikâyeleri; birey ve birimler için bilgi ve değerlerin yaratılmasında, paylaşılmasında ve saklanmasında yol gösterici olur.

İlişkisel Sosyal Sermaye

14 Buradakilerle paylaşımcı bir ilişkimiz vardır. Fikirlerimizi, duygularımızı ve ümitlerimizi serbestçe paylaşabiliriz.

15 İşyerinde çaktığım zorlukları buradakilerle özgürce konuşabilirim ve onlar da beni dinlemek ister.

16 Eğer buradakilerden birileri bir yere transfer edilirse hem onlar hem biz yalnızlık hissederiz.

17 Eğer buradakilerle sorunlarımı paylaşırsam, yapıcı ve ilgili bir şekilde tepki vereceklerdir. 18 Buradakilerle birbirimize, kişisel ilişkilerimizde belirgin ölçüde duygusal yatırımlar yapıyoruz.

19 takım çalışmasını ve yardımlaşmayı destekleyen bir anlayış vardır.

20 iletişime ve bilgi paylaşımına isteklilik ve açıklık paylaşılan bir değerdir.

21 eleştirilere ve farklı fikirlere açıklık, paylaşılan bir değerdir.

22 yazılı olmayan kurallar bilgi paylaşımını desteklemektedir.

23 iletişime, bilgi paylaşımına isteklilik ve açıklık beni benzer şekilde davranmaya zorunlu kılar.

24 Buradaki paylaşılan değerleri kendi değerlerimle uyumlu buluyorum.

25 Buradakilerle kendimi bir bütün olarak görebiliyorum.

26 Buradaki iletişime, bilgi paylaşımına isteklilik ve açıklık değerleri beni de bu yönde davranmaya sevk ediyor.

ÖZGEÇMİŞ

Mustafa Alpay (1966) Girişimci & İş insanı

EĞİTİM

İlk ve Ortaokul : Adıyaman/Gölbaşı
Lise : Endüstri Meslek & Elektrik / Malatya
Lisans : Anadolu Üniversitesi / İktisat Fakültesi
Yüksek Lisans : Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi / Siyasal Bilgiler Fakültesi-
 Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
Doktora :Yakın Doğu Ünivers. / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Medya ve İletişim

STK / İŞ

TOBB/ Ankara LPG Sektör Meclisi Yönetim Kurulu Üyesi 2016-...)
 MÜSİAD/ Ankara Yönetim Krl. Üyesi, Enerji Sektör Krl. Ankara Başkanı (2011-...)
 ANADOLU LPG SİAD/ Yönetim Kurulu Üyesi, Başkan yard. 2004-...)
 OSTİM ENERJİK/ Enerji Kümelenme Derneği Üyesi 2015-...)

STK / SOSYAL

AYBÜMDER/ Ankara Yıldırım Beyazıt Üniv. Mezunlar Derneği Kurucu Bşk.2014-...
 BAKİDER / Balkan Kültürleri İttifakı Derneği Onursal Üye 2017-...
 İNHAKDER/ İnsan Hak ve Onurunu Koruma Derneği Kurucu Başkanı-Üye 2003-...

İŞ HAYATI

- ✓ Ulaştırma Bakanlığı, TCDD Gen. Müdürlüğü 5. İşletme (1989-1996).
- ✓ Güven'e odaklı marka projeler yürütmekte, "sosyal sermayeli" 57 ortaklı, 20 yıldan beri aynı güven ile yönetmektedir. Ulusal LPG Dağıtım Lisanslı "**Mavigölgaz**" şirketinde 24 yılı aşkın, profesyonel üst düzey yöneticilik (ÜDY),
- ✓ Kuruluşunu gerçekleştirerek yönettiği şirket, küresel krizin Dünya ve Türkiye ekonomisini olumsuz etkilediği 2008-10 döneminde, TEPAV'ın TOBB ile All World Network "**2. Küresel Girişimcilik zirvesi elemelerinde 47 inci olmuştur**. Bu sonuç ile Temmuz **2012 All World Network Zirvesi ABD Harvard University'e** davet edilen ilk 100 girişimci arasına seçilmiştir". Bu etkinlik dâhilinde İstanbul'da düzenlenen programda (ABD bşk yardımcısı Joe Biden'in iştirakiyle -03 Aralık 2011) "**Yönetimde Verimlilik**" ödülüne layık görülmüştür,
- ✓ Diğer taraftan;
  - Ticari kumarın engellenmesi,
  - Sermaye birliği,
  - Fizibilite koordinasyon merkezleri,

Konularının sloganda kalmayıp uygulanabilirliğini gündemde tutarak, girişimciliğin en fazla yokluğunu hissettiği sermaye konusunda birikim tarzının “*güven*” ile mümkün olduğunu gündeme getirmeye devam ediyor.

- ✓ Evli ve iki çocuk babası
- ✓ İletişim maili: siyasetbilimi2012@gmail.com

Sertifikalı Eğitimler, Yayınlanmış Makaleler

- ✓ Sermayenin “Güven” boyutu üzerine çeşitli radyolarda söyleşi, dergi ve gazetelerde röportaj ve makaleleri yayınladı. Çeşitli STK’lar, Üniversiteler, radyo ve TV’lerde söyleşilerle, bildiklerini paylaşmaya, bilmediklerini ise öğrenme ısrarı devam ediyor
  - Siyaset Akademisi/Genel Siyaset - Yerel Yönetimler Programı
  - MÜSİAD ve SETA Eğitimleri/Türkiye Ekonomisi ve Enerji Politikaları
  - ALL WORLD NETWORK-TEPAV / Turkey Fast Growth 25
  - TOBB ve Ankara Kalkınma Ajansı/Temel Dış Ticaret ve E-Ticaret Eğitimi
  - Doktora danışmanı Prof Dr. Mustafa SAĞSAN ile beraber SSCI ve SCI indekslerde taranan hakemli Revista Argentina de Clínica Psicológica’da “**Bürokratik Engellere Karşı Yatırım Karar Sürecinde Türk Girişimcileri: Psikolojik Bilişsel Davranışsal Kaygıların Sosyal Sermaye Üzerindeki Etkisi**” isimli makale yayını (Cilt 29, Sayı 5, 2020; Sf. 1081)
  - Çeşitli internet sitelerinde; Girişimcilik, Girişimcilik Bir Fırsatçılıktır, Girişimcilik Eğitimleri, Fuarlar, Terörün Maliyeti, Girişimcilik Katılımcılık ve Tecrübe Paylaşımı, konularında yayınlar
  - Yerel gazeteler, Anadolu dergisi, Medyatrend sektörel dergilerde; G20 ve Yansımaları. Petrol, Doğal Servet Eşitsizliği Ambargo 1., Petrol, Doğal Servet Eşitsizliği ve Ambargo 2. SMMM ve Finans Müdürü farkındalığı, Stratejik Plan Beşeri Sermaye, Vergi ve ABD Vergi indirimi. Türkiye’nin 2023 Hedefleri ve Önündeki Devasa Direnç BÜROKRASİ-1. 2023 Hedefleri ve Önündeki Devasa Direnç BÜROKRASİ-2. konularında yayınlar.

Konferanslar, Radyo, TV ve Programları

- Adıyaman Üniv., Ankara Üniv., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniv., Bahçeşehir Üniv., Osmaniye Korkutata Üniv., / Kariyer Günlerinde Girişimcilik- Ortaklık Kültürü-Tecrübe Paylaşımı, Adım Adım Geleceğe-İş Kurma konulu konferanslar.
- Yerel Radyo ve TV, TRT Radyolarında /Türkiye Ekonomi Gündemi, Ekonomik Analiz Programı, Türkiye Ekonomisi 2023, Mesleki Sohbetler türü etkinlikler.

İNTİHAL RAPORU

Girişimci Örgütlerin Yatırım Yapma Sürecinde Bürokraside Yaşanan İletişim Sorunlarını Aşmada Sosyal Sermayenin Aracılık Rolü Tez

ORJINALLIK RAPORU

%9	%9	%4	%7
BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	dergipark.ulakbim.gov.tr İnternet Kaynağı	%1
2	Submitted to Istanbul Bilgi University Öğrenci Ödevi	%1
3	iibfdergisi.gazi.edu.tr İnternet Kaynağı	%1
4	sbe.kmu.edu.tr İnternet Kaynağı	%1
5	Submitted to Istanbul Gelisim University Öğrenci Ödevi	%1
6	ubek-icse.com İnternet Kaynağı	%1
7	Submitted to Canakkale Onsekiz Mart University Öğrenci Ödevi	<%1
8	balikesirbarosu.org.tr İnternet Kaynağı	<%1

ETİK KURUL RAPORU

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ

BİLİMSEL ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU

27.07.2020

Sayın Mustafa Alpay

Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'na yapmış olduğunuz YDÜ/SB/2020/544 proje numaralı ve “**Bir İletişim Aracı olarak Örgütsel Sosyal Sermayenin Girişimcilik ve Bürokratik Engeller Bağlamında Aracılık Rolü**” başlıklı proje önerisi kurulumuzca değerlendirilmiş olup, etik olarak uygun bulunmuştur. Bu yazı ile birlikte, başvuru formunuzda belirttiğiniz bilgilerin dışına çıkmamak suretiyle araştırmaya başlayabilirsiniz.

Doğent Doktor Direnç Kanol

Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu Raportörü

Not: EĞer bir kuruma resmi bir kabul yazısı sunmak istiyorsanız, Yakın Doğu Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'na bu yazı ile başvurup, kurulun başkanının imzasını taşıyan resmi bir yazı temin edebilirsiniz.